

Science initiative “Universum”

Millennium science

Proceedings of XV International scientific conference

Morrisville

Feb 16, 2018

www.iscience.me

Proceedings of XV International scientific conference “ Millennium science”.
Morrisville, Lulu Press., 2018. 222 p.

Science initiative “Universum”

mail@iscience.me

www.iscience.me

Proceedings of 15th International Scientific Conference “Millennium science”. Broad
subject.

Published by Lulu Press, Inc.

Lulu Press, Inc.

627 Davis Drive, Suite 300,

Morrisville, NC 27560

© Authors of papers, 2018

© Science initiative “Universum”, 2018

ISBN: 978-1-387-56660-0

Contents

SECTION 1. Physics and mathematics

<i>Levakhin A.S.</i> MATHEMATICAL METHODS AND INFORMATION TECHNOLOGIES IN PROJECT MANAGEMENT	7
---	---

SECTION 2. Biology

<i>Bilokur D.O.</i> PECULIARITIES OF THE INTENSITY OF THE CEREBRAL CORTEX ELECTRIC ACTIVITY OF MALES IN THE TERRITORIES OF INTENSIFIED RADIOECOLOGICAL CONTROL OF THE YAMPIL DISTRICT OF THE SUMY REGION	11
<i>Kolesnyk Y.I.</i> THE FEATURES OF ATTENTION IN THE PERSONS WITH MIOPIA LOW AND HIGH DEGREE UNDER THE INFLUENCE INHIBITION PROCESSES	14

SECTION 3. Technical sciences

<i>Klimjuk J.J.</i> PREDICT OPTIMAL USE OF FILTERING MATERIALS IN THE RAPID FILTERS OF CONE-SHAPED FORM WITH POROUS LOADS	17
<i>Pilicheva M.O.</i> ANALISIS OF LEGISLATION FOR COMPULSORY PURCHASE OF LAND PARCELS FOR PUBLIC NEEDS IN UKRAINE	23
<i>Radzinskaya Y.B.</i> A STUDY AND COMPARATIVE ANALYSIS FACTORS FORMATION OF INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF LAND IN CITIES	26
<i>Rudomakha A.V.</i> AREAS AND PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION OF THE LAND ADMINISTRATION SYSTEM IN THE UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES OF UKRAINE	31

SECTION 4. History

<i>Angelova R.Z.</i> THE PEOPLE'S PARTY FOR THE FOREIGN POLICY ACTIVITY OF THE GOVERNMENTS ACCORDING TO RUSSIA (1899-1911)	33
<i>Goncharenko A.V.</i> The EUROPEAN INTEGRATION VECTOR IN THE INTERNATIONAL RELATIONS OF GREAT BRITAIN, 1997–2007	37

SECTION 5. Economics and management

<i>Azhaman I.A.</i> METHODS OF STRATEGIC ANALYSIS OF ENVIRONMENT CONSTRUCTION ENTERPRISES	40
<i>Barsuk Y.</i> MARKET OF UKRAINIAN LIVING AND LIVING BORUS IN THE FIRST HALF OF 2016/17 MR	42
<i>Bykau K.</i> BALANCING DEVELOPMENT AS A KEY CONDITION OF ECONOMIC SUSTAINABILITY IN MICRO- AND MACRO-LEVEL	45
<i>Gaponova E.A.</i> INSTITUTIONAL SUPPORT FOR MEDICAL SERVICES MARKET INTEGRATION	49
<i>Ilchuk P.</i> THE LONG-TERM MONEY SUPPLY LAW: ANALYTICAL INVESTIGATION OF INFLATION FACTORS	51
<i>Kholodylova A.A.</i> THEORETICAL BASIS OF ACTIVITY CREDIT UNION IN UKRAINE	53
<i>Kostyrko T.M.</i> PREDICTION METHOD FOR STOCHASTIC TIME SERIES IN ECONOMIC TASKS	55
<i>Kots O.</i> ESSENCE AND BASIC FEATURES OF DEBT FINANCING	58
<i>Kvasnitska R.S., Tarasiuk M.V.</i> PROBLEMS ASPECTS OF INVESTMENT MACHINE- BUILDING INDUSTRY OF UKRAINE	61
<i>Lebedeva E.N.</i> THE MODERN PARADIGM OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT	64

<i>Medynska T.V., Fedak L.V.</i> ECONOMIC-LEGAL ASPECTS OF TAX STIMULATION OF INVESTMENT-INNOVATIVE ACTIVITY ARE IN UKRAINE	67
<i>Okhrimenko I.V.</i> TRAINING OF STOCK EXCHANGE SPECIALISTS IN UKRAINE	70
<i>Pilipchenko O.O.</i> CALCULATION OF INDICATORS OF ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE	73
<i>Pominova I.I.</i> THE CONSEQUENCES OF IMPROVING GLOBALIZATION OF HIGHER EDUCATION	76
<i>Timar I.V.</i> THE APPLYING OF CROWD-TECHNOLOGIES IN MARKETING ACTIVITIES OF SMALL-SCALE BUSINESSIN UKRAINE	79
<i>Timar I.V., Kolisnyk V.O.</i> NECESSITY AND DIRECTIONS OF REFORMATION OF THE SYSTEM OF CATEGORIZATION OF HOTEL ENTERPRISES IN UKRAINE	81
<i>Tsarenkova I.</i> THEORETICAL AND OPERATIONAL ASPECTS OF THE STUDY SYSTEM FOR THE CARRIAGE OF GOODS BY ROAD	83
<i>Zaborovets K.G.</i> FACTORS AFFECTING THE CHARACTERISTICS OF THE PUBLIC DEBT IN THE CURRENT CONDITIONS	86

SECTION 6. Philosophy

<i>Berehova H.D.</i> PHILOSOPHY OF EDUCATION: INTELLECTUALITY OPTION FOR PHILOSOPHY STUDY IN HIGHER SCHOOL	89
<i>Ivanishyn D.O., Blokha Y.Y.</i> FEATURES OF THE ACTIVITIES OF ANARCHIST ORGANIZATIONS IN UKRAINE IN 1917-1918	92
<i>Gavelia O.R., Danylova T.V.</i> THE FORMATION OF THE OUTLOOK OF MODERN YOUTH IN THE CONTEXT OF CHRISTIAN AXIOLOGY	94

SECTION 7. Philology

<i>Glushchenko V.A., Riabinina I.M., Tyshchenko K.A.</i> POLISH NASAL VOWELS AS A CLUE OF OLD SLAVONIC YUSES (LINGUISTIC-HISTORIOGRAPHICAL ASPECT)	98
<i>Okhrimenko T.V.</i> MENTAL NATURE OF SOCIAL PHENOMENON OF MONEY	101
<i>Vetoshkina K.N.</i> LEXICAL STYLISTIC DEVICES AS A MEANS OF TARGETING THE VALUES OF THE AUDIENCE OF SOCIAL ADVERTISING (BASED ON THE MATERIAL OF THE RUSSIAN AND ENGLISH LANGUAGES)	104

SECTION 8. Geography

<i>Serbov M.G., Tkachenko N.A.</i> FORMATION OF WATER QUALITY IN THE DRY LIMAN BASIN: MAIN HYDROECOLOGICAL PROBLEMS AND THE WAYS OF THEIR SOLUTIONS	108
---	-----

SECTION 9. Jurisprudence

<i>Almaghariz E.A.H.</i> JORDAN AND UKRAINE: THE MAIN AREAS OF COOPERATION	115
<i>Boyko I.V.</i> INFORMATION-ANALYTICAL WORK AS A SEPARATE DIRECTION OF MANAGEMENT ACTIVITY IN THE SYSTEM OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE	117
<i>Boyko O.I.</i> CONCEPT OF REASON OF CRIME	121
<i>Duliba Y.V.</i> SEPARATE METHODS AND FORMS OF IMPLEMENTING OF STATE'S FISCAL FUNCTION	124
<i>Gabrelyan A.Y.</i> LEGAL MODES OF REGULATION OF THE PROSTITUTION: THEORY AND PRACTICE	127
<i>Gorkava V.Y.</i> STAGES OF PROCEEDINGS IN CASES OF ADMINISTRATIVE OFFENSES IN THE FIELD OF ROAD TRAFFIC	131

<i>Kolas H.I.</i> THE DISCUSSION OF THE FINANCIAL LEASING NATURE IN RUSSIAN LEGAL DOCTRINE	134
<i>Rasyuk A.O.</i> CONCERNING THE STUDY OF CRIMINAL OFFENSES COMMITTED IN THE FIELD OF TRANSACTIONS WITH REAL ESTATE OBJECTS	137

SECTION 10. Pedagogics

<i>Bogomolova N.N.</i> CIVIL EDUCATION AS THE PRIORITY STRATEGY OF EDUCATIONAL POLICY IN UKRAINE	140
<i>Malykhin O.V.</i> INFORMATIONAL AND EDUCATIONAL ENVIRONMENT AS A MEAN OF ACTIVATION OF STUDENTS' SELF-EDUCATION	143
<i>Melnychuk I.M., Pikon K.S.</i> FORMS AND METHODS OF NURSES PROFESSIONAL TRAINING IN THE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF USA	146
<i>Moskalyuk N.V.</i> THE USE OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE PROFESSIONAL PROFESSIONAL PREPARATION OF STUDENTS IN PEDAGOGICAL HIGH SCHOOLS	149
<i>Mytseva O.S.</i> FEATURES OF THE CORPORATE IMAGE OF AN ORGANIZATION	152
<i>Opalyuk T.L.</i> REALIZATION OF THE BRAINSTORM METHOD IN THE CONTEXT OF FORMATION OF THE SOCIAL REFLEXION OF A FUTURE TEACHER	155
<i>Petrenko V.O.</i> INTERCULTURAL - PROFESSIONAL - COMMUNICATIVE LEARNING ENVIRONMENT DESIGNING IN THE CONTEXT OF THE ESTABLISHMENT OF HIGHER EDUCATION	158
<i>Popko T.P.</i> PATRIOTISM EDUCATION IN MATH, COMPUTER SCIENCE	160
<i>Sabat I.I.</i> CONTENT OF STUDYING IN THE STATE AGRICULTURAL LYCEUM IN CHERNYTSA	164
<i>Saenko Y.O., Maksma Y.V.</i> MOVING GAME IN LEARNING LEADERSHIP QUALITIES OF THE PRIMARY SCHOOL'S PUPILS	167
<i>Shevchenko L.S.</i> REALIZATION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS OF PREPARATION OF PRE-SERVICE TEACHERS OF TECHNOLOGIES TO INNOVATIVE PEDAGOGICAL ACTIVITY	170
<i>Turovska H.I.</i> WAYS TO IMPROVEMENT THE EDUCATIONAL PROCESS OF MODERN HIGHER SCHOOL IN TODAY'S CONDITIONS	173
<i>Yachmenyk M.M.</i> THE MEANS OF MEDIA EDUCATION IN PROFESSIONAL WORK OF TEACHERS OF THE UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE	177

SECTION 11. Pharmaceutical sciences

<i>Almakayev M.S.</i> ВЫБОР БУФЕРНОЙ СИСТЕМЫ И ПРЕДЕЛОВ pH ДЛЯ КОМБИНИРОВАННОГО ПРЕПАРАТА «НЕЙРОНУКЛЕОС»	182
<i>Snehyrova D.V.</i> ORAL SOLUTIONS BASED ON MAGNESIUM SALTS	184
<i>Yurkovska L.G.</i> SPECIFIC GUARANTEES OF THE RIGHTS OF THE PATIENTS (VOLUNTEERS) - PARTICIPANT OF CLINICAL TESTS OF MEDICINES	186

SECTION 12. Arts

<i>Klymenko M.S.</i> OLEXANDER ARCHIPENKO'S SPIRITUAL AND GENETIC PARADIGM	189
<i>Titenkov Y.S.</i> THE EFFECT OF DIGITAL ARCHITECTURE ON PARAMETRIC DESIGN OF FURNITURE: ECO-TRENDS	192

SECTION 13. Psychology

<i>Chekanska O.A.</i> SELF-PRESENTATION OF PERSONALITY IN VIRTUAL REALITY	195
---	-----

<i>Danchuk Y.</i> FEATURES OF INFLUENCE OF FAMILY CONFLICTS ON A CHILD OF JUNIOR SCHOOL AGE	197
<i>Didyk N.M.</i> THE ROLE OF CREATIVITY FOR FUTURE PROFESSIONALS IN THE SOCIAL SPHERE	199
<i>Geras'kina P.B., Arpentieva M.R.</i> MODERN PSYCHOIMMUNOLOGY AND PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF THE PERSON WITH THE IMMUNE VIOLATIONS	202
<i>Shebanova V.I.</i> CORRECTION OF EATING BEHAVIOR BY THE METHOD OF AUTOGENIC TRAINING	205
<i>Snyadanko I.I., Kalyn R.Y.</i> MANAGERIAL SELF-CONTROL AS A PREREQUISITE FOR THE EFFICIENT MANAGEMENT OF THE PERSONNEL OF THE ORGANIZATION	208
 <u>SECTION 14. Politology</u>	
<i>Saenko P.A.</i> WAR AND POLITICS: JAPANESE LESSONS	212
 <u>SECTION 15. Culturology</u>	
<i>Forkosh S.M.</i> STRATEGY OF COMMUNICATION RESEARCH IN THE CULTURE	215
<i>Salata H.V.</i> THE NEW TYPE OF PUBLIC LIBRARIES IN UKRAINE: AN URGENT NEED OF THE TIME	218

SECTION 1. Physics and mathematics

Levakhin Arthur Sergeevich

student

Department of System Programming and Computer Security

Faculty of Mathematics and Informatics

Yanka Kupala State University of Grodno

Grodno, Republic of Belarus

Scientific adviser – Associate Professor, Candidate of Physical and Mathematical Sciences

Tsekhan O.B.

MATHEMATICAL METHODS AND INFORMATION TECHNOLOGIES IN PROJECT MANAGEMENT

Summary. In the present article the possibilities of instrumental methods for solving network planning problems are investigated using the example of the functionality of the GanttProject software tool for increasing efficiency and reducing the risks of decision making in project management.

Keywords: network planning and project management, critical path, Gantt chart, PERT chart, GanttProject.

The evaluation and analysis of the time and resource constraints of a certain project are carried out by various methods at its planning stage. Among the existing methods of network planning and management are of great importance. They are widely used to optimize the management of complex work packages in time and resource constraints.

The solution of these tasks is directly based on the methods of network planning and management, which can be interpreted as a kind of organizational management systems designed for optimal management of business processes. The main of them are the critical path method and the project evaluation and review technique (PERT).

The Critical Path Method is the method of identification of critical works and the critical path of the project – the longest chain of operations.

The critical path method assumes the solution of the following problems [1, 78]:

1. What is the minimum time for the project?
2. At what time should the individual work begin and end?
3. What works are "critical" and must be completed exactly at the set time, so that the deadline for completing the entire project is not frustrated?

The critical path is the longest chain of operations leading from the initial to the final vertex on the network graph. The change in the duration of any work lying on the critical path changes (shortens or lengthens the term) the onset of the final event, i.e. date of achievement of the final goal, which was set during the planning of the project.

The PERT method is a method for evaluating and reviewing project plans.

The peculiarity of the PERT method is that it is oriented to the analysis of such projects for which the duration of all or some of the works can not be determined accurately. As a result, there is uncertainty in the timing of the project as a whole.

Using the PERT method, we can solve the following tasks of project management [1]:

1. What is the expected lead time?
2. What is the expected time for the project?
3. With what probability the project can be executed for the specified time?

The GanttProject software system investigated in this work is one of the tools that allows to manage complex sets of operations based on methods of network planning.

The purpose of the study is to identify the possibilities of instrumental methods of network planning for making effective decisions in project management.

The object of research is the instrumental methods of network planning and management implemented in GanttProject. The subject of the study is the analysis of instrumental methods of network planning for decision making in project management.

We will demonstrate the capabilities of GanttProject software system for solving network planning and management tasks using the example of the project "Implementing a software system to automate the work of the accounting department in a small enterprise."

Let the start of the project be 5/1/2018.

The sequence and duration of the project stages are shown in the Figure 1.

Task	Name of task	Preceding tasks	Duration, days
A1	Start of the project	-	0
A2	Drawing up of requirements to the program system	A1	12
A3	Consultations with developers	A2	6
A4	Development of software network architecture	A3	6
A5	Working out the physical location of the network	A2	4
A6	Execution of equipment for the balance	A5	14
A7	Installation of network	A3, A5	16
A8	Installation of equipment in workplaces	A6	16
A9	Checking and setting up the network	A5	6
A10	Finish of the project	A4, A8, A9	0

Figure 1. Sequence and duration of the project phases

GanttProject is a cross-platform software designed for project planning and resource management using the Gantt and PERT charts as the main planning tools [2].

Project planning in GanttProject includes the following instrumental methods:

1. The construction of the Gantt chart with the mapping of the critical path of the project (CPM).
2. The assignment and use of resources.
3. The construction of the PERT chart.

Gantt chart is a type of linear diagram that illustrates the plan, work schedule and structure of tasks. The vertical line, measuring the progress of the tasks, is carried out at the current date. The Gantt chart for the following project is shown in the Figure 2.

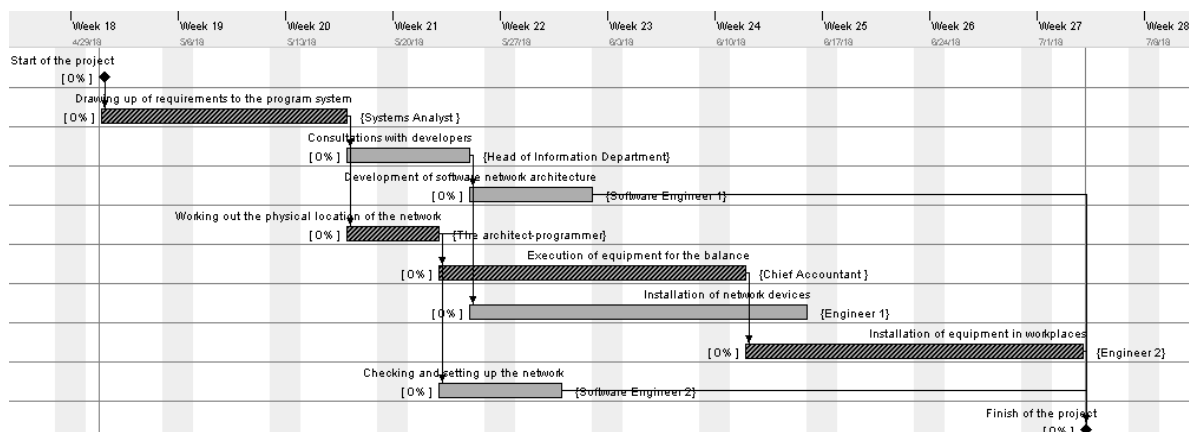

Figure 2. Gantt chart

As can be seen from Figure 1, the critical operations of the project are following: drawing up of requirements to the program system, working out the physical location of the network, execution of equipment for the balance, installation of equipment in workplaces. These works determine the totality of the most vulnerable and "weak" places of the project, its potential risks.

Critical path: A2 → A5 → A6 → A8. Its duration is 46 days. Expected date of completion of the project is 7/4/2018.

Columns "Begin date" and "End date" show at what time should the individual work begin and end respectively (Figure 3).

Name	Begin date	End date	Duration
• Start of the project	5/1/18	5/1/18	0
• Drawing up of requirements to the program system	5/1/18	5/16/18	12
• Consultations with developers	5/17/18	5/24/18	6
• Development of software network architecture	5/25/18	6/1/18	6
• Working out the physical location of the network	5/17/18	5/22/18	4
• Execution of equipment for the balance	5/23/18	6/11/18	14
• Installation of network devices	5/25/18	6/15/18	16
• Installation of equipment in workplaces	6/12/18	7/3/18	16
• Checking and setting up the network	5/23/18	5/30/18	6
• Finish of the project	7/4/18	7/4/18	0

Figure 3. Dates of beginning and end of operations

Since each task has certain resources, they must be inscribed in the properties window, with the allocation of specific human resources to solve the problem (Figure 4).

Name	Default role
☐ • Systems Analyst	analysis
• Drawing up of requirements to the progra...	
☐ • Head of Information Department	project manager
• Consultations with developers	
☐ • Software Engineer 1	developer
• Development of software network architec...	
☐ • The architect-programmer	developer
• Working out the physical location of the n...	
☐ • Chief Accountant	doc writer
• Execution of equipment for the balance	
☐ • Engineer 1	tester
• Installation of network devices	
☐ • Engineer 2	tester
• Installation of equipment in workplaces	
☐ • Software Engineer 2	developer
• Checking and setting up the network	

Figure 4. Resources of the project

In order to calculate the workload of resources and the cost of each operation, we will tie a particular resource to the operations of the project.

Since for each employee a certain standard rate is assigned, it is possible to calculate the cost of implementing each operation. Costs for project operations are shown in the "Cost" column (Figure 5).

Name	Begin date	End date	Duration	Cost	Resources	Type
Start of the project	5/1/18	5/1/18	0	0		◆
Drawing up of requirements to the p...	5/1/18	5/16/18	12	960	Systems Analyst	▢
Consultations with developers	5/17/18	5/24/18	6	320.16	Head of Information Depart...	▢
Development of software network ar...	5/25/18	6/1/18	6	399.84	Software Engineer 1	▢
Working out the physical location of...	5/17/18	5/22/18	4	800	The architect-programmer	▢
Execution of equipment for the bala...	5/23/18	6/11/18	14	799.68	Chief Accountant	▢
Installation of network devices	5/25/18	6/15/18	16	1,600	Engineer 1	▢
Installation of equipment in workpla...	6/12/18	7/3/18	16	960	Engineer 2	▢
Checking and setting up the network	5/23/18	5/30/18	6	80.16	Software Engineer 2	▢
Finish of the project	7/4/18	7/4/18	0	0		◆

Figure 5. Information about the project

Total project costs: 5919.84 rubles. The most costly stage was the non-critical operation "Installation of network devices" (1600 rubles). The cheapest phase is "Checking and setting up the network": 80.16 rubles.

The complex system GanttProject implements a tool for PERT-analysis of the project. As previously mentioned, this method is able to estimate the time required to complete the task on terms. PERT is used as a tool for managing analysis, defining and integrating events. The network graph of PERT is a diagram that shows the relationships between tasks within a project (Figure 6).

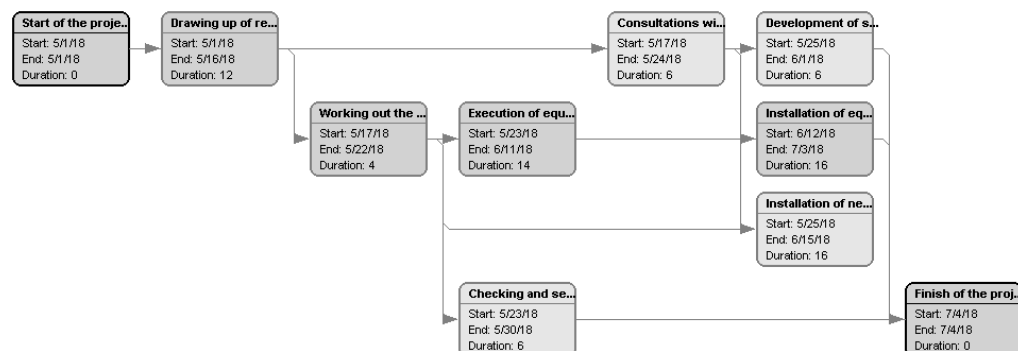

Figure 6. PERT chart

As can be seen from Figure 6, the PERT implementation tool allows to place stages in the logical sequence, determine the interrelation of the project's work, evaluate the time indicators of operations (calculate the timing of the start and end events), determine the total time required for completion project.

It is very important for project managers to correctly assign tasks and to be sure that the project will be completed by the deadline. The focus of Gantt charts is focused on the percentage completion of each task. The PERT technique does not provide such data. On this indicator, Gantt-charts look more convincing.

Conclusion:

The applied mathematical and instrumental methods of information systems will allow many companies to use effective project management as a means of strategic development.

References:

1. Afanasyev M.Yu., Suvorov B.P. Investigation of operations in the economy: models, tasks, solutions: Proc. allowance. - Moscow: INFRA-M, 2003. - P. 444
2. Official web site of GanttProject: <http://www.ganttproject.biz/> [Electronic resource] / Gantt Project Official web site. – Mode of access: <http://www.ganttproject.biz/>. – Date of access: 09.02.2018.

SECTION 2. Biology

Bilokur Daryna Oleksandrivna
postgraduate
department of human and animals biology
A.S. Makarenko Sumy State Pedagogical University of Ukraine
Sumy, Ukraine
Scientific supervisor – Sheiko V.H.

**PECULIARITIES OF THE INTENSITY OF THE CEREBRAL CORTEX
ELECTRIC ACTIVITY OF MALES IN THE TERRITORIES OF INTENSIFIED
RADIOECOLOGICAL CONTROL OF THE YAMPIL DISTRICT OF THE SUMY
REGION**

Білокур Дарина Олександрівна
аспірантка
кафедра біології людини та тварин
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
м. Суми, Україна
Науковий керівник – доктор біол. наук Шейко В.І.

**ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕНСИВНОСТІ ЕЛЕКТРИЧНОЇ АКТИВНОСТІ КОРИ
ГОЛОВНОГО МОЗКУ У ОСІБ ЧОЛОВІЧОЇ СТАТІ З ТЕРИТОРІЙ ПОСИЛЕНОГО
РАДІОЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ ЯМПІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ
ОБЛАСТІ**

The intensity of the cerebral cortex electric activity of males from the territories of the intensified radioecological control of the Yampil district of Sumy region is under investigation. The obtained results indicate the functional load of the central nervous system. The formation of compensatory mechanisms in response to low-intensity prolonged radiation irradiation is developed.

Keywords: electric activity, cerebral cortex, the territories of intensified radioecological control, radiation irradiation.

Досліджено інтенсивність електричної активності кори головного мозку чоловіків з територій посиленого радіоекологічного контролю Ямпільського району Сумської області. Отримані результати вказують на функціональне навантаження центральної нервової системи. Має місце формування компенсаторних механізмів у відповідь на низькоінтенсивне пролонговане радіаційне опромінювання.

Ключові слова: електрична активність, кора головного мозку, територія посиленого радіоекологічного контролю, радіаційне опромінювання.

Беззаперечним є факт, що забруднення значної площі території України радіоактивними ізотопами (Cs-137, Sr-90), опромінення населення держави тісно пов'язане із наслідками аварії на Чорнобильській атомній електростанції (ЧАЕС). До місцевості посиленого радіоекологічного контролю (4-а радіаційна зона, щільність забруднення ґрунтів ізотопами Cs-137 від 1 до 5 Кі /км²) Сумської області належить територія Ямпільського району [3; 4].

З літературних джерел відомо, що довготривалого впливу низьких доз радіації зазнають особи, які харчуються забрудненими радіонуклідами продуктами [4]. За умов проживання населення на контамінованих територіях, опромінення має комбінований

характер (відбувається поєднання зовнішнього і внутрішнього опромінення у малих дозах з його низькою потужністю)[1].

Зміни в організмі мешканців територій посиленого радіоекологічного контролю, індуковані радіаційним впливом, можуть проявитися у віддаленому періоді як патології чи передпатологічні стани [2].

Переважає більшість наукових праць, що стосуються електрофізіологічних досліджень, висвітлюють відповідні показники електричної активності кори головного мозку, отримані у клінічних умовах за короткий термін після ураження в основному на ліквідаторах наслідків аварії на ЧАЕС [5-7]. Саме тому, існує необхідність детального вивчення наслідків довготривалого низькоінтенсивного опромінення фізіологічних систем організму людини, зокрема, вищих відділів центральної нервової системи як одних з найбільш радіочутливих [1-2].

Дослідження інтенсивності електричної активності кори головного мозку, у якому узяло участь 32 волонтери: 16 чоловіків, мешканців Ямпільського району (досліджувана група), 16 осіб чоловічої статі – населення умовно радіоекологічно чистих територій Сумщини (контрольна група), віком від 18 до 35 років, проводилось на базі Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (усі волонтери дали письмову згоду на участь). Було застосовано загальноприйняті методики визначення відповідних показників. Здійснено статистичну обробку даних. Дослідження, результати якого наведено у таблиці 1, виконано у відповідності до біоетичних норм з дотриманням законодавства України.

Таблиця 1. Інтенсивність електричної активності кори головного мозку у осіб

Показник	α – ритм	β – ритм	θ – ритм	δ – ритм
Сер. ампл. ритму, мкВ	15,06±0,99	9,33±1,19	8,27±0,60	9,93±0,45
Сер. част. ритму, к/с	9,93±0,45	14,67±0,58	4,77±0,39	2,80±0,46
Відхилення част., к/с	1,02±0,23	1,43±0,45	0,67±0,19	0,83±0,19
Індекс ритму, %	93,00±0,66	100±0,00	25,18±3,14	6,23±0,96
Коеф. асим., %	9,33±0,58	6,00±0,54	16,00±1,74	33,3±2,90

чоловічої статі з територій посиленого радіоекологічного контролю Ямпільського району Сумської області

У досліджуваній групі у стані спокою із закритими очима показники інтенсивності альфа-ритму коливаються у межах від 10,25±1,09 мкВ до 23,00±1,4 мкВ. Зональні різниці альфа-ритму відсутні в обох півкулях. У контрольній групі показники інтенсивності фоновій ЕЕГ знаходяться у межах від 13,37±1,07 мкВ до 25,80±1,32 мкВ. У фоновій ЕЕГ не спостерігається міжпівкулевої асиметрії у волонтерів з територій посиленого радіоекологічного контролю. У 25% досліджуваних спостерігаються часті короткі спалахи білатерально-синхронної альфоподібної активності, що свідчить про ірритацію медіобазальних структур. У волонтерів відкривання очей супроводжується незначним зниженням інтенсивності альфа-ритму у всіх досліджуваних ділянках. У контрольній групі у стані спокою з відкритими очима депресія альфа-ритму також проявляється генералізовано.

Фонова ЕЕГ досліджуваних характеризується проявом бета-ритму в усіх досліджуваних відділах. Загалом показники інтенсивності коливаються у межах від 4,9±1,05 мкВ до 21,63±1,75 мкВ. У контрольній групі діапазон амплітудних значень становить від

7,70±0,92 мкВ до 15,63±1,70. Середня амплітуда ритму (у досліджуваній групі) складає 9,33±1,19 мкВ.

Середні фонові значення інтенсивності тета- і дельта-ритмів у волонтерів досліджуваної групи знаходяться у межах 4,77±0,39 та 2,80±0,46 к/сек відповідно, що не перевищує рівень фонові активності. Локалізація повільнохвильової активності знаходиться у лобно-темпоральній зоні.

Таким чином, одержані дані електроенцефалографічного дослідження вказують на наявність у 25 % чоловіків, які зазнали хронічної дії малих доз іонізуючої радіації, характерних патологічних проявів мозкової активності. Під впливом зовнішніх факторів у досліджуваних формуються специфічні механізми інтегративних внутрішньокоркових зв'язків, які створюють основу для оптимізації пристосувальних реакцій організму до навантажень вцілому [2].

Література:

1. Радіологічні та медичні наслідки чорнобильської катастрофи / В. Г. Бебешко, Д. А. Бази́ка, А. Ю. Романовський, К. М. Логановський // “Журн. НАМН України”. – 2011. – Т. 17, № 2. – С. 132-138.
2. Коцан І. Я. Вплив малих доз іонізуючого випромінювання на психофізіологічні функції та стан інтегративних систем організму людей, які постійно проживають на радіоактивно забрудненій території : монографія / І. Я. Коцан, Н. О. Козачук, О. А. Журавльов. М-во освіти і науки України, Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Біол. ф-т. Луцьк : РВВ “Вежа” ВНУ ім. Лесі Українки, 2009. – 184 с.
3. Сушко В. О. Система експертизи по встановленню причинного зв'язку хвороб з дією іонізуючого випромінювання та інших шкідливих чинників внаслідок аварії на ЧАЕС у віддаленому післяаварійному періоді / В. О. Сушко // International conference “Health effects of the Chernobyl accident – 30 years aftermath” : Program and Abstracts, April 18–19 2016, Kyiv, Ukraine. Kyiv. – 2016. – Р 286.
4. Чернобыль 25 лет: инкорпорированные радионуклиды Cs-137 и здоровье людей / Под ред. проф. Ю. И. Бандажевского. К. : Координационный аналитический центр «Экология и здоровье», 2011. – 156 с.
5. Flor-Henry P. The influence of radiation on the left hemisphere and its relationship to the increased incidence of schizophrenia and chronic fatigue syndrome in the victims of the Chernobyl nuclear reactor catastrophe / P. Flor-Henry // Int. J. Rad. Med. – 2001. – V.3. N. 1-2. – P. 39.
6. Loganovsky K. N. EEG patterns in persons exposed to ionizing radiation as a result of the Chernobyl accident. Part 1: Conventional EEG analysis / K. N. Loganovsky, K. L. Yuryev // J. Neuropsychiatry Clin. Neurosci. – 2001. – №13(4). – P. 441-458.
7. Loganovsky K. N. EEG patterns in persons exposed to ionizing radiation as a result of the Chernobyl accident. Part 2: Quantitative EEG analysis in patients who had acute radiation sickness / K. N. Loganovsky, K. L. Yuryev // J. Neuropsychiatry Clin. Neurosci. – 2004. – №16(1). – P. 70-82.

Kolesnyk Yuliia

PhD student

Sumy state pedagogical university named after A.S. Makarenko

Sumy, Ukraine

THE FEATURES OF ATTENTION IN THE PERSONS WITH MIOPIA LOW AND HIGH DEGREE UNDER THE INFLUENCE INHIBITION PROCESSES

Колесник Юлія Іванівна

аспірант

кафедра біології людини та тварин

природничо-географічний факультет

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

м. Суми, Україна

Науковий керівник – доктор біологічних наук Шейко В.І.

ОСОБЛИВОСТІ УВАГИ У ОСІБ З КОРОТКОЗОРІСТЮ СЛАБКОГО ТА ВИСОКОГО СТУПЕНІВ ПІД ВПЛИВОМ ПРОЦЕСІВ ГАЛЬМУВАННЯ

Abstract. The article discusses function and various characteristics of attention in 18-35-year-olds people with myopia refraction (low and high degree). The analysis showed that the people with myopia have high level characteristics of attention (exactness, efficiency, speed of processing of information, concentration), as a result of which they performed activities more efficiently (faster and better) under normal conditions and under the influence of factors of internal and external inhibition. It has also been established that under conditions of inhibition processes, people with a low degree of myopia have higher qualitative indicators of attention, while people with a high degree of myopia – quantitative.

Keywords: myopia, attention, stability, selectivity, concentration, the volume and speed of processing of information.

Анотація. Проведено дослідження характеристик основних властивостей уваги (об'єму, вибіркової, концентрації, стійкості, розподілу) у студентів з набутою короткозорістю 18-35 років за методикою «Коректурної проби». Показано, що люди зі слабким та високим ступенем короткозорості демонструють порівняно вищі показники уваги, ніж практично здорові люди, та зберігають вищим рівень уваги при дії чинників внутрішнього та зовнішнього гальмування. Також встановлено, що за умов дії процесів гальмування люди зі слабким ступенем короткозорості мають вищі якісні показники уваги, в той час як люди з високим ступенем – кількісні.

Ключові слова: короткозорість, увага, стійкість, вибірковість, концентрація, об'єм та швидкість переробки зорової інформації.

Згідно наукової літератури, увага є специфічним феноменом психічної діяльності людини, її динамічною характеристикою, що впливає на розподіл ресурсів системи переробки інформації та забезпечує ефективність діяльності. Доведено, що увага тісно пов'язана з індивідуально-типологічними властивостями нервової системи людини, оскільки відображає рівень збудженості та реактивності нервових структур головного мозку. Відомо також, що від рівня працездатності центральної нервової системи, в свою чергу, залежить повнота та якість сприйняття дійсності. Тому вивчення індивідуальних особливостей уваги та їх оцінка необхідні при вирішенні багатьох завдань навчальної і професійної діяльності людини [1; 5; 6].

Беззаперечним є факт, що для сприйняття дійсності необхідним є надходження сигналів із зовнішнього середовища. За їх переробку і аналіз в найбільшій мірі відповідає зоровий аналізатор, від повноцінної діяльності якого і залежить адекватна реакція на більшість подразників будь-якої живої істоти. На сьогодні короткозорість набутої форми є найбільш розповсюдженою аномалією зору на планеті. В літературі існують дані, що на фоні короткозорості у людини відбуваються певні перебудови зорово-сенсорної системи і вищої нервової діяльності [2; 3; 7], але питання впливу короткозорості на пізнавальні процеси та увагу, зокрема, вивчені недостатньо.

Отже, метою нашого дослідження стало вивчення показників уваги у осіб з набутою короткозорістю слабого та високого ступенів в звичайних умовах та на фоні процесів внутрішнього і зовнішнього гальмувань.

В дослідженні брали участь волонтери-студенти віком 18-35 років, розділені на підгрупи: контрольна група (практично здорові люди) – 40 осіб, група короткозорих людей, з них 30 осіб з набутою короткозорістю слабого ступеня та 30 осіб з набутою короткозорістю високого ступеня. При дослідженні уваги була використана загальноприйнята психодіагностична методика «Коректурна проба» Б. Бурдона-Я. Анфімова у модифікації, що дозволяє оцінити показники основних властивостей уваги (загальна кількість переглянутих знаків, кількість допущених помилок, коефіцієнт точності, показник загальної продуктивності, об'єм зорової інформації, швидкість переробки інформації, рівень концентрації уваги) [4]. Визначення показників уваги проводилось за серіями завдань: 1 – звичайний режим, викреслювання певних літер; 2 – зміна літер для викреслювання (рівень уваги на фоні внутрішнього гальмування); 3 – зміна літер для викреслювання, виконання роботи на фоні шумових подразників (рівень уваги на фоні процесів внутрішнього та зовнішнього гальмувань).

Експеримент виконано у відповідності до біоетичних норм та законодавства України, всі учасники дали письмову згоду на участь. Тестування проводилося в періоди оптимального рівня фізіологічних функцій. Отримані цифрові дані обробляли математично за допомогою пакету програм Microsoft Excel.

Результати дослідження свідчать, що за звичайних умов тестування показники уваги осіб з набутою короткозорістю перевищують дані практично здорових людей: загальна розумова продуктивність на 22 % та 9 %, об'єм зорової інформації на 19 % та 7,8 %, швидкість переробки зорової інформації на 23 % та 9,4 %, рівень концентрації уваги на 5 % та 2,3 % (відповідно слабкому та високому ступеням). При цьому, кількість допущених помилок була в 3 (слабка короткозорість) та 1,3 (висока короткозорість) рази меншою, ніж в групі практично здорових людей. Коефіцієнт точності осіб зі слабким ступенем короткозорості становив 0,99, з високим ступенем – 0,98, в контрольній групі – 0,97.

При ускладненні умов (2 серія завдань) в групі короткозорих осіб показники уваги залишилися вищими за дані практично здорових людей: загальна розумова продуктивність на 11,6 % та 9,6 %, об'єм зорової інформації на 1 % та 5,7 %, швидкість переробки зорової інформації на 2,5 % та 6,4 %, рівень концентрації уваги на 25 % та 10,7 % (відповідно слабкому та високому ступеням короткозорості). При майже однаковому темпі роботи, люди зі слабким ступенем короткозорості допустили в 4 рази менше помилок (пропущених і невірних закреслених літер), з високим – в 1,3 рази (в порівнянні з контрольною групою). Одночасно коефіцієнт точності був вищим за показник контрольної групи (0,88) на 10,2 % та 4,5 % (відповідно слабкому та високому ступеням короткозорості).

На тлі одночасної дії процесів внутрішнього та зовнішнього гальмування (3 серія завдань) у короткозорих людей також виявлені вищі, ніж в групі практично здорових людей, показники загальної продуктивності (на 11 % та 12 %), об'єму зорової інформації (на 6,3 % та 9 %), концентрації уваги (на 10,2 % та 6 %), коефіцієнту точності (на 5,4 % та 3 %) та менша (в 2,8 та 1,5 рази) кількість помилок (відповідно слабкому та високому ступеням).

Швидкість переробки зорової інформації серед осіб зі слабкою та високою короткозорістю була однаковою (на 12 % вищою, ніж в контрольній групі).

Отже, згідно отриманих нами даних можна зробити висновок, що показники уваги короткозорих людей знаходились в межах вікової норми, але виявилися вищими за результати практично здорових осіб: люди як зі слабким, так і з високим ступенем короткозорості виконували діяльність більш ефективно (швидше і якісніше). Водночас, особливості змін досліджуваних показників при виконанні завдань різної складності свідчать про наявність відмінностей у процесах уваги людей з короткозорістю слабого та високого ступенів: при зміні діяльності (за умов включення процесів гальмування) якісні показники уваги при короткозорості слабого ступеня є вищими, ніж при високій короткозорості (точність та продуктивність роботи, концентрація уваги), а кількісні, навпаки, дещо гіршими (об'єм та швидкість переробки зорової інформації).

Література:

1. Лизогуб В. С. Індивідуальні психофізіологічні особливості людини та професійна діяльність // Фізіологічний журнал. – 2010. – Том 56, № 1. – С. 148-151.
2. Новикова Е. И., Надежкина Е. Ю., Мужиченко М. В. Влияние миопии на когнитивные функции учащихся пубертатного возраста // Вестник ВолгГМУ. – 2015. – Вып. 4 (56). – С. 127-129.
3. Пикущий Д. В. Функциональное состояние зрительной сенсорной системы у школьников пубертатного возраста с аномалией рефракции // Студ. электр. журн. СтРИЖ. – 2015. – №. 2. – С. 14-17.
4. Психологическая диагностика в практике врача / И.Ф. Дяконов, Б.В. Овчинников – СПб. : СпецЛит, 2016. – 180 с.
5. Савченко Т. Л. Сутність уваги, уважливості і спостережливості як індивідуальних рис особистості // Акт. проблеми психології. – 2010. – Том V, Вип. 10. – С. 205–210.
6. Смирнов В. М., Будылина С. М. Физиология сенсорных систем и высшая нервная деятельность – М. : «Академия», 2003. – 304 с.
7. Increasing prevalence of myopia in Europe and the impact of education // Ophthalmology. American Academy of ophthalmology. – 2015 – V.122, Issue 7. – P. 1489–1497.

SECTION 3. Technical sciences

Klimjuk Jurij Jevgenijovich

*PhD in Technical Sciences, Associate Professor
Department of Informatics and Applied Mathematics
Faculty of Mathematics and Informatics
Rivne State University of Humanities
Rivne, Ukraine*

**PREDICT OPTIMAL USE OF FILTERING MATERIALS IN THE RAPID FILTERS
OF CONE-SHAPED FORM WITH POROUS LOADS**

Климюк Юрій Євгенійович

*кандидат технічних наук, доцент
кафедра інформатики та прикладної математики
факультет математики та інформатики
Рівненський державний гуманітарний університет
м. Рівне, Україна*

**ПРОГНОЗУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ
ФІЛЬТРУВАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ У ШВИДКИХ ФІЛЬТРАХ КОНУСОПОДІБНОЇ
ФОРМИ ІЗ ПОРИСТИМИ ЗАВАНТАЖЕННЯМИ**

Abstract. A spatial mathematical model to predict the process of water purification from impurities in a rapid filter of cone-shaped form with homogeneous porous load at inhibition of constant-speed of filtering is proposed. The algorithm for numerically-asymptotic approximation of the solution of the corresponding nonlinear singular-perturbed boundary problem for the spatial area, which a having of cone-shaped form, bounded two equipotential surfaces and one surface of the flow, is developed. The proposed model allows by realization of computer experiments to get the optimal variants of the use of sorption capacitance filtering materials and increase of duration of work of filters at inhibition of constant-speed of filtering due to the choice of their form.

Keywords: mathematical model, predict, process of water purification, rapid filter, cone-shaped form, porous load.

Анотація. Запропоновано просторову математичну модель для прогнозування процесу доочистки води від домішок у швидкому фільтрі конусоподібної форми з однорідним пористим завантаженням при додержанні сталої швидкості фільтрування. Отримано алгоритм числово-асимптотичного наближення розв'язку відповідної нелінійної сингулярно-збуреної крайової задачі для просторової області, що має конусоподібну форму, обмежену двома екіпотенціальними поверхнями і поверхнею течії. Запропонована модель дозволяє шляхом проведення комп'ютерних експериментів отримати оптимальні варіанти використання сорбційної ємкості фільтрувальних матеріалів, які володіють окислювально-відновними властивостями, та збільшення тривалості роботи фільтрів при додержанні сталої швидкості фільтрування за рахунок вибору їх форми.

Ключові слова: математична модель, прогнозування, процес доочистки води, швидкий фільтр, конусоподібна форма, пористе завантаження.

Очищення підземних вод, що широко використовуються для водопостачання, зрошення земельних угідь та інших видів господарської діяльності, зазвичай досягається шляхом її відстоювання і фільтруванням через шар зернистого або порошкоподібного фільтруючого матеріалу у швидких фільтрах [1]. Зростаюча вартість фільтруючих матеріалів

вимагає проведення досліджень для їх більш якісного використання. Проведені в [2] дослідження показали, що криволінійна форма фільтрів з “монотонним звуженням” в напрямку від входу до виходу дозволяє більш раціонально використати сорбційну ємкість фільтруючих матеріалів і продовжити термін фільтроциклу на 3-6% в залежності від швидкості подачі води.

Змодельємо процес доочистки води від домішок у швидкому фільтрі конусоподібної форми з однорідним пористим завантаженням з окислювально-відновними властивостями – просторовій однозв’язній області G_z ($z = (x, y, z)$), обмеженій гладкими, ортогональними між собою в кутових точках та по ребрах, двома екіпотенціальними поверхнями S_* , S^* і поверхнею течії S^{**} (рис. 1 а). При цьому для області $G = G_z \times (0, \infty)$ відповідна модельна задача складатиметься з систем рівнянь:

$$\begin{cases} \vec{v} = \kappa \cdot \text{grad } \varphi, \text{ div } \vec{v} = 0, \end{cases} \quad (1)$$

$$\begin{cases} (\sigma \cdot C)'_t = \text{div}(D \cdot \text{grad } C) - \vec{v} \cdot \text{grad } C - \alpha \cdot C + \beta \cdot U, \\ (\sigma \cdot U)'_t = \text{div}(D^* \cdot \text{grad } U) + \alpha \cdot C - \beta \cdot U, \sigma'_t = -\gamma \cdot U \end{cases} \quad (2)$$

за крайових умов:

$$\begin{cases} \varphi|_{S_*} = \varphi_*, \varphi|_{S^*} = \varphi^*, \varphi'_n|_{S^{**}} = 0, \end{cases} \quad (3)$$

$$\begin{cases} C|_{S_*} = c^*, C'_n|_{S^*} = c^*, C'_n|_{S^{**}} = 0, \sigma|_{S_*} = \sigma^*, \sigma|_{S^*} = \sigma^*, \sigma'_n|_{S^{**}} = 0, \end{cases} \quad (4)$$

і початкових умов:

$$\begin{cases} C|_{t=0} = c_0^0, U|_{t=0} = u_0^0, \sigma|_{t=0} = \sigma_0^0, \end{cases} \quad (5)$$

де $\varphi = \varphi(x, y, z)$ і $\vec{v} = \vec{v}(v_x, v_y, v_z)$ – відповідно потенціал і вектор швидкості

фільтрації, $0 = \varphi_* < \varphi < \varphi^* < \infty$, $|\vec{v}| = \sqrt{v_x^2(x, y, z) + v_y^2(x, y, z) + v_z^2(x, y, z)} > 0$, κ – коефіцієнт фільтрації, $\kappa > 0$, \vec{n} – зовнішня нормаль до відповідної поверхні; $C = C(x, y, z, t)$ і $U = U(x, y, z, t)$ – відповідно концентрації домішок у фільтраційній течії і осаді, адсорбованому на зернах завантаження; $\sigma = \sigma(x, y, z, t)$ – активна пористість, D і D^* – власні коефіцієнти дифузії домішок відповідно у фільтраційній течії і осаді, адсорбованому на зернах завантаження, $D = \varepsilon \cdot d$, $d > 0$, $D^* = \varepsilon \cdot d^*$, $d^* > 0$, α і β – коефіцієнти, що характеризують обсяги адсорбованих і десорбованих за одиницю часу домішок, $\beta = \varepsilon \cdot \bar{\beta}$, γ – коефіцієнт, що характеризує швидкість зміни активної пористості завантаження за рахунок сорбції домішок, $\gamma = \varepsilon \cdot \bar{\gamma}$, $\alpha = \alpha(x, y, z, t)$, $\bar{\beta} = \bar{\beta}(x, y, z, t)$ і $\bar{\gamma} = \bar{\gamma}(x, y, z, t)$ – неперервні обмежені функції, ε – малий параметр ($\varepsilon > 0$), $c^* = c^*(M, t)$, $c_0^0 = c_0^0(x, y, z)$, $u^* = u^*(M, t)$, $u_0^0 = u_0^0(x, y, z)$ і $\sigma_0^0 = \sigma_0^0(x, y, z)$ – достатньо гладкі функції, узгоджені між собою на ребрах області G [3], $M \in S_*$.

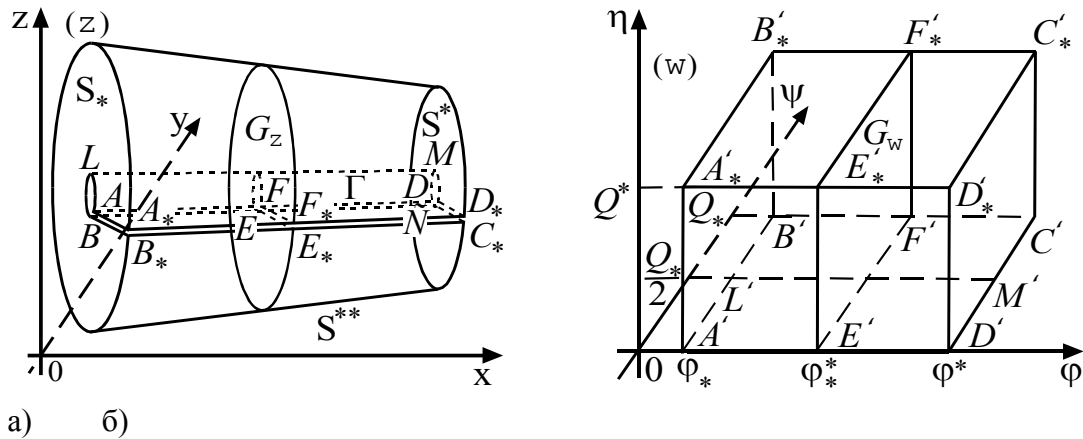

Рис. 1. Просторова область фільтрації G_z з умовним розрізом Γ та відповідна їй область комплексного потенціалу G_w

Шляхом фіксації на поверхні S_* деякої точки A та послідовного виконання умовних розрізів $\Gamma_1 = ALMDBLMC$ і $\Gamma_2 = ADD_*A_*BCC_*B_*$ вздовж відповідних поверхонь течії (для зручності позначимо $\Gamma = \Gamma_1 \cup \Gamma_2$) задача (1)–(5) зводиться до розв'язання в однозв'язній області $G_z \setminus \Gamma$ – криволінійному паралелепіпеді $ABCD_*B_*C_*D_*$, обмеженому двома екіпотенціальними поверхнями $ABB_*A_* = \{z: f_*(x, y, z) = 0\}$, $CDD_*C_* = \{z: f^*(x, y, z) = 0\}$ та чотирма поверхнями течії $ABCD = ALMD \cup BLMC = \{z: f_{**}(x, y, z) = 0\}$, $A_*B_*C_*D_* = \{z: f^{**}(x, y, z) = 0\}$, $ADD_*A_* = BCC_*B_* = \{z: f_{***}(x, y, z) = 0\}$, які є гладкими і ортогональними між собою в кутових точках та вздовж ребер (рис. 1 а), з додаванням умови непроникності Φ'_{n+1} вздовж розрізу Γ задачі, що описується системою рівнянь (1), (2) з наступними умовами:

$$\left\{ \Phi|_{ABB_*A_*} = \Phi_*, \Phi|_{CDD_*C_*} = \Phi^*, \Phi'_{n+1}|_{ABCD \cup A_*B_*C_*D_* \cup ADD_*A_* \cup BCC_*B_*} = 0 \right. \quad (6)$$

$$\left\{ C|_{ABB_*A_*} = c^*, C'_{n+1}|_{CDD_*C_*} = c^*, C'_{n+1}|_{ABCD \cup A_*B_*C_*D_*} = 0, \right. \quad (7)$$

$$\left\{ U|_{ABB_*A_*} = u^*, U'_{n+1}|_{CDD_*C_*} = u^*, U'_{n+1}|_{ABCD \cup A_*B_*C_*D_*} = 0, \right.$$

початковими умовами (5) і подальшого “склеювання” берегів умовного розрізу Γ із використанням умов:

$$\left\{ \Phi|_{ALMD} = \Phi|_{BLMC}, \Phi'_{n+1}|_{ALMD} = \Phi'_{n+1}|_{BLMC}, \Phi'_{n+1}|_{ADD_*A_*} = \Phi'_{n+1}|_{BCC_*B_*}, \Phi'_{n+1}|_{ADD_*A_*} = \Phi'_{n+1}|_{BCC_*B_*} \right. \quad (8)$$

та узгодженості величин концентрацій компонент домішок у фільтраційній течії і осаді, адсорбованому на зернах завантаження, на умовних поверхнях розрізу із використанням умов:

$$\begin{cases} C|_{ALMD} = C|_{BLMC}, C_{\tilde{n}|ALMD}^{\bullet} & \sim \cdot |_{BLMC}, \sim |_{ADL\mathcal{D}_*A_*} & \sim |_{D\mathcal{U}\mathcal{U}_*D_*}, \sim \cdot |_{ADL\mathcal{D}_*A_*} & \sim \cdot |_{D\mathcal{U}\mathcal{U}_*D_*} \\ U|_{ALMD} = U|_{BLMC}, U_{\tilde{n}|ALMD}^{\bullet} & \sim \cdot |_{BLMC}, \sim \cdot |_{ADL\mathcal{D}_*A_*} & \sim \cdot |_{D\mathcal{U}\mathcal{U}_*D_*}, \sim \cdot |_{ADL\mathcal{D}_*A_*} & \sim \cdot |_{D\mathcal{U}\mathcal{U}_*D_*} \end{cases} \quad (9)$$

Аналогічно [2, 3] шляхом введення пари функцій $\Psi = \Psi(x, y, z)$, $\eta = \eta(x, y, z)$ (просторово комплексно спряжених із функцією $\varphi(x, y, z)$) таких, що $\kappa \cdot \text{grad } \varphi = \text{grad } \Psi \times \text{grad } \eta$ і заміною останніх чотирьох з граничних умов (6) на умови: $\Psi|_{ADD_*A_*} = 0$, $\Psi|_{BCC_*B_*} = Q_*$, $\eta|_{ABCD} = 0$, $\eta|_{A_*B_*C_*D_*} = Q^*$, задача (1), (6), (8) замінюється більш загальною прямою задачею на знаходження просторового аналогу конформного відображення однозв'язної області $G_z \setminus \Gamma$ на відповідну область комплексного потенціалу – прямокутний паралелепіпед $G_w = A'B'C'D'A_*B_*C_*D_* = \{w = (\varphi, \Psi, \eta) : \varphi_* < \varphi < \varphi^*, 0 < \Psi < Q_*, 0 < \eta < Q^*\}$ (рис. 1 б), де Q_* , Q^* – невідомі параметри, $Q = Q_* \cdot Q^* = \int_{EFF_*E_*} \varphi'_s ds$ – кількість рідини, що проходить через деяку еквіпотенціальну поверхню EFF_*E_* області G_z (повна фільтраційна витрата), і наступного “склеювання” берегів умовного розрізу Γ , розв'язання якої наведено в [4]. Тоді здійснивши заміну змінних $x = x(\varphi, \Psi, \eta)$, $y = y(\varphi, \Psi, \eta)$, $z = z(\varphi, \Psi, \eta)$ у рівнянні (2) та умовах (7), (5), (9) отримаємо відповідну “дифузійну задачу” для області $G_w \times (0, \infty)$:

$$\left\{ \begin{array}{l} (\tilde{r}^{\text{eff}}_{\text{eff}})_{\text{eff}} = \frac{1}{\kappa} \cdot (b_1 \cdot c''_{\varphi\varphi} + b_2 \cdot c''_{\psi\psi} + b_3 \cdot c''_{\eta\eta} + b_4 \cdot c'_{\psi} + b_5 \cdot c'_{\eta}) - \frac{\tilde{r}^{\text{eff}}_{\text{eff}}}{\kappa} \cdot c_{\varphi} - \tilde{r}^{\text{eff}}_{\text{eff}} \cdot c_{\psi} - \tilde{r}^{\text{eff}}_{\text{eff}} \cdot c_{\eta} \\ (\tilde{r}^{\text{eff}}_{\text{eff}})_{\text{eff}} = \frac{1}{\kappa} \cdot (b_1 \cdot c''_{\varphi\varphi} + b_2 \cdot c''_{\psi\psi} + b_3 \cdot c''_{\eta\eta} + b_4 \cdot c'_{\psi} + b_5 \cdot c'_{\eta}) - \frac{\tilde{r}^{\text{eff}}_{\text{eff}}}{\kappa} \cdot c_{\varphi} - \tilde{r}^{\text{eff}}_{\text{eff}} \cdot c_{\psi} - \tilde{r}^{\text{eff}}_{\text{eff}} \cdot c_{\eta} \end{array} \right. \quad (10)$$

$$\begin{cases} c|_{\varphi=\varphi_*} = \tilde{c} \\ u|_{\varphi=\varphi_*} = \tilde{u} \end{cases} \quad \begin{cases} c|_{\varphi=\varphi} = 0, c'|_{\psi=0} = c'|_{\psi=Q_*} = c'|_{\eta=0} = c'|_{\eta=Q^*} = 0, \\ u|_{\varphi=\varphi^*} = 0, u'|_{\psi=0} = u'|_{\psi=Q_*} = u'|_{\eta=0} = u'|_{\eta=Q^*} = 0, \end{cases} \quad (11)$$

$$\{c|_{t=0} = (\tilde{c}_{\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3}^{\alpha_4, \alpha_5, \alpha_6})_{\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3, \alpha_4, \alpha_5, \alpha_6} \quad (12)$$

[illegible]

$$\text{де } c=c(\varphi, \psi, \eta, t)=C(x(\varphi, \psi, \eta), y(\varphi, \psi, \eta), z(\varphi, \psi, \eta), t), \quad u=u(\varphi, \psi, \eta, t),$$

Аналогічно до [2, 3] знайдено числово-асимптотичне наближення розв'язку задачі (10)–(13) з точністю $O(\varepsilon^{n+1})$ у вигляді таких рядів:

де $c_i = c_i(\varphi, \psi, \eta, t)$, $u_i = u_i(\varphi, \psi, \eta, t)$, $\tilde{c}_i = \tilde{c}_i(\varphi, \psi, \eta, t)$ ($i = \overline{0, n}$) – члены

$$\begin{aligned} & \text{примежового шару відповідно в околах } \Phi = \Phi_* \text{ і } \Phi = \Phi^* \text{ (поправки на вході і виході),} \\ & \widehat{P}_i = \widehat{P}_i(\varphi, \widetilde{\varphi}_{i-1}, \widetilde{\varphi}_{i+1}), \quad \widehat{H}_i = \widehat{H}_i(\varphi, \widetilde{\varphi}_{i-1}, \widetilde{\varphi}_{i+1}), \quad \widehat{h}_i = \widehat{h}_i(\varphi, \widetilde{\varphi}_{i-1}, \widetilde{\varphi}_{i+1}), \quad \widehat{P}_i = \widehat{P}_i(\varphi, \widetilde{\varphi}_{i-1}, \widetilde{\varphi}_{i+1}), \\ & \widetilde{H}_i = \widetilde{H}_i(\varphi, \widetilde{\varphi}_{i-1}, \widetilde{\varphi}_{i+1}), \quad \widetilde{h}_i = \widetilde{h}_i(\varphi, \widetilde{\varphi}_{i-1}, \widetilde{\varphi}_{i+1}), \quad \widetilde{P}_i = \widetilde{P}_i(\varphi, \psi, \widetilde{\varphi}_{i-1}, \widetilde{\varphi}_{i+1}), \quad \widetilde{H}_i = \widetilde{H}_i(\varphi, \psi, \widetilde{\varphi}_{i-1}, \widetilde{\varphi}_{i+1}), \\ & \widetilde{h}_i = \widetilde{h}_i(\varphi, \psi, \widetilde{\varphi}_{i-1}, \widetilde{\varphi}_{i+1}), \quad \widetilde{P}_i = \widetilde{P}_i(\varphi, \psi, \widetilde{\varphi}_{i-1}, \widetilde{\varphi}_{i+1}), \quad \widetilde{H}_i = \widetilde{H}_i(\varphi, \psi, \widetilde{\varphi}_{i-1}, \widetilde{\varphi}_{i+1}), \quad \widetilde{h}_i = \widetilde{h}_i(\varphi, \psi, \widetilde{\varphi}_{i-1}, \widetilde{\varphi}_{i+1}) \quad (i = \overline{0, 2n+1}). \end{aligned}$$

(поправки на бічній стінці фільтру і берегах умовного розрізу Γ), $\tilde{\epsilon}_1 = \epsilon_1$, $\tilde{\epsilon}_2 = \epsilon_2$,

(розтяги), $R_{n+1}(\varphi, \psi, \eta, t, \varepsilon)$, $\tilde{R}_{n+1}(\varphi, \psi, \eta, t, \varepsilon)$, $\tilde{R}_{n+1}(\varphi, \psi, \eta, t, \varepsilon)$ – залишкові члени.

$$c_0 = \begin{cases} e^{-\tilde{t} \cdot \mathbf{1}(\varphi, \psi, \eta, t)} \cdot (\widehat{g}_0(\varphi, \psi, \eta, t) + \tilde{t} \cdot \widehat{c}_{j,0}(\varphi, \psi, \eta, t)) & \text{if } j = 0, \\ e^{-\tilde{t} \cdot \mathbf{2}(\varphi, \psi, \eta, t)} \cdot (\widehat{g}_0(\varphi, \psi, \eta, t) + \tilde{t} \cdot \widehat{c}_{j,0}(\varphi, \psi, \eta, t)) & \text{if } j = 1, \end{cases}$$

$$u_{j,0} = \frac{1}{\tilde{t}} \cdot \int_{\tilde{t}}^t \widehat{c}_{j,0}(\varphi, \psi, \eta, \widehat{t}) \cdot c_{j,0}(\varphi, \psi, \eta, \widehat{t}) d\widehat{t} + \tilde{t} \cdot \widehat{c}_{j,0}(\varphi, \psi, \eta, \tilde{t})$$

$$c_i = \begin{cases} e^{-\tilde{c}_{i \setminus \{1, \dots, i-1, i+1, \dots, n\}}(t)} \cdot \widehat{g}_i(\psi, \psi, \mathbf{1}_b, t), & t \geq \tilde{j}, \\ e^{-\tilde{c}_{i \setminus \{1, \dots, i-1, i+1, \dots, n\}}(t)} \cdot \widehat{g}_i(\psi, \psi, \mathbf{1}_b, t), & t < \tilde{j}, \end{cases}$$

$$u_i = \frac{1}{\tilde{\gamma}_i} \cdot \int_0^t \tilde{\gamma}_i(\tau) \hat{a}(\tau) d\tau - \int_0^t \tilde{\gamma}_i(\tau) \hat{a}(\tau) d\tau \quad (i = \overline{1, n}),$$

$$\tilde{\mathcal{F}}_{\mathcal{F} \cup \mathcal{Y} \cup \mathcal{Y} \cup \mathcal{Y} \cup \mathcal{Y}}(t) = \mathbf{K} \cdot \int_{\Phi_*} \frac{\tilde{\mathcal{F}}_{\mathcal{F} \cup \mathcal{Y} \cup \mathcal{Y} \cup \mathcal{Y} \cup \mathcal{Y}}}{\tilde{\mathcal{F}}_{\mathcal{F} \cup \mathcal{Y} \cup \mathcal{Y} \cup \mathcal{Y} \cup \mathcal{Y}}} \frac{\tilde{\mathcal{F}}_{\mathcal{F} \cup \mathcal{Y} \cup \mathcal{Y} \cup \mathcal{Y} \cup \mathcal{Y}}}{\tilde{\mathcal{F}}_{\mathcal{F} \cup \mathcal{Y} \cup \mathcal{Y} \cup \mathcal{Y} \cup \mathcal{Y}}} d\widehat{\Psi}$$

де

$$\widehat{g}_i(\psi, \psi, \mathbf{1}_b, t) = \int_{(\mathbb{D}_k)} \frac{g_i(\widehat{\psi}, \psi, \mathbf{1}_b, \underbrace{\widetilde{\psi}_1, \widetilde{\psi}_2, \widetilde{\psi}_3, \dots, \widetilde{\psi}_n}_{\widetilde{\psi}}, \underbrace{\widetilde{\psi}_1, \widetilde{\psi}_2, \widetilde{\psi}_3, \dots, \widetilde{\psi}_n}_{\widetilde{\psi}})}{\widetilde{\psi}} \cdot e^{\widetilde{\psi}_1(\psi, \psi, \mathbf{1}_b, t)} d\widehat{\psi}$$

$$\tilde{f}_{j_1, j_2, \dots, j_{n-1}, V}(t) = \int_0^t \frac{\tilde{f}_{j_1, j_2, \dots, j_{n-1}, V}(\tau, \psi, \eta, \psi, \eta, \hat{\tau})}{\tilde{f}_{j_1, j_2, \dots, j_{n-1}, V}(t, \psi, \eta, \psi, \eta)} d\tau$$

$$\widehat{g}_i(\psi, \psi, \eta, t) = \int_0^t \frac{\widehat{g}_i(\widetilde{\psi}, \widetilde{\psi}, \eta, \widehat{t})}{\widehat{g}_i(\widetilde{\psi}, \widetilde{\psi}, \eta, t)} \cdot e^{\widetilde{z}(\psi, \psi, \eta, \widehat{t})} d\widehat{t}$$

$$g_i = I(i, 1) \cdot (d \cdot (b_1 \cdot c''_{(i-1)\varphi\varphi} + b_2 \cdot c''_{(i-1)\psi\psi} + b_3 \cdot c''_{(i-1)\eta\eta} + b_4 \cdot c'_{(i-1)\psi} + b_5 \cdot c'_{(i-1)\eta}) + \tilde{\nu}_j \cdot u_{j,i-1} - \\ - \sum_{l=1}^i (\tilde{c}_{(i-l+1)\varphi\varphi} \cdot \tilde{c}_{(i-l+1)\psi\psi} + \tilde{c}_{(i-l+1)\varphi\varphi} \cdot \tilde{\xi}_{(i-l+1)\psi\psi} + \tilde{c}_{(i-l+1)\psi\psi} \cdot \tilde{\xi}_{(i-l+1)\varphi\varphi}) \cdot (d^* \cdot (b_1 \cdot u''_{(i-1)\varphi\varphi} + b_2 \cdot u''_{(i-1)\psi\psi} + b_3 \cdot u''_{(i-1)\eta\eta} + \\ + b_4 \cdot u'_{(i-1)\psi} + b_5 \cdot u'_{(i-1)\eta}) - \tilde{\nu}_j \cdot u_{j,i-1} + \sum_{l=1}^i (\tilde{c}_{(i-l+1)\varphi\varphi} \cdot \tilde{c}_{(i-l+1)\psi\psi} + \tilde{c}_{(i-l+1)\varphi\varphi} \cdot \tilde{\xi}_{(i-l+1)\psi\psi} + \tilde{c}_{(i-l+1)\psi\psi} \cdot \tilde{\xi}_{(i-l+1)\varphi\varphi})) \cdot \tilde{v}_{i-i-1}, \\ \tilde{J}_{(\varphi\varphi, \psi\psi, \eta\eta)} = K \cdot \int_{\tilde{r}}^{\varphi} \frac{\tilde{r}^{-1}}{\tilde{r}} dr$$

φ_* — час проходження відповідною частинкою шляху
 від точки $(x(\varphi_*, \psi, \eta), y(\varphi_*, \psi, \eta), z(\varphi_*, \psi, \eta)) \in ABB_*A_*$ до точки
 $(x(\varphi, \psi, \eta), y(\varphi, \psi, \eta), z(\varphi, \psi, \eta)) \in G_z$ вздовж відповідної лінії течії, \sim — функція,

$$I(a,b)=\begin{cases} 1, & a \geq b, \\ 0, & a < b. \end{cases}$$

обернена відповідно до j відносно змінної φ ,

Запропонована модель дозволяє шляхом проведення комп'ютерних експериментів отримати оптимальні варіанти використання сорбційної ємкості фільтрувальних матеріалів та збільшення тривалості роботи фільтрів конусоподібної форми при додержанні сталої швидкості фільтрування за рахунок вибору їх форми.

Література:

1. Hendricks D. W. Fundamentals of water treatment unit processes : physical, chemical and biological / D. W. Hendricks. – Boca Raton : CRC Press, 2011. – 883 p.
2. Климюк Ю. Є. Моделювання процесу доочистки води від залишкових катіонів алюмінію фільтруванням через аніоноактивні завантаження із врахуванням зміни фільтраційних властивостей середовища / Ю. Є. Климюк, В. М. Сівак // Волинський математичний вісник. Серія прикладна математика. Випуск 7 (16). – Рівне : РДГУ, 2010. – С. 93–109.

3. Бомба А. Я. Математичне моделювання просторових сингулярно-збурених процесів типу фільтрація-конвекція-дифузія: монографія / А. Я. Бомба, Ю. Є. Климюк. – Рівне : ТзОВ фірма «Ассоль», 2014. – 273 с.
4. Klimjuk Ju. Je. Construction of filtration fields for rapid filters conical shape with homogeneous porous loads / Ju. Je. Klimjuk // Proceedings of II International scientific conference “World Science in 2016: Results”. – Morrisville : Lulu Press, 2017. – P. 95–99.

Maryna Pilicheva

*O.M. Beketov National University of Urban Economy
in Kharkiv*

ANALISIS OF LEGISLATION FOR COMPULSORY PURCHASE OF LAND PARCELS FOR PUBLIC NEEDS IN UKRAINE

The introduction of the problem. One of the main task of the land reform in Ukraine is overcoming the monopolization of the state ownership of land. As a consequence of the implementation of the reform, in recent years, the percentage of private land ownership has grown considerably (more than 50%). At the same time, the Constitution of Ukraine [1] provides protection of private property. But for the development of social, engineering and transport networks, the formation of various protective zones, conducting exploration works and ensuring other goals of society there may be a need to buy out land plots in private owners without violating their interests.

Analysis of recent research and publications. The problem of compulsory purchase of land plots for public needs is paid to the scientists of Ukraine and other countries. Despite the fact that the institution of compulsory purchase in foreign countries has been in existence for a long time, but the issue of fair compensation and protection of legitimate human rights to private property is also acute in foreign countries. A book «Compulsory acquisition of land and compensation» [2] has been developed by the team of leading scientists of the Organization for the Food and Agriculture of the United Nations (FAO), which fully addresses the issues connected with the concept, goals, competence and process of compulsory purchase. Particular attention is paid to the assessment and determination of the compensation of land plots of different intended purpose.

The main principles and procedures of acquisition and reimbursement of the cost of purchased land plots in different countries are considered in the manual «Compulsory Purchase and Compensation – Recommendations for Good Practice» [3].

The purpose of this publication is to compare the legislation of Ukraine and European countries regarding the problem of compulsory of land plots for public needs.

Presentation of the main material. There is need of compulsory purchase of property right for land and objects of immovable property owned by natural person or legal person for social needs and due with social necessity in Ukraine as well as in other countries.

At the present time procedural, organizational and financial principles of compulsory expropriation and purchase are regulated by Land Code [4] and Law of Ukraine «On Alienation of Land Plots and Other Objects of Immovable Property Location On Them in Private Ownership for the Social Needs and on the Grounds of Social Necessary» [5] (Alienation Law).

According to Alienation Law [5], there are two types of land acquisition for public needs in Ukraine:

- purchase of property unit (if property owner agree with transaction),
- compulsory expropriation of property unit (if property owner don't agree with transaction).

Power of compulsory alienation and purchase is executed by government which is divided into executive authority (representative of state ownership) and local authority (representative of municipal ownership).

The purchase procedure includes the following steps (Article 10 of Alienation Law [2]):

Planning and decision. Special authority or company submits the application with justification of the necessity of land unit purchase. The exact location and size of the land unit to be acquired is identified. During the month government makes a decision about purchase of land.

Publicity. Notice (in writing form) is published to inform all suffered owners in the designated area about purchase. It should be done during 5 days after accepted decision but not late than three months prior to acquire transaction. Notice contains information about land unit, purpose and provisions of purchase, rights and obligations of land owners.

Evaluation and negotiation concerning compensation. The land is valued by legal entities that have suitable license. Negotiations may follow where questions of compensation, time and provisions of land purchase are dealing.

Purchase agreement and payment of compensation. The government pays redemption price in full and/or accommodates them other alternate land unit or real property. Purchase agreement or barter agreement between owner and government is signed which must be notarized and is subject of registration in the State Register of rights.

Possession. The government takes ownership and physical possession of land for the intended purpose.

Restitution. Previous owner of land parcel may buy this parcel if the purpose for which the land was used is no longer relevant.

In case of purchase of a land plot and other objects of immovable property located on them for the social needs, the owner of the property can be reimbursed the value of the objects (Article 14 of Alienation Law [5]):

- in monetary form; or
- in form of an equivalent land plot; or
- in form of objects of immovable property.

With the consent of owners, other land and other immovable property of higher value may be transferred in their ownership (but not more than 10 percent of expert value), which provides for payment of the owner of the differences in value of such property, or a lower cost, which includes paying the owner the difference in value of such property.

The agency that decided to purchase land for public purposes, must compensate losses that were caused by their purchase of land for public purposes for natural and legal persons - owners and users of adjacent land.

Herewith compensation includes (Article 5 of Alienation Law [5]):

- value of land, dwelling, other buildings, plants that are located on it;
- damages caused owner as a result of redemption of land, including damages that are incurred by the owner due to early termination of its obligations to third parties, including lost profit.

In case if owner is granted equivalent land parcel, costs of making land management documentation of such land parcel and costs associated with the state registration of right on it must be added into compensation.

Value of land property that is expropriated or transferred to the ownership instead alienated is determined on the basis of expert evaluation. Process and mechanism of land valuation are considered in Law of Ukraine «On the evaluation of land» [6] and in Law of Ukraine «On the evaluation of property, property rights and professional valuation activity in Ukraine» [7].

Expert land valuation is provided on the basis of such methodical approaches [8]:

1. Capitalization of net operating income or rental income. This methodical approach provides determining the amount of the value of land unit on the base of its most effective use considering established encumbrances and restrictions. Net operating income is determined by

analyzing market rental rates for land. Rental income is calculated as the difference between the expected income from products obtained on the land (the actual or projected) and production costs and producer profit. Direct capitalization is based on the assumption of permanence and invariability of cash flow from use of the land parcel. Indirect capitalization based on the assumption of limited and variable cash flow from the use land during the period of its subsequent sale on the market.

2. Comparing the selling prices of similar land parcels. Value of land parcel is determined at the level of prices prevailing on the market. The value of land parcel is established by amending the selling prices of similar land units that take into account differences in the transactions and characteristics that affect on value.

3. Accounting the cost of land improvements. This methodical approach is used to estimate of the improved land parcels or expected land improvements on conditions that land parcel will be used most efficiently. The value of land parcel is defined as difference between the expected income from the sale of improved land (or capitalized net operating or rental income from its use) and costs of land improvements.

Easement on the land parcel may be established in individual circumstances for the purposes which are prescribed by Land Code (Section 16 of Land Code [4]). These are pass (passage), facilities' construction and exploitation. Easement can be established by agreement, law, and testament and court decision. Easement agreement is subject to mandatory state registration. Owner or occupant of land parcel, on which easement is established, has right to claim compensation for easement use and compensation for damages caused establishment of the land easement. But problems concerning amount of compensation and methods of compensation evaluation are not settled yet in Ukrainian legislation.

Conclusions. The following disadvantages of the legislation of compulsory purchase can be identified:

There are no clear guidelines for how and in what form the negotiations between government and property owners should take place.

Legislation doesn't provide opportunities for owners and occupants to appeal against the compulsory acquisition of their land.

Principles of compensation definition don't include the estimation of amount for compensation due disposition constraints and environmental damage.

For elimination of above mentioned disadvantages in the Ukrainian legislation of compulsory purchase valuable experience from Sweden compulsory purchase system could be used.

The following important issues must be addresses in the Ukrainian legislation as quick as possible:

Provide public meetings, where people should learn more about the project, receive answers to their questions about process, procedures and definition of compensation, and voice their concerns.

Consider more particularly appeals process. Legislation should establish the situations when a person can appeal against the purpose of project and designation of land to be taken; against the procedures used to implement compulsory purchase; and against the compensation value.

Make more fair evaluation process. More detail should deal with methods of land evaluation (in some cases may be used profit-sharing), add into estimation amount of compensation due disposition constraints and environmental damage; and standard supplement (25 percent).

References:

1. Constitution of Ukraine (28.06.1996) – Information of Verkhovna Rada of Ukraine from 23.07.1996 - 1996, № 30, Article 141 – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. FAO (2009) Compulsory acquisition of land and compensation. FAO Land Tenure Studies 10. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome.

3. Viitanen, K., Falkenbach, H. & Nuuja, K. (Eds.) (2010) Compulsory Purchase and Compensation – Recommendations for Good Practice. FIG publication no 54.
4. Land Code of Ukraine (25.10.2001 № 2768-III) – Suffrage of Ukraine 20.11.2001 - № 217 - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
5. Law of Ukraine “On Alienation of Land Plots and Other Objects of Immovable Property Located On Them in Private Ownership for the Social Needs and on the Grounds of Social Necessity” (17.11.2009 № 1559-VI)– Information of Verkhovna Rada of Ukraine from 08.01.2010 – 2010, № 1, page 3, Article 2 – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1559-17>
6. Law of Ukraine «On the evaluation of lands» (11.12.2003 № 1378-IV) – Information of Verkhovna Rada of Ukraine from 09.04.2004 – 2004, № 15, Article 229 – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>
7. Law of Ukraine «On the evaluation of property, property rights and professional valuation activity in Ukraine» (12.07.2001 № 2658-III) – Information of Verkhovna Rada of Ukraine from 23.11.2001 – 2001, № 47, Article 251 – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>
8. Method of expert valuation of land parcels (Approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine from 11 October 2002 № 1531) – Official Bulletin of Ukraine from 01.11.2002 – 2002, № 42, page 144, Article 1941, article code 23434/2002 – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1531-2002-%D0%BF>

Radzinskaya Y.B.

A STUDY AND COMPARATIVE ANALYSIS FACTORS FORMATION OF INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF LAND IN CITIES

The article is aimed at determination of directions of formation of information and analytical support for the implementation of the integrated estimation of influence factors on the formation of investment attractiveness of land in cities. The study systemizes theoretical approaches to assessing the impact of investment factors and summarizes their main groups. Studied the system of indicators that affect the formation of investment attractiveness of land in cities on the basis of a hierarchical classification method and created the basis for the development of integrated assessment models of their attractiveness. The factors influencing the investment attractiveness of the land cities from the point of view of foreign investors.

Key words: earth cities, investment attractiveness, information, rating, impact factors.

Entry. In terms of understanding the problem of formation of investment attractiveness of land in the cities of Ukraine, as a combination of certain factors and conditions in the overall investment attractiveness of cities, which are necessary for the effective functioning and development of subjects of economic activities, presented at least in the public space, however, this interpretation is most deeply characterizes the essence of the concept. It is important to note that the growth of investment attractiveness of territories is one of the determining factors further increase its capacity and competitiveness in modern conditions of urban development.

The purpose and objectives of the article. The article is aimed at determination of directions of formation of information and analytical support for the implementation of the integrated estimation of influence factors on the formation of investment attractiveness of land in cities.

To achieve the goal set objectives:

- Identification and characterization of factors affecting the formation of investment attractiveness of land in cities.
- Systematization of theoretical approaches to assessing the impact of investment factors, as well as a synthesis of their major groups.

- Study of factors that influence the formation of investment attractiveness of land in cities on the basis of a hierarchical classification method and laying the groundwork for the development of integrated assessment models of their attractiveness.

- Identification of factors influencing the investment attractiveness of the land cities from the point of view of foreign investors.

The main material of the study. Today, there are a lot of approaches by which you can generate the positive potential urban land from the point of view of investments. Under phoumi refers to the purposeful activities of state and local governments and of local governments to attract and retain investment [1-7].

Today, the land of cities should be presented in the most favorable light, for both local and foreign investors. Therefore, the necessary condition is determination of the main factors of formation of investment potential of land cities. In practice there are a large number. According to the materials of the research in this area [4-12] were the most influential (table. 1).

Note that the consistent leaders in terms of attracting investment in the land area of cities of Ukraine [88] remain the land of the industrial enterprises (31%) and financial institutions (33%), as well as organizations engaged in real estate operations. Followed by urban land for trade and repair of motor vehicles (11%), construction (6%), transport and communications (4%) (fig. 1).

Table 1. Factors of formation of investment potential of land in cities in Ukraine

Common characteristics of	Factors of formation
The level of development of productive forces and the state of the investment land market	The status and structure of production The level of development of the workforce The state of the investment market and investment goods The state of the stock market
The political will of the authorities and the legal framework of the state	The creation of an appropriate legislative and regulatory framework for land The stability of the national currency Currency regulation Ensuring the attractiveness of investment objects
The state of financial and credit system and financial intermediaries	Investment banking level The level of development and functioning of the banking system The investment policy of the National Bank
The status of foreign investor	The regime of foreign investments The activities of international financial and credit institutions The presence of free economic zones
Investment activity of the population	Ownership relations in the state The state of the property market The implementation of the state privatization processes

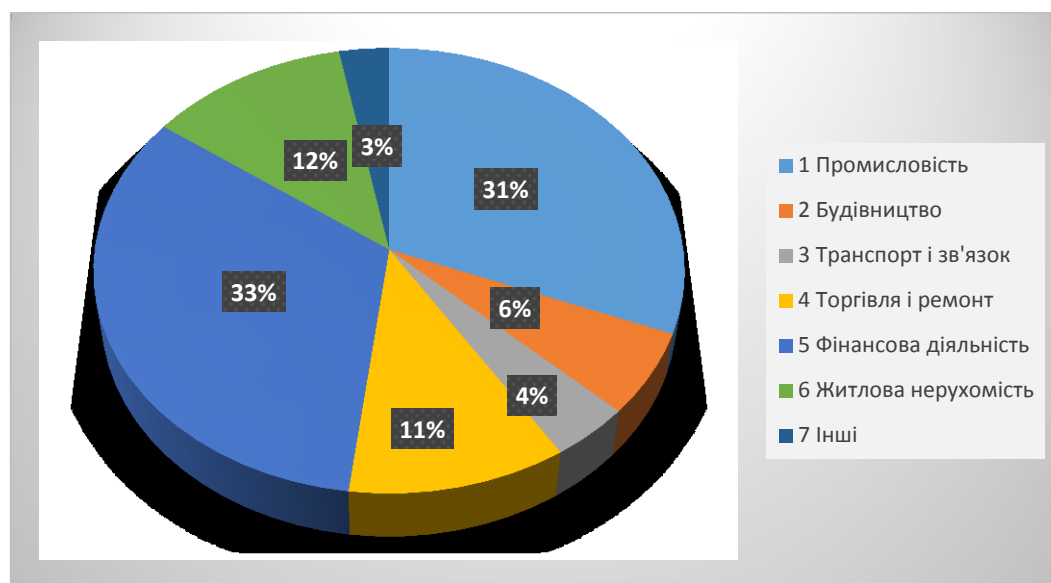

Fig. 1. Distribution of land in cities of Ukraine's investment attractiveness

On the basis of the analysis of the investment process [13,14] identified factors that affect the flow of foreign direct investment in land cities of Ukraine. Factors influencing foreign investment can be divided into two groups, highlighting positive and negative or advantages and disadvantages of investment for foreign investors (table. 2).

Table 2. Factors influencing investment attractiveness of urban land for foreign investors [13]

The name of the factor	The effects of the
The geographical position of the city Number of population Favorable natural conditions of the land Value of land market The development of industrial and social infrastructure The education level of the population The skill level of the workforce, including engineering and technical personnel Wage level The level of social protection of workers The level of competition in a country or city	<ul style="list-style-type: none"> · International stars out of the lands of Ukraine · Political responsibility of the state · Stability in the law · The income of user of land · Initiative-making decisions · The term of consideration of documents for registration of joint ventures · The rate of privatization · Availability of state guarantees for foreign investments, which could defend in court · Border control and the difficulty of entry · Features of obtaining a work permit · The tax system, tax inspection (high taxes and fees; subjective interpretation of existing laws) · Violation of the agreements on meetings with representatives of government agencies or enterprises of Ukraine · Features of the domestic financial market · Features of infrastructure services

According to the national Academy of Sciences of Ukraine [15-18] obtained the index of investment attractiveness of land near 1601 settlements of Ukraine. The data obtained indices of investment attractiveness of Ukraine was compiled and Paraguana by regions of Ukraine (fig.2).

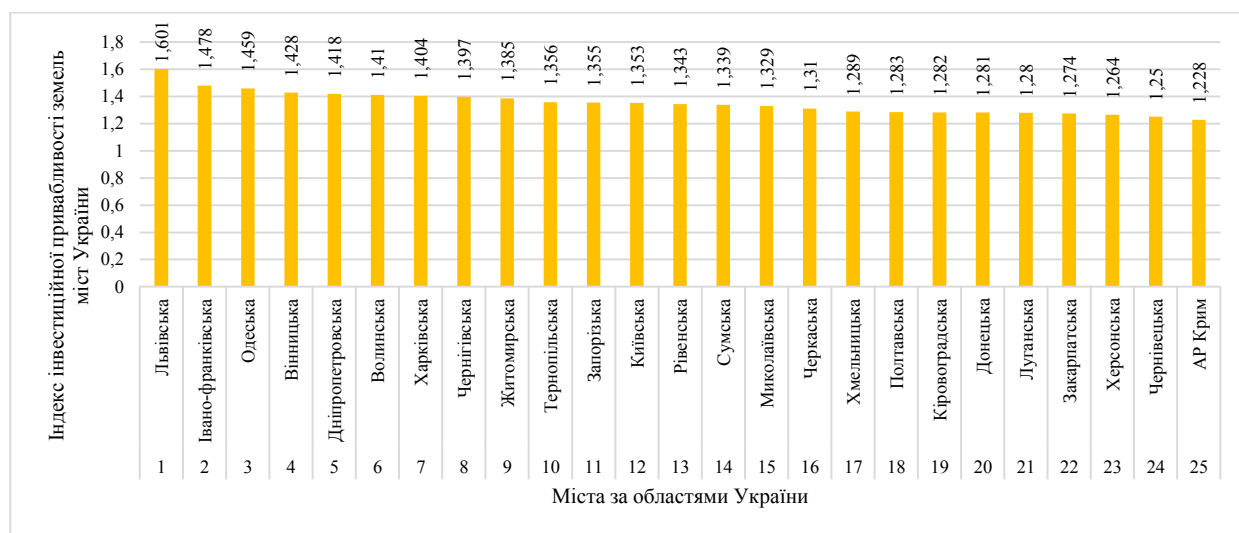

Fig. 2. The rating of investment attractiveness of land in the cities of Ukraine by regions

Studies show that the first place on the index of investment attractiveness of the land is a town in Lviv region (1,601), and by the end of 2014 – 2016 the city of Lviv occupies a leading position. The following positions are occupied Ivano-Frankivsk (1,478), Odessa (1,459) and Vinnytsia (1,428) region. Earth's cities of Kharkiv (1,404) area is constantly expanding its capacity and, in comparison with 2013 (1,388), quickly climb the table overall rating. At the same time, the land of the cities of Donetsk (1,281) and Luhansk regions (1,28) gradually lose their investment attractiveness in comparison with 2013 – 2014 (1,34; of 1.31, respectively).

The land distribution of cities in terms of investment attractiveness due to the unevenness of a large number of factors influencing its formation, in particular by the unevenness of geographical distribution and social and economic development of cities of Ukraine.

Investment attractiveness of the lands of individual cities is determined by the influence of aggregate factors such as city, regional and state levels. The state-level factors shaping the investment attractiveness of the land for the country as a whole and the factors of the regional and local levels relate to individual cities or groups of cities within the region. It should also be noted that among the factors listed in table 2.14, there are both positive and negative. At the same time, these factors are present at all levels influence the formation of investment attractiveness of land in cities.

As shown by the data [18], reduction of investment attractiveness of land in the cities of Ukraine is more due to factors at the state level, due to the following reasons:

- the absence of legislation;
- instability of the legislative framework;
- the actions of officials;
- bureaucratic aspects etc.

Today in our country there are many problems that hinder the development of investment attractiveness of urban land. Among them, first and foremost, you should allocate:

- inflation process;
- inadequate land policy;
- limited interest of potential investors;
- the land tax burden.

According to the world investment forum 02.04.2017 years, the factors having the greatest influence on the development of investment attractiveness of land in urban areas of Ukraine are the following (fig. 3).

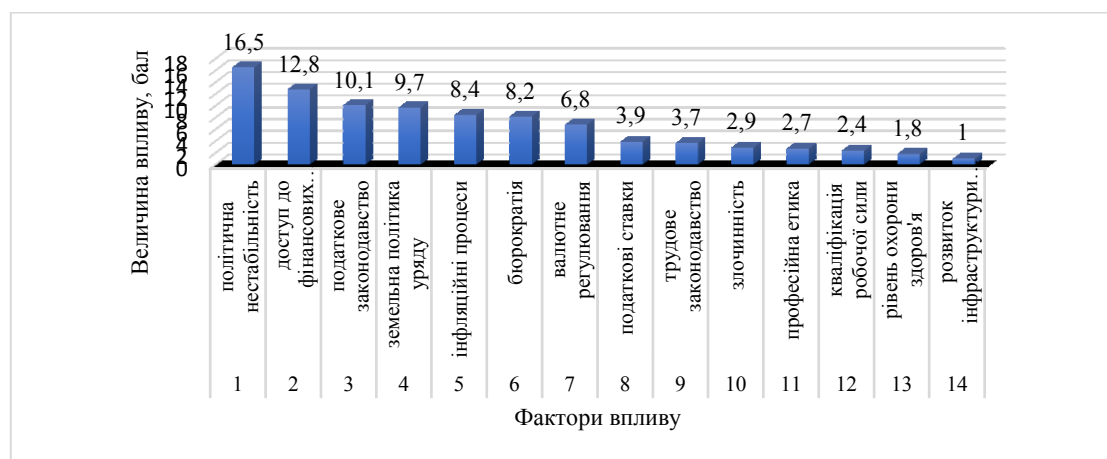

Fig. 3. The rating of influence factors on the level of investment attractiveness of land of Ukrainian cities [18-20]

Based on the rating, the greatest influence on the level of investment attractiveness of urban land gives political instability (16,5%) and the lowest infrastructure development (1.0 percent).

A significant impact on the investment attractiveness of urban land in Ukraine is carried out not only political instability, access to financial resources, but also technical conditions: insufficient level of qualification of the labour force (2.4 per cent), bureaucracy (8.2 per cent). Thus, investors are predicting losses, assessing barriers to investment in land cities, in building and maintaining relationships, leading to the abandonment of investment in the city.

Summary. The studies identified and analyzed the factors affecting the formation of investment attractiveness of land in cities.

Proposed systematization of theoretical approaches to assessing the impact of investment factors and summarizes their main groups.

Studied the system of indicators that affect the formation of investment attractiveness of land in cities on the basis of a hierarchical classification method and created the basis for the development of integrated assessment models of their attractiveness.

Investigated the factors influencing the investment attractiveness of the land cities from the point of view of foreign investors.

References:

1. The theoretical basis for the zoning of land in Ukraine: monograph /A. S. Dorosh, N. In. Isachenko, A. G. Martin, S. A. Osipchuk, G. K. Loic. To: IEC "MedInform", 2011. - p. 6
2. Ostrenko A. P. development Planning city : monograph / A. P. Ostrenko. - Kyiv : KNUBA, 2001. - 460 p.
3. Nesterenko S. The study of land management and geographic information support of state building in Ukraine // Technology audit and production reserves – Kharkiv: No. 1/4 (33), March 2017. - p. 24 -28
4. Shevchenko G. Multi-attribute analysis of investments risk alternatives in construction / G. Shevchenko, L. Ustinovichius, A. Andruskevicius // Technological and Economic Development of Economy : Baltic Journal on Sustainability. - 2008. - Vol. 14, No. 3. - P. 428-443. - Available at: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.3846/1392-8619.2008.14.428-443>.
5. Rutkevich, S. A. the Conditions for attracting foreign investments in the Ukrainian economy in 2016 [electronic resource]: http://www.nam.kiev.ua/ape/n_01_5-6/Gytkevih.htm (date accessed: 07.09.2017)
6. Fascinating T. M. Land in the system of housing policy at the regional level // Economy and region: Nauch. VSN. – Poltava: Polntntu, 2007 – №1(12). – P. 25-28.
7. Indicators of indirect cost of housing construction in regions of Ukraine: Order of Ministry of regional development and construction of Ukraine No. 56 dated 04 Feb 2009 // pricing in the construction industry: a Collection of official documents and clarifications. – 2009 – №2. – P. 158.

8. Evaluation of investment attractiveness of the land regions. [electronic resource]: <http://www.nas.gov.ua/UA/Pages/default.aspx> (date accessed: 20.09.2017).
9. Molodchenko-Serebryakova T. G., Butenko T. There. The influence of the location factor on the formation of the value of residential real estate // Communal services of cities of Scientific.-tekhn. ZB. Vol.70. : Machinery, 2006 – P. 254-258.
10. Factors of investment attractiveness of the urban environment. World investment forum [electronic resource]: <http://www.itukraine.org.ua/events/svitovyy-investytsiynyy-forum-2-4-kvitnya-2017-dubay-uae> (date swennen - tion: 10.09.2017).
11. The law of Ukraine on valuation of land " №1378-IV of 11 December 2003 // Information of the Verkhovna Rada. – 2004 – №15. - article 229 (as amended in accordance with the Laws №1808-IV (1808-15) from 17.06.2004 G. // VVR. – 2004 – №38. - item 471; No. 959-VI (959-17) from 05.02.2009 // VVR. – 2009 – №26. - article 324).
12. About the Methodology of normative monetary evaluation of lands of agricultural purpose and human settlements: a resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from March 23, 2003 No. 213 (as amended in accordance with regulations of the cm No. 864 (864-95-p) from 31.10.95 G.; No. 525 (525-97-p) from 30.05.97 G.; No. 951 (951-2001-p) of 08.08.2001. №843 (843-2004-p) dated 05.07.2004 // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=213-95-%EF>.
13. On the order of a standard monetary assessment of lands of agricultural purpose and human settlements: the Order of the State Committee on land resources, Ministry of agrarian policy of Ukraine, Ministry of construction, architecture and housing and communal services of Ukraine, Ukrainian Academy of agrarian Sciences of 27 January 2006, No. 18/15/21/11 // State informational Bulletin on privatization. – 2006 – № 7(167). – P. 42-52.
14. The rating of development of cities of Ukraine. [electronic resource]: // <http://www.ipa.net.ua> (date accessed: 22.05.2017).
15. Mamonov K. A. GIS ensure rational use of land resources, urban development / K. A. Mamonov, S. G. Nesterenko, K. I. Vyatkin // Scientific Bulletin of construction – Kharkiv: KNUCEA, 2016. - Vol.86 - S. 283 -286.
16. Nesterenko S. Research into the effectiveness of grounded electroconductive screens of silicate compositions for electrocorrosion protection // MATEC Web of Conferences, EDP Sciences, No. 116, Nov. 2017, p. 01-12.
17. Nesterenko S. the Investment attractiveness of urban areas of Ukraine: problems and trends // S. Nesterenko, W. Mingming Scientific and economic collection "Municipal economy of cities" UNIVERSITY im. A. M. Beketova, Kharkov, No. 136 October 2017. - S. 02 -06.
18. Rutkevich, S. A. Investments: theory and practice: Proc. a manual for students. visch. studies'. institutions / European University T. K.: publishing house of European University, 2006 p. 234
19. Kukushkin, A. M., the essence of the concept "strategy of development of the region"/O. M. Kukushkin // NAU - kovi]. – 2015 – № 15.2 – P. 220 – 227.
20. Alekseev, A., the structure of the investment: as far as advanced //A. Alekseev // the Economist. - 2015 - № 3.- S. 34-35.

V. Rudomakha

AREAS AND PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION OF THE LAND ADMINISTRATION SYSTEM IN THE UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES OF UKRAINE

In the current conditions of managing the decentralization of power, united territorial communities receive their own powers of local self-government bodies, which are directed at the

disposal of land resources, the granting of building permits, and the adoption of buildings in operation.

The realization of these powers takes place in the environment of existing problems in the management of land relations and the use of lands in Ukraine, which are: absence of a general system in the management of land relations and the use of land resources; departmental division of structures whose activities are related to land information; separate management of land and town-planning cadastres and a register of rights to real estate that complicate the development of a unified land policy, processes for the preparation of general decisions and services, duplication of data; unsystematic, unrelated, separate resolution of issues of ownership, evaluation, use, development of land by various organizational structures; limited use of modern information technology.

In such conditions, the effectiveness of territorial development processes is reduced, taking into account spatial, urban, investment and environmental factors.

In this context, the development and implementation of a land administration system in the united territorial communities, where relations are formed regarding: ownership of land, its evaluation, use and development, is of particular significance.

In international practice, the importance of the land administration system, directions of its implementation was noted in works [1-6].

The system of land administration forms a system of interrelated actions aimed at the formation, distribution, evaluation and use of lands of the united territorial communities.

As a result of implementation of the land administration system in the united territorial communities it is possible to provide:

- management of land resources;
- to improve the system of granting permits for construction, acceptance of buildings in operation;
- community development and budget formation;
- economic development, attracting new investments;
- efficiency of the use of infrastructure, maintenance of communal property, road construction, water, heat, gas and water drainage, landscaping, waste management;
- decision of questions of functioning of transport and logistic infrastructure;
- the formation of the security system of the united territorial communities.

Literature:

1. Land administration guidelines: with special reference to countries in transition. – United Nations Economic Commission for Europe – United Nations, New York and Geneva, 1996. – 112 p.
2. United Nations-FIG Bathurst Declaration on Land Administration for Sustainable Development: Development and Impact, 1999 – 12 p.
3. Land administration in the UNECE region. Development trends and main principles. – United Nations, New York and Geneva, 2005. – 112 p.
4. Land administration for sustainable development. / Ian Williamson, Stig Enemark, Jude Wallace, Abbas Rajabifard. – Esri Press, 380 New York Street, Redlands, California. – 2010. – 506 p.
5. ISO 19152:2012 Geographic information – Land Administration Domain Model (LADM) – 2012 . – 118 p.
6. INSPIRE. D2.8.I.6 Data on Specifications Cadastral Parcels – Technical Guidelines 3.1 – 168 p.

SECTION 4.History

Angelova Rositsa Zhechkova

professor, PhD

*professor in the Department of History and Archaeology
Shumen University "Episkop Konstantin Preslavski"*

THE PEOPLE'S PARTY FOR THE FOREIGN POLICY ACTIVITY OF THE GOVERNMENTS ACCORDING TO RUSSIA (1899-1911)

Ангелова Росица Жечкова

профессор, доктор

*преподаватель кафедры „История и археология“
Шуменский университет имени «Епископа Константина Преславского»*

НАРОДНАЯ ПАРТИЯ О ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРАВИТЕЛЬСТВ ПО ОТНОШЕНИЮ К РОССИИ (1899-1911)

The People's Party closely monitors the foreign policy actions of governments and expresses its position in different ways. When it is in power or in opposition, it appears as a party with a long-lasting rusophile (pro-Russian) orientation. This position directly corresponds to the thesis that Russian policy in the Balkans most closely responds to the goals of the Bulgarian foreign policy and that there are centuries-old relations between the two peoples. However, the pro-Russian orientation of People's party has no definitive character. The Party is also directly tied through its leaders with the Slavophile idea.

Keywords: People's Party, opposition, Russophile Party, governments, slavophile.

Народная партия внимательно следит за внешнеполитическими действиями правительств и выражает свою позицию по-разному, разными средствами. Когда она находится у власти или находится в оппозиции, она выступает как партия с долгой про-русской ориентацией. Эта позиция напрямую соответствует тезису о том, что российская политика на Балканах наиболее близко соответствует целям болгарской внешней политики, и о том, что существуют многовековые отношения между двумя народами. Про-русская ориентация партии однако не имеет окончательный характер. Народная партия напрямую связана через своих лидеров и со славянофильской идеей.

Ключевые слова: Народная партия, оппозиция, про-русская партия, правительства, славянофильство.

Четырнадцатого января 1899 года премьер-министр княжества Болгария Константин Стоилов подает отставку кабинета Народной партии (НП).¹ Таким образом 1899 год приносит Народной партии новый оппозиционный статус.² Предметом исследования является именно позиция НП по вопросам внешнеполитической деятельности правительств по отношению к России в период 1899-1911 годов.³

¹ Николова, В. Народната партия и буржоазната демокрация. Кабинетът на д-р К. Стоилов (1894-1899). София, 1986, 251 с.; Между консерватизма и либерализма. Народната партия 1894-1920. София, 2004.

² Ангелова, Р. Развитие и дейност на Народната партия (1899-1911). Велико Търново, 2003.

³ Хотя болгарский национальный вопрос занимает центральное место во внешнеполитической деятельности всех болгарских правительств после 1878 года, он не является предметом настоящего материала. Об этом см. Ангелова, Р. Народната партия и национально-освободительного движение в Македония и Одринска Тракия. Част I. - Македонски преглед, 2002, бр. 2, 33-65; Народната партия и национально-освободительного движение в Македония и Одринска Тракия. Част II. - Македонски преглед, 2002, бр. 3, 31-55.

Будучи и у власти, и в оппозиции Народная партия определяет в качестве основного приоритета своей внешнеполитической концепции „искреннюю признательность к нашей освободительнице и упрочение связей и интересов, соединяющих нас с ней“.4 Обоснование этого акцента непосредственно вытекает из точной оценки русских интересов и возможностей, а также и из исторически обусловленных чувств признательности. По мнению партийного руководства, политика России на Балканах наиболее точно соответствует требованиям христианских балканских государств и их независимости.5 Эта русофильская ориентация присуща и другим болгарским политическим партиям – Демократической6 и Прогрессивнолиберальной7. В отличие от Прогрессивно-либеральной партии, русофильство Народной партии не носит крайнего характера и не допускает компромиссов и уступок, вступающих в противоречие с национальными интересами и ущемляющих престиж Болгарии. Неоднократно члены партийного руководства подчеркивают, что внешняя политика должна быть национальной. Славянство должно стоять ступенью ниже“.8

В течение всего периода своего пребывания в оппозиции руководство Народной партии следит с нескрываемым интересом за внешнеполитической деятельностью правительств и выражает разными способами и средствами свою позицию. Приветствует политическую ориентацию коалиционного кабинета Каравелова-Данева9 и встречу великого князя Александра Михайловича, сына брата Царя Освободителя Александра.10

Летом 1902 года торжественно отмечается 25-я годовщина боев у Шипки. Парламентская группа НП в XII Обыкновенном Народном собрании единодушно голосует за законопроект о чрезвычайном кредите, предназначенном для встречи гостей на торжествах.11 Одобряет проводимую правительством д-ра Данева политику поддержания активных болгаро-русских отношений, но не и допускаемые уступки за счет болгарских национальных идеалов.12 С трибуны Народного собрания С. С. Бобчев категорически заявляет: „Мы никакого славянства не признаем, мы признаем единственно и прежде всего болгарские интересы“.13 Этот крайний взгляд Бобчева и представляемой им партии вызван позицией России в связи с решением Фирмилианова в пользу Сербии.14

Развитие международных отношений в Европе и на Балканах требует считаться с внешней политикой России. Всем политическим силам становится ясно, что без русского участия не может быть начерчена заново карта Балканского полуострова. Для Народной партии в основе болгарской политики в отношении России должно лежать чувство признательности, а отношения с ней должны строиться на базе взаимного доверия.15

⁴ Програми, програмни документи и устави на буржоазните партии в България 1879-1918. С., 1992, 402-406.

⁵ Ангелова, Р. Идеино-политическо развитие на Народната партия (1899-1911) – В: Сборник в памет на проф. дин Радослав Попов, София, 2005, 107-135.

⁶ Саздов, Д. Демократическата партия в България 1887-1908 г. София, 2001.

⁷ Живков, Св. Прогрессивнолибералната партия в България: С Русия политика не правим! София, 2014.

⁸ Ден, № 324, I.XI.1904.

⁹ Ангелова, Р. Народната партия в оппозиция на вътрешната политика на правителствата (12 януари 1901- 6 май 1903). – История, 2003, бр. 3-4, 61-72.

¹⁰ Стенографски дневници (СД) на XI ОНС. I РС. Кн. I. С., 1901, IX заседание, 29.X.1901, с. 181; Мир, № 1031, 4.X.1901.

¹¹ Българска сбирка, 1908, № 8, с. 545; Добруджанец, № 4, 11.IX.1909; Кулски глас, № 20, 21.IX.1902.

¹² Ангелова, Р. Народная партия о внешнеполитической деятельности правительств (1899-1911 г.г.). – Bulgarian Historical Review, 2003, № 1-2, с. 187.

¹³ Кулски глас, № 12, 14.V.1902.

¹⁴ Ангелова, Р. Народната партия за взаимоотношенията на България с балканските държави (1899-1911). – История, общество, религия. Шумен, 2003, 201-211.

¹⁵ СД на XIII ОНС. I РС. Кн. I. С., 1903, VII зас., 13.XI.1903, с.196; Мир, №1031, 4.X.1901, Народна борба, №42, 8.XI.1905.

Потверждение и углубление изложенной партийной линии наступает во время Русско-японской войны 1904-1905 годов. Под эгидой болгарского Красного Креста проводится акция помощи¹⁶, с удовлетворением встреченная болгарской общественностью. На собранные средства куплен и оснащен полевой госпиталь. Сформировано санитарное отделение врачей и медсестер, которое в мае 1904 года отправляется в Россию. Руководство Народной партии также дает средства.¹⁷ Редколлегия газеты „Мир“ открывает новую рубрику – „Русско-японская война“. На протяжении двух лет газета представляет на своих страницах подробную Информацию о ходе военных действий и силе русского оружия и выражает моральную поддержку России. Серьезную тревогу вызывает занятость России на Дальнем Востоке, что может оказаться решающим для судьбы реформаторской акции в Македонии.

Будучи противником революционных действий, Народная партия остро порицает Первую русскую революцию (1905-1907 гг.), приветствует решение царского правительства изменить закон о созыве Государственной думы. „Парламентская Россия – праздник для нас“ – пишет партийный официоз.¹⁸ Руководство пытается опровергнуть мнение, что единственно при существовании русского абсолютизма малые славянские страны могут надеяться на помощь России.¹⁹ По мнению газеты, парламентская Россия – умиротворенная, окрепшая демократически и экономически – будет иметь большие и реальные шансы эффективно поддержать болгарские требования.

В сентябре 1907 года в Болгарии устраиваются большие торжества по случаю 30-летия начала Русско-турецкой освободительной войны.²⁰ Из России прибывает делегация, возглавляемая великим князем Владимиром Александровичем, сыном Александра II. В Софии открывается памятник Александру II, памятники и музеи открываются в Плевенском районе и других местах.²¹ Благодаря щедрости Гешова, строительство ускоряется и становится возможным открытие мавзолея 3 сентября 1907 года.²²

В то же время Россия и Австро-Венгрия предпринимают новую попытку сохранить свое привилегированное положение наиболее заинтересованных сил по балканским вопросам. В сентябре 1907 года они договариваются приостановить действие ст. 3 Мюнхенского соглашения. Австро-русская нота, по мнению НП, дает надежду на прекращение насильственной денационализации болгарского населения в македонских вилайетах. В очередной раз подтверждается мнение, что Россия является естественным союзником Болгарии в осуществлении ее внешнеполитических задач.

Кроме своего русофильского тяготения, Народная партия запомнится в болгарской истории и своим славянофильством. В числе наиболее активных участников движения за сближение славян под эгидой России – ее лидеры Стефан С. Бобчев, Стефан Лафчиев, Иван Вазов и другие. Стефан Лафчиев является членом настоятельства Славянского общества в Болгарии, с 1904 по 1906 год выполняет деятельность секретаря, в период 1903-1905 годов является редактором издания общества „Славянски свят“.

Стефан С. Бобчев проявляет себя как ярый сторонник идеи славянского объединения на культурно-экономической основе и один из виднейших деятелей идеи славянского общественно-политического сближения. В 1903 году он избран председателем Славянского общества в Болгарии, с 1908 года является почетным членом Славянского общества в Москве, в 1909 году присутствует на майских славянских совещаниях в Петербурге и

¹⁶ Лидер Народной партии Иван Евс. Гешов начиная с 1899 года в течение 25 лет являлся председателем болгарского Красного креста.

¹⁷ Мир, № 1372, 7.II.1904.

¹⁸ Мир, № 1837, 3.V.1906.

¹⁹ Мир, № 2036, 10.I.1907.

²⁰ Ангелова, Р. Народната партия и вътрешнополитическото развитие на България (1903-1908) – Исторически преглед, 2003, бр. 1, 3-31.

²¹ Мир, № 2218, 30.VIII.1907; 2219, 1.IX.1907.

²² Стателова, Е. Иван Евстр. Гешов или трънливият път на съзиданието. София, 1994, 180-181.

Москве, а в 1901 году председательствует на Всеславянском съезде в Софии.²³ Партийный орган НП „Мир“ предоставляет подробную информацию о деятельности съезда и становится пропагандистом идей славянофильства.²⁴ Иван Вазов подготавливает текст песни для приветствия делегатов съезда.²⁵

Решения съезда отражены и на страницах издания „Календар на НП за 1911 г.“. В опубликованном материале параллельно представляется и выполнение большинства решений: об открытии русского книжного магазина в Софии, подготовка X съезда славянских публицистов и журналистов летом 1911 года в Белграде и др.²⁶ В числе решений и организация книжного базара в Софии, где были бы выставлены произведения славянских авторов. Депутаты парламентарской группы Народной партии в XIV ОНС единодушно голосуют закон об освобождении от пошлины и любых других сборов русских печатных изданий, ввозимых в страну на книжную выставку в Софию по случаю Славянского съезда в 1910 году.²⁷

В период 1899-1911 годов Народная партия утверждает свои внешнеполитические концепции со времени своего пребывания у власти (1894-1899 гг.). Она выступает за умеренную внешнюю политику, за лояльные и корректные взаимоотношения со всеми странами при неукоснительном соблюдении болгарских интересов.

Устойчивая русофильская ориентация и симпатии к другим странам Антанты, гибкая и осторожная оппозиционная деятельность Народной партии в 1899-1911 годах дают свое отражение при выборе болгарского монарха. В 1910 году, когда внутривластные проблемы демократического правительства становятся фактом, а Болгария оказывается в международной изоляции, Фердинанд принимает меры к перемене политического курса. Шестнадцатого марта 1911 года отверяет правление коалиционному кабинету во главе с лидером Народной партии И. Евстр. Гешовым, от которого ожидается завоевать доверие и поддержку России, Англии и Франции, столь необходимых в условиях углубляющегося кризиса в Османской империи.

²³ БИА-НБКМ, ЦД 5616, л. 19; Ратник, №467, 24.IV.1910; Сливен, № 273, 16.XII.1899.

²⁴ Е. Стателова. Някои характерни черти на българския буржоазен печат в навечерието на Балканските войни (1909-1912). – Известия на Института за история, 1970, т. XXI, 180-181; Мир, № 3020-3030, 20.VI.-3.VII.1910.

²⁵ Мир, № 2997, 22.V.1910.

²⁶ Календар на НП за 1911 г. София, 1911, 79-82.

²⁷ Саздов, Д. Стефан Савов Бобчев – общественник и държавник. – Историки. Т. 7. Велико Търново, 2014, 156-186.

Goncharenko Anatoliy Volodymyrovych
PhD (History), Associate professor
Sumy National Agrarian University
Sumy, Ukraine

THE EUROPEAN INTEGRATION VECTOR IN THE INTERNATIONAL RELATIONS OF GREAT BRITAIN, 1997–2007

Гончаренко Анатолій Володимирович
кандидат історичних наук, доцент
Сумський національний аграрний університет
Суми, Україна

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ, 1997–2007 РР.

Abstract: The article investigates the foreign policy of Great Britain towards the European Union in 1997–2007. It describes the role and place of European integration direction in the international relations of the United Kingdom. It is studied the essence of the Pro-European orientation of the labor governments of Tony Blair in 1997–2007.

Keywords: the United Kingdom, the European Union, international policy.

Анотація: У статті досліджено міжнародну політику Великої Британії щодо Європейського Союзу в 1997–2007 рр. Охарактеризовано роль та місце євроінтеграційного напрямку в міжнародних відносинах Сполученого Королівства. Вивчено сутність проєвропейської орієнтації лейбористських урядів Тоні Блера у 1997–2007 рр.

Ключові слова: Велика Британія, Європейський Союз, міжнародна політика.

Після перемоги партії лейбористів на виборах 1997 р., новий прем'єр-міністр Ентоні Блер не приховував своєї проєвропейської орієнтації. Ще у передвиборному маніфесті нові лейбористи вказували на необхідність конструктивної участі у справах Європейського Союзу, хоча й акцентували увагу на збереженні права вето в питаннях оподаткування, імміграції, безпеки і оборони. Лейбористи не підтримували федералізацію ЄС, але, на відміну від консерваторів, займали більш конструктивну позицію щодо переговорів із європейськими партнерами в інтересах Великої Британії.

Тоні Блер створює пост міністра з європейських справ, одними з перших дій нового уряду стають звільнення банку Англії від державного контролю і підписання соціального протоколу. В результаті цього Британія, зберігаючи своє право не брати участь у третьому етапі ЕВС, підписує Амстердамський договір (2 жовтня 1997 р.), який успішно проходить ратифікацію і 1 травня 1999 р. вступає в силу.

Е. Блер не виключав можливості приєднання до єврозони, проте вказував на те, що це рішення має прийматися на економічній, а не політичній, основі. Лейбористи також обіцяють провести референдум, перш ніж буде прийнято рішення у цьому питанні.

Одним із наслідків євроінтеграційної політики урядів Тоні Блера є посилення впливу регіональних політичних сил та розширення владних повноважень Шотландії та Уельсу. Важливим фактором було бажання цих регіонів активніше лобіювати просування своїх інтересів при розподілі фінансової допомоги з структурних фондів ЄС. Так, у Шотландії в рамках напрямків ЄС з регіонального розвитку в 2000–2006 рр. реалізовувалося п'ять регіональних програм. Створений Департамент Європейського фінансування щодо Уельсу, відповідальний за використання коштів структурних фондів безпосередньо перед ЄС, реалізовує три регіональні програми. Отже, на частку двох національних регіонів виділяється

понад 23,5% грошових засобів, наданих структурними фондами ЄС для Великої Британії у 2000–2006 рр.

Е. Блер вважав, що найкращий шлях для реалізації британських інтересів в ЄС формується шляхом встановлення дружніх відносин з державами континентальної Європи, причому не тільки на рівні прем'єр-міністрів, але і на більш низьких рівнях. Так, прем'єр рекомендує британським офіційним особам налагоджувати двосторонні контакти зі своїми європейськими колегами. «Третій шлях» Ентоні Блера стає базою для встановлення дружніх відносин з канцлером ФРН Герхардом Шредером та соціал-демократичними силами в ЄС.

Своєю метою Т. Блер проголошує перетворення Великої Британії у своєрідний міст між Європою та Америкою – прем'єр вважає, що зовсім не обов'язково робити вибір між Вашингтоном і Брюсселем. Після саміту в Сен-Мало (грудень 1998 р.) Британія перетворюється з непримиренного противника появи у Євросоюзу військових компетенцій в активного захисника Спільної європейської політики в галузі безпеки і оборони (ЄПБО). Хоча Лондон наполягає, що робота в рамках ЄПБО не повинна бути спрямована на створення конкурента НАТО, даний крок був одним з небагатьох прикладів заняття Великою Британією провідної ролі в процесах європейської інтеграції.

Уряд активно підтримує подальше розширення Європейського Союзу, оскільки на порядку денному стоїть питання приєднання одинадцяти країн, серед яких колишні країни-члени ОВД та Туреччина. Нові лейбористи мотивують свою позицію турботою про майбутніх держав-членів та економічними вигодами для всіх членів Співтовариства.

Британська позиція відрізняється конструктивністю і в питанні різношвидкісної інтеграції – бажання держав-членів використовувати цю схему зафіксовано в Амстердамському договорі. Таке становище не влаштовує Великою Британією, яка не хоче черговий раз втратити власний вплив у Союзі і можливість брати участь у формуванні інститутів ЄС.

Саме тому Лондон на попередньому саміті в Ніцці, пропонував політику «розширеної кооперації» (enhanced co-operation), що означає, що держави, які прагнуть до прискореної інтеграції можуть це робити лише при дотриманні двох умов: інші держави-члени можуть приєднатися до них на більш пізньому етапі; правила узгоджуються всіма державами-членами ЄС. У лютому 2001 р. лідери європейських держав підписують Ніццький договір, який ратифікується більшістю британського парламенту.

Після другого референдуму в Ірландії Договір набуває чинності (1 лютого 2003 р.). Цей документ розширює кількість питань, а також змінює вагу голосів у Раді міністрів, посилюючи британську позицію.

Переломним моментом у процесі посилення британського впливу в Європі стають події 11 вересня 2001 р. Розпочата «війна з терором» трансформує зовнішньополітичні пріоритети Великої Британії. Участь країни в Іракській кампанії, не санкціонованій ООН, в істотній мірі псує британські відносини з Францією і Німеччиною. Відповіддю на кроки Лондона був міні-саміт за участю Франції, Німеччини, Бельгії та Люксембургу, на якому було проголошено за мету створення незалежного від НАТО центру військового планування.

Однак незважаючи на те, що Іракська криза завдала істотної шкоди взаєминам Великої Британії та Євросоюзу, вона не змогла зруйнувати зв'язки, створені Е. Блером. Лондон бере активну участь у формуванні інститутів, які б відповідали вимогам Спільноти. Більш того, в грудні 2003 р. відновлюються переговори між Великою Британією, Німеччиною і Францією щодо спільної ініціативи в галузі оборони.

Результатом міжурядової конференції в Римі (4 жовтня 2003 р.) та Європейської ради в Брюсселі (17-18 червня 2004 р.) стає прийняття попереднього варіанту Європейської конституції, 29 жовтня підписується Договір, який засновує Європейську конституцію. Тоні Блер оголошує про рішення уряду провести референдум після ратифікації Конституції парламентом. Британська сторона підтримує ідею створення постійного президента Ради ЄС, погоджується з розширенням кола питань, погоджувати рішення кваліфікованою більшістю,

але щодо оподаткування, кримінального судочинства, зовнішньої політики, соціальної безпеки і оборони вважає за краще зберігати право вето.

Провал референдумів щодо запровадження Європейської конституції у Нідерландах і Франції дозволив британському уряду відмовитися від консультації зі скептично налаштованими громадянами Великої Британії. Основним фокусом європейської політики в останні роки прем'єрства Ентоні Блера стає контртерористична тематика, а також робилися спроби відродження проекту Конституції.

Таким чином, євроінтеграційний вектор був одним з пріоритетних напрямків міжнародних відносин Великої Британії у 1997–2007 рр. Лейбористським урядам вдалося поєднувати національні інтереси і політичні традиції із загальноєвропейськими орієнтирами, успішно відстоюючи суверенітет Великої Британії. Завдяки зовнішньополітичному курсу прем'єр-міністра Е. Блера Лондону вдалося прийняти активну участь у розбудові єдиного європейського простору.

Література:

1. Громыко Ал.А. Внешняя политика Великобритании: от империи к «осевой державе» / Ал.А. Громыко // Современная Европа. – 2005. – № 1. – С. 9-14.
2. Валуев А.В. «Евроскептицизм» в политическом развитии Великобритании и Европейского Союза: новые горизонты и традиционные стереотипы (2001–2004 гг.) / А.В. Валуев // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2010. – № 119. – С. 176-193.
3. Рубинський Ю.Т. Ліонель Жоспен. Перегудов С.П. Тоні Блер. Орлов Б.С. Герхард Шрьодер. Політичні портрети / Ю.Т. Рубинський, С.П. Перегудов, Б.С. Орлов. – К.: Основні цінності, 2004. – 221 с.

SECTION 5. Economics and management

Azhaman Iryna

*Doctor of Science in Economics, Associate professor
Head of the Department of Management and Management the Project
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture
Odessa, Ukraine*

**METHODS OF STRATEGIC ANALYSIS OF ENVIRONMENT CONSTRUCTION
ENTERPRISES**

Ажаман Ірина Анатоліївна

*д.е.н., доцент
зав.кафедри менеджменту та управління проектами
Одеська державна академія будівництва та архітектури
м. Одеса, Україна*

**МЕТОДИ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ СЕРЕДОВИЩА БУДІВЕЛЬНОГО
ПІДПРИЄМСТВА**

Abstract: Actuality use methods of strategic analysis environment construction firm as a prerequisite to the formation of complex strategies at different levels. The list of methods recommended for practical use by medium and small enterprises of the building industry for the analysis of their external and internal environment is determined.

Key words: strategic analysis, external and internal environment, construction company, methods of analysis.

Анотація: обґрунтовано актуальність використання методів стратегічного аналізу середовища будівельного підприємства як передумови до формування комплексу стратегій різних рівнів. Визначено перелік методів, які рекомендується до практичного використання середніми та малими підприємствами будівельної галузі для аналізу їх зовнішнього та внутрішнього середовища.

Ключові слова: стратегічний аналіз, зовнішнє та внутрішнє середовище, будівельне підприємство, методи аналізу.

Прийняття виважених стратегічних управлінських рішень вимагає формування науково-обґрунтованого підґрунтя, яке здатні забезпечити результати досліджень, отримані за допомогою сучасних методів стратегічного аналізу.

Використання методів стратегічного аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища будівельного підприємства створює передумови до формування комплексу стратегій різних рівнів – операційних, функціональних, ділових та корпоративної (загальної). Актуальним є питання визначення переліку та особливостей застосування методів стратегічного аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства будівельної галузі.

Дослідження вітчизняного та іноземного досвіду стосовно проведення аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства дозволило встановити, що на сучасному етапі розроблена та запропонована до використання значна кількість методів, практичне використання яких має свої особливості, пов'язані з: рівнем підготовки та досвідом роботи фахівців, які їх використовують, обсягом необхідної інформації, ступенем використання комп'ютерної техніки та спеціального програмного забезпечення. Також кожний з таких методів аналізу дозволяє отримати результати з певним ступенем

вірогідності та точністю розрахунків. Всі ці фактори повинні враховуватися керівництвом у процесі прийняття рішень щодо визначення методів для аналізу середовища підприємства [1].

Аналіз сукупності методів стратегічного аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища дозволив визначити перелік таких, які не потребують спеціального програмного забезпечення, дають можливість отримати достовірні результати й рекомендуються до впровадження (використання) малими та середніми підприємствами будівельної сфери без залучення сторонніх фахівців [1-3].

Для виявлення й оцінки впливу факторів макросередовища на результати поточної й майбутньої діяльності будівельного підприємства доцільним є використання PEST-аналізу, який дозволяє визначити тенденції, події, що непередбачувально впливають на підприємство за чотирма основними напрямками – дослідити політико-правові, економічні, соціокультурні та технологічні фактори.

Комплексний метод SPACE призначений для аналізу позиції підприємства на ринку і вибору оптимальної стратегії переважно для середніх і малих підприємств. Враховуючи те, що в галузі будівництва працюють переважають невеликі та середні підприємства, то використання цього методу є обґрунтованим і доцільним. У методі SPACE передбачено виокремлення чотирьох груп характеристик оцінки діяльності підприємства:

- фінансова сила підприємства;
- конкурентоспроможність підприємства і його становище на ринку;
- привабливість галузі, у якій функціонує підприємство;
- стабільність галузі, у якій функціонує підприємство.

При формуванні окремих критеріїв оцінки, що входять в кожну з груп враховується специфіка конкретного підприємства, його завдання, мета, виробничо-ресурсний та інноваційний потенціал, дієвість системи управління тощо. Такий підхід дозволяє враховувати особливості підприємства при подальшому прийнятті рішень щодо стратегії його розвитку. Однак зауважимо, що такий аналіз вимагає ґрунтовних знань методології стратегічного аналізу та специфіки галузі, що визначає потребу у висококваліфікованих спеціалістах для його проведення.

Метод SWOT-аналізу дозволить виявити сильні та слабкі сторони будівельного підприємства та зовнішні можливості і загрози, які впливають на його діяльність, а також побудувати стратегічний баланс, проаналізувати можливі стратегії поведінки підприємства у ринковому середовищі. SWOT-аналіз сприятиме обґрунтованому визначенню корпоративної стратегії з урахуванням впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища.

Наведені методи не звужують коло можливих до використання для стратегічного аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, проте не потребують спеціалізованого програмного забезпечення та можуть бути проведені як із залученням сторонніх фахівців, так і кваліфікованими працівниками будівельних підприємств.

Практичні аспекти використання вказаних методів будуть розглянуті в подальших дослідженнях.

Література:

1. Ажаман І.А. Маркетингова стратегія розвитку промислового та цивільного будівництва в сільській місцевості // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки» - 2014. - Випуск 6, 2014. – С.149-152
2. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті: Навч. посіб. – 2-ге вид. Рекомендовано МОН / Гаркуша Н.М., Цуканова О.В., Горошанська О.О. – К., 2012. – 591 с.
3. Бровкова О.Г. Стратегічний менеджмент : Навчальний посібник . – К. : Центр учбової літератури, 2012 . – 224с.

Barsuk Yuliia

*Postgraduate student of the department of Public Administration and Administration
SHEI "Kherson State Agrarian University"*

Kherson, Ukraine

Supervisor - PhD in Economics, Associate professor Huba Maryna

MARKET OF UKRAINIAN LIVING AND LIVING BORUS IN THE FIRST HALF OF 2016/17 MR

Барсуک Юлія Володимирівна

*Аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»*

м. Херсон, Україна

Науковий керівник – к.е.н., доцент Губа М.І.

РИНОК УКРАЇНСЬКОГО ЖИТА І ЖИТНЬОГО БОРОШНА В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 2016/17 МР

Abstract. Over the past 5 years, due to a significant reduction in crop area, the gross rye harvest in Ukraine has decreased by 1.7 times. This led to a shortage of supply of raw materials on the domestic market and an increase in imports of rye, which, in turn, contributed to rising prices in these segments, as well as a decrease in rye flour production. In a logical situation, the question is: are these factors an incentive to increase the crop area under rye?

Key words: rye, export, import, rye flour segment, flour milling and rye bread production.

Анотація. За останні 5 років за рахунок істотного скорочення посівних площ валовий збір жита в Україні зменшився в 1,7 рази. Це призвело до дефіциту пропозиції сировини на внутрішньому ринку і зростання обсягів імпортованої жита, що, в свою чергу, сприяло підвищенню цін в зазначених сегментах, а також зниження обсягів виробництва житнього борошна. У ситуації, що склалася логічним є запитання: чи є дані фактори стимулом до нарощування посівних площ під житом?

Ключові слова: жито, експорт, імпорт, сегмент житнього борошна, борошномельне виробництво і виробництва житнього хліба.

Згідно за даними державної служби статистики України, протягом останніх 5 років посівні площі під житом скоротилися більш ніж в 2 рази, тим часом виробництво жита в Україні знизилася з 677 тис. тон в 2012/13 МР до 392 тис. тон в поточному сезоні (- 42%). Варто відзначити, що в 2016/17 МР скорочення посівних площ під цією культурою вдалося компенсувати за рахунок зростання врожайності, показник якої склав в середньому по Україні 27,3 ц/га. У свою чергу, внутрішнє споживання за аналізований період знизилася з 550 тис. до 450 тис. тон, данні наведені у табл.1 [1].

Таблиця 1. Виробництво продовольчого жита в Україні

Показник	2012/13 МР	2013/14 МР	2014/15 МР	2015/16 МР	2016/17 МР
Посівна площа, тис. га	303	284	188	152	143
Урожайність, ц/га	22,7	22,8	25,8	25,9	27,3
Валовий збір, тис. тон	677	638	478	391	392

Джерело: розроблено автором за даними [1]

Внаслідок планомірного зниження виробництва жита в Україні в останні кілька сезонів переробники зіткнулися з тим, що працювати доводиться в умовах дефіциту пропозиції сировини. В результаті в 2016/17 МР відзначилось істотне скорочення обсягів експорту та, навпаки, рекордний імпорт жита. Так, за липень-січень, на зовнішні ринки (зокрема, Білорусь, Польщу та Австрію) було поставлено 329,7 тони проти 13,8 тис. тон і 15 тис. тон відповідно за аналогічний період 2015/16 МР і 2014/15 МР. При цьому обсяг імпорту за минулий період поточного сезону склав 1,3 тис. тон проти 28 тон за липень-січень минулого МР. Однак тут варто відзначити, що за другу половину 2015/16 МР обсяг імпортованої жита істотно зріс і склав 15 тис. тон, при цьому ключовим постачальником була Білорусь.

Для порівняння: за весь 2014/15 МР обсяг імпорту склав всього 11,9 тони, а показник експорту досяг 22 тис. тон. Нагадаємо, що ще в минулому сезоні експортні поставки жита з України здійснювалися за такими напрямками, як Бангладеш, ПАР, Ізраїль, Єгипет і Литва, загальним обсягом 19,4 тис. тон.

Щодо сегмента житнього борошна і, зокрема, внутрішнього попиту на неї, слід зазначити його істотне скорочення. Згідно з оперативними даними, в липні-січні 2016/17 МР підприємствами України було вироблено 6,1 тис. тон житнього хліба, що на 55% менше, ніж за аналогічний період попереднього сезону (13,7 тис. тон). У зв'язку з цим попит на українське житнє борошно можна вважати досить низьким. Крім того, високу конкуренцію становить імпортне борошно. Так, за липень-січень 2016/17 МР обсяг імпорту білоруського житнього борошна в Україну склав 23,6 тис. тон проти всього 252 тон за аналогічний період минулого сезону.

Цінова ситуація в сегменті жита характеризується переважно як малорухома. Серед основних факторів ціноутворення в даному сегменті ринку можна виділити скорочення посівних площ під житом, зниження інтересу до зазначеної культури експортно-орієнтованих компаній, а також ситуацію на суміжних ринках.

При цьому ключовим фактором зростання цін в даному сегменті ринку виступає політика стримування продажів. Так, більшість сільгоспвиробників, відзначаючи досить високий попит на зазначену зернову, вважають за доцільне реалізовувати її малотоннажними партіями, при цьому поступово підвищуючи ціни пропозиції. Результатом стало те, що за підсумками 2015/16 МР ціни попиту на жито виросли з 2600 - 3100 грн/т СРТ до рекордних 3900 - 4250 грн/т СРТ, що можна порівняти з вартістю фуражної пшениці, закупівельні ціни на яку в кінці сезону варіювалися в межах 3600 - 4300 грн/т СРТ [2].

З надходженням на ринок перших партій жита врожаю 2016 р закупівельні ціни знизилися в середньому на 500 - 650 грн/т - до 3400 - 3600 грн/т СРТ. Однак сезонне зниження було короткочасним, і вже з середини серпня 2016 р фіксувалося поступове підвищення цін, що зберіглося аж до березня 2017 р. При цьому представники переробних підприємств нерідко повідомляли про складнощі з формуванням необхідних обсягів продовольчого жита і про те, що здійснювати закупівлі даної культури часто вдавалося за максимальними або наближеним до них цінами. Так, в 2017 році ціни попиту варіювались в межах 3550 - 4000 грн/т СРТ. Аграрії, в свою чергу, здійснюють реалізацію великотоннажних партій жита з високими якісними показниками переважно за цінами в межах 3800 - 4200 грн/т EXW. Відзначимо, що якість зернової в більшості випадків оцінюється як відповідне вимогам ГОСТу (зокрема, за такими показниками, як натура і число падіння), і лише деякі учасники ринку повідомляють про наявність пророслих зерен.

У сегменті житнього борошна в 2016/17 МР зберігаються нестабільні темпи виробництва готової продукції на тлі дефіциту пропозиції сировини, зниження внутрішнього споживання борошна і хлібобулочних виробів в Україні і високу конкуренцію з боку білоруських борошномелів. Так, якщо в кінці минулого сезону присутність на ринку більш дешевого білоруського житнього борошна призвело в середньому до 5% зниження цін на українське борошно, то в 2016/17 МР на увазі рекордно високих обсягів імпорту продукції з

Білорусі цей фактор робить більш вагомий вплив. В результаті ряд українських переробників, не маючи можливості знизити собівартість виробництва житнього борошна внаслідок поступового зростання цін на сировину і підвищення тарифів на енергоресурси, переорієнтувався на випуск інших видів продукції.

У першій половині 2016/17 МР в секторі житнього борошна фіксувалося поступове зниження цін, пов'язане, насамперед, з ростом конкуренції серед переробників (зокрема за рахунок активного надходження білоруского житнього борошна), а також невисоким попитом споживачів. Так, з кінця липня по грудень 2016 р відпускні ціни на продукцію поступово знизилися з 4900-6400 грн/т EXW до 4550-5800 грн/т EXW. У свою чергу, середні ціни пропозиції були менш волатильні і в першій половині сезону варіювалися в межах 5000-5200 грн/т EXW [3].

Відзначимо, що в 2017 році ціни на житнє борошно зросли до 4700-6000 грн/т, що зумовлено подорожчанням сировини та виробництва продукції, а також зростанням цін на суміжному ринку пшеничного борошна. Попит на готову продукцію в більшості випадків оцінюється операторами як помірний.

З огляду на те, що в поточному сезоні ціни на жито можна порівняти з цінами на фуражну пшеницю, багато сільгоспвиробників переглянули своє ставлення до даної культури і сформували структуру посівів на її користь. Так, згідно зі статистичними даними, в 2017 році під озимим житом знаходилось близько 170 тис. га, що на 19% більше площі посівів під урожай 2016 року. Аналізуючи дані моніторингу стану посівів озимого жита, можна сказати, що сходи 2017 року були більш ніж на 97% площ. При цьому в хорошому і задовільному стані знаходились більшість сходів і тільки 10,1% оцінювались як слабкі і розріджені. В останні кілька сезонів в Україні відзначається позитивна динаміка показників врожайності (в середньому на 5% щорічно), що в сукупності зі збільшенням площ під житом може привести до збільшення виробництва даної культури в 2018 році.

У короткостроковій перспективі основна частина учасників ринку не виключає ймовірності подальшого зростання цін на жито і продукти його переробки, що обумовлено скороченням запасів даної культури і стримуванням продажів аграріями.

Підводячи підсумки можна відзначити, що, незважаючи на позитивну цінову динаміку, жито залишається культурою з низькою питомою прибутковістю. Це пояснюється низькою врожайністю культури, яка істотно поступається показникам основних культур. Тому що відзначається приріст посівних площ можна розглядати в контексті сівозміни та оцінювати його як ситуативний. Також переважаючим фактором в сегменті залишається зниження попиту на тлі низької маржинальності борошномельного виробництва і скорочення виробництва житнього хліба.

Література:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ukrstat.gov.ua/>.
2. Український ринок продовольчого жита та житнього борошна: чи варто очікувати на зміни в 2015/16 МР? [Електронний ресурс] // Спілка «Борошномели України». – Режим доступу до ресурсу: <http://ukrmillers.com/tema/ukrajinskij-rinok-prodovolchogo-zhita-ta-zhitnogo-boroshna-chi-varto-ochikuvati-na-zmini-v-2015-16-mr???history=0&pfid=1&sample=35&ref=0>.
3. Україна: ціни пропозиції на пшеничне борошно продовжують підвищуватися [Електронний ресурс] // Спілка «Борошномели України» – Режим доступу до ресурсу: <http://ukrmillers.com/muka/ukrajina-tsini-propozitsiji-na-pshenichne-boroshno-prodovzhuyut-pidvishchuvatisya>.

Bykau Kanstantsin

PhD student

Faculty Higher School of Management and Business

Belarus State Economic University

Minsk, Belarus

Scientific adviser – Doct. Econ. Sciences Bykau A.A.

BALANCING DEVELOPMENT AS A KEY CONDITION OF ECONOMIC SUSTAINABILITY IN MICRO- AND MACRO-LEVEL

Быков Константин Романович

аспирант

факультет Высшая школа управления и бизнеса

Белорусский государственный экономический университет

г.Минск, Республика Беларусь

Научный руководитель – докт. экон. наук Быков А.А.

СБАЛАНСИРОВАННОСТЬ РАЗВИТИЯ КАК КЛЮЧЕВОЕ УСЛОВИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ НА МИКРО- И МАКРОУРОВНЕ

Summary. The problem of ensuring the balance of the economic system is investigated, the relationship between the categories "economic sustainability" and "development balance" is defined. A scheme is proposed for interrelating the factors of balanced growth and economic stability at the micro and macro levels. The importance of key factors of development balance for the analysis and choice of perspective "points of growth" of economic stability of organizations is substantiated.

Keywords: development balance, economic stability, key factors, balance of payments, production.

Аннотация. Исследуется проблема обеспечения сбалансированности экономической системы, определена взаимосвязь категорий «экономическая устойчивость» и «сбалансированность развития». Предложена схема взаимосвязи факторов сбалансированного роста и экономической устойчивости на микро и макроуровне. Обосновано значение ключевых факторов сбалансированности развития для анализа и выбора перспективных «точек роста» экономической устойчивости организаций.

Ключевые слова: сбалансированность развития, экономическая устойчивость, ключевые факторы, платежный баланс, производство

Определение понятий «экономическая устойчивость» и «сбалансированность развития» является дискуссионным. Сущность понятия экономической устойчивости и методические вопросы измерения ее уровня представлены в работах И.В. Брянцева, О.В. Зеткиной, С.Г. Езерской, О.Н. Зайцева, Ю.М. Сулеймановой, Е.И. Сапёлкиной, В.И. Кудашова, Н.А. Кульбаки, П.В. Кучинской, Е.А. Казюки, Е.В. Броило и других [1].

Понятие «сбалансированность», как правило, связано с категориями «устойчивость», «стабильность» и «равновесие». В экономической теории понятие «сбалансированность» связано с экономическим ростом и впервые было введено математиком Д. Нейманом. Проблемами исследования общей сбалансированности экономики и ее отдельными аспектами занимались ученые-экономисты со времен Л. Вальраса. Эти вопросы рассмотрены в работах А. Маршалла, Дж.М. Кейнса, В.В. Леонтьева, Р. Коуза, Я. Корнаи, В.Д. Белкина, Э. Фелпса и другие. Интерес к проблеме сбалансированного развития промышленных организаций в современной науке проявился в работах М.И. Баканова, А.Д. Шеремета,

Г.В. Савицкой в вопросах финансовой деятельности. Изучению проблемы в разработке теоретических и методических положений оценки и механизмов сбалансированности развития промышленных организаций посвящены работы С.В. Мордвинова, С.Н. Сидорова, С.Ю. Макарова, Т.И. Островских, Е.В. Семёновой, А.В. Кузнецова и других авторов [2]. Сбалансированность А.И. Лученок с коллективом белорусских ученых-экономистов определяют как «состояние системы, при котором сохраняются основные пропорции и соотношения между ее элементами при одновременном обеспечении устойчивого экономического роста» [3, с. 93].

Проанализировав интерпретацию перечисленных выше понятий ученых, можно отметить отсутствие единого подхода к определению сущности этих дефиниций, а также не всегда отчетливую грань и взаимосвязь между ними. Большинство исследователей отождествляют сущность исследуемых понятий в финансовом контексте и выделяют ее как ключевую составляющую экономической устойчивости организации. Производственно-хозяйственная деятельность не рассматривается как основа сбалансированности всех ресурсов и затрат для производства продукции с высокой добавленной стоимостью.

По нашему мнению, теоретическое объяснение экономической устойчивости ведет к использованию категории «сбалансированность развития» в качестве основоположной. Сбалансированность развития выступает как «начало» теории экономической устойчивости. Следовательно, сбалансированность развития должна рассматриваться как ключевое условие экономической устойчивости организации. Таким образом, существующие подходы к определению экономической устойчивости позволяют сформулировать ее как важнейшую подсистему устойчивости организации, характеризующей экономический аспект деятельности, обладающей способностью к сохранению сбалансированности производственно-экономических параметров всех составляющих в процессе своего развития под воздействием факторов внешней и внутренней среды. Из определения следует, что и сбалансированность развития, и экономическая устойчивость зависят от направленности и силы влияния экзогенных и эндогенных факторов, знание которых, умение определять степень их значимости и управлять ими позволят целенаправленно влиять на результативность коммерческой организации.

Существует мнение, что формирование экономической устойчивости развития организации – это совокупность факторов, структура и форма взаимодействия которых заданы объективным социально-экономическим развитием, определяющим механизм экономической модернизации хозяйственной деятельности организации. Следовательно, на динамику экономической устойчивости организации оказывают влияние разнообразные факторы, действующие и находящиеся в тесной взаимосвязи и взаимодействии друг с другом. Факторы, влияющие на нее, представляют собой движущие силы (причины, условия, предпосылки), воздействующие на составляющие экономической устойчивости и выводящие организацию из сбалансированного состояния или способствующие их сбалансированности.

Как показал анализ литературных источников, несмотря на существующие разногласия авторов по классификации факторов, важное значение занимают факторы внешней и внутренней среды организации [2]. Внешние факторы (факторы внешней среды) не зависят от самой организации, но оказывают влияние на ее сбалансированность развития и экономическую устойчивость, так как, с одной стороны, определяют рамочные условия функционирования и соответствующие ограничения, а с другой – выступают в качестве импульсов, приводящих в движение внутренние факторы организации. Если менее стабильна внешняя среда, система управления должна уделять пристальное внимание учету ее влияния и созданию гарантий по обеспечению устойчивости организации. Внешние факторы могут формироваться под влиянием деятельности государства, крупных хозяйственных формирований страны и глобальных мировых процессов. Внутренними факторами (факторы микросреды) называются те, которые зависят от самой организации и оказывают воздействие на ее развитие и функционирование. В отличие от факторов внешней

среды, они являются объектами управления организации, к которым применяются регулирующие меры воздействия.

Взаимосвязь и взаимозависимость факторов сбалансированности развития и экономической устойчивости по месту возникновения и характеру воздействия представим в виде рисунка.

На рисунке приводится взаимосвязь между факторами сбалансированности и экономической устойчивости по важным классификационным признакам.

На мини-уровне: - Производство - НИОКР - Финансы - Персонал - Организационная структура - Маркетинг - Информация	Экономическая устойчивость	Прямые факторы: на микроуровне: - Покупатели (потребители) - Поставщики - Конкуренты Косвенные факторы: на макроуровне: - Технологические - Экономические - Политические - Законодательные
Внутренние	ФАКТОРЫ	Внешние
На микроуровне: - Финансы - Производство - Маркетинг - Персонал	Сбалансированность развития	Прямые факторы: на макроуровне: - Сбалансированность платежного баланса - Темпы роста экономики страны - Инфляционные, дефляционные, валютные - Инвестиционная и налоговая политика - Политика в области заработной платы и цен - Уровень безработицы - Таможенная политика Косвенные факторы: на макроуровне: - Мировые общеэкономические процессы - Внешнеторговые барьеры

Рисунок. Взаимосвязь факторов сбалансированности развития и экономической устойчивости

Источник: [2, С. 15].

Таблица. Влияние ключевых факторов сбалансированности развития на экономическую устойчивость коммерческой организации

Факторы, влияющие на сбалансированность платежного баланса	
Факторы, позитивно влияющие на сбалансированность платежного баланса: - сокращение стоимостного объема импорта товаров; - ожидаемый рост экспорта продовольствия; - перечисление пошлин на нефтепродукты в бюджет; - возможное снижение цены на газ;	Факторы, негативно влияющие на сбалансированность платежного баланса: - снижение экспортных цен, снижение экспорта отдельных товарных позиций и уменьшение денежной выручки от экспорта товаров; - рост платежей на обслуживание внешнего долга;

<ul style="list-style-type: none"> - сокращение разрыва между темпами роста реальной заработной платы и производительности труда; - введенное ограничение объемов целевого финансирования в рамках государственных программ; - ограничение внешних займов 	<ul style="list-style-type: none"> - увеличение займов органов государственного управления; - сокращение общего притока прямых иностранных инвестиций; - снижение цен на нефть; - наличие внутренних дисбалансов в экономике; - сокращение международных резервных активов
Факторы, влияющие на сбалансированность производства	
<p>Факторы, позитивно влияющие на производство:</p> <ul style="list-style-type: none"> - привлечение инвестиций; - рост производительности труда; - техническое обновление производств; - реструктуризация нерентабельных организаций; - модернизация инфраструктуры объектов; - развитие механизмов государственно-частного партнерства; - переобучение персонала; - активизация структурных реформ и ликвидация неэффективных производств; - снижение противоречия экономических интересов (дисбаланса интересов) между домашними хозяйствами и промышленными организациями, между микро- и макроуровнем; - равноинформированность производителя, продавца и покупателя 	<p>Факторы, негативно влияющие на производство:</p> <ul style="list-style-type: none"> - возникновение проблем со сбытом готовой продукции; - проблема потери традиционных рынков сбыта из-за снижения ценовой конкурентоспособности отечественных товаров; - девальвация национальной валюты сопредельных стран; - снижение выручки от реализации и чистой прибыли; - дефицит оборотных средств в организациях; - превышение темпов роста заработной платы над темпами производительности труда; - экспансионистская денежно-кредитная политика; - дисбаланс между стоимостью кредитных ресурсов и возможностями производственных организаций привлекать займы в национальной валюте; - рост запасов готовой продукции на складах организаций; - увеличение кредиторской и дебиторской задолженности; - снижение текущей платежеспособности организаций

Источник: [2, С. 16].

По мнению автора, в качестве ключевого внешнего фактора сбалансированности развития (рисунок) может использоваться платежный баланс, который отражает все существующие проблемы экономического развития страны. Внутренним ключевым фактором является производство, в котором сконцентрированы главные ресурсы в создании добавленной стоимости, выражающей величину конечного социально-экономического результата в масштабах организации. В таблице отображено в наиболее общем виде влияние ключевых факторов сбалансированности развития, определяющих экономическую устойчивость организации.

Представленное теоретическое исследование позволило систематизировать вклад ряда ученых в области формирования и развития понятий «экономическая устойчивость» и «сбалансированность развития». Теоретическое осмысление проблемы экономической устойчивости организации позволяет констатировать, что она есть частная и высшая форма

проявления сбалансированности, так как именно здесь можно найти и сохранить основные пропорции между ее составляющими. Важным моментом в исследовании ключевых факторов сбалансированности развития является выбор перспективных «точек роста» оказывающих положительный эффект на экономическую устойчивость организации.

Литература:

1. Быков, К. Р. Исследование экономической устойчивости организации: теоретический аспект / К.Р. Быков // Экономика и управление. — 2016. — № 4. — С. 35–38.
2. Быков, К. Р. Экономическая устойчивость предприятия как условие сбалансированного роста экономики / К. Р. Быков // Вест. Полоц. гос. ун-та. Сер. Д, Экономические и юридические науки. — 2017. — № 5. — С. 13–17.
3. Макроэкономические аспекты обеспечения сбалансированности национальной экономики: монография / А. И. Лученок [и др.]. — Минск : Беларус. навука, 2015. — 371 с.

Гапонова Е.О.

*кафедра міжнародного бізнесу і економічної теорії
ХНУ імені В.Н. Каразіна*

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ РИНКУ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Одним із найважливіших напрямків інтеграції у сфері охорони здоров'я є формування медичного кластеру. Медичним кластером визначається група географічно взаємозалежних організацій (постачальників, виробників, посередників) і пов'язаних із ними закладів, органів державного управління, інфраструктурних компаній, що діють у певній сфері і взаємодоповнюють один одного.

Високий рівень конкурентоспроможності і стабільне економічне зростання суб'єктів медичного ринку в сучасних умовах можуть бути забезпечені за рахунок створення медичних кластерів з метою об'єднання зусиль при розробці, виробництві і впровадженні на ринок новітніх методів лікування захворювань, лікарських засобів, сучасних методів менеджменту медичних закладів, технологій маркетингу та ринку медичних послуг.

Ключовими особливостями кластеризації вважають локалізацію основної маси учасників кластеру, що є необхідним задля встановлення співробітництва; стійкість зв'язків між елементами кластеру; довготривалу координацію взаємодії учасників кластеру; збереження автономності учасників кластеру, конкурентних відносин; широкий спектр учасників.

Напрямки кластерної політики широко реалізуються в європейських країнах, зокрема у Фінляндії функціонує 9 кластерів (у тому числі кластер охорони здоров'я), у Нідерландах - 10 кластерів (один з них - кластер охорони здоров'я), у Німеччині - більше 25 кластерів. Наприклад, у Баварії серед 19 сформованих кластерів найбільш успішними є кластер «Біотехнології» та «Медична техніка». Кластер охорони здоров'я Фінляндії охоплює мережу університетів і науково-дослідних інститутів, виробничих і сервісних підприємств, що взаємодіють один з одним, створюючи нові технології. Структура медичного кластеру у Фінляндії характеризується нерівномірним розвитком і відносною слабкістю окремих елементів, однак при цьому спостерігаються виражені конкурентні переваги і фундаментальні фактори, що сприяють подальшому розвитку кластеру, орієнтованому на використання переваг кваліфікованої робочої сил і можливостей національної інноваційної системи. Така тенденція у розвитку кластеру охорони здоров'я є, з одного боку, результатом ринкових відносин, а з іншого, результатом державної політики, орієнтованої на формування національної інноваційної системи і збільшення кількості кваліфікованих кадрів. Сьогодні у

структурі фінського кластеру з'являється ще один блок – «Міжнародна ділова активність» у якості третього зовнішнього фактору, і з урахуванням процесів глобалізації [5].

Кластер системи охорони здоров'я відрізняється від інших типів інтегративних структур тим, що має більш широкую розгалужену структуру. Кластер об'єднує усі компоненти процесу – від постачальників медичних послуг і продукції до споживачів кінцевого продукту. Основною метою об'єднання є досягнення конкретного економічного результату – надання конкурентоспроможних медичних послуг. Це сприяє підвищенню ефективності діяльності кожної окремої організації і прискоренню розвитку економіки регіону у цілому. Окрім цього, медичний кластер є особою формою кластерної моделі, оскільки медична діяльність являє собою діяльність, що орієнтована на внутрішній ринок [7].

Необхідність використання кластерного підходу у медицині обумовлена посиленням децентралізації управління практичною медициною, системами підготовки медичних кадрів і наукових досліджень. Основою розвитку медичного кластеру частіше за все є комплексна структура, що поєднує представників науки, медичної освіти, органів влади, практичної охорони здоров'я і бізнесу. Кластери у системі охорони здоров'я частіше всього формуються при наявності у регіоні медичного університету або високотехнологічного медичного центру.

Сукупність потенціальних галузей для створення медичних кластерів, на думку вчених, можна розподілити на три групи: кластери медичних послуг, кластери лікарського забезпечення. Кластери медичних послуг це об'єднання декількох медичних закладів з метою обміну технологіями, досвідом, обладнанням, формування єдиної бази пацієнтів, прискорення і вдосконалення процесу діагностики і лікування за рахунок скорочення трансакційних витрат, більшої ефективності логістичної схеми руху медичних ресурсів і пацієнтів, активного використання сучасних технологій і обладнання, кластери біотехнологій і інновацій у медицині. Кластери лікарського забезпечення, медичного обладнання це об'єднання фармацевтичних організацій різних форм власності, виробників і постачальників лікарських засобів, медичного обладнання, науково-дослідних центрів і лабораторій, навчальних закладів медичного профілю з метою організації системи безперебійного забезпечення лікарськими засобами населення, поставок якісних і доступних медикаментів та обладнання медичним закладам регіону, сприяння розвитку інфраструктури фармацевтичного ринку. Кластери біотехнологій і інновацій у медицині є об'єднаннями науково-дослідних центрів, інститутів, медичних і технічних ВНЗ, лабораторій, інжинірингових компаній, поліклінік і медичних центрів, основним пріоритетом якого є розробка і реалізація інноваційних продуктів і технологій у сфері медицини і охорони здоров'я.

Реалізація кластерної політики дозволяє медичним закладам підвищувати якість обслуговування і його ефективність завдяки загальному використанню факторів виробництва, інформації, технологій, необхідних інститутів і координації дій із іншими організаціями. Крім того, медичні кластери дозволяють забезпечити досягнення наступних результатів: збільшення продуктивності медичних закладів, що функціонують в рамках кластеру, прискорення інноваційних процесів, які є фундаментом майбутнього зростання продуктивності, стимулювання створення нових організацій і нових структур, які розвиваючись розширюють кластерну структуру.

Кластерний підхід є особою комбінацією механізмів територіальної і міжгалузевої інтеграційної взаємодії, що дозволяє стимулювати інвестиційні процеси у сфері охорони здоров'я. Багато в чому це пояснюється тим, що при створенні територіальних кластерів виникає синергетичний ефект від взаємодії його учасників, що перевищує подібний ефект від функціонування вертикально і горизонтально інтегрованих структур.

Суттєвим елементом, що забезпечує ефективність медичного кластеру, є його участь у його діяльності не тільки регіональних та муніципальних органів, але й різноманітних бізнес-

структур на основі задіяння механізму державно-приватного партнерства, яке є одним із ключових інструментів формування кластерів у сфері охорони здоров'я.

Література:

1. Скоч А. Международный опыт формирования кластеров. URL: http://www.intelros.ru/2007/04/04/aleksandr_skoch_mezhdunarodnyj_opyt_formirovaniya_klasterov.htm
2. Global Wellness Summit. URL: <http://www.globalwellnesssummit.com>.
3. Hamilton K., Yau J. The Global Tug-of-War for Health Care Workers. Migration Policy Institute, December 2015 URL: <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm>.
4. Life in transition survey. European bank URL: <http://www.ebrd.com/downloads/research/surveys/litsr.pdf>.
5. Matusiak K. B. Innowacje i transfer technologii. Siownik pojec. Wbrszawa, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczosci, 2005. 54 s.
6. OECD Health Date, 2016. URL: <http://www.oecd.org/dataoecd/46/4/38980557.pdf>.
7. The Single Global Currency Association. URL: <http://www.singleglobalcurrency.org/index.html>.
8. The World Health Organization. URL: <http://apps.who.int/gho/data/node.country>.

Ilchuk Pavlo

*ScD., Docent, Head at Department of Management Technology
Institute of Administration and Postgraduate Education
Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine*

THE LONG-TERM MONEY SUPPLY LAW: ANALYTICAL INVESTIGATION OF INFLATION FACTORS

Ільчук Павло Григорович

*д.е.н., доц., завідувач кафедри технологій управління
Інститут адміністрування та післядипломної освіти
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

ЗАКОН ДОВГОСТРОКОВОЇ ГРОШОВОЇ ПРОПОЗИЦІЇ: АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЧИННИКІВ ІНФЛЯЦІЇ

Abstract. The paper considers the significance of the parameters of the long-term supply law for Ukraine, Russian Federation, Georgia, Belarus, and Poland in 2016. The influence of economic factors on the formation of inflation in each of the countries was revealed. The key directions of monetary policy were recommended in order to ensure its effectiveness, which is in the stability of the national money.

Key words: money supply, inflation, law, M. Friedman.

Анотація. У роботі розраховано значення параметрів закону довгострокової пропозиції для України, Російської Федерації, Грузії, Республіки Білорусь, Республіки Польща за 2016 р. Виявлено вплив економічних чинників на формування інфляції в кожній з країн. Рекомендовано ключові напрями грошово-кредитної політики з метою забезпечення її ефективності, що полягає у стабільності грошової одиниці.

Ключові слова: грошова пропозиція, інфляція, закон, М. Фрідмен.

Незважаючи на значні темпи інфляції, в Україні має місце тенденція до збільшення величини не тільки реального, а й номінального ВВП впродовж 2014-2017 рр., що характеризує стабільність та розвиток економіки, в той час як інфляція не має стійкої тенденції до змін – лише у базовому вимірі має місце зменшення інфляції за 2014-2017 рр., проте ланцюгові темпи приросту показали, що у 2017 р. має місце зростання інфляції порівняно з 2016 р., що є негативним для економіки України і свідчить про недостатню ефективність грошово-кредитної політики. Тобто отримуємо суперечливість значень двох ключових показників економічного розвитку порівняно із зміною нормативу обов'язкового резервування – інфляції та ВВП. Для пошуку відповідей, виконаємо розрахунки рівняння довгострокової пропозиції грошей за М. Фрідменом [1, с. 226]:

$$\Delta M = \Delta P + \Delta Y, \quad (1)$$

де ΔM – середньорічний темп приросту грошової маси, %;

ΔP – середньорічний темп очікуваної інфляції, що спровокованої економічними чинниками, %;

ΔY – середньорічний темп приросту номінального ВВП, %.

Виконаємо дослідження виконання закону довгострокової грошової пропозиції для України, Російської Федерації, Грузії, Республіки Білорусь, Республіки Польща за 2016 р. (табл. 1).

Таблиця 1. Результати дослідження закону довгострокової пропозиції за М. Фрідменом для України, Російської Федерації, Грузії, Республіки Білорусь, Республіки Польща за 2016 р.

Країни	Темп приросту грошової маси, %	Темп приросту ВВП, %	Інфляція, спровокована економічними чинниками, % (розрахована за формулою (1))	Фактична інфляція, %
Україна	10,93	19,85	-8,92	12,40
Російська Федерація	9,20	3,38	5,83	7,05
Грузія	20,24	6,82	13,42	2,13
Республіка Білорусь	3,80	4,91	-1,11	11,84
Республіка Польща	9,57	2,88	6,68	-0,61

Джерело: розраховано автором за даними [2]

Результати розрахунків показами, що в Україні та Республіці Білорусь вплив спекулятивних чинників – це основа інфляції, а от в Грузії та Республіці Польща – це джерело стабілізації національної грошової одиниці.

Тому задля ефективної грошово-кредитної політики НБУ доцільно виводити економіку з тіні, застосовувати максимально прості та зрозумілі для населення інструменти грошово-кредитної політики, що дозволить зменшити вплив спекулятивних чинників на рівень цін в країні і стабілізувати купівельну спроможність гривні.

Література:

1. Гроші та кредит : підручник / П. Г. Ільчук, О. О. Коць, І. Ю. Кондрат, Н. Б. Ярошевич. – Львів : Видавець ПП Сорока Т. Б., 2016. – 412 с.

2. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду: статистичні дані. International Monetary Fund: International Financial Statistic [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://data.imf.org/?sk=388DFA60-1D26-4ADE-B505-A05A558D9A42>

Kholodylova A.
Postgraduate student
Department of Banking
Kyiv National Trade and Economic University
Kyiv, Ukraine

THEORETICAL BASIS OF ACTIVITY CREDIT UNION IN UKRAINE

Annotation. The article is devoted to the study of the activities of credit unions, which are quite popular type of credit institutions in Ukraine. The article analyzes the activity of credit unions, examines the world experience and determines the prospects of their functioning on the domestic market of credit services, the tendencies of development of credit-cooperative movement in Ukraine are grounded.

Key words: credit union, credit, credit service, financial crisis, credit resources.

The formation and development of credit unions as independent financial entities takes place in a difficult time for the Ukrainian economy. An economically active part of the population realizes that it is necessary to look for new forms of social self-defense. In this context, credit unions are best suited to the principles of a socially oriented economy, based on mutual assistance.

According to the Law on Credit Unions, a credit union is a non-profit organization founded by individuals, professional unions, and their associations on a cooperative basis in order to meet the needs of its members in mutual lending and financial services through joint membership fees credit unions [1].

The purpose of a credit union is to provide, through the provision of affordable loans, conditions for the efficient operation of the businesses belonging to its members, as well as services for storing personal savings of members of the cooperative. Due to the fact that the activity of the credit cooperative is of a consumer nature, loans are provided only to members of the cooperative and in their amounts are smaller than bank [1].

Each credit union implements its own credit policy, enshrined in a special document called "Credit Policy of a Credit Union". The credit policy defines the principles and rules to be followed by the credit committee and the board of directors in the case of issuing loans, accrual of interest, ensuring timely repayment of loans, collateral arrangement, etc. [4].

Credit union in accordance with its charter:

- provides loans to members of the union on terms of their payment, timeliness and security on the pledge of property or property rights;
- accepts contributions from members of the union;
- creates union funds, including lending and reserve funds; maintains funds in institutions of banks;
- is the guarantor of the performance by members of the association of obligations to third parties;
- carries out charity at the expense of funds specially created for this purpose funds.

In Ukraine, as of 01.10.2017, the number of credit unions decreased by 168 (or 29.2%). There were also 479 separate units of credit unions in the State Register of Financial Institutions. According to the results of the first half of 2017, as before, the majority of credit unions are united by a small number of members - up to 1,000 people [2].

The main indicators of Ukraine's credit unions show a gradual increase in assets and a slight decrease in capital. Such tendencies have a positive effect both on the internal state of credit unions, and contribute to the development of the financial system as a whole. Thus, as of 01.10.2017, the total volume of assets of credit unions amounted to UAH 2154 mln, having increased by UAH 10.9 mln. or by 0.5% in comparison with the corresponding period of the last year (as of 01.10.2016 this indicator was UAH 2143.1 million). The total amount of capital of the COP, as of 10/01/2017, amounted to 1111.9 million UAH, having decreased by 47.1 million UAH as compared to the same date of the previous year. or by 4.1%. The volume of the credit portfolio of the CS exceeded the amount of deposits (deposits) that was attracted 2 times. Thus, as of 01.10.2017, loans granted to members of credit unions amounted to UAH 1868.8 million. and compared to the corresponding period in 2016 increased by 5,1% (UAH 90,7 million) [3].

The main problems of the development of credit unions in Ukraine can be attributed to:

- presence of the shadow sector;
- Lack of an effective mechanism for protecting the rights of members of credit unions;
- insufficient access to cheap and durable resources, inadequate service support, low level of system integration of credit unions in self-regulation mode;
- the existence of a significant number of credit unions, in their activities do not adhere to the basic principles of the international cooperative movement and requirements for the protection of the rights of their members;
- unsettled issues of supervision and control over the activities of credit unions.

In these conditions, new scientific developments and developments are needed, as well as recommendations for improving the regulation of financial activities of credit unions. Thus, the prospects for the development of credit unions can be attributed to:

- Credit unions, accumulating a part of GDP, have the opportunity to turn it into a substantial investment resource, which is indispensable for ensuring economic development in general;
- Democracy in management;
- servicing only their clients on the principle of reimbursement of expenses;
- labor is not for profit, but for the welfare of the population;
- Special funds for the implementation of various humanitarian programs can be created [6].

Unfortunately, unfortunately, unfortunately, credit unions are unlikely to be able to realize their potential effectively, preferring consumer lending, due to systemic and institutional constraints. Credit unions as participants in the financial services market should look for the possibility of financing long-term projects, which is extremely important for the development of the Ukrainian economy.

Further research needs a generalization of the world-experience in organizational and managerial and economic and legal matters mechanisms of functioning of credit unions, definition of features the functioning of the supervisory bodies and the substantiation of the main Lies for the establishment of a supervisory system by the Central Bank for activity of credit unions.

Literature:

1. The Law of Ukraine "On Credit Unions" dated December 20, 2001, No. 2908 III / The Verkhovna Rada of Ukraine. – 9 Information from the Verkhovna Rada, 2002, N15. – Art. 101.
2. National Commission for the Regulation of the Financial Services Market / Consolidated Reports for Q1 2017 / [Electronic Resource]: Official Website. – Access mode: <https://nfp.gov.ua/content/konsolidovani-zvitni-dani.html>.
3. All-Ukrainian Association of Credit Unions / Consolidated data of credit unions as of 01.10.2017 / [Electronic resource]: official website. – Access mode: <http://www.vaks.org.ua/>
4. Dadashev B.A. Formation of credit policy of the credit union / B.A. Dadashev // Scientific literature "Credit unions of Ukraine". – Kiev, 2013: p.123-138.

5. Kotsovskaya R.R. Ways to ensure the development of credit unions at the current stage of reforming the financial sector of Ukraine. / P.P. Kotsovskaya / Scientific herald of NLTU of Ukraine. – 2016. – Voice over 26.2 – Art. 70-76.
6. Mischenko VI Features of post-crisis reform of the financial sector of Ukraine / V.I. Mischenko // Finance of Ukraine. - 2010. - №10. - P.3-14.
7. Naumenkova S.V. Financial Services Market: Teach. manual / S.V. Naumenkova, S.V. Mischenko - K.: Knowledge, 2010. - p. 532
8. Mischenko S.V. Formation of an Effective Structure of the Financial Sector of Ukraine / S.V. Mischenko - Kiev, 2009. - 246 pp.
9. Naumenkova S.V. Development of the financial sector of Ukraine in the conditions of the formation of a new financial architecture: monograph / S.V. Naumenkova, S.V.

Kostyrko Taras Myroslavovych

Graduate student

University of Banking, postgraduate studies

Kiev, Ukraine

Scientific advisor - doctor of technical sciences, professor Chaplyga V.M.

PREDICTION METHOD FOR STOCHASTIC TIME SERIES IN ECONOMIC TASKS

Summary. The article is devoted to the method of predicting stochastic time series in economic tasks. The method is based on the autocorrelation function for special condition. The method showed good results for the model stochastic sequence, the cross-rate of currencies, the sequences of real noises.

Keywords: autocorrelation, stochastic time series, currencies cross-rate.

The problem of economic time series prediction

Time series study is a passive method of studying complex economic systems. It is applied to economic systems, the simulation of which is almost impossible because there are a large number of subsystems and vague interactions between them.

Two goals of time series research are the identification of a complex system and the prediction of the behavior of a complex system. Identification and prediction of the system's behavior mean to find certain invariant characteristics, which are independent from time. In this paper, the prediction of the behavior of complex systems is considered.

Researchers distinguish the following components of time series when they analyze them. There are firstly, the trend line; secondly, periodic changes in the series; thirdly, the stochastic component. The trend is determined by several methods. These methods are technical analysis, moving average, volume indicator and others. Spectral analysis is used to determine the periodic oscillations of the time series. Also, artificial neural networks are used to predict the behavior of time series. ARCH-model, the method of local approximation, linear homodynamical models are used to predict stochastic changes in time series [1-2]. Despite a huge amount of research, forecasting with a good accuracy of an arbitrary time series has not been done to date. The reason for this is in a wide variety of complex systems and in the openness of these systems. Nevertheless, for certain systems and conditions, forecasting can be performed and the accuracy of the forecast can be increased.

The task of this study is to find the invariant characteristics of complex economic systems on the basis of the time series data $x(t_i)$ without carrying out external influences on the complex economic system.

Invariant of stationary time series

A stochastic process is called stationary, if its basic properties are unchanged in time. The stationary process (stationary series) is characterized by the following four properties: 1) the mathematical expectation (Mean) of a stationary series is the constant; 2) the variance of the stationary series (Var) is a constant quantity; 3) the autocovariance of the stationary series is a constant, it depends only from the lag value; 4) the autocorrelation coefficient of a stationary series with the lag value is the constant. If these four properties are satisfied, then the process is stationary. Checking on the time series stationarity can be carried out by calculating the above-mentioned four characteristics for multiple subsequences studied series.

Let's consider a few time series. All calculations are carried out in the Mathcad program. The first sequence is a pseudo-random number generator, which is built into the Mathcad program, $\{rnd(1)-0,5\}$. Ideally, this sequence mimics white noise; the mathematical expectation should be equal zero. The second sequence is taken from the archive of the cross-rate of the USD dollar to the Ukrainian hryvnia. This sequence was converted to test for randomness, namely: a large constant component has been allocated and the stochastic sequence was normalized to the maximum range, as the sequence has been shifted with respect to zero. These transformations are linear and do not affect to statistical averaging. These two sequences are of sufficient length to allow subsequences to be made. Subsequences must have a sufficient number of samples for statistical averaging.

The calculation results show significant non-stationary of this sequence.

For non-stationary sequences, an autocorrelation function is often used to determine the characteristic frequencies. For sequences similar to white noise, the autocorrelation function was not previously used by other researchers. As shown in this research, the autocorrelation function can be used to study noise-like time series due to the unique shape for each complex system.

The time realization of a series of dynamic variables $x_j(t_i)$ of each system j will be different. Calculations show that for noise-like time series the autocorrelation functions change insignificantly, they retain own form. The autocorrelation functions for the time series under study are presented in Figures 1 to 2. The third subsequence was used to determine how quickly the autocorrelation functions are change. The shift for the third subsequence is 10 samples for all figures.

The function $lcorr(x,x)$ was used to calculate the autocorrelation. The result represents 100 values for each subsequence. The procedure of linear interpolation $linterp(i,y(i),x)$ was applied to the values of autocorrelation for convenience of comparison.

Three characteristic features are observed. Firstly, the form of the autocorrelation function for different subsequences of each sequence under study remains practically constant. Secondly, there are samples for which the autocorrelation function of different subsequences is the same with great accuracy. For example, samples number 25 and number 28 are in the first figure. In the second figure, there is the sample number 50. Thirdly, the autocorrelation function for the cross-rate of currencies is similar to the autocorrelation of flicker noise, which was investigated earlier.

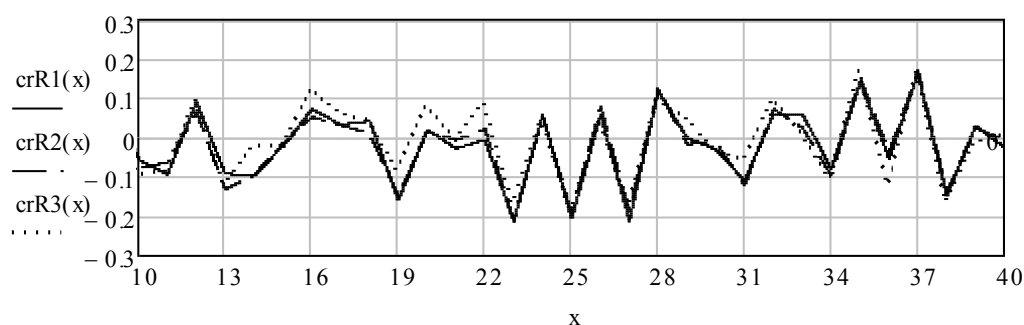

Figure 1. Autocorrelation functions of subsequences of a pseudo-random sequence $\{rnd(1)-0,5\}$

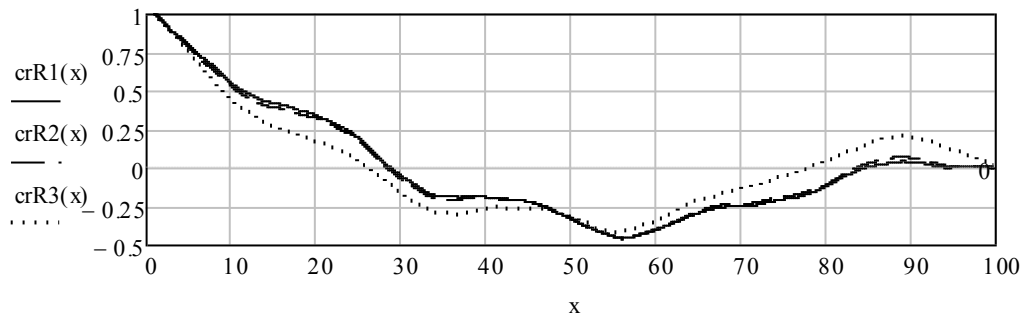

Figure 2. Autocorrelation function of currency cross-rate (USD vs UAH)

It is possible with great accuracy to perform prediction of the sample number 101 for the first subsequence using the first and second characteristic features. The next method is proposed for this prediction. The sample with number 101 for the first subsequence is the sample number 100 for the second subsequence. The value of this sample $R_{2100} = y$ can take any value from the range of possible values: from -0,5 to +0,5 in increments of 0,01 (for example), $y_i = -0,5 + 0,01(i-1)$, $i = 1..101$. For each value y_i , the autocorrelation functions $A_3(y_i)$ are calculated and the values $A_3(y_i)l$ for lag l are selected. Each of them is compared with the value of the autocorrelation function crR_{1l} with the lag l from the first subsequence. The value y_i , which is the solution of the equation $A_3(y_i)l = crR_{1l}$, determines one of the hundred numbers i and y_i . It should be noted that $crR_{1l} \approx crR_{2l}$. The graphical solution of the equation $A_3(y)l = crR_{1l}$ is shown in Figure 3. The function $root(A_3(y) - crR_{1l})$ was used to determine y_i analytically.

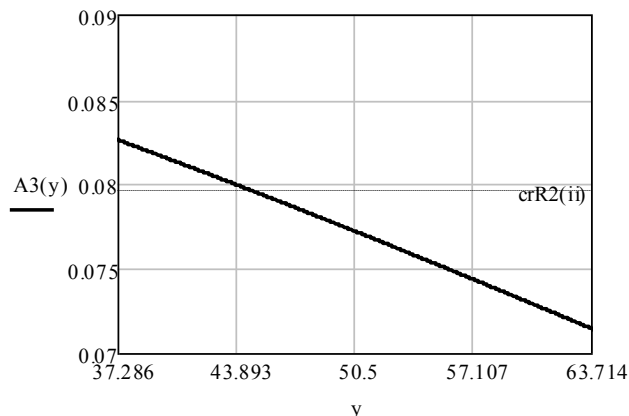

Figure 3. Graphical solution of the equation to determine the predicted value of the sample

The forecast was made for a pseudo-random sequence $\{rnd(1)-0,5\}$. The first forecast value coincided with the true one with great accuracy. In general, the calculations were carried out for the next 10 samples; all the calculated values practically coincided with the true ones. The results of the forecast are presented in Table 1. For clarity, the coincident numerals of the predicted samples and true samples are underlined.

Table 1. Results of forecasting the values of 10 samples of the sequence $\{rnd(1)-0,5\}$

Number i	Predicted r_i	True r	δ
1	-0,0633244	-0,0633169	$-7,5 \cdot 10^{-6}$
2	0,0778651	0,0778666	$-1,5 \cdot 10^{-6}$
3	0,1287013	0,1286670	$34,3 \cdot 10^{-6}$
4	0,0041477	0,0041493	$-1,5 \cdot 10^{-6}$
5	0,1957697	0,1957680	$1,7 \cdot 10^{-6}$
6	-0,3100367	-0,3100483	$11,6 \cdot 10^{-6}$

7	-0,3216296	-0,3216249	-4,7·10 ⁻⁶
8	-0,0425355	-0,0425416	6,0·10 ⁻⁶
9	-0,4024815	-0,4024773	-4,2·10 ⁻⁶
10	-0,4056022	-0,4055958	-6,4·10 ⁻⁶

It is important to note that the magnitude of the error $\delta = \text{Predicted } r_i - \text{True } r$ does not increase when prediction number gets up.

The prediction of the sequence $R1 = \{\text{rnd}(1) - 0,5\}$ with the help of the built-in function of the Mathcad predict shows the absolute inapplicability of this function to the considered sequence. For example, using the function predict(R1,99,1) gives a value of -0,138 instead of -0,063. The peculiarity of the described method is that not all autocorrelation coefficients are used, but only those that are almost identical for neighboring subsequences.

Conclusion

The proposed method for predicting time series has demonstrated good results for nonstationary stochastic sequences. The method works in the case when autocorrelation functions change little for neighboring subsequences. Closed systems have this property. Actually, good results were obtained for closed systems such as the algorithm for generating pseudo-random numbers and the noise signal of the computer's audio card.

The prediction situation with the help of this method is different if several essentially different processes operate in complex open economic systems, for example, for cross-rate of currencies. For such systems, prediction is possible in a certain time range, when the nature of the time series does not change significantly.

Literature:

1. Bredikhin A., Loskutov A. To the problem of financial time series analysis. III. ARCH-models in the Russian financial market. //Surveys of Applied and Industrial Math., vol.11, issue 3, 2004. Pp 468-486.
2. Loskutov A. Lectures time series analysis, 2009. [Online], Available: http://chaos.phys.msu.ru/loskutov/PDF/Lectures_time_series_analysis.pdf [20 Aug 2017].
3. Archive of dollar courses to grivne [Online], Available: <https://kurs.com.ua/valyuty/>, [01.09.2017].

Kots Olha

*PhD., Docent, Associate Professor at Department of Finance
Institute of Economics and Management
Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine*

ESSENCE AND BASIC FEATURES OF DEBT FINANCING

Коць Ольга Олегівна

*к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів
Інститут економіки і менеджменту
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ОЗНАКИ БОРГОВОГО ФІНАНСУВАННЯ

Abstract. The essence of the category «debt» and «debt financing» is investigated. The main features of debt financing are outlined. The main types of debt financing are presented. There are

identified financial instruments that can mediate debt financing. The prospects for Ukraine for debt financing development are outlined.

Key words: debt, debt financing, features, financial instruments.

Анотація. Досліджено сутність категорії «борг» та «боргове фінансування». Виокремлено основні ознаки боргового фінансування. Наведено основні види боргового фінансування. Ідентифіковано фінансові інструменти, що можуть опосередковувати боргове фінансування. Виокремлено перспективи для України щодо розвитку боргового фінансування.

Ключові слова: борг, боргове фінансування, ознаки, фінансові інструменти.

Достатність фінансування є запорукою виконання поставлених завдань, реалізація яких вимагає цього фінансування. Зазначимо, що фінансування за своєю природою може бути боргове та неборгове. Неборгове фінансування передбачає неповоротність коштів і проявляється у фінансуванні через формування власного капіталу, емісію акцій, надання безповоротної фінансової допомоги, благодійних внесків тощо.

Поняття боргу як економічної категорії розкриває зокрема Н. Ю. Голубєва [6]. Категорія «борг» відповідно до свого походження означає «зобов'язання». Тобто будь-який різновид фінансування, що зумовлює виникнення зобов'язань можна назвати «борговим фінансуванням».

О. Г. Бедратенко доводить необхідність боргового фінансування для забезпечення функціонування підприємств [3, с. 126-131], а от М. О. Боровікова розкриває сутність різних методів боргового залучення коштів, а саме: строкове кредитування на основі кредитних угод, облігаційні позики на основі корпоративних облігацій, фінансовий лізинг [4]. І. Г. Ганечко здійснено порівняння банківських кредитів та облігацій як різних механізмів боргового фінансування [5, с. 31]. Р. Р. Андрусів досліджує концепції боргового фінансування державних потреб [1, с. 54-56] і стверджує, що боргове фінансування – це основний спосіб гарантованого залучення коштів в економіку, основними недоліками якого є строковість, поверненість та платність.

Можливості боргового фінансування регіонів на основі муніципальних облігацій розкриває І. Б. Бабух [2, с. 58-66], проте детально сутність та переваги боргового фінансування автором не розглядаються.

В сучасних умовах усі грошові одиниці – це боргові зобов'язання центральних банків, тому у загальному вигляді будь-яке фінансування з використанням грошових знаків на даний час має ознаки боргового. Проте в економічній науці під категорією «борг» здебільшого розуміють певну грошову суму, по підлягає поверненню у визначений термін.

Боргове фінансування може відбуватися як на платних, так і на безоплатних засадах, як із забезпеченням, так і без забезпечення. Тобто можна стверджувати, що не у всіх випадках борговому фінансуванню притаманні ознаки кредитування.

Тому вважаємо, що основними ознаками боргового фінансування є:

- визначений термін (тимчасовість) користування коштами;
- поворотність коштів.

Боргове фінансування може опосередковуватися різними фінансовими інструментами, використання яких і визначатиме його види, а саме:

- кредитування,
- облігаційні позики,
- фінансовий лізинг,
- інше боргове фінансування.

У більшості випадків боргове фінансування опосередковується цінними паперами, що додатково підвищує ступінь його надійності та створює додатковий механізм дострокового повернення коштів через врахування боргових цінних паперів (зокрема банками). Навіть

кредитування може здійснюватися з використанням цінних паперів: або у ролі застави, або у ролі об'єкта кредитування (кредитування цінними паперами, що набуває все більшої актуальності у економічно розвинених країнах). Тому вважаємо, що перспективою для економіки України є розвиток боргового фінансування з використанням цінних паперів. Це забезпечить прозорість такого фінансування, гарантуватиме повернення коштів та створюватиме можливість дострокового їх отримання, а також стане основою розвитку фондового ринку, що на даний час є актуальним напрямом розвитку усієї фінансової системи України.

Література:

1. Андрусів Р. Р. Теоретичні концепції боргового фінансування державних потреб / Р. Р. Андрусів // Економіка та держава. – 2011. – № 5. – С. 54–56
2. Бабух І. Б. Особливості боргового фінансування регіонального розвитку в Україні / І. Б. Бабух // Вісник Чернівецького торговельно–економічного інституту. Економічні науки. – 2012. – Вип. 2. – С. 58–66.
3. Бедратенко О. Г. Роль залучення боргового капіталу у фінансуванні зростання підприємств / О. Г. Бедратенко // Економіка і управління. – 2012. – № 4. – С. 126–131.
4. Боровікова М. О. Фінансування підприємства за допомогою довгострокового боргу [Електронний ресурс] / М. О. Боровікова. // Ефективна економіка. – 2015. – № 7. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_7_10
5. Ганечко І. Г. Проектне фінансування: використання боргових фінансових інструментів / І. Г. Ганечко // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 20. – С. 29–31.
6. Голубєва Н. Ю. Поняття боргу як складової змісту зобов'язальних правовідносин / Н. Ю. Голубєва // Часопис цивілістики. – 2013. – Вип. 15. – С. 56–61.

Kvasnitska Raisa Stepanivna

Doctor of Economics

Professor the finance, banking and insurance department

Khmelnytskyi National University

Tarasiuk Maria Vasylivna

Graduate student

of the finance, banking and insurance department

Faculty of Economics and Management

Khmelnytskyi National University

PROBLEMS ASPECTS OF INVESTMENT MACHINE-BUILDING INDUSTRY OF UKRAINE

Квасницька Раїса Степанівна

доктор економічних наук

професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Хмельницький національний університет

Тарасюк Марія Василівна

аспірантка

кафедра фінансів, банківської справи та страхування

факультет економіки і управління

Хмельницький національний університет

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИВАННЯ МАШИНОБУДІВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Abstract. The article substantiates the role of investments in the development of the machine-building industry in Ukraine. According to the results of the analysis of investment support for engineering by internal and external sources, the main obstacles to obtaining foreign investments are identified, the lifting of which will ensure the growth of the pace of development of both the individual industry and the economy as a whole.

Key words: investments, investment activity, capital investments, foreign investments, machine building industry.

Анотація. У статті обґрунтовано роль інвестицій в розвитку машинобудівної галузі в Україні. За результатами аналізу інвестиційного забезпечення машинобудування внутрішніми та зовнішніми джерелами, визначено основні перешкоди для отримання іноземних інвестицій, зняття яких забезпечить зростання темпів розвитку як окремої галузі, так і економіки країни загалом.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, капітальні інвестиції, іноземні інвестиції, машинобудівна промисловість.

Сьогодні Україна, в умовах значної невизначеності, економічної та політичної нестабільності, намагається створити цілісну програму економічного розвитку, тим самим реформувати економіку та забезпечити необхідні механізми господарювання. Усе це потребує активізації інвестиційної діяльності, яка по суті є вирішальною ланкою всієї економічної політики держави, оскільки лише на її основі можна реально подолати загальноекономічну кризу та здійснити структурну перебудову економіки країни та її регіонів.

Важливою структурною ланкою господарського комплексу України виступає машинобудівну промисловість, яка сьогодні потребує значних за обсягом інвестицій. Саме

інвестиції у машинобудівну промисловість сприяють забезпеченню технічного переоснащення підприємств, підвищенню їхньої продуктивності, а отже й конкурентоспроможності.

Вагомий внесок у дослідження проблем проведення ефективної інвестиційної діяльності зробили такі вчені-економісти, як А.І. Бутенко, Д.В. Ванькович, В.М. Гриньова, Б.В. Губський, М.П. Денисенко, З.М. Залога, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, Н.М. Лисиця, Т.В. Майорова, А.Ф. Мельник, І.Р. Михасюк, А.Є. Никифорова, А.А. Пересада, В.С. Пономаренко, Д.М. Стеченко, І.О. Тивончук, В.Г. Федоренко, Д.М. Черваньов, Н.Г. Чумаченко, О.М. Ястремська та інші.

Зауважимо, що машинобудування – одна з галузей сучасної економіки, стан та темпи розвитку якої визначають перспективи та виробничий потенціал усіх галузей національної економіки з досить високим рівнем інвестиційного ризику, якому властиве значне коливання попиту на продукцію, доволі часті технологічні та продуктові зміни та інші особливості, що є негативними з точки зору їх впливу на можливості інвестиційної діяльності підприємств [1, с.105].

Звичайно, якщо в державі не зростають обсяги інвестицій, виробництво не може не тільки нормально здійснюватися, а й розвиватися. Адже, саме за активної інвестиційної діяльності має місце економічне піднесення. Розміри і структура інвестицій, темпи їх здійснення є визначальними у процесах технічного і технологічного оновлення та забезпечує технологічну безпеку держави і стратегічний успіх розвитку економіки загалом. За рахунок цього створюються нові потужності та робочі місця [2, с. 25].

Так, необхідно відмітити, що частка капітальних інвестицій у машинобудівну промисловість в загальній структурі капітальних інвестицій у промисловість є вкрай низькою та у середньому за 2010-2016 рр. вона становила лише 6,95%. Найбільші обсяги капітальних інвестицій у машинобудівну промисловість спрямовуються у виробництво транспортних засобів, зокрема залізничних та автомобільних. Другою за розмірами є частка капітальних інвестицій у виробництво неелектричних машин та устаткування, зокрема гідравлічного та пневматичного устаткування, виробництва машин і устаткування для сільського та лісового господарства, виробництва насосів, компресорів та гідравлічних систем, підшипників та запчастин до них. Найменша частка капітальних інвестицій припадає на виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (рис.1).

Дані рис. 1 свідчать про те, що найскладнішим щодо отримання інвестицій для машинобудування був 2010 р., тому і обсяг виробництва був в цей рік найменшим. У 2011 році спостерігається позитивна динаміка і відбувається зростання обсягів виробництва продукції машинобудівної галузі та у 2016 році сягає найбільших показників за досліджуваний період.

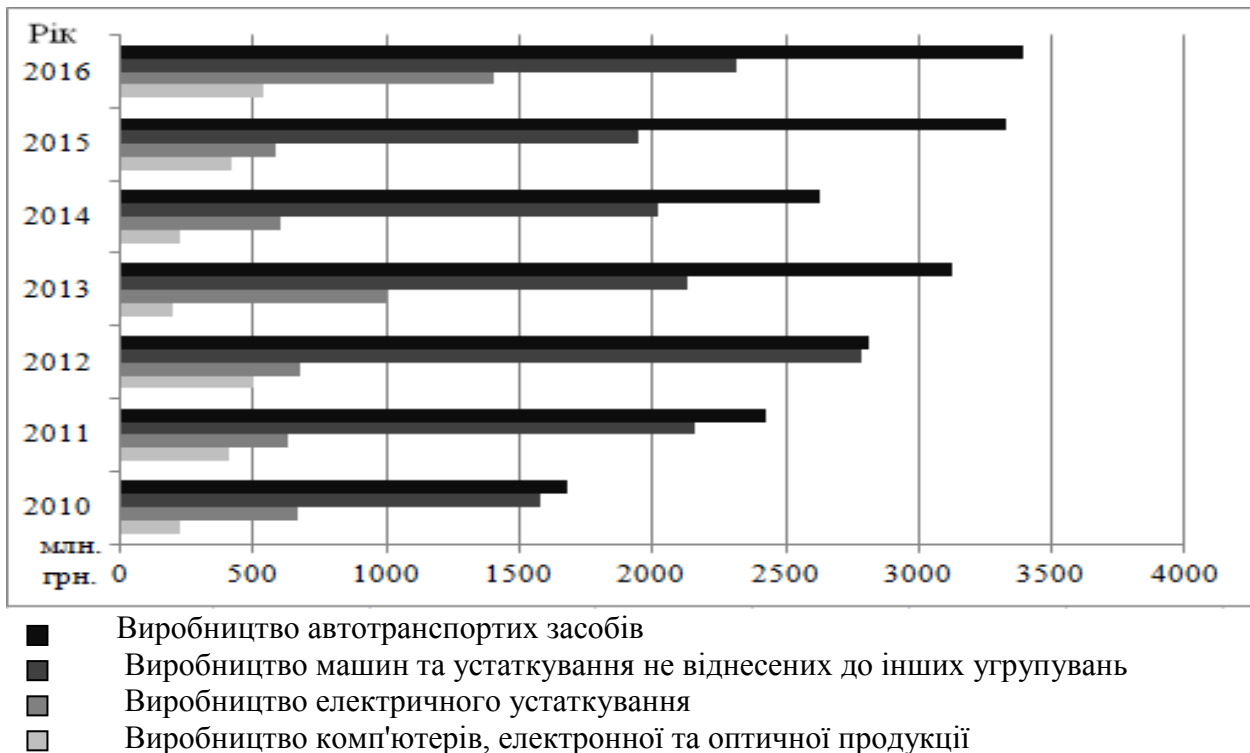

Рис. 1. Динаміка залучення капітальних інвестицій у машинобудівну промисловість України за 2010-2016 роки

Складено авторами за даними [3].

Через недостатність національних заощаджень в нашій державі виникає потреба у залученні іноземних інвестицій. Однак, обсяг прямих іноземних інвестицій у машинобудування є вкрай низьким і має тенденцію до зменшення. У 2010 році прямі іноземні інвестиції у машинобудівну промисловість становили 1024,7 млн. дол. США, а у 2016 суми зменшилась на 196,2 млн. грн. Найбільший приплив іноземних інвестицій у машинобудівну промисловість був у 2014 році — 25,6%, але вже у 2015 році відбулось значне зменшення обсягу прямих іноземних інвестицій на 27,9% порівняно з попереднім роком. Тенденцію до зменшення обсягу прямих іноземних інвестицій спостерігаємо й досі. Відмітимо, що на сьогодні прямі іноземні інвестиції в Україну надходять більше з країн ЄС, ніж з Росії, адже на сьогодні, розвиток зовнішньоекономічних зв'язків з ЄС посідає значне місце у зовнішній стратегії України.

Варто зауважити, що очікувати великого припливу іноземного капіталу в Україну не доводиться, тому що інвестиційний клімат залишається несприятливим. Основними перешкодами для іноземних інвестицій в Україну є:

- нестабільність політичного курсу та законодавства;
- надмірне державне регулювання;
- нечітка правова система;
- мінливість економічного середовища;
- корумпованість державного апарату;
- великий податковий тягар;
- проблеми щодо встановлення чітких прав власності;
- недостатній рівень платоспроможності, що негативно впливає на фінансово-економічний стан;
- труднощі в спілкуванні з урядом та приватизаційними органами;
- неефективна політика держави щодо діяльності монополістів і посередників, що призводить до підвищення вартості матеріалів, енергоресурсів;
- мінливість політичного середовища; відсутність матеріальної, інфраструктури;

- проблеми виходу на внутрішній та зовнішній ринки та інші [5; 6, с.106].

Отже, розвиток машинобудування потребує конкретних заходів з боку держави, а не тільки написання державних програм підтримки цієї галузі, що не передбачають чіткого визначення джерел їх фінансування. Крім того, визначальним чинником підвищення ефективності машинобудівного комплексу, який є рушійною силою науково-технічного прогресу в економіці, забезпечуючи техніко-технологічне оновлення інших галузей завдяки виробництву інноваційної продукції — прогресивних видів машин та обладнання, транспортних засобів, інструментів та приладів, виступають іноземні інвестиції. Вони відіграють вагомий роль в економічному розвитку будь-якої держави незалежно від рівня її економічного розвитку та сприяють економічному зростанню приймаючої економіки на основі ефективнішого використання національних ресурсів. Тому збільшення інвестицій у машинобудівну промисловість призведе до забезпечення структурних зрушень у інших галузях промисловості, збільшення їх інвестиційного потенціалу та зростання темпів розвитку економіки України загалом.

Література:

1. Лабунець О.О. Вплив інвестицій на розвиток машинобудівної галузі України / О.О. Лабунець, А.Б. Грушевицька // Вісник Хмельницького національного університету. – 2016. – № 5. – Том 1. – С.105-109
2. Попельнюхов Р.В. Інвестиційна привабливість України/ Р.В. Попельнюхов // Інвестиції: практика та досвід – 2009. – №21. – С. 24-28.
3. Державний комітет статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>.
4. Бала В.В. Іноземне інвестування в машинобудівній галузі / В.В. Бала, І. Ю. Харитон [Електронне видання] // Ефективна економіка. – 2014. – №4. – режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3130>
5. Тютюнник І.В. Інвестиційна привабливість машинобудівних підприємств для іноземних інвесторів / І.В. Тютюнник, В.А. Міщенко // Вісник НТУ «ХПІ». – 2015. – № 28 (1137). – С.104-107

Lebedeva Elena Nikolaevna

assistant professor

department of Economic Theory and Marketing

faculty of Economics and Business Management

EI Vitebsk State Technological University

Vitebsk, Republic of Belarus

THE MODERN PARADIGM OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Abstract. In the second half of the twentieth century, in developed countries, there was a transition from the era of industrial society to the post-industrial economy, which is also referred to as the "cybernetic" and "information society". The article analyzes the genesis, stages and essence of the paradigm of sustainable development, and also identifies the main contradictions that caused a radical change in the paradigm of social development.

Key words: sustainable development, industrial society, post-industrial economy, global dynamic equilibrium, new world economic order.

In the second half of the twentieth century, in developed countries, there was a transition from the era of industrial society to the post-industrial economy, which is also referred to as the "cybernetic" and "information society".

Each new stage in the development of human society is accompanied by the emergence of a system of scientific concepts, theories and development models that enable scientists to comprehend changes in the socio-economic system and on this basis to predict further prospects for its development. The main leading paradigm of the progress of world civilization in the late twentieth century was the concept of sustainable development.

Sustainable development is a process of economic and social change in which the exploitation of natural resources, the direction of investment, the orientation of scientific and technological development, personal development and institutional changes are coordinated with each other and strengthen the present and future potential to meet human needs and aspirations.

The concept of sustainable development was a logical transition from the ecologization of scientific knowledge and socio-economic development, which began to flourish in the 1970s. Important research and analysis of the state of the environment made it possible to find out that modern civilization lives in the conditions of an increasing ecological crisis that can lead to the death of all mankind.

The cause of this crisis was the imbalance in ecological systems and in the relationship between society and nature, which gave birth to a whole system of contradictions and led to the need of developing a paradigm for sustainable economic development (table 1).

Table 1. System of global contradictions and its consequences.

The contradiction	Its consequences
between the growing needs of people and the inability of the biosphere to provide them without breaking down	Expenditure of available resources outstrips the formation of new ones. Degradation of the natural environment occurs, irreversible negative processes develop in the biosphere: air pollution is one of the main causes of premature mortality and health problems, especially with child health; it is about 20% of vertebrate species are threatened with extinction. Water quality deteriorates. In terms of large river systems, it does not meet the standards of the World Health Organization (WHO).
between the consumer attitude of man to the environment and the ability of the biosphere to maintain a system of natural biogeochemical processes of self-healing	
between production and consumption	
between the growth of global gross income and the reduction of global wealth (life support resources)	
between collectivism and individualism	The growing disparities, both between countries and within individual countries, aggravation of the problems of poverty and hunger, Deterioration of public health and illiteracy; extreme uneven distribution of resources, which destabilizes the situation both in individual countries (wealth-poverty), and in the world as a whole and generates instability.
between rich and poor	

Source: developed by the author on the basis of [1,2,3,4].

A response to the world community's concern with the state of environmental problems was the creation of international non-governmental scientific organizations to study global processes on the Earth, such as the Club of Rome, the International Institute for System Analysis, the International Federation of Institutes of Advanced Studies (IFIAS). In the USSR, the All-Union Institute for System Studies was created.

The next stage in the formation of a new paradigm of economic development was the Stockholm United Nations Conference on the Environment (1972), where the United Nations Environment Program (UNEP) was established. In the same year, commissioned by the Club of Rome, the research book "Limits of Growth" was published.

However, the very notion of "sustainable economic" development has come into play since the publication of the "Our Future" report of the World Commission on Environment and Development (WCED), chaired by the Prime Minister of Norway, Gro Harlem Brundtland, in 1987. The report formulated the thesis of a "new era of economic development safe for the environment" - sustainable development, implying a model of socio-economic development in which the satisfaction of the life needs of the present generation is achieved without the exhaustion of natural resources in future generations and environmental degradation.

And, finally, as the main strategy of the modern stage of the world economy, "sustainable development" was first announced at the United Nations Conference on Environment and Development (UNCED) in Rio de Janeiro in 1992. It made a historic decision to change the course of development of all world society. UNCED has shown awareness of the perniciousness of the conventional path of development, which has been characterized as unsustainable development, fraught with crises, catastrophes and omnicide [4].

Thus, the strategy of sustainable development as the idea of a new cultural paradigm emerged at the end of the 20th century due to the realization that natural evolution has brought humanity into a difficult situation characterized by the following characteristic features: first, the use of available resources outstrips the formation of new ones; secondly, the distribution of resources is extremely uneven, which destabilizes the situation both in individual countries (wealth-poverty) and in the world as a whole; thirdly, degradation of the natural environment occurs, irreversible negative processes develop in the biosphere.

On the basis of the analysis of the problem, the following conclusions can be drawn: firstly, the economy of sustainable development emerged in the first decade of the twentieth century under the conditions of the formation of a socio-economic paradigm aimed at maintaining the triune systemic whole in a stable state (ecology - economy-society);

secondly, the paradigm of sustainable economic development was a reaction of the world community to the global technogenic crisis that struck modern civilization and created a system of contradictions that necessitated a revision of the classical concept of social development and transition to a new paradigm of sustainable development; Thirdly, the analysis made it possible to identify the main stages in the formation of a paradigm for sustainable economic development. The first stage was the ecologization of scientific knowledge and socio-economic development that began in the 1970s and the creation of international non-governmental scientific organizations to study global processes on Earth; the second stage, the involvement of the international community at the state level in the solution of environmental problems (the UN Conference on the Human Environment) and the creation of the United Nations Environment Program (UNEP) (1972); The third stage, the term "sustainable economic development" appeared in the report of the International Commission on Environment and Development "Our Future" (1987); the fourth stage, the paradigm of "sustainable development" is recognized as the main strategy of the current stage of development of the world economy (UN Conference on Environment and Development (UNCED), Rio de Janeiro, 1992). Fourthly, it was revealed that along with a change in the generally accepted model for the development of the world, a change in the general scientific paradigm was also observed.

The traditional economy differs from the sustainable development economy according to a number of criteria, the main ones being:

- the basis of the traditional economy is unlimited economic growth; in a sustainable development economy, the foundation is limited, sustained growth and the search for "consumption and production patterns" that meet the essential needs of humanity; the goal of the traditional economy is to maximize profits and satisfy the needs of consumers; in a sustainable economy, the main goal is to maintain a stable balance between economic, social and biological systems; the theoretical concept of the traditional economy is based on the thesis that maximizing profits and satisfying consumers in a market system is compatible with maximizing the well-being of people and that market failures can be corrected by government policy; the paradigm of sustainable economic development is based on the thesis that short-term profit maximization and satisfaction of

consumer consumers will ultimately lead to the depletion of natural and social resources on which human well-being and the survival of biological species rest; there is a different understanding of the role of labor in the system of reproduction. In a traditional economy, the labor force is a factor of production, the same as capital. If necessary, they can replace each other. Within the concept of sustainable development, labor becomes a key factor. Investments in labor (in other words, human capital) can involve long-term factors of economic growth based on scientific and technical progress, since skilled labor can be improved.

Literature:

1. Akimova, T.A., Moseykin, J.N. Economics of sustainable development: tutorial. / T.A. Akimova, J.N. Moseikin. - Moscow: The Economy, 2009. - 432 p.
2. Afanasieva, O.V. Information openness and the problem of sustainable development / O.V. Afanasyeva // Problems of Philosophy. - 2012. - № 5. - P.47-58.
3. Bakshutov, V.K. West or East: Who guides humanity? / V.K. Bakshutov. - Ekaterinburg: Elita-Region, 2009. - 272 p.
4. Agenda for the Twenty-first Century: adopted by the United Nations Conference on Environment and Development (Rio de Janeiro, 3-14 June 1992). Access: [hht: //www.un.org/en/dokuments/decl_conv/conventions/agenda21.shtml/](http://www.un.org/en/dokuments/decl_conv/conventions/agenda21.shtml/) - Access date: 04/12/2017.

Мединська Тетяна Володимирівна

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, кредиту та страхування
Львівський торговельно-економічний університет
м. Львів, Україна*

Федак Леся Володимирівна

*заступник директора з навчальної роботи
Львівський кооперативний коледж економіки і права*

ECONOMIC-LEGAL ASPECTS OF TAX STIMULATION OF INVESTMENT- INNOVATIVE ACTIVITY ARE IN UKRAINE

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Annotation. The modern tendencies of application of instruments of taxstimulation of investment-innovative activity are exposed and the analysis of the normatively-legal providing of realization of tax incentives is carried out in Ukraine, their generalization and systematization.

Keywords: tax stimulation, innovations, investments, technological parkas, tax instruments.

Анотація. Розкрито сучасні тенденції застосування інструментів податкового стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності та здійснено аналіз нормативно-правового забезпечення реалізації податкових стимулів в Україні, їх узагальнення та систематизація.

Ключові слова: податкове стимулювання, інновації, інвестиції, технологічні парки, податкові інструменти.

Сьогодні в Україні все більшої актуальності набуває проблема створення ефективної системи оподаткування, здатної забезпечити відповідний рівень стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності. Національна правова система містить значну кількість законів та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини в інвестиційній сфері.

При цьому основою нормативно-правового регулювання в зазначеній сфері є спеціальне законодавство.

Оскільки, інноваційність є визначальною характеристикою сучасних науково-технічних, виробничих, соціально-економічних та усіх суспільних процесів, від оволодіння інноваційними механізмами розвитку залежить доля України: чи рухатиметься вона в напрямі входження до числа розвинених країн, чи залишиться стагнуючою країною на узбіччі науково-технічного і соціального прогресу [1, с. 5].

Згідно законодавства України, інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [2].

Загалом системними проблемами нормативно-правового регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності, які мають дестимулюючий вплив на економіку (збільшуються інвестиційні ризики), є такі [3, с. 8]:

- можливість неоднозначного трактування, неузгодженість та часті зміни податкового законодавства;

- громіздкий та суперечливий перелік законодавчої бази, що ускладнює процес прийняття інвестиційних рішень і розробку інвестиційної політики суб'єктів господарювання на середньо- та довгостроковий періоди.

За формою впливу на інноваційну діяльність податкове стимулювання належить до непрямих методів державного управління, а його сутність полягає у відмові держави від частини податкових надходжень в обмін на зростання обсягу інноваційної продукції з урахуванням визначених державою пріоритетів. У свою чергу, зростання обсягів такої продукції приводить до збільшення суми податкових надходжень у наступних періодах. За умови, що зростання податкових надходжень перевищує суму наданих податкових пільг, податкове стимулювання стає економічно вигідним як для суб'єктів інноваційної діяльності, так і для держави [4].

Згідно аналізу чинного законодавства України, до загального переліку стимулів для інноваційної діяльності належать [2]:

- повне безвідсоткове кредитування пріоритетних інноваційних проектів, технологічних парків;

- часткове (до 50%) безвідсоткове кредитування інноваційних проектів, в т.ч. проектів технологічних парків, за умови залучення до фінансування проекту решти необхідних коштів виконавця проекту і (або) інших суб'єктів інноваційної діяльності;

- повна чи часткова компенсація відсотків, сплачених суб'єктами інноваційної діяльності, в т.ч. технологічними парками, комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів;

- надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів;

- пряме фінансування: виконання окремих інноваційних проектів, реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм, підтримка функціонування та розвитку сучасної інноваційної інфраструктури; державного замовлення, в т.ч. пріоритетний порядок розгляду звернень наукових парків щодо державного замовлення на постачання продукції, виконання робіт і надання послуг для забезпечення пріоритетних державних потреб.

Інструментарій податкового стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності згідно чинного законодавства в Україні охоплює:

- звільнення від перерахування до бюджету сум ввізного мита для суб'єктів інноваційної діяльності технологічних парків та наукових парків [5];

- податковий вексель зі строком погашення на 720 календарний день для платників податку, що виконують проекти технологічних парків згідно із Законом України «Про

спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», при імпорті нових устаткування, обладнання, комплектуючих надається органам митного контролю, а при імпорті матеріалів, які не виробляються в Україні, надається податковий вексель на суму податкового зобов'язання зі строком погашення на 180 календарний день з дня надання векселя органу митного контролю [6];

- застосування 20-відсоткової норми прискореної амортизації основних фондів груп 3 і 4 – для суб'єктів технологічних парків; звільнення від оподаткування підприємств енергоефективних технологій 80% прибутку, отриманого від продажу на митній території України товарів власного виробництва за переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України [7];

- звільнення від оподаткування 50% прибутку, отриманого від здійснення енергоефективних заходів та реалізації енергоефективних проектів підприємств, що включені до Державного реєстру підприємств, установ, організацій, які здійснюють розроблення, впровадження та використання енергоефективних заходів та енергоефективних проектів (ст. 158 ПКУ) [7].

Підводячи підсумки, можна зробити висновки про те, що взаємодія бізнесу й держави у формуванні й реалізації інноваційної політики поки не носить регулярного характеру, не забезпечує збалансованої реалізації інтересів різних інноваційно-активних підприємств, особливо у нових секторах економіки що формуються, однією з причин є незадовільне правове забезпечення стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності. Тому, вкрай важливим для активізації інвестиційно-інноваційної діяльності є вдосконалення податкового законодавства шляхом прийняття змін до Податкового кодексу України, адаптації його норм до законодавства ЄС, що дозволить знизити податкове навантаження на економіку і сприятиме підвищенню його стимулюючої ролі в інноваційно-інвестиційній сфері.

Література:

1. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін.; НАН України. – К., 2015. – 336 с.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» № 5460-VI (5460-17) від 16.10.2012 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
3. Мединська Т. В. Податкове стимулювання інвестиційної діяльності в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 “Гроші, фінанси і кредит”/ Т. В. Мединська. — Львів, 2010. — 22 с.
4. Мединська Т. В. Податкове стимулювання інноваційної діяльності в Україні та Польщі в умовах європейського вибору / Т. В. Мединська, Р. Ю. Черевата // Економіка та суспільство. – 2017. – № 13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economyandsociety.in.ua>.
5. Закон України «Про наукові парки» № 5460-17 від 5.12.2012 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1563-17>.
6. Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» N 5460-VI від 16.10.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/991-14>.
7. Податковий кодекс України № 1989-VIII від 23.03.2017: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

Okhrimenko Igor V.
Doctor of Sciences in Economics, Professor
Vice-rector for academic and research work
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law
Kiev, Ukraine

TRAINING OF STOCK EXCHANGE SPECIALISTS IN UKRAINE

Abstract. The purpose of the article is an analysis of the training of the experts for the exchanging market in Ukraine and the development of the recommendations to improve it. The need for the professional training of the employees for the exchanging market is conditioned by the value, which this market has in the national economy. The review of the infrastructure of the exchanging market shows that it includes a whole range of the economic and regulatory entities. This creates a strong demand for the stock exchange experts, who in addition to knowledge within their field have the skills of work on the exchanging market in general and in their special segment in particular. The system of training of the experts shall be formed accordingly.

Keywords: exchanging market, stock exchange activity, students training.

Any activity effectiveness is largely determined by the professionalism of its performers. This fully applies to the activities associated with the stock market functioning as a whole; and of its separate segments like equity, commodity, and currency. Given the importance of the stock market for the state economies, which have the status of market ones, it is obviously to shift the stock market importance to the questions of its staffing. This situation is common in all developed countries, however, as it is known; Ukraine is not included to this list. This is one of the reasons why in the field of training professionals for the exchange market we are considerably behind. It does not allow us to achieve the desired results in the state economy sector and, consequently, leads to a significant loss of benefits. Thus, wishing to improve the efficiency of the stock market, do not underestimate the problem of specialists training which determines the relevance of our researching.

The exchange market formation and functioning is the subject of many scientific and practical developments and research. Since the conception of exchange activities in independent Ukraine, both academics and practitioners began to develop a significant backlog of proposals and recommendations for further exchange market development in Ukraine. However, the specialists training and retraining in this area did not receive sufficient attention. At least, it was not observed at the level of state institutions, and all that was done was the initiative of individual lecturers, who understood the essence of the problem, or just actively worked towards the development of their assigned disciplines. About methodological training aspects from the professional approaches standpoint to teaching in the exchange activities field, such researches are virtually absent. The vast majority of publications teaching areas relate solely to the general implementation of teaching activities. They do not focusing on the specifics of training in a particular area. These pedagogical practices which are industry direction are, as a rule, do not have narrow specialization and relate to training in general or other profiles like humanities, engineering, management, etc.

The foregoing gives grounds to speak about the importance of training in exchange activities, and not so much on the part of exchange market participants as from the viewpoint of the state, the interest of which in the active development of this sector of the economy is beyond doubt. Accordingly, it should be formed and the system of training of specialists, which according to the classic rules of this training cannot be a point or situational, and you must have a fundamental character and to provide training at all levels.

Since the understanding of the importance of exchange activities, the leaders and teachers who are looking to the future, there is, in many educational institutions in various specialties of an economic nature are disciplines directly or indirectly associated with stock market activity. Moreover, interesting is the fact that based on the analysis of the names of disciplines for most of

the leading educational institutions of Ukraine, it can be argued that the greater economic specialization of educational institutions is not a sign of greater awareness of the stock market. There are some classic economic universities, where exchange activity is not so much attention, while there is a sectoral educational institution, economic departments which have several relevant disciplines and provide theoretical knowledge and practical skills in the stock market at a fairly good level.

In this case it may be useful to experience in stock market training abroad. So, in the US stock market are allowed to work only by trained personnel. Therefore, almost all public universities have certified master program for training of specialists for the stock market. Regarding the baccalaureate, and there is a large number of relevant undergraduate programs, which may have different names, but remain focused on the stock market, "Investment activity in Stock Market", "Stock Trading on the International Financial Markets", "Business Analyst Operations at Exchange Financial Markets" etc. In European universities a number of programs exclusively stock characters are less because the specialists training for the stock market usually lies with the exchanges. However, despite this, the number of disciplines that relate to exchange activities in the curriculum of economic specialties is still very significant.

However, training for any field is only a part of its staffing. Not less important component is a retraining and refresher training. Unfortunately in Ukraine by the state in this case was made even smaller than in the training plan. However, since the educational services were subject to less state regulation than training, it was some success has been achieved through the actions of the participants of the exchange market.

Another way of identifying potential participants for work in the stock market is a different kind of event organized by professional participants of stock market seminars (webinars), round tables, presentations, contests. Virtually all serious participants of domestic stock market are the organizers of such events, because their success in the professional field is the result of their vision for the development of exchange areas in the future, where educational projects are one of the key places.

The highest levels of training from the standpoint of classical education should be considered writing the thesis and getting my degree. However such is the level of training is more appropriate not so much to experts of the stock market, how many people that they will be prepared. In this case one can talk about a scientific specialty areas of Economics: world economy and international economic relations; economy and management of national economy; economy and management of enterprises; money, Finance and credit. All of them are preparing their dissertations on issues of the stock market. However, there is a certain lack of resolution.

We have no doubt the scientific study of problems of the stock market allows the author of the thesis to become a highly qualified specialist in this field. However, firstly, such a method of training could not be viewed from the point of view of its mass use. Secondly, in domestic science and education traditionally, there is a negative tendency, when the author, having spent years studying one or another subject of study, after graduation, he moves on to other problems, thoughtlessly losing the knowledge and experience. This fully applies to the stock theme. Over the last ten years was protected by more than two dozen dissertations on the topic of the stock market, as stock and commodity. In this case, the names of the researchers, unfortunately, in the future do not become famous nor powerful scientific events, nor among the practitioners of the stock market. Such a situation gives grounds to state the unsatisfactory and at this level, the staffing exchange market.

Thus, summing up the work, we want to focus on a few main points. The importance of the stock markets in the world no doubt and declarative we can observe in Ukraine. A high level of importance naturally raises the appropriate standards and level of professionalism. However, as shown by the analysis, in Ukraine, it is currently not formed a complete system of training specialists for work in the stock market, which determines the efficiency of its functioning. The state steps are situational and often a consequence more of a tactical lobbying than deliberate

strategic public policy. This level of training, in turn, poses increased challenges to the retraining, which usually involved the participants of the exchange market. Therefore, the General conclusion on the formation and staffing of the stock market in Ukraine, in our opinion, will be negative. In the article we showed that in this direction something is definitely being done, but on the general state of affairs is almost no effect.

Regarding the proposals to improve the situation, they will be as follows. In the preparation of the sectoral higher education standard for the newly created specialty "Entrepreneurship, trade and exchange activities" with educational qualification characteristics of specialist to include competence in the field of exchange activity. This will "legitimize" the curricula disciplines on exchange activities, which were highly selective and could be added or withdrawn at the sole discretion of a-level leaders in schools. Not to abandon educational and professional programs, as declared by the Ministry of education and science of Ukraine, since it is a fairly effective mechanism of maintenance of the state educational policy. On the basis of the 1.5-year masters training in Ukraine, to highlight the third semester fully on production practices, aligning it with loans for the preparation of the final work. Self-regulatory organizations claiming to represent certain segments of the stock market should be aware of their social responsibility for the situation in the domestic exchange market of the country and to intensify its activities towards the collaboration with the educational establishments which prepare specialists of economic profile. The same applies to the educational institutions themselves, which are often too closed to outside influences on their training program. In general, when developing any normative legal acts aimed at development of the stock market, it is mandatory to include items relating to training and retraining of specialists of the stock market.

References:

1. Hordiyenko V.P. Osoblyvosti formuvannya profesiynoho movlennya u spetsialistiv birzhovoyi diyal'nosti / V.P. Hordiyenko // Novi tekhnolohiyi navchannya. Vyp. 50. - K.: In-t innovats. tekhnolohiy i zmistu osvity, 2007. - S. 16-20.
2. Hordiyenko V.P. Pedahohichni umovy formuvannya profesiynoho movlennya maybutnikh brokeriv ta dyleriv / V.P. Hordiyenko // Novi tekhnolohiyi navchannya. Vyp. 52. - K.: In-t innovats. tekhnolohiy i zmistu osvity, 2008. - S. 59-63.
3. Lenchuk O.I. Formuvannya i rozvytok investytsiynykh fondiv na birzhovomu rynku / O.I.Lenchuk, I.V.Okhrimenko // Perspektyvy sotsial'noekonomichnoho rozvytku ahrarnoho sektoru Ukrayiny [red. S.M.Kvasha ta in. / chastyna 2]. - K.: PP Lysenko M.M., 2014. - 292 s. - S. 262-263.
4. Metodychni vказivky do prokhodzhennya navchal'noyi i vyrobnychoyi praktyky z birzhovoyi diyal'nosti dlya studentiv spetsial'nosti 8.18010009 «Birzhova diyal'nist» / [M.O.Solodkyy, I.V.Okhrimenko, V.O.Yavors'ka, T.Yu.Androsovykh]. - K.: TsP «Kompynt». - 2014. - 34 s.
5. Nevidomi ta zabuti fakty / [red. D.Mel'nychuk, O.Mel'nyk] // Za sil's'kohospodars'ki kadry. - # 11 (1857), 6.10.2005. - S.5.
6. Osvitn'o-kvalifikatsiyni kharakterystyky molodshoho spetsialista napryamu pidhotovky 0501 - «Ekonomika i pidpryyemnytstvo» / [kol. avt. za zah. kerivn. A.F. Pavlenka]. - K.: KNEU, 2004. - 100 s.
7. Okhrimenko I.V. Rehulyuvannya birzhovoho rynku: navchal'nyy posibnyk / Okhrimenko I.V., Stasinevych S.A., Krayevs'kyy V.M. - K.: TsP „Kompynt”, 2016. - 144 s.
8. Rynok tsinnykh paperiv Ukrayiny: rozbudova infrastruktury / [Okhrimenko I.V., Stasinevych S.A., Yavors'ka V.O. ta in.]. - K.: TOV «TsP «Kompynt», 2014. - 254 s.

Pilipchenko Oleg Oleksandrovich
PhD student
The National Institute for Strategic Studies
Kyiv, Ukraine

CALCULATION OF INDICATORS OF ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE

Пилипченко Олег Олександрович
аспірант
Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України
м. Київ, Україна

РОЗРАХУНОК ІНДИКАТОРІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

The article deals with the calculation of a part of the demographic component of Ukraine's economic security. It is established that even those indicators, the indicators of which do not correspond to the critical value, can be characterized as dangerous or unsatisfactory.

Key words: shadow economy, shadow economy indicators, the calculation of indicators, economic security.

У статті проведено розрахунок частини демографічної складової економічної безпеки України. Встановлено, що навіть ті індикатори, показники яких не відповідають критичній величині, можна характеризувати як небезпечні або незадовільні.

Ключові слова: тіньова економіка, індикатори тінізації економіки, розрахунок показників, економічна безпека.

Для розрахунку показників та індикаторів економічної безпеки в Україні прийнято використовувати «концепцію ризику», до якої входять наступні складові: управління ризиком та оцінка ризику. Управління ризиком припускає передбачення можливих надзвичайних (критичних) соціально-економічних ситуацій для запобігання чи послаблення негативних наслідків. У свою чергу, оцінка ризику носить імовірнісний характер в силу невизначеності як багатьох негативних наслідків впливу об'єктивних факторів, так і прийнятих рішень. Використання «концепції ризику» призвело до розширення використання граничних значень індикаторів економічної безпеки. Замість використання двох показників, один із яких характеризує рівень економічної безпеки як абсолютно небезпечний, а другий – абсолютно оптимальний, була розроблена система характеристичних значень. Відповідно до цієї системи будь-який індикатор (залежно від розрахункових даних) показника економічної безпеки може бути віднесений до однієї з наступних величин:

X₀ - величина індикатора, яка характеризується як мінімальний або абсолютно небезпечний рівень економічної безпеки та за якої рівень економічної безпеки дорівнює 0;

X_{крит} - величина індикатора, яка характеризується як критичний рівень економічної безпеки та за якої рівень економічної безпеки дорівнює 0,2, або 20 % оптимального значення;

X_{небезп} - величина індикатора, яка характеризується як небезпечний рівень економічної безпеки та за якої рівень економічної безпеки дорівнює 0,4, або 40 % оптимального значення;

X_{нездв} - величина індикатора, яка характеризується як незадовільний рівень економічної безпеки та за якої рівень економічної безпеки дорівнює 0,6, або 60 % оптимального значення;

X_{здв} - величина індикатора, яка характеризується як задовільний рівень економічної безпеки та за якої рівень економічної безпеки дорівнює 0,8, або 80 % оптимального значення;

Хопт - величина індикатора, яка характеризується як оптимальний рівень економічної безпеки та за якої рівень економічної безпеки дорівнює 1, тобто дорівнює оптимальному значенню [1].

Підкреслимо, що система граничних значень може ефективно застосовуватися лише при організації моніторингу тих чи інших важливих показників окремо. Відповісти ж на питання: «Є економічна система України безпечною, чи ні?» використовуючи граничні значення – неможливо, оскільки поки існує економічна система, вона характеризується певним рівнем безпеки. Даний рівень може бути надзвичайно низький або високий, але ніяк не може дорівнювати величині 0 або 1, тобто економічна безпека України апіорі не може досягти 100 % оптимального значення чи опуститися на абсолютно небезпечний рівень.

В якості прикладу здійснимо розрахунок частини демографічної складової економічної безпеки України, використавши при цьому наступні індикатори:

- чисельність наявного населення;
- очікувана тривалість життя при народженні;
- коефіцієнт дитячої смертності;
- коефіцієнт природного приросту.

Для індикатора чисельності наявного населення граничними значеннями є $X_{\text{крит}} = 85$, $X_{\text{опт}} = 100$ (до рівня 1990 року).

Таблиця 1.1. Розрахунок індикатора чисельності наявного населення України за 1990 – 2016 роки

Рік (станом на 1 січня)	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2016
Чисельність населення (тис. осіб)	51838,5	51728,4	49429,8	47280,8	45962,9	42929,3*	42760,5*
Значення індикатора	100	99,7	95,3	91,2	88,6	82,8	82,4

* Без урахування населення АРК та м. Севастополя

Наступним індикатором демографічної складової економічної безпеки України є індикатор очікуваної тривалості життя при народженні. Граничними значеннями цього індикатору є $X_{\text{крит}} = 66$, $X_{\text{опт}} = 78$.

Таблиця 1.2. Розрахунок індикатора очікуваної тривалості життя при народженні за 2010 – 2015 роки

Рік	2010	2011	2012	2013	2014*	2015**
Значення індикатора для чоловіків	65,28	65,98	66,11	66,34	66,25	66,37
Значення індикатора для жінок	75,5	75,88	76,02	76,22	76,37	76,25
Загальне значення індикатора	70,44	71,02	71,15	71,37	71,37	71,38

* Без урахування даних АРК та м. Севастополя

** Без урахування даних АРК, м. Севастополя та Донецької і Луганської областей

Розглянемо індикатор коефіцієнту дитячої смертності (кількість померлих дітей віком до 1 року на 1000 народжених живими). Граничними значеннями цього індикатору є $X_{\text{крит}} = 11$, $X_{\text{опт}} = 4$.

Таблиця 1.3. Розрахунок коефіцієнту дитячої смертності за 2010 – 2015 роки

Рік	2010	2011	2012	2013	2014*	2015**
Значення індикатора	9,1	9	8,38	8	7,8	7,9

* Без урахування даних АРК, м. Севастополя та зони проведення АТО

** Без урахування даних АРК, м. Севастополя та Донецької і Луганської областей

Наступним індикатором демографічної складової економічної безпеки України є коефіцієнт природного приросту населення України (на 1 тис. осіб наявного населення). Граничними значеннями цього індикатору є $X_{\text{крит}} = -2$, $X_{\text{опт}} = 1,5$.

Таблиця 1.4. Розрахунок коефіцієнту природного приросту населення України за 2010 – 2015 роки

Рік	2010	2011	2012	2013	2014*	2015**
Значення індикатора	-4,4	-3,5	-3,1	-3,5	-3,9	-4,2

* Без урахування даних АРК та м. Севастополя

** Без урахування даних АРК, м. Севастополя та Донецької і Луганської областей

Таким чином, здійснивши дослідження й розрахунок показників економічної безпеки України в аспекті її демографічної складової ми можемо підсумувати, що більшість величин індикаторів можна характеризувати як критичні. У зоні критичного стану безпеки перебувають: індикатор чисельності наявного населення України (82,4 при критичних 85), коефіцієнт природного приросту населення України (-4,2 при критичних -2), індикатор очікуваної тривалості життя (якщо його розглядати відносно чоловіків – 66,37 при критичних 66). Навіть ті індикатори, показники яких не відповідають критичній величині, можна характеризувати як небезпечні або незадовільні. Більшість індикаторів порушили встановлені граничні величини та вишли за межі інтервалу критичних значень, що свідчить про загрозливі та деградаційні тенденції у економічній безпеці України в аспекті її демографічної складової.

Література:

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm

Pominova Iryna Ivanivna
Candidate of Sciences (Ph.D. in Economics)
Associate Professor, Department of of the Economic Theory and Law Department
Kharkov State University of Food Technology and Trade
Kharkov, Ukraine

THE CONSEQUENCES OF IMPROVING GLOBALIZATION OF HIGHER EDUCATION

Помінова Ірина Іванівна
кандидат економічних наук
доцент кафедри економічної теорії та права
Харківський державний університет харчування та торгівлі
м. Харків, Україна

НАСЛІДКИ ПОСИЛЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Annotation: It has been proved that the national separation of institutions of higher education is increasingly confronted with the consequences and prospects of globalization. Characterized the main tendencies of development of the international education in recent years: increasing mobility of students, teaching and professors staff and diversification of forms of transborder mobility; defined the greatest risks of the development of national institutions of higher education as a result of globalization.

Keywords: higher education, higher educational institutions, globalization of higher education, export of educational services.

Анотація: Доведено, що національна відокремленість закладів вищої освіти усе більше вступає в конфлікт з наслідками та перспективами глобалізації. Охарактеризовано основні тенденції розвитку міжнародної освіти останніх років: зростання мобільності студентів, професорсько-викладацького складу та диверсифікація форм трансграничної мобільності; визначено найбільші ризики розвитку національних закладів вищої освіти внаслідок глобалізації.

Ключові слова: вища освіта, заклад вищої освіти, глобалізація вищої освіти, експорт освітніх послуг.

Посилення з кінця ХХ ст. процесів глобалізації в освітній сфері відбивається на функціонуванні національних систем вищої освіти. За визначенням П. Скотта, «глобалізація – це, можливо, найбільш фундаментальний виклик, з яким зіштовхнулася вища школа за всю більш ніж тисячолітню історію свого існування» [1, с. 4], тобто національна відокремленість закладів вищої освіти усе більше вступає в конфлікт з наслідками та перспективами інтернаціоналізації і глобалізації. Від адекватного впровадження в процес освіти глобалізаційних складових залежить, по суті, сама модель системи вищої освіти, якість освітніх послуг, імідж і конкурентоспроможність національних закладів вищої освіти. Тому міжнародне співробітництво перетворилося з побічної діяльності університетів на невід’ємну частину їхньої стратегії. Основними тенденціями розвитку міжнародної освіти останніх років є зростання мобільності студентів, професорсько-викладацького складу та диверсифікація форм трансграничної мобільності (програмна мобільність, інституційна мобільність). Більшість українських закладів вищої освіти тим чи іншим способом є суб’єктами міжнародної діяльності.

Найбільшу кількість іноземних студентів залучають провідні держави: у США навчається близько 17% усіх міжнародних студентів, у Європі – 48% (13% - у

Великобританії, приблизно по 6% – у Франції та Німеччині), в Австралії – 6%, Канаді – 5% [2].

В останній час спостерігається позитивна динаміка міжнародної мобільності студентів за участю українських закладів вищої освіти: по-перше, поширюється географія руху та щорічно зростає кількість українців, які вчаться за кордоном; по-друге, до 2014 року постійно зростала кількість іноземних студентів у вітчизняних закладах вищої освіти.

За кількістю іноземних студентів Україна навіть входила до першої десятки країн світу, демонструючи показники, дуже близькі до зіставних за кількістю населення європейських країн – членів Організації економічної співробітництва і розвитку. Наприклад, в Іспанії (кількість населення становить близько 47 млн. осіб) в 2011 році навчалося близько 62,5 тис. іноземних студентів [3]. Варто зауважити, що, на відміну від України, Іспанія в минулому була однією з найпотужніших колоніальних імперій, досі залишаючись для багатьох мешканців країн Південної і Центральної Америки культурною метрополією, а іспанська мова є другою найпоширенішою у світі після китайської.

Українські заклади вищої освіти, залишаючись з низкою неподоланих проблем (корупція в університетах; орієнтація студентів на отримання диплому, а не освіти; прагнення утримання студентів незалежно від їхньої успішності заради поповнення бюджету університету; слабка матеріально-технічна база і значний розрив між університетськими аудиторіями та реальною економікою), та маючи невисокі міжнародні рейтинги, стають привабливими, більшою мірою, для азійських країн (Туркменістан, Азербайджан, Китай). Найбільш затребуваними серед іноземців є медичні, технічні та культурні навчальні заклади, а також ті, що мають мало аналогів у світі.

Аналізуючи тенденції розвитку програмної та інституційної мобільності на європейському просторі, відзначимо, що найсильніші позиції в експорті освітніх послуг займають економічно сильні англomовні країни (США та Великобританія), а діяльність інститутів транснаціональної освіти спрямована, в першу чергу, на країни Східної та Центральної Європи. За таких умов негнучкість національної системи освіти створює, на жаль, доволі широкий простір для розвитку транснаціональної освіти на слабких національних ринках, що в умовах жорсткої міжнародної конкуренції в освітній сфері витіснятиме місцеві заклади вищої освіти. Програмна та інституційна мобільність в Україні розвиваються не так активно як академічна мобільність, проте відзначимо розвиток співробітництва з університетами Великобританії, Швейцарії, Франції, Німеччини, Іспанії, Швеції та інших країн в сфері нових програм подвійних дипломів в галузі природознавчих та інженерних наук. Перспективним партнером для розвитку сумісних проектів та досліджень є Канада.

Як прямий результат глобалізаційних процесів трансгранична освіта тісно пов'язана із застосуванням нових інформаційних технологій, зокрема, дистанційним навчанням та Інтернет-освітою. Її розвитку сприяють віртуальні курси, університети та академії, віртуальні бібліотеки, електронні ресурси. У ряді країн (Китай, Латвія, Нідерланди, Алжир, Великобританія, Туреччина та ін.) від 10 до 25% студентів отримують освіту в закладах дистанційного навчання [4]. Відмітними рисами такого навчального процесу є гнучкість, адаптивність, модульність, економічна ефективність, орієнтація на споживача, використання передових комунікаційних та інформаційних технологій, що створює умови для розвитку світового освітнього простору та об'єднання світового інтелектуального ресурсу. В Україні дистанційна освіта розвивається, проте незначними темпами.

Посилення процесів інформатизації та глобалізації значно збільшило швидкість та простір розповсюдження зовнішнього ефекту, що зумовило суперечність між витратами (інвестування в освіту, що здійснюється в одній країні) і результатами (інша країна має можливість без зусиль та фінансових впливів отримати підготовлену робочу силу). Для країн з екстравертною моделлю формування і використання інтелектуального капіталу, до яких належить і Україна, збільшується ризик потрапляння в інституційну пастку глобального

відтоку інтелекту, яка спричинена інституційними розривами в процесах формування та використання інтелектуального капіталу. Високий рівень підготовки фахівців певних спеціальностей залишається незатребуваним національним ринком праці з причини низького рівня соціально-економічного розвитку країни або спотвореної структури виробництва. Це спонукає високоякісних національних спеціалістів до переїзду в країни, де створено умови для використання інтелектуального капіталу (як варіант, праця на іноземних замовників з території країни). За таких умов країна інтегрується в глобальне середовище із втратою вже сформованого національного інтелектуального капіталу.

Підсумовуючи аналіз розвитку глобалізації в сфері вищої освіти, визначимо найбільші ризики розвитку національних закладів вищої освіти:

- неспроможність національної системи вищої освіти достойно конкурувати з лідерами в глобальній інтелектуальній сфері (різний рівень соціально-економічного розвитку країн, значно менші можливості фінансування вищої школи, невисокі показники в міжнародних рейтингах);

- активізація студентської та професорсько-викладацької мобільності без проведення державою політики повернення високоякісних спеціалістів загрожує збільшенням «втрати інтелекту»;

- комерціалізація вищої освіти в світовому масштабі спрямована на досягнення швидких, насамперед фінансових результатів, що заважає реалізації довгострокових стратегій формування інтелектуального потенціалу країни;

- активне розповсюдження академічної культури англomовного світу призводить до втрати культурної ідентифікації, особливостей національної системи вищої освіти;

- підвищення якості системи вищої освіти через збільшення її інтеграції в світовий освітній простір сприятиме формуванню високоякісного інтелектуального капіталу, але, водночас, збільшить ризик його втрати (еміграції в країни з кращими умовами роботи та життя).

Література:

1. Скотт П. Глобализация и университет / П. Скотт // ВВІІІ «Alma Mater». – 2000. – № 4. – С. 3-8.
2. OECD Factbook 2012 Economic, Environmental and Social Statistics, available at: www.oecd.org.
3. Ukrainian State Center of International Education, available at: aphd.ua/ukrainian-state-center--for-international-education.
4. Карпенко М. Світовий досвід розвитку дистанційних форм освіти у вітчизняному контексті [Електронний ресурс]: аналітична записка / М. Карпенко // НІСД. – Режим доступу: www.niss.gov.ua.

Timar Inna Valentynivna

senior teacher

department of economics, entrepreneurship and enterprise management

Dnipro National University named after Oles Honchar

Dnipro, Ukraine

THE APPLYING OF CROWD-TECHNOLOGIES IN MARKETING ACTIVITIES OF SMALL-SCALE BUSINESS IN UKRAINE

Тімар Інна Валентинівна

Старший викладач

кафедра економіки, підприємництва та управління підприємствами

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

ВИКОРИСТАННЯ КРАУД-ТЕХНОЛОГІЙ У МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Abstract. It was considered the main types of strategies of the crowdmarketing, defined the directions of development and possibilities of applying the crowd-technologies to small-scale business in Ukraine in the thesis.

Key words: crowd-technology, crowdmarketing, small-scalebusiness, marketing.

Анотація. У тезах розглянуто основні види стратегій краудмаркетингу, визначено напрямки розвитку та можливості застосування крауд-технологій представниками малого бізнесу в Україні.

Ключові слова: крауд-технології, краудмаркетинг, суб'єкти малого бізнесу, маркетинг.

Останні роки крауд-технології як інструмент маркетингової діяльності набуває все більшої популярності як за кордоном так і в нашій країні. Крауд-маркетинг є видом діяльності, практична реалізація якої здійснюється більш швидкими темпами ніж наукові дослідження теоретичних аспектів, пов'язаних з її провадженням. Перспективи розвитку крауд-технологій у маркетингу багато в чому залежать від теоретичного обґрунтування доцільності та ефективності застосування цих інноваційних інструментів, що потребує наукових розробок у даному напрямку та обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

У буквальному перекладі з англійської crowd — «натовп», отже у загальному розумінні крауд-технології пов'язують із використанням певного маркетингового інструментарію на основі колективного інтелекту, насамперед у мережі Інтернет. Саме такої думки дотримується більшість сучасних науковців, що досліджують теоретичні основи застосування краудтехнологій, зокрема Ан. Церасо, Дж. Хау, М. Робінсон, О. П. Панкрухін, Дж. Шуровьески, інш.

З практичної точки зору застосування краудтехнологій у маркетинговій діяльності суб'єктів господарювання спрямовано на управління мережевими спільнотами, що функціонують в Інтернет середовищі, тобто на використання потенціалу мережових спільнот для розв'язання широкого кола маркетингових завдань, а саме розробки товарів та послуг, маркетингових досліджень ринку та споживчої поведінки, пошуку різних видів ресурсів, тощо.

Але, незважаючи на стрімкий розвиток та широке впровадження крауд-технологій у сучасному бізнесі, щодо перспектив розвитку даного напрямку маркетингу думки теоретиків та практиків не можна назвати одноставними, отже важливо визначити перспективи застосування крауд-технологій національними суб'єктами малого бізнесу.

Загалом, на сьогодні існує декілька основних стратегій крауд-маркетинга, а саме:

- класичний крауд-маркетинг, основною метою якого є допомога стейкхолдерам у вигляді експертної поради (відповіді), привернення уваги до товару (продукту, послуги), які просувають на ринку, та як наслідок формування зацікавленості стейкхолдерів, що призводить до зростання пізнаваності, підвищення трафіку, збільшення продажів;
- створення динамічного профілю посилань на основі SEO-показників майданчиків, основна мета при цьому зростання трафіку;
- партизанський маркетинг, що ґрунтується на приверненні уваги до бренду за рахунок брендового капіталу сильніших гравців, тобто це фактично паразитування на великих відомих брендах, результатом чого є більш широке охоплення аудиторії, зростання пізнаваності, збільшення трафіку;
- дистрибуція контенту – стратегія, метою якої є донести корисний контент до цільової аудиторії стейкхолдерів з метою підвищення охоплення аудиторії, уваги, пізнаваності та як наслідок зростання продажів;
- створення поведінкового профілю для Інтернет-сторінки з метою впливу на її ранжування у результатах пошукової системи, що сприятиме залученню цільової аудиторії;
- управління репутацією, створення іміджу та побудова пізнаваного бренду, основною метою при цьому є нейтралізація та мінімізація можливих ризиків від негативних відгуків стейкхолдерів;
- тестування MVP (мінімально життєздатного продукту) та його представлення цільовій аудиторії, з метою верифікації нового продукту;
- слідами конкурентів – стратегія націлена на пошук посилань зі сторінок (доменів) на яких є посилання на конкурентів з метою створення найбільших профілів посилань у ринковій ніші.

Отже, краудмаркетинг є процесом управління маркетинговою діяльністю з використанням закономірностей функціонування Інтернет співтовариства, з метою агрегування інформації, досвіду, думок, прогнозів, уподобань й оцінок задля створення нових ідей і прийняття маркетингових рішень. Основними перевагами крауд-технологій, що призводить до їх широкого використання, є суттєва економія коштів на формування маркетингового бюджету, висока швидкість отримання результатів від проведення маркетингових заходів, можливість отримання ідей та інформації у значній кількості, без великих затрат ресурсів.

Крауд-технології не надто розповсюджені серед суб'єктів великого та середнього бізнесу в Україні, які й надалі надають перевагу традиційним маркетинговим інструментам. Основною перевагою крауд-технологій, що визначає прихильність до них представників малого бізнесу, є відносно висока результативність маркетингових заходів в умовах мінімізації витрат на їх проведення. Основними проблемами, що стримують використання крауд-технологій суб'єктами малого бізнесу в Україні можна вважати наступні:

- трудомісткість процесу, який вимагає багато часу на виконання;
- складнощі самостійного використання суб'єктами малого бізнесу, тобто потреба у отриманні певних знань, навичок, досвіду, що вимагає спеціальної підготовки та (або) самостійного тривалого навчання;
- досить високі ціни спеціалізованих компаній, які надають послуги з краудсорсингу, краудфандингу, краудворкінгу, краудрекрутіну, краудмаркетингу;
- брак кадрів для виконання роботи та проведення маркетингової діяльності із застосуванням крауд-технологій.

Перспективи застосування крауд-технологій суб'єктами малого бізнесу в нашій країні є доволі не поганими, як мінімум у наступних напрямках:

- реклама власного продукту (товарів, послуг) на тематичних форумах, які завантажені представниками цільової аудиторії;
- підвищення власної репутації, створення позитивного іміджу та формування бренду;

- робота з негативними відгуками, претензіями;

При цьому слід зауважити, що краудмаркетинг підходить не для кожного виду діяльності, локальний бізнес вузької тематики навряд чи зможе ефективно використовувати крауд-технології.

Таким чином, зважаючи на певні переваги крауд-технологій та високу ефективність маркетингових заходів, проведених з їх використанням, суб'єктам малого підприємництва, діяльність яких націлена на широку аудиторію, доцільно застосовувати краудмаркетинг для досягнення стратегічних цілей розвитку бізнесу. Але при зведенні роботи у цьому напрямку до простого лікбїлдингу в перспективі краудмаркетинг перетвориться на інформаційний шум в мережі Інтернет та припинить працювати на досягнення результату.

Література:

1. Джефф Хау Краудсорсинг. Коллективный разум как инструмент развития бизнеса - Crowdsourcing: Why the Power of the Crowd is Driving the Future of Business. – М.: «Альпина Паблишер», 2012. — 288 с.

Timar Inna Valentynivna

senior teacher

department of economics, entrepreneurship and enterprise management

Dnipro National University named after Oles Honchar

Dnipro, Ukraine

Kolisnyk Valeria Oleksandrivna

student

department of economics, entrepreneurship and enterprise management

Dnipro National University named after Oles Honchar

Dnipro, Ukraine

NECESSITY AND DIRECTIONS OF REFORMATION OF THE SYSTEM OF CATEGORIZATION OF HOTEL ENTERPRISES IN UKRAINE

Abstract. There were examined defects of the national system of categorization of hotel business, that make it necessary for its reformation. The basic approaches to determination of mandatory subjects of performance and control in the system of hotel categorization were outlined. The areas of improvement of the existing practice of categorization of hotels in Ukraine are offered.

Key words: hotel, categorization.

European integration processes, that have been activated in Ukraine in recent years, require radical changes in almost all spheres of our lives, including the need for effective reforms in the economy of the country and its individual sectors, also in the sphere of tourism and hotel business. One of the most important problems, which have not been solved yet, is the improvement of the national classification system for hotels and the assignment of certain categories to them. This problem is due to the existence of the outdated regulatory framework that regulates these procedures, its imperfection and a lot of defects, the absence of effective mechanisms for monitoring compliance with legislation, which leads to systemic violations of existing laws and other normative acts. By the end of 2017, only about 10% of the existing hotels has passed the categorization procedure (obtaining “stars”), which is required for temporary accommodation establishments in Ukraine, and received corresponding certificates, other part works without official “stars” [1]. However, it does not interfere them to attribute themselves ‘stars’ on the official websites, to advertise on various Internet resources, which, of course, is not only a violation of the law, but also moral and ethical norms and principles of socially responsible entrepreneurship.

For implementation of an effective mechanism of categorization of the hotel business in Ukraine it is advisable to investigate the foreign experience, at first investigate European's, which will determine the directions and measures that are aimed at improving the domestic legal framework.

Today, in world practice, there are no unified rules and requirements for the establishment of categories of hotels (in the world there are at least three dozen systems that are used in different countries). Moreover, in different countries and regions use different names and tags for the use of hotel categories. Mostly, the name of the category is indicated by a certain symbol, the most common is the star, but diamonds, digits, keys, crowns, letters are used too. Different systems not only differ in symbols, but also set different requirements for certain categories. This leads to the fact that one hotel in different systems can have different categories. In addition, even in one country different systems and symbols are used.

In the practice of business activities in the sphere of hotel services differ not only systems and rules of categorization, but also approaches to determining of its mandatory and subjects of execution and control. In this case, there are three principle approaches that are applied in different countries:

Categorization is not mandatory (i.e. there is no rating system that is motivated by the principle of the market freedom without any form of interference and control by the side of government);

Categorization is mandatory, but it is carried out by independent(non-governmental) establishments (there is not an officially approved hotel categorization system, but an informal system of classification is used that is determined by influential expert agencies);

Categorization is mandatory, and it is carried out by government establishments and institutions (the system of categorization, which is officially approved by local or regional government, is used) [1, 73].

Today, in Ukraine, the third approach is used, according to which it is established at the legislative level that categorization and obtaining of stars is a mandatory condition for functioning of hotels and is carried out by specially authorized government establishments. However, the practice of doing business and conducted researches show that the categorization of hotels in Ukraine is not clearly formalized, is based on outdated requirements, is difficult to implement, and this function of quality assurance is almost leveled, the mandatory procedure is legally prescribed, but not backed by mechanisms of control and liability, which leads to lack of incentives for hotels to receiving of categories. Therefore, in the Ukrainian realities, obtaining a category for a hotel looks like more a gesture of goodwill than the fulfillment of mandatory conditions for doing business.

Consequently, in today's conceptions, especially in view of the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union. The question of revision of existing national standards in the sphere of tourism and hospitality, and the adoption of new issues, compliant with international requirements arises sharply.

The last decades on the world market of tourist-hotel services there have been tendencies to unify and apply a unified classification system for hotels, but many attempts have not yielded a positive result yet. Despite the repeated attempts of the World Tourism Organization to systematize and unify the basic requirements for the provision of "stars" to hotels, the standards still differ not only in individual regions, but even in one country. The most successful attempt to combine standards is the creation of the HOTREC (the union of the professional associations of restaurateurs and hoteliers in Europe), the only Hotelstars Union hotel standards system, according to which "stars" are awarded on the basis of 21 qualifying criteria, with 270 attributes. Today, there are 24 European countries in one program that have undertaken to adapt this classification system to the national standards and systems of the near future. However, the success of this attempt is still a source of doubt and skepticism among individual experts who consider attempts to unify falsely due to national, cultural, ethnic peculiarities, level of economic, demographic, socio-cultural

development in different countries, considering this as the main factors and criteria of standards and quality of service [3].

In our opinion, the reform of the Ukrainian system of hotel categorization needs to be carried out on the basis of requirements of the Hotelstars Union system of hotel standards, that requires complete alignment with the European standards of the legislative framework, ensuring a transparent, clear and understandable procedure of obtaining by hotels a certain category, effective control over observance of the requirements of the current legislation. Joining Ukraine to HOTREC and aligning the national system of categorization of hotel business entities will bring our country closer to international standards in the sphere of tourism and hotel business, which has a positive impact not only on the development of the industry, but also on the Ukrainian economy in general.

References:

1. Реєстр свідоцтв про встановлення категорій готелям / Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=7f89dba2-0fdc-40e6-b870-13e1063d3a&tag=RestrSvidotstvProVstanovlenniaKategorii>.
2. Тімар І.В. Категоризація підприємств готельного бізнесу: вітчизняний та світовий досвід / І.В. Тімар/ Управління розвитком. - 2016. - № 3. - С.71-77.
3. Білецька І.М. Національні особливості організації готельної справи у світовій індустрії гостинності/ І.М. Білецька// Ефективна економіка. – 2015. - №1 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3745>

Irina M. Tsarenkova

doctoral candidate

Department "Economics and Logistics"

faculty Automotive and Tractor

Belarusian National Technical University

Minsk, Belarus

Scientific supervisor – Professor, D.Sc in Economics Roman B. Ivut

THEORETICAL AND OPERATIONAL ASPECTS OF THE STUDY SYSTEM FOR THE CARRIAGE OF GOODS BY ROAD

Царенкова Ирина Михайловна

докторант

кафедра «Экономика и логистика»

факультет автотракторный

Белорусский национальный технический университет

г. Минск, Беларусь

Научный руководитель – д-р экон. наук, профессор Ивуть Р.Б.

ТЕОРЕТИКО-ОПЕРАЦИОННЫЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ СИСТЕМЫ ПЕРЕВОЗКИ ГРУЗОВ ПО АВТОМОБИЛЬНОЙ ДОРОГЕ

Abstract: In the article the structured analysis of intercommunications of the system of transportation of loads is presented on a highway in a travelling context.

Key words: roads, transportation of goods, traffic flow, logistic.

Аннотация: В статье представлен структурированный анализ взаимосвязей системы перевозки грузов по автомобильной дороге в дорожном контексте.

Ключевые слова: автомобильная дорога, перевозка грузов, транспортный поток, логистика.

Теория управления функционированием системы требует формализации связей внутри системы [1]. С этой целью выполняется качественная и количественная характеристика сущности и установление закономерностей взаимодействия элементов в системе перевозки грузов по автомобильной дороге. Требуется установить роль автомобильной дороги в транспортном обеспечении и воздействие транспортно-логистического пространства на саму дорогу в процессе ее функционирования.

Подсистема поставщик – транспортное средство (П-ТС) характеризует связь поставщика, как владельца груза и транспортного средства, как потенциального объекта, способного удовлетворить его потребность в экономичной и своевременной доставке груза. Ее изучение позволяет установить оптимальные условия для поставщика в процессе перевозки груза (скорость, безопасность, сохранность, надежность, мин затраты), а также в выборе режима функционирования материального потока.

Подсистема транспортное средство – автомобильная дорога (ТС-АД) и ее обратная связь является важнейшим элементом системы с позиции изучения влияния на дорогу в процессе ее функционирования и эффективности этого взаимодействия. Это исследование необходимо проводить в двух контекстах: дорожном и транспортном. Подход дорожников базируется на оценке состояния дорожной одежды, ее износа и образования дефектов в процессе эксплуатации с целью расчета оптимальных межремонтных сроков службы [2]. Для транспортников важен анализ подсистемы с позиции участия дороги в создании потребительской стоимости автотранспорта [3].

Изучение элемента АД дает возможность совершенствовать ряд характеристик перевозочного процесса, в состав которых входит и надежность перевозки. Анализ различий в грузообороте на участках дорог, позволяет обосновать направления обеспечения безопасности движения на ограниченной части дорожной сети.

Взаимосвязи поставщик – дорога (П-АД) и транспортно-логистическое пространство – поставщик (ТЛП-П) базируются на анализе характерных особенностей поставщиков по их основным направлениям, уровню развития, наличию в их организационной структуре специалистов по логистике и исследованию влияния дороги (правильность выбранного маршрута) и транспортно-логистического пространства на их конкурентоспособность в процессе движения транспортных средств. Подсистемы дороги оказывают то или иное влияние на показатели работы транспортных средств, а элементы транспортно-логистического пространства несут информацию, вынуждающую поставщиков к определенным корректирующим действиям R_i , которые накапливаются в общую характеристику выбранного способа доставки груза R_0 . Поставщик, анализируя выбранную схему доставки, избирает такой режим функционирования материального потока, который обеспечивает минимальный объем корректирующих действий и максимально быструю скорость продвижения материального потока $V_{мп}$. Поэтому изучение зависимости $V_{мп} = f(R_0)$, позволит решать различные задачи по рациональной организации процесса транспортировки груза по автомобильной дороге во взаимной увязке с другими логистическими операциями по материальному потоку – соответствие нагрузки на ось, обеспечение минимального количества переключений скоростного режима, уширение проезжей части, обеспечение транспортно-эксплуатационных показателей автомобильной дороги, повышение безопасности движения.

Анализ представленных взаимосвязей дает возможность повысить эффективность перевозки грузов по автомобильной дороге за счет появившейся возможности учесть взаимосвязь рынка транспортно-логистических услуг и дорожного хозяйства.

Влияние поставщиков, выбранных для перевозки грузов транспортными средствами и транспортно-эксплуатационного состояния автомобильной дороги на состояние

транспортно-логистического пространства, выражается в общем уровне развития транспортно-логистической системы страны. Анализ этих взаимосвязей имеет важное значение для оптимизации таких важных проблем, как эффективность работы автомобильного транспорта в глобальных процессах товародвижения, формирование многоканальных систем доставки грузов, учитывающих разный уровень развития автомобильных дорог, влияние рисков, наличие конкуренции между каналами доставки и влияние размеров грузопотоков на формирование системы доставки грузов по автомобильной дороге.

В рамках проводимого исследования важен анализ взаимосвязи транспортно-логистическое пространство – автомобильная дорога (ТЛП-АД), поскольку это воздействие отражается через интенсивность и плотность логистического транспортного потока, его состав и транспортные характеристики, что влияет на транспортно-эксплуатационные качества дороги, такие как прочность дорожной одежды, ровность, шероховатость и сцепные качества покрытий, устойчивость земляного полотна и др. Анализ данной взаимосвязи ТЛП-АД позволит для конкретного полигона и для всей сети в целом решать практические задачи выбора рациональных сроков и очередности проведения капитальных ремонтов и реконструкции автомобильных дорог. Совместное планирование этих мероприятий для местных и республиканских автомобильных дорог остается актуальной проблемой функционирования автомобильных дорог. Решение данной задачи позволит обеспечить оптимальные условия для движения материального потока, прежде всего по внутригосударственным направлениям, за счет увеличения возможности выбора рациональных маршрутов для движения различных типов транспортных средств в зависимости от транспортно-эксплуатационного состояния автомобильных дорог.

Исследуя функционирование модели системы перевозки грузов по автомобильной дороге с теоретико-операционных позиций, выделяются следующие наиболее важные аспекты (особенности). Главный – децентрализация взаимосвязей. Выделяется множество факторов, решений и управляющих воздействий, принимаемых изолированно друг от друга. Второй аспект – стохастический характер функционирования, поскольку все элементы подвержены воздействию неблагоприятных факторов окружающей среды. Формирование логистических транспортных потоков также происходит по стохастическим законам.

Литература:

1. Сергеев, В. И. Глобальные логистические системы: учеб. пособие / В. И. Сергеев, А. А. Кизим, П. А. Эльяшевич; под общ. ред. В. И. Сергеева. – СПб.: Издательский дом «Бизнес-пресса», 2001. – 240 с.
2. Леонович, И. И. Диагностика автомобильных дорог : учеб.-метод. пособие для студентов специальности 1-70 03 01 «Автомобильные дороги» / И. И. Леонович, С. В. Богданович. – Минск : БНТУ, 2012. – 226 с.
3. Ивуть, Р. Б. Теория логистики / Р. Б. Ивуть, Т. Р. Кисель. – Минск : БНТУ, 2011. – 328 с.

Zaborovets Konstantin Georgievich
applicant of the National Academy of Management
Kyiv, Ukraine

FACTORS AFFECTING THE CHARACTERISTICS OF THE PUBLIC DEBT IN THE CURRENT CONDITIONS

Заборовець Костянтин Георгієвич
аспірант Національної Академії управління
м. Київ, Україна

ФАКТОРИ ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ХАРАКТЕРИСТИКИ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Summary. The article is devoted to the analysis of factors that have a direct impact on public debt and its dynamics in the long perspective, multiplying or reducing the potential of the state's development. It was established that the majority of external factors that influence the characteristics of the country's public debt can be partially predicted and predicted; while the internal factors are entirely subject to the analysis of future trends. An important part of the thesis allocates the management of public debt while targeting received as debt funds, general planning and sources' control borrowings' repayment.

Анотація. Стаття присвячена аналізу факторів, які носять безпосередній вплив на державний борг та його динаміку у довгостроковому періоді, примножуючи або скорочуючи потенціал розвитку держави. Встановлено, що більшість зовнішніх факторів, які впливають на характеристики державного боргу країни лише частково можуть бути передбачені та прогнозовані, внутрішні ж фактори цілком піддаються аналізу майбутніх тенденцій. Важливою складовою виділено роботи по управлінню державним боргом є питання цілеспрямованого отримання в якості боргу коштів та взагалі планування та контроль джерел погашення запозичень.

Тези: Особливістю державного боргу, є те, що на його наявність, об'єм, динаміку змін та вартість впливає достатньо великий перелік факторів. Частина факторів є взаємопов'язаною, частина умовно самостійною, однак в цілому всі ці фактори є достатньо важко прогнозованими та керованими.

Виходячи з наведеного аналізу факторів, що впливають на державний борг можливо засвідчити їх досить велику кількість та різноманітність.

Загальна класифікація факторів, що впливають на характеристики державного боргу викладено в таблиці 1 [3, с. 86].

Таблиця 1. Фактори що впливають на характеристики державного боргу

	Фактор	Характеристика
Зовнішні	Зовнішньополітичний фактор*	Характеризується значною мінливістю, та важкістю цифрової оцінки. Такими факторами можуть виступати будь-які прояви зовнішньої політики інших держав та їх об'єднань, що тим чи іншим чином впливають на державу-боржника, наприклад: дружня політика, недружня політика, санкції, ембарго, військові дії тощо.

	Економічна ситуація*	Характеризується наявністю прогнозів, які мають високий рівень достовірності в короткочасному періоді, та середній рівень достовірності в середньостроковому. Прикладом прояву економічної ситуації як фактора впливу на характеристики зовнішнього боргу можуть бути: зміни валютних курсів, введення квот, тамо жених зборів, економічна експансія тощо.
	Кліматичні зміни та погода	В цілому є прогнозованим, однак може на всіх горизонтах планування. Приклади: зростання/зниження середніх температур, засуха, заморозки тощо
	Непереборні обставини	Є не прогнозованим фактором. Приклади: урагани, повені, землетруси тощо
Внутрішні	Політична стабільність	Є мінливим фактором, характеризується значними коливаннями тенденцій та може приводити до значних втрат, але в цілому є керованим фактором й в короткостроковій перспективі не погано прогнозується. Приклади: різкі зміни напрямків в управлінні, вибори урядів/парламентів, революції/перевороти тощо
	Економічна ситуація в країні	Є прогнозованим фактором й практично всіма країнами прогнозується з високою долею вірогідності. Приклади: спад/зростання економічних показників, тенденції в зміні об'єму державного боргу, ВВП, доходів населення тощо.
	Географічні особливості країни	Є прогнозованим фактором, який загалом добре досліджений урядами як щодо власної країни, так і щодо країн сусідів. Приклади: наявність/відсутність корисних копалин, лісів, водних ресурсів, значна/незначна площа земель придатних для вирощування продовольства, наявність транзитних можливостей тощо.
	Культурні, історичні, ментальні особливості країни	Прогнозований фактор, зміни в якому відбуваються досить повільно. Приклади: відсутність попиту на алкоголь та свинину в мусульманських країнах, традиційні можливості/потреби у виробництві/імпорті тієї чи іншої продукції, надання переваги товарам (або відторгнення товарів) з того чи іншого регіону.

Візуалізовано, що більшість зовнішніх факторів, які впливають на характеристики державного боргу країни лише частково можуть бути передбачені та прогнозований, внутрішні ж фактори цілком піддаються аналізу майбутніх тенденцій та можуть бути передбачені хоча б у короткочасній перспективі[1, с. 40].

Відповідно до цього можливо сформулювати тезу, що управління державним боргом є досить складною до вирішення задачею. Або інакше кажучи, динамічний характер управління, пов'язаний з великою кількістю факторів впливу й невизначеностей, є особливістю визначення пріоритетних об'ємів та якісних характеристик державного боргу. Крім зазначеного особливістю державного боргу є факт його сталого нарощування більшістю країн Світу.

З одного боку ми проаналізували новітні світові тенденції та визначили середні рівні державного боргу в Світі й, на перший погляд, урядам переважної більшості країн варто прагнути до знайдених середніх значень. Однак, аналіз регіональних особливостей дає вже дещо скориговане значення державного боргового навантаження, яке також може бути обґрунтованим індикатором для урядів країни. Так, як вже зазначалось, середньосвітове

значення державного боргу 56 % від ВВП, для Європи ж (де знаходиться Україна) цей показник складає 63 %. Беручи їх до уваги необхідно більш глибоко розібратись у внутрішній ситуації в конкретній державі (ми будемо це робити на прикладі України) й розробити систему визначення пріоритетного об'єму державного боргу, що пов'язує в собі аналіз всіх факторів та впливів, як внутрішніх так і зовнішніх[4, с. 258].

В світовій практиці управління державним боргом дуже важливу роль грає вибіркова та селекційна ситуація допомоги відповідності до реалій конкретної держави. Можливості правління державним боргом в часи поліпшення ділової активності та пожвавлення економіки досить широкі й дають свободу маневру. Навпаки, при наявності кризових явищ в світі і відсутності достатніх можливостей для керування економікою держави управління державним боргом стає нетривіальним завданням.

Важливою складовою, роботи по управлінню державним боргом є питання цілеспрямування отриманих в якості боргу коштів та взагалі планування та контроль джерел погашення запозичень. Є абсолютно розумним перед створенням боргу спланувати напрямок його використання та джерела його погашення. Так діє індивід, так діє підприємство, так повинна діяти і держава. Спрямовувати державні запозичення є сенс у підприємства і проекти, а саме в їх основний капітал, реінвестування в технології та резервні фонди для забезпечення сталого розвитку[2, с. 80].

Література:

1. Ковтун Н. В. Фактори формування зовнішнього державного боргу / Н. В. Ковтун, О. Я. Доліновська // Фінанси України. - 2013. - № 6. - С. 38-52. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2013_6_6.
2. Лондар О. С. Бібліографічний опис для цитування: Лондар О. С. Фактори зростання державного боргу в Україні / Лондар О. С. // Наукові праці НДФІ. - 2014. - Вип. 4. - С. 79-86.
3. Плєць І. Бібліографічний опис для цитування: Плєць І. І. Моделювання факторів та динаміки внутрішнього державного боргу / І. І. Плєць // Економіка та держава. - 2012. - № 8. - С. 84-87.
4. Федорович І. М. Моделювання динаміки державного боргу та факторів впливу на неї / І. М. Федорович // Економічний аналіз. - 2014. - Т. 16(1). - С. 257-267.

SECTION 6. Philosophy

Berehova Halyna Dmytrivna

Doctor of Philosophical Sciences, professor

Department of Philosophy and social-humanitarian disciplines

Kherson State Agrarian University

Kherson, Ukraine

PHILOSOPHY OF EDUCATION: INTELLECTUALITY OPTION FOR PHILOSOPHY STUDY IN HIGHER SCHOOL

Берегова Галина Дмитрівна

доктор філософських наук, професор

кафедра філософії і соціально-гуманітарних дисциплін

Херсонський державний аграрний університет

м. Херсон, Україна

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ: ІНТЕЛЕКТУАЛІСТСЬКИЙ ПОГЛЯД НА ВИВЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

The paper focuses on the corrective function of the philosophy of education in the study of philosophical disciplines in higher education. As an educational landmark, here is the "intellectualistic" view of Hegel on the teaching of philosophy and the content of philosophical knowledge. There's affirmed the intellectual influence of philosophy on personality.

Key words: philosophy of education, philosophical knowledge, intellectualism, content of education, philosophical discipline.

У роботі акцентується увага на коригувальній функції філософії освіти у вивченні філософських дисциплін у вищій школі. Як освітній орієнтир, наводиться «інтелектуалістський» погляд Г.В.-Ф. Гегеля на викладання філософії та зміст філософського знання. Стверджується інтелектуальний вплив філософії на особистість.

Ключові слова: філософія освіти, філософське знання, інтелектуалізм, зміст освіти, філософські дисципліни.

Освіта й виховання, безумовно, складають цілеспрямовану діяльність, однак ні сучасна педагогічна думка, ні філософія освіти не подає єдиної концепції освіти, а це передбачає визначення багатьох цілей і навіть дезорієнтацію викладацької діяльності як системи впливів на особистість, оскільки не ясно, з урахуванням якої мети слід будувати освіту та, відповідно, для чого, кому та як викладати філософію.

Філософія освіти, безумовно, бере на себе місію моральних орієнтирів освіти та розробки нових освітніх концепцій, однак зміст начального матеріалу у вищій школі (а саме він є інструментом впливу на особистість) залишається поза увагою дослідників [1: 457].

Як приклад наукового підходу до вирішення освітніх проблем і інтелектуального впливу філософії на особистість, на відміну від безлічі довільних думок, доцільно навести точку зору Г.В.-Ф. Гегеля на викладання філософії в університетах. Гегелівський погляд на викладання філософії цінний саме тому, що у ньому містяться відповіді на більшість питань. Як підкреслює В. Климентьев, «нехай особливі відповіді, але все ж таки відповіді, що можуть стати для мислячої людини освітницькими орієнтирами, а, можливо, й ідеалами у справі формування світогляду» [4: 131].

Окрім того, багатий досвід викладання, керівництва та спілкування з людьми Гегель одержав у Нюрнберзькій гімназії, де він, будучи директором, викладав філософію права,

етику, логіку, феноменологію духу і оглядовий курс філософських наук. Відомими є його «Гімназичні промови», навчальний посібник з філософії «Філософська пропедевтика», а в 1817 році, обіймаючи посаду професора в Гейдельберзі, він опублікував «Енциклопедію філософських наук», яка містить абрис усієї його філософської системи з логікою як її основою, а також філософією природи та філософією духу [5: 488-492]. А тому у викладацькій діяльності Гегель спирався на особистий досвід, а в питаннях «чому, як та для чого вчити учнів» – на власні філософські теорії.

Інтелектуалістський погляд на зміст вивчення філософії повно відбито у гегелівських лекціях, де основними були такі філософські спрямування:

1) філософія історії: передає одухотвореність історичного процесу, перетворення його у відгомін абсолютного духу, а індивідів історії – у знаряддя світового духу; акцентування уваги на діяльності «всесвітньо-історичних індивідів», через особисті цілі й діяння яких виявляється історична необхідність; критика суб'єктивістських, романтичних і т. п. уявлень про історію; розподіл світової історії на чотири періоди – східний (Китай, Індія, Єгипет), грецький, римський, германський світ; розуміння історії як прогресу в усвідомленні й досягненні індивідами все більшої свободи;

2) естетика: виявлення співвідношення між формою мистецтва (ґрунтується на почуттєвих образах) і його змістом (якою є ідея, що, на відміну від логічної ідеї, перетворена на дійсність); осмислення естетичного ідеалу; диференціація форм мистецтва (шаблів реалізації ідеалу) відповідно до відношення форми й змісту: а) символічне мистецтво (на прикладі мистецтва Сходу) з досить слабкою участю ідеї; з видів мистецтва сюди найбільше тяжіє архітектура; б) класичне мистецтво (античність) з гармонійною єдністю форми й змісту; найбільш повне його втілення – скульптура; в) романтичне мистецтво (Середньовіччя й Новий час) зі зростаючою перевагою ідеї над зовнішньою формою; найкраще його вираження – у живописі, музиці, поезії;

3) філософія релігії: аналіз «віруючої» свідомості та її зв'язків з «абсолютним знанням» в «Феноменології духу» і «Філософії духу»; поділ на природну, певну й релігію Одкровення, або абсолютну релігію;

4) історія філософії: зображення історії філософії як закономірного процесу руху думки від абстрактного до конкретного, кожного шаблю - як «моменту» в історичному наближенні до абсолютної істини; розуміння історичного розвитку філософії як строго відповідного логічного ладу філософії і її системного розгортання; спроба дати широку панораму світової історії філософії від стародавності й до новітніх для гегелівської епохи ідей і вчень [5: 488-492].

Із навіть побіжного погляду на зазначене можна зрозуміти, що Гегель вів своїх учнів до філософії передусім як інтелектуальної науки, однак ураховував і її моральні впливи на особистість, адже філософія як наука – це царство абсолютного знання, а й царство абсолютної свободи (саме свобода була головним предметом роздумів Гегеля).

Про нагальну потребу нового викладання філософії в університетах йдеться також й у листі Гегеля професору Фридріху фон Раумеру (від 2 серпня 1816 р.): в університетах в основному викладаються думки з давніх наук – розпливчасті й до того ж ненаукові, у той час, як відчувається потреба в науковій розробці філософських ідей, в упорядкованому широкому колі предметів, що відносяться до філософії. Гегель вважає, що наукове формування філософії є її внутрішньою необхідністю, нова форма ідеї вимагає перетворити старий матеріал відповідно до сучасної точки зору на філософію. І викладати філософію в університетах треба як упорядковану науку, тоді вона стає ясною, зрозумілою і придатною для передачі іншим, а отже, слугуватиме розвитку інтелектуального потенціалу індивіда [3].

У цьому листі є також ідея про те, на які науки повинна «розпадатися» філософія: абсолютно абстрактна логіка, натурфілософія, що є частиною цілого, і філософія духу, куди, крім психології з антропологією, вчення про право й вчення про обов'язки, входить також етика та філософія релігії. На той час ідея Гегеля була передовою і затребуваною: настав час

перетворити філософію на науку ідей, і мислитель вважав, що світовий дух рухається вперед, нездоланно, хоч і непомітно. Навіть нині в силу індустріального розвитку все більше розробляється ідея прогресу, а гегелівська діалектика, його «вперед» повністю виражає ідею прогресу та розвитку [4].

Таким чином, педагогічна система викладання філософії Гегеля та його «інтелектуалістський» погляд на роль філософії у формуванні особистості учня, нині є цінним для дослідників як у галузі філософії освіти, так і педагогіки (зокрема дидактики). А характер виховання філософією у сьогоdnішній соціокультурній ситуації, відповідно, актуалізує проблему сутності й змісту викладання філософії та її складових у вищих навчальних закладах загалом.

Завдання філософії освіти нині вбачаємо в забезпеченні нового рівня розуміння проблем освіти й виховання, що за допомогою узагальнених підходів і методів самої філософії передбачає передусім зміни у змістовому наповненні вищої освіти шляхом цілеспрямованого відбору навчальних предметів і навчального матеріалу з урахуванням практичних результатів навчально-виховної діяльності закладів вищої освіти[2].

Література:

1. Beregova G.D. Actuality of researches from philosophy of education at higher agrarian school of Ukraine / G.D. Beregova // Canadian Journal of Science, Education and Culture. – No.1. (5). – Volume II. – Toronto: Toronto Press, 2014. – P. 457-552.
2. Берегова Г.Д. Освітньо-виховний потенціал філософських знань у системі вищої аграрної освіти в Україні: Монографія / Галина Берегова. – Херсон: Айлант, 2012. – 312 с.
3. Гегель Г. О преподавании философии в университетах: Работы разных лет: в 2-х т. – Т.1. / Г. Гегель. – М.: Мысль, 1970. – 668 с.
4. Климентьев В. Е. Гегель о философии в гимназии: учебный предмет и самообразование духа; [Электронный ресурс] / В. Климентьев. – СПб.: 2003. – Режим доступа: <http://www.bimbad.ru/biblioteka/index.php>.
5. Новая философская энциклопедия: В 4 томах; Ред. совет: Степин В.С., Гусейнов А.А., Семигин Г.Ю., Огурцов А.П. и др. – Т. 1. - М.: Мысль, 2010. – 744 с.

Gavelia Oleksandra Ruslanivna
*PhD student of the Department of Philosophy
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Danylova Tetiana Viktorivna
*PhD in Philosophy, Associate Professor
of the Department of Philosophy
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

THE FORMATION OF THE OUTLOOK OF MODERN YOUTH IN THE CONTEXT OF CHRISTIAN AXIOLOGY

Гавеля Олександра Русланівна
*аспірантка кафедри філософії
Національного університету біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

Данилова Тетяна Вікторівна
*кандидат філософських наук
доцент кафедри філософії
Національного університету біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ХРИСТІЯНСЬКОЇ АКСІОЛОГІЇ

Summary. The present article attempts to investigate the formation of the outlook of the modern youth in modern Ukrainian society through the lens of Christian axiology.

Key words: youth, Christianity, Christian axiology, faith, religion.

Анотація. У статті здійснено спробу дослідити формування світогляду сучасної молоді в умовах сучасного українського суспільства з позицій християнської аксіології.

Ключові слова: молодь, християнство, християнська аксіологія, віра, релігія.

Важливе місце у формуванні світогляду сучасної молоді має її ставлення до релігії. На нашу думку, релігія – це таке мислення людини і таке її світовідчуття, котре психологічно розв’язує конфлікт між законами життя і законами природи. Релігія є основою і стрижнем культури. Водночас культура є творінням людини. Спадкоємність традицій, збереження духовного досвіду людства, зв’язок поколінь – все це найяскравіше виявляється через сімейні та релігійні цінності українського народу.

Релігія народжується з потреби людини в духовній орієнтації у житті, з потреби розуміння надприродних явищ. Без релігії люди найчастіше живуть у душевному неспокої, не відчують підтримки від Бога. Водночас християнська релігія формує цінності людини, навчає правилам духовного життя, охороняє і рятує її від необдуманих вчинків. Вона тому і вічна, що її головний предмет – абсолютні людські цінності.

Необхідно звернути увагу, що у науці домінує раціоналізм, існують чітко визначені етичні правила міжлюдських стосунків і поведінки людини в соціумі. Як зазначає А.О. Кураєв, раціоналізм покладається виключно на «об’єктивно існуюче і лише його оголошує надійним» [2, С. 50].

Натомість у духовному житті віруючої людини уявлення про моральність формується на основі віри, сумління, терпимості, жертвовності тощо. На думку А. О. Кураєва, у духовному житті, в поведінці віруючої людини «розум – це лише робоча сила серця» [2, С. 51].

К. Войтила, А. Кураєв, С. Франк та ін. сходяться в думці, що в основі формування свідомості людини має лежати і раціональне, і «таємне». Останнє, хоча і важко досягнути людським розумом, але також потребує свого усвідомлення і якщо це можливо, визначеності у певних поняттях [1; 2; 3]. Отже, формування свідомості молодого покоління має базуватися на всебічному пізнанні навколишнього світу, сучасних наукових знаннях про закони природи і Всесвіту, про технічні досягнення людства, містити у собі базові людські цінності, й супроводжуватися вірою людини у відповідні ідеали.

Тож віра від слухання, а слухання через Слово Христове (Біблія—До Римлян 10:17). Отже, людина, яка проникає в сенс Біблії, отримує справжню віру. Можна вважати себе християнином, але, насправді, не мати віри. Не спілкуючись із словом Божим, навіть віруючі люди ризикують її втратити. Без слухання Біблії у людини не може сформуватися міцна віра і духовні переконання. Є релігійні люди, які можуть цікавитись містикою, міфологією, духовними традиціями власного народу, тлумачити сни і сновидіння тощо, однак їх не можна вважати віруючими християнами. Саме тому віра містить у собі не лише певні особисті уявлення і погляди людини на світ духовного буття, але й пов'язана зі знаннями і глибокими її переконаннями щодо істинності Слова Божого, з її власною співпричетністю до Істини. Саме у вірі виявляються особливості формування світогляду сучасної молоді, який поєднує у собі знання про духовне і матеріальне буття людини з позицій християнської аксіології.

Душа людини здатна не лише до емоційних переживань, але й до генерування розумової дії. Вона керує людиною у її відкриттях, містить у собі духовний початок, й втілює у собі діалог зовнішнього (раціонального) і внутрішнього (духовного). Філософи входять у цей діалог, долучаються до нього, і, відповідно, залучають до нього свій науковий інструментарій, що мусить резонувати і з раціональним, і з духовним світоглядом людини. С. Франк зазначає: «Ніколи не варто забувати віддавати належне цій двоєдності і зважати на неї» [3, С. 356].

Християнська релігія виходить з абсолютної істинності віри, тобто достовірності змісту вірувань – віри Авраама та Іакова. Водночас екзистенційний підхід до релігії передбачає сумніви, страждання, навіть людський відчай. Приклади пошуку віри – А. Аврелій, С. К'єркегор. Екзистенційну модель формування свідомості людини можна розглядати крізь призму її самостійного пошуку віри, не дивлячись на власні сумніви. На відміну від Йова, такий віруючий не відчуває безумовну присутність Бога у світі навколо себе. У найкращому випадку світ мовчить. Деякі люди вірять у Бога всупереч усякому розуму. Однак, для більшості сучасної молоді важливим є обґрунтування власної віри, яке одні знаходять у Біблії, а інші – у наукових відкриттях.

Безперечно, релігія – це постійний пошук обґрунтування власної віри, сенсу життя. Релігія – це перемога людини духовної над людиною душевною, і людини над твариною. М. Лютер вважав, що кульмінацією віри виступає переконання у милосерді Бога, котрий рятує небагатьох і карає також небагатьох, впевненість у Його вищій справедливості.

Найважливіше, що релігія – це віра у існування духовної Реальності, співпричетність до неї і постійна залежність від неї. Віра необхідна, щоб людина, яка піднесла духовне життя над матеріальним, жила цінностями духовного світу і стверджувала їх у своєму матеріальному бутті через чесність, справедливість, милість тощо. О. Хакслі зазначає, що ми повинні черпати добро з вічності, щоб набути здатності творити добро у часі.

Формування світогляду сучасної молоді в умовах сучасного українського суспільства з позицій християнської аксіології викликає цілу низку питань, які потребують свого розв'язання. Кожній людині властиво розмірковувати над проблемами добра і зла, в кожного з

нас є совість і власне сумління, а тому світогляд людини може змінюватися протягом усього її життя. Свідомість молоді, яка формується під впливом духовних цінностей християнства, визначає таку особливість її мислення як абсолютне покладання на Бога, довіра Йому.

Література:

1. Войтила К. Основания этики // Вопросы философии. – 1991. - № 1. – С. 29-60.
2. Кураев А. О. О вере и знаниями – без антиномий // Вопросы философии. – 1992. - № 7. – С. 45-63.
3. Франк С.Л. Духовные основы общества. – М.: Республика, 1992.

Ivanishyn Dmytro Olexandrovych

postgraduate student

Department of Philosophy

Historical faculty

Poltava National Pedagogical University named after V.G. Korolenko

c. Poltava, Ukraine

Blokha Yaroslav Yevheniyovych

PhD, Associate Professor

Department of Philosophy

Historical faculty

Poltava National Pedagogical University named after V.G. Korolenko

c. Poltava, Ukraine

**FEATURES OF THE ACTIVITIES OF ANARCHIST ORGANIZATIONS IN
UKRAINE IN 1917-1918**

Іванішин Дмитро Олександрович

аспірант

кафедра філософії

історичний факультет

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

м. Полтава, Україна

Блоха Ярослав Євгенійович

кандидат філософських наук, доцент

кафедра філософії

історичний факультет

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

м. Полтава, Україна

**ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АНАРХІСТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ
У 1917-1918 РОКАХ**

It was established that the activity of anarchists in the spring - autumn of 1917 was aimed at "pushing" the revolution. It was found that the anarchists aimed at the complete destruction of the state and capital, believed that the revolution, will end only after the complete destruction of the state-class system in Ukraine. It was established the reason for the split, which separated the anarchists of Ukraine. She was in the very anarchist theory, a different interpretation of the methods of solving the problem. The general features and tendencies in the activity of anarchist organizations during the revolutions are determined.

Key words: anarcho-syndicalism, anarcho-communism, revolution, idea, struggle.

Встановлено, що діяльність анархістів навесні – восени 1917 р. була спрямована на «підштовхування» революції. З'ясовано, що анархісти мали на меті повне зруйнування держави і капіталу, вважали, що революція, яка почалася, закінчиться лише після повного знищення державницько-класового ладу в Україні. Встановлено причину розколу, який роз'єднував анархістів України. Вона полягала в самій анархічній теорії, різній трактовці методів розв'язання поставленого завдання. Визначено загальні риси і тенденції в діяльності анархістських організацій під час революцій.

Ключові слова: анархо-синдикалізм, анархо-комунізм, революція, ідея, боротьба.

На момент Лютневої революції 1917 р. анархістські групи України перебували в дуже тяжкому становищі. Небачено жорстокий терор царського уряду, ідеологічна і організаційна роздробленість анархістів поряд з елементами внутрішнього розкладу в їх русі призвели до того, що на цей час більшість з них була знищена, перебувала на каторзі чи в еміграції або свідомо відійшла від активної діяльності. На початок 1917 р. анархістські групи діяли тільки в Києві, Катеринославі та Харкові [4, с. 262].

Однак в обстановці революційної ейфорії, що охопила суспільство після несподівано легкої перемоги над самодержавством, анархісти починають нарощувати свій вплив. Економічна криза, невпинна радикалізація та поляризація суспільства, політичне безладдя і неспроможність нової влади розв'язати соціально-економічні та політичні проблеми, поставлені революцією, тільки активізували цей процес.

З весни 1917 р. в Україні почалося бурхливе зростання кількості анархістських організацій. Збільшувалися старі та виникали нові групи в Одесі, Києві, Харкові, Катеринославі, Олександрівську, Миколаєві, Севастополі, Павлограді та інших містах [4, с. 263]. У цей же час відновлюють активну діяльність й сільські групи. Так, гуляйпільська група анархістів-комуністів, яку очолив Нестор Махно, уже в березні 1917 р. налічувала 80 членів [1, с. 19]. Намагалися проводити певну роботу на селі і зміцнілі міські групи.

Анархісти створювали свої клуби, читальні, виступали з лекціями на промислових підприємствах. З весни 1917 р. ведеться активна пропаганда ідей анархізму у військових частинах. Особливо великою популярністю анархісти користувалися на Чорноморському флоті.

Іншим різновидом діяльності анархістів було створення сільськогосподарських комун в основному в захоплених поміщицьких маєтках. Загалом цей процес був досить поширений у 1917 р. в Україні. Анархісти виступили також за участь у всіх видах кооперації та налагодження прямого товарообміну між містом і селом.

В 1917 р. анархістські групи України розгорнули активну видавничу діяльність. Крім періодичних видань «Свобода всередині нас» (Київ), «Рабочая мысль», «Хлеб и Воля» (Харків), «Голос анархиста» (Катеринослав), з'явилася велика кількість брошур, листівок та прокламацій. За допомогою них анархістам вдалося зміцнити вплив на маси.

Про зміцнення анархістського руху свідчило й проведення 18 – 22 липня 1917 р. в Харкові Південноросійської конференції анархістських груп, яка ухвалила рішення скликати 30 вересня 1917 р. в цьому ж місті Всеросійський з'їзд анархістів. Для його підготовки було створено Тимчасове інформаційне бюро [2, с. 4].

Таким чином, 1917 р. в Україні створився один з найбільших та найактивніших анархістських центрів на території колишньої Російської імперії. Проте у цьому році діяльність анархістських організацій України ще не набула такого широкого розмаху, як у Москві та Петрограді. Бракувало українських досвідчених лідерів анархістського руху. Найбільш відомі з них періоду 1905–1908 рр. – І. Гроссман-Рощин, М. Музиль, Я. Новомирський, І. Жук, – намагаючись перебувати в епіцентрі революційних подій, як правило, зосереджували свою діяльність у столицях, де перспективи руху в той час виглядали оптимістичніше [2, с. 5]. Але вже у 1918 р. анархісти України за рівнем впливу на маси починають переважати своїх російських однодумців.

В цілому діяльність анархістів навесні – восени 1917 р. була спрямована на «підштовхування» революції. Її основною тезою було прагнення до комуністичного способу життя, свободи і рівності.

Синдикалізм зародився наприкінці XIX ст. у Франції як спроба використати незалежні професійні спілки робітників для звільнення пригнобленого класу від влади держави і капіталу. Проте, визнаючи повне звільнення робітників шляхом експропріації і передачі синдикатам всього виробництва і розподілу за головну мету, прийнята в 1906 р. «Ам'єнська хартія», що визнавала синдикати основною формою організації робітників в їх боротьбі за скорочення робочого дня, збільшення заробітної плати тощо. До того ж ця боротьба повинна була вестися проти конкретних підприємців [5, с. 106].

Антисиндикалісти («чорнознаменці», «безначальці» 1905–1907 рр.) в своїй діяльності виходили з твердження про постійну готовність народних мас до соціальної революції. Дух руйнування володів ними протягом усього періоду існування анархістського руху в Україні. В профспілках вони вбачали лише форму обману пролетаріату, засіб відтягування революції.

Парадоксальність ситуації полягає в тому, що поміркована схема синдикалістів суперечила радикальним настроям більшості анархістів, тому не була прийнята за наявних у Російській імперії суспільних обставин. Синдикалісти в нашій країні не сприймали ідей боротьби за часткові поліпшення, а виступали за негайне зруйнування всієї експлуататорської системи. Причому методи їх боротьби на практиці фактично були такими ж, як і методи опонентів.

Навесні 1917 р. синдикалісти розгорнули активну діяльність у профспілках і створили там свої центри, за що були піддані жорстокій критиці з боку анархо-комуністів (з 1917 р. відмінності між антисиндикалістськими напрямками в нашій країні майже зникають і за ними закріплюється загальна назва анархо-комуністів).

Але вже влітку 1917 р. синдикалісти зосереджують свою діяльність у фабрично-заводських комітетах (ФЗК). Основними центрами впливу синдикалістів стають Центральні Бюро фабзавкомів Харкова та інших міст України. Маючи більшість у цих органах, анархо-синдикалісти повели запеклу боротьбу проти профспілок, звинувачуючи їх у відмові від революційних методів боротьби та співробітництві з буржуазією. Синдикалісти закликали робітників до негайного захоплення підприємств і виступали за створення на базі фабзавкомів комун на засадах самоврядування [2, с. 7].

Не добилися істотних успіхів у цей період і анархо-комуністи. Критикуючи своїх однодумців з синдикалістського крила за спроби очолити маси, вони вірили в самодіяльну силу народу і закликали трудящих до негайного зруйнування держави і захоплення виробництва та продуктів харчування. Але анархо-комуністи були відірвані від масового революційного руху і не мали реальної сили для втілення в життя своїх постулатів. [2, с. 8]

Єдиною формою організаційної діяльності анархо-комуністичних груп були створення анархічних комун. У містах вони базувалися в основному в захоплених маєтках і об'єднували здебільшого ідейних анархістів, навколо яких зосереджувалися декласовані елементи, часто з кримінальним минулим. Комуни існували переважно за рахунок експропріацій, які фактично були звичайними грабунками. Це давало привід більшовикам в період, коли анархісти завдяки демагогічним закликам до грабунку награваного і критиці властей за помірковану поведінку щодо буржуазії здобували значну підтримку серед певних прошарків населення і виходили з-під контролю, роззброювати анархістські загони і закривати комуни. Звинувачуючи анархістів у потуранні кримінальним елементам, більшовики також намагалися дискредитувати ідеологію анархізму як відверто бандитську. [2, с. 8]

Кінець 1917 – початок 1918 рр. був одним з вирішальних періодів у розвитку анархістського руху в нашій країні. Після жовтневого перевороту анархісти, розуміючи, що революція не піде бажаним для них шляхом, всіляко сприяли більшовикам у поваленні «буржуазного» уряду, але водночас повинні були визначити своє ставлення до нової влади.

Основним питанням, на яке анархісти мали дати відповідь, було їх ставлення до Рад. Саме воно призвело до нового розколу в лавах анархістів, який виявився глибшим, ніж розбіжності між анархо-комуністами і анархо-синдикалістами.

Поряд з досить великими і боєздатними загонами існували й такі, які обростали кримінальними елементами, проводили погроми, грабунки. Численні безчинства та збройні сутички з радянськими загонами і місцевим населенням дали привід Раднаркому роззброїти анархістські формування на підконтрольній йому території.

Такий безславний кінець став тяжким ударом для українського анархістського руху. Крім величезних кадрових втрат, ще більшим було ідеологічне значення цієї поразки. Не виправдилися сподівання на масову народну революцію.

Література:

1. Белаш А.В., Белаш В.Ф. Дороги Нестора Махно / А.В. Белаш, В.Ф. Белаш. – К.: Товариство «Знання» України, 1993. – 347 с.
2. Боровик М.А. Анархістський рух в Україні 1917–1921 рр. / М.А. Боровик – Український історичний журнал. – 1999. – №1. – С. 3–17.
3. Канев С.Н. Октябрьская революция и крах анархизма / С.Н.Канев. – М.: Просвещение, 1974. – 415 с.
4. Канев С.Н. Революция и анархизм: из истории борьбы революционных демократов и большевиков против анархизма (1840–1917 гг.) / С.Н. Канев. – М.: Просвещение, 1987. – 327 с.
5. Лебеденко А.М. История анархизма в Украине (конец XIX – начало XX вв.) / А.М. Лебеденко. – К.: Либідь, 1995. – 192 с.

SECTION 7. Philology

Glushchenko Volodymyr Andriiovych

*Doctor of Science (Linguistics), Professor
Chair of Germanic and Slavonic Linguistics
Department of Philology
Donbas State Teachers' Training University
Sloviansk, Ukraine*

Riabinina Iryna Mykolaivna

*Candidate of Science (Linguistics), Associate Professor
Chair of Ukrainian Language and Literature
Department of Philology
Donbas State Teachers' Training University
Sloviansk, Ukraine*

Tyshchenko Kateryna Anatoliivna

*Candidate of Science (Linguistics), Associate Professor
Chair of Germanic and Slavonic Linguistics
Department of Philology
Donbas State Teachers' Training University
Sloviansk, Ukraine*

**POLISH NASAL VOWELS AS A CLUE OF OLD SLAVONIC YUSES
(LINGUISTIC-HISTORIOGRAPHICAL ASPECT)**

Глуценко Володимир Андрійович

*доктор філологічних наук, професор
кафедра германської та слов'янської філології
філологічний факультет
Донбаський державний педагогічний університет
м. Слов'янськ, Україна*

Рябініна Ірина Миколаївна

*кандидат філологічних наук, доцент
кафедра української мови та літератури
філологічний факультет
Донбаський державний педагогічний університет
м. Слов'янськ, Україна*

Тищенко Катерина Анатоліївна

*кандидат філологічних наук, доцент
кафедра германської та слов'янської філології
філологічний факультет
Донбаський державний педагогічний університет
м. Слов'янськ, Україна*

**НОСОВІ ГОЛОСНІ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ ЯК КЛЮЧ ДО ТЛУМАЧЕННЯ
СТАРΟΣЛОВ'ЯНСЬКИХ ЮСІВ (ЛІНГВОІСТОРІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ)**

Abstract. The article explores O. Vostokov's views on the material of the modern Polish language as a source of studying the history of the Slavonic languages and reveals the scientist's contribution to the research of this problem. In the central attention of the authors is the fact that the attempt to decipher the sound meaning of Cyrillic yus and jer encouraged O. Vostokov to extend his research beyond ancient written memorials and study the sounds of modern Slavonic languages.

Key words: comparative-historical method, sources of studying the history of the language, ancient written memorials, the Polish language, phonetic rules, nasal vowels.

Анотація. У статті розкрито погляди О. Х. Востокова на матеріал сучасної польської мови як джерела вивчення історії слов'янських мов, встановлено його внесок у дослідження зазначеної проблеми. Основну увагу звернено на те, що, прагнучи розшифрувати звукове значення кириличних юсів та єрів, О. Х. Востоков виходить за межі давніх писемних пам'яток і звертається до звуків сучасних слов'янських мов.

Ключові слова: порівняльно-історичний метод, джерела вивчення історії мови, давні писемні пам'ятки, польська мова, фонетичний закон, носові голосні.

Відомо, що головним надбанням мовознавства 20-х – 60-х рр. XIX ст. стала теза про змінюваність мови [1, с. 23].

Підкреслимо, що розробка цієї тези спричинилася до виникнення ідеї нерівномірності розвитку мовних елементів, які належать до різних рівнів мови [там же]. З нашого погляду, саме ця ідея, в основі якої лежить принцип історизму, сприяла виникненню порівняльно-історичного мовознавства і його подальшому розвитку.

Так, один з основоположників компаративістики та порівняльно-історичного методу О. Х. Востоков, якому, зокрема, належить ідея реконструкції праслов'янських носових голосних, зміг реконструювати їх завдяки тому, що виділив у системі голосних сучасної йому польської мови як архаїчний «шар» носові голосні звуки. О. Х. Востоков з'ясував звукові відповідності між старослов'янською та сучасною дослідникові польською мовою, зазначаючи, що юси в кирилиці споконвічно позначали носові голосні звуки, подібні до польських, а отже, ці звуки, що з усіх слов'янських мов збереглися тільки в польській, існували в старослов'янській мові [2, с. 6]. О. Х. Востокову належить і заслуга відкриття звукового значення букв ѣ і ѥ [там же, с. 8 – 9].

Досліджуючи наукову спадщину О. Х. Востокова, мовознавці найбільшу увагу приділили таким відкриттям ученого, як установлення хронології низки пам'яток старослов'янської мови, визначення її відмінностей від давньоруської мови, її фонетичних і морфологічних особливостей, зокрема з'ясування значень старослов'янських юсів та єрів, пояснення закінчень у прикметниках тощо. Відкриття О. Х. Востокова стали одним із перших у світовій науці прикладів застосування порівняльно-історичного методу в мовознавстві.

Щодо проблеми джерел вивчення історії мови, то дослідники, аналізуючи спадщину О. Х. Востокова, відзначили, що вчений, прагнучи розшифрувати значення кириличних юсів та єрів, вийшов за межі давніх писемних пам'яток і звернувся до звуків сучасних слов'янських мов: О. Х. Востоков спирався на приклади з Остромирового євангелія та на матеріал сучасної вченому польської мови та інших слов'янських мов [3, с. 17].

Принципово важливим є твердження вченого про можливість реконструкції системи праслов'янської мови через детальне дослідження та порівняння слов'янських мов і діалектів, які збереглися. О. Х. Востоков зазначає, що кожна із «новослов'янських» мов (з урахуванням її діалектів) зберегла певні особливості праслов'янської мови; це можна бачити, порівнюючи їхні граматики та словники з матеріалом пам'яток, які залишилися від старослов'янської мови. Праслов'янську мову вчений уявляв собі як групу дуже близьких один до одного діалектів, якими говорили окремі слов'янські племена, легко розуміючи одне одного. Відмінності, на думку О. Х. Востокова, не стосувалися граматичних форм, а полягали здебільшого у вимові й у вживанні деяких особливих слів. Наприклад, східні слов'яни здавна говорили волость відповідно до старослов'янського власть, город відповідно до старослов'янського градъ тощо [2, с. 17].

Давні рукописні тексти стали найважливішим джерелом історичної фонетики й історичної граматики слов'янських мов завдяки живій традиції, яка пов'язує мову цих

пам'яток з сучасними слов'янськими мовами та їхніми говорами. Зусиллями вчених 20-х – 60-х рр. XIX ст., зокрема О. Х. Востокова, – було покладено початок розробці прийомів дослідження писемних пам'яток, встановлення графіки й орфографії як системи й відхилень від неї, прийоми порівняння рукописних текстів з «живими» діалектами [4, с. 45; 5, с. 54–55].

Становлення порівняльно-історичного методу в працях представників порівняльно-історичного мовознавства 20-х – 60-х рр. XIX ст., зокрема О. Х. Востокова, стало можливим завдяки використанню різних джерел вивчення історії мови: матеріалу давніх писемних пам'яток, даних сучасних слов'янських мов (діалектів), свідчень фольклорних текстів. При цьому здебільшого для істориків слов'янських мов був характерний недиференційований підхід до джерел без чіткої методики їхнього використання, унаслідок чого процедура є скоріше доказом того чи іншого твердження, ніж дослідженням на матеріалі однорідних фактів [6, с. 180].

Отже, проведене дослідження показало, що значення тез О. Х. Востокова для розв'язання проблеми джерел вивчення історії слов'янських мов важко переоцінити. Наші спостереження свідчать про те, що вчений, прагнучи розшифрувати значення кирилических юсів та ерів, вийшов за межі давніх писемних пам'яток (Остромирове євангеліє) і звернувся до звуків сучасних слов'янських мов (матеріал сучасної польської мови).

Література:

1. Глущенко В. А. Принципи порівняльно-історичного дослідження в українському і російському мовознавстві (70-і рр. XIX ст. – 20-і рр. XX ст.) / В. А. Глущенко // НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; відп. ред. О. Б. Ткаченко. – Донецьк, 1998. – 222 с.
2. Востоков А. Х. Рассуждение о славянском языке, служащее введением к грамматике сего языка, составляемой по древнейшим оного письменным памятникам / Востоков А. Х. // Востоков А. Х. Филологические наблюдения / Издал, по поручению 2-го отделения Академии наук, И. Срезневский. – СПб., 1865. – С. 1 – 27.
3. [Востоков А. Х.] Русская грамматика Александра Востокова, по начертанию его же сокращенной грамматики полнее изложенная / Востоков А. Х. – 12-е изд. – СПб., 1874. – XII, 216 с.
4. Рябініна І. М. Джерела дослідження історії мови в українському та російському мовознавстві XIX ст. – 30-х рр. XX ст. / І. М. Рябініна. – Слов'янськ : Видавець Маторін Б. І., 2011. – 174 с.
5. Глущенко В. А. Порівняльно-історичний метод в українському та російському мовознавстві 20-х – 60-х рр. XIX ст. : навчальний посібник для здобувачів філологічних факультетів / В. А. Глущенко, К. А. Тищенко. – Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2016. – 98 с.
6. Колесов В. В. Становление идеи развития в русском языкознании первой половины XIX в. / Колесов В. В. // Понимание историзма и развития в языкознании первой половины XIX века / отв. ред. А. В. Десницкая. – Л. : Наука, 1984. – С. 163–199.

Okhrimenko Tetyana Volodimirovna
Candidate of Philology, Associate Professor
Department of Russian Language and Literature
Faculty of Slavic Philology
Kyiv National Linguistic University
Kiev, Ukraine

MENTAL NATURE OF SOCIAL PHENOMENON OF MONEY

Охріменко Тетяна Володимирівна
кандидат філологічних наук, доцент
кафедра російської мови і літератури
факультет слов'янської філології
Київський національний лінгвістичний університет
м. Київ, Україна

ПСИХІЧНА ПРИРОДА СУСПІЛЬНОГО ФЕНОМЕНУ ГРОШЕЙ

Abstract. The phenomenon of money has its own psychic nature, which reflects the changing nature of historically defined socio-economic relations and is based on the actions of mental antinomies: civilization / barbarism, violence, deceit; trust / distrust; hope / illusion; confidence / uncertainty; freedom / dependence, covetousness; joy / fear; emotional aesthetic pleasure / emotional shock; euphoria / depression.

Key words: money, social relations, mental climate.

Анотація. Феномен грошей має власну психічну природу, яка відбиває мінливий характер історично визначених суспільно-економічних відносин та ґрунтується на дії психічних антиномій: цивілізованості / варварства, насильництва, обману; довіри / недовіри; надії / ілюзії; впевненості / невпевненості; свободи / залежності, користолюбства; радощів / страху; емоційно-естетичного задоволення / емоційного шоку; ейфорії / депресії.

Ключові слова: гроші, суспільні відносини, психічний клімат.

Тлумачення феномену грошей як унікального явища, заглибленого в історію та культуру людства, вартує тому, що відбиває одну з найдавніших сфер господарської діяльності людини і суспільства – царину грошового обігу, бо ж саме гроші є основною мірою вартості об'єктів матеріального світу. Ставлення до грошей суттєво впливає на формування не лише матеріальних, а й ідеологічних цінностей сучасного суспільства – суспільства ринкових відносин із прагматичними цілями та споживацькими властивостями.

Незважаючи на багатовікові дослідження і значну кількість теоретичних концепцій грошей (в економіці, політиці, соціології, історичній науці, нумізматиці тощо), людство сьогодні не має однозначної й остаточної відповіді на питання, що ж таке гроші.

Цей факт можна пояснити тим, що суть грошей змінюється адекватно змінам характеру суспільних відносин, в яких вони функціонують. Так, у сучасній грошово-кредитній (монетарній) політиці державної влади гроші розглядаються не лише як засіб оплати товарів і послуг, не лише як засіб вимірювання та накопичення вартості, тобто не як товар, а як носій історично визначених економіко-суспільних відносин, формування яких спонукало до виділення із широкого спектру товарів одного – грошового. Тому гроші не можуть бути відмінені домовленістю людей чи рішенням держави до тих пір, доки існують адекватні грошам соціальні, суспільні відносини [1, с. 8]. У працях В. А. Ющенка – президента України, заслуженого економіста України, одного з кращих банкірів світу, теоретика та практика із питань грошово-кредитної політики країни, зазначається:

«Революції і розпади імперій доводили: є щось більш вагоме, ніж запаси дорогоцінного металу, а саме – відносини людей, відносини суб'єктів економічної діяльності, їхній рівень цивілізованості, їх розгалуженість і сталість... Наприклад, домінуюча роль США у повоєнній світовій економіці знаходила своє підтвердження у домінуючій ролі долара» [2, с. 18-19].

Бачимо, що історично сформований суспільно-політичний феномен грошей тісно пов'язаний із психічним кліматом у суспільстві, що визначається характером відносин людей, їх цивілізованістю чи, навпаки, варварством, дикунством, насиллям тощо. До прикладу, згадаймо введення «військових грошей» як ознаку насильницької політики окупаційної держави. Такі гроші випускаються у військовий час державою на території іншої країни з метою фінансування власних військових та окупаційних витрат [3, с. 141-142]. Зокрема, окупаційна валюта випускалася Російською імперією у періоди різних військових конфліктів.

Негативний психічний клімат у монетарній політиці держави виникає і внаслідок обману, обдурювання населення, що провокує розповсюдження таких економічних термінів, як «грошова ілюзія» (отримувачі грошових доходів уявляють їхню кількість без врахування динаміки цін), «грошова вуаль» (трактування ролі грошей як цінностей, за якими приховані реальні процеси) [4, с. 73].

Психічна природа суспільно-політичного феномену грошей може бути антиномічна, тобто поєднувати у собі протилежні ознаки, наприклад, свободу і залежність, емоційне задоволення і емоційне спустошення. Так, на думку фінансових експертів, гроші – це складники свободи, впевненості. Тому «треба починати думати про гроші, використовувати їх по-новому, як у розвинених європейських країнах» [5, с. 3]. Протилежним поняттям є психологічна залежність від грошей, яка може виникнути із надмірної жадібності, користолюбства і зажерливості. З приводу цього в економіці виникає термін «грошовий фетишизм» – викривлений погляд на гроші, надання грошам особливого значення, схиляння перед ними та навіть їх одухотворення [4, с. 75].

Особливо помітними протиріччями у психічній природі грошових відносин характеризується сучасне ринкове суспільство, про що можна дізнатися із психохарактеристики явища ринку як такого: «Рынок открывает двери в знания о страхе и радости, о депрессии и эйфории, о тайных желаниях, скрытых намерениях и умыслах». Навіть конкретні результати ринкової діяльності є невід'ємними від психологічних термінів «настрій», «надія», «ейфорія», «розчарування», «невпевненість» тощо: «Банки и другие учреждения, от которых ожидается мнение о конъюнктуре и бирже, часто не жалеют никаких денег и накакого труда, чтобы добыть у предпринимателей сведения относительно: надежд на оборот, прибыль, ...настроений. Результат такого опроса в итоге даёт индекс делового климата. ... Биржевики и консультанты в хорошие времена позволяют себе окрыляться хорошими новостями, точно так же, как в плохие времена они, сетуя, подпевают друг другу... Даже так называемый холодный, как лёд, профессионал-финансист позволяет себе заражаться такими эмоциями, заражаться эйфорией... В рыночной экономике понятие психологии депрессия толкуется как значительное снижение деловой активности, ...состояние неуверенности в предпринимательских кругах» [5, с. 90-92, 164].

Грошові відносини ринкового суспільства пов'язані із таким психологічним поняттям, як довіра. Економісти широко користуються висловом «довіра до валюти країни» [7, с. 110-111]; у дослідженнях економічної ретроспективи відмічають: «Зростання економічної могутності і стабільності держави, посилення довіри до державної влади з боку суб'єктів ринку, вдосконалення техніки карбування, що ускладнювала підробку монет, згодом підвищили довіру до монети, яка стала прийматися за рахунком, без зважування». Щодо економічної перспективи грошових відносин експерти зазначають: «Поки суб'єкти сфери обігу мають можливість купити за свої паперові грошові знаки товари чи послуги, вони віритимуть у кредитоспроможність держави і прийматимуть паперові гроші в платежі за свої товари, в тому числі й від держави» [1, с. 55].

Уся банківська система держави ґрунтується на довірі: «Формування різнобічних мінових відносин між товаровиробниками завдячує активній діяльності банків, що призводить до посилення взаємної залежності і довіри між суб'єктами ринку. Тому продаж товарів дедалі частіше здійснюється в кредит, що дає змогу здійснювати платежі шляхом заліку зустрічних зобов'язань» [1, с. 24-27]. Проявом довіри між суб'єктами ринку вважається існування трастових компаній, що у перекладі значить «організації, яким довіряють».

Держава нерідко намагається продовжити дію фактора довіри навіть за наявності бюджетного дефіциту. В колишньому СРСР тривалий час з цією метою дефіцит просто заперечувався, а випуск грошових знаків для його покриття старанно приховувався [1, с. 55]. Навіть був свого часу введений економічний термін «денежные средства в пути» – грошова готівка, яка була направлена із кас підприємств та організацій на рахунки цих підприємств (організацій), але упродовж певного часу за умовами доставки не була надісланою на ці рахунки [3, с. 183].

Недовіра до певної грошової одиниці порушує усю систему товарно-грошових відносин. Бо ж, за думкою спеціалістів, «знецінення грошової одиниці викликає у власників грошей – потенційних покупців – недовіру до її купівельної спроможності та бажання швидше перетворити гроші в товари, що стимулює ажіотажний попит. За таких умов товаровиробники вважають доцільнішим перехід до бартерних операцій, ніж продавати свою продукцію за гроші, які можуть знецінитися» [1, с. 24].

Гроші – не лише невід'ємне поняття ринкової економіки, що несе емоційне задоволення та може розповісти про радощі та секрети швидкого збагачення і, навпаки, вказати на подолання депресії, емоційного шоку, емоційного спустошення внаслідок несподіваного банкрутства. Також гроші є важливим складником естетичного світобачення. З цієї точки зору гроші розглядають як елемент привабливості.

З історії відомо, що нагромадження грошей як скарбу було стихійним наслідком і виразом виникнення надлишку продуктів у простих товаровиробників. З розвитком товарного виробництва і грошових відносин замість прагнення сховати своє багатство виникло бажання продемонструвати його. Примітивним формам скарбу стали надавати форму предметів розкоші. Виникла естетична форма скарбу, який перестав бути «мертвим» багатством, набув певного споживчого сенсу і задовольнив потребу людини у самовираженні, в естетичному задоволенні. Нова роль естетичних скарбів стала для їх власників своєрідною компенсацією втрат, пов'язаних з тим, що скарб не може стати капіталом, не приносить їм прибутку. Завдяки цьому скарб в естетичній формі «пережив» багато суспільних формацій і продовжує функціонувати навіть у сучасних умовах майже суцільної капіталізації грошових відносин [6, с. 28].

Емоційне задоволення несуть гроші і як естетична історико-нумізматична цінність – йдеться про золоті, срібні, оригінальні, старовинні монети, монети з певними дефектами, певного сплаву, певних років випуску тощо. З цього приводу зазначимо, що грошові знаки України є всесвітньо відомою нумізматичною цінністю. Вони оформлюються орнаментами з писанок, рушників, килимів, із національних хатніх розписів, із українського бароко та сучасних декорацій, а надписи беруться із стародруків із додаванням оригінальних шрифтів.

Однак, зрозуміло, що ідея грошей не вичерпується самими психічними чинниками.

Література:

1. Гроші та кредит: Підручник / М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін. – К.: Либідь, 1992. – 331 с.
2. Ющенко В., Лисицький В. Гроші: розвиток попиту та пропозиції в Україні. – К.: «Скарби», 1998. – 288 с.: іл. – С. 18-19.
3. Енциклопедичний словник бізнесмена: менеджмент, маркетинг, інформатика / Під заг.ред. М.І. Молдованова. – К.: Техніка, 1993. – 856 с.

4. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 496 с.
5. Книга о деньгах / Рене Санер, Ирина Кучер. – К.: «Торгсервис», 1996. – 176 с.
6. Маккей Д. Монеты: Большая энциклопедия / Джеймс Маккей; [пер. с англ. О.П. Бурмаковой, Е.А. Скомороховой]. – М.: Эксмо, 2012. – 256 с.: ил.
7. Камінська Т.Г. Облік і контроль кругообrotу капіталу [текст] : монографія / Т.Г. Камінська. – Київ: ПП «Рута», 2013. – 448 с.

Vetoshkina Kristina Nikolaevna

Postgraduate student

Department of Theory and Practice of the English Language

Faculty of Foreign Languages

Francisk Skorina Gomel State University

Gomel, the Republic of Belarus

Scientific advisor — *candidate of philological science, assistant professor*

Sazhina Elena Vladimirovna

**LEXICAL STYLISTIC DEVICES AS A MEANS OF TARGETING THE VALUES
OF THE AUDIENCE OF SOCIAL ADVERTISING (BASED ON THE MATERIAL OF THE
RUSSIAN AND ENGLISH LANGUAGES)**

Ветошкина Кристина Николаевна

магістрант

кафедра теорії і практики англійського мови

факультет іноземних мов

Гомельський державний університет імені Франціска Скоріны

г. Гомель, Республіка Беларусь

Научный руководитель – *канд. фил. наук, доцент Сажина Елена Владимировна*

**ЛЕКСИЧЕСКИЕ СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ПРИЕМЫ КАК СРЕДСТВО
ЦЕЛЕВОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ НА ЦЕННОСТНЫЕ ОРИЕНТАЦИИ АУДИТОРИИ
СОЦИАЛЬНОЙ РЕКЛАМЫ (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО И АНГЛИЙСКОГО
ЯЗЫКОВ)**

Annotation. The article provides the results of a practical analysis of the frequent using of lexical stylistic devices in the English and Russian texts of social advertising.

Keywords: social advertising, lexical stylistic device, advertising text, slogan.

Аннотация. В данной статье представлены результаты практического анализа частотности использования лексических стилистических приемов в англоязычных и русскоязычных рекламных текстах социальной рекламы.

Ключевые слова: социальная реклама, лексический стилистический прием, рекламный текст, слоган.

Социальная реклама является особой формой неличного представления и продвижения социальных идей, способствующих не только изменению моделей социального поведения, но и достижению отдельных целей, полезных с точки зрения общественного блага [1, с. 54]. Сегодня социальная реклама выступает в роли посредника между государством и обществом. Ее главной задачей является акцентирование внимания людей на

такие современные проблемы, как борьба с наркотиками и алкоголизмом, охрана окружающей среды, соблюдение правил дорожного движения, пропаганда здорового образа жизни, уважение к старшим и т.д. [2, с. 31]. Одной из главных особенностей рекламного текста социальной рекламы, оказывающего влияние на его эффективное восприятие людьми, является его стилистическая оформленность. Различные лексико-стилистические приемы находят свое отражение не только в русскоязычных, но и англоязычных текстах социальных реклам, но процентное соотношение частотности встречаемости тех или иных стилистических средств разнится.

В настоящей статье приводятся результаты практического анализа материала на примере 150 русскоязычных и 150 англоязычных текстов социальной рекламы.

Как показал проведенный анализ, в русскоязычных и англоязычных текстах социальной рекламы одним из часто используемых лексико-стилистических приемов является олицетворение. Данный прием характеризуется перенесением свойств человека на неодушевленные предметы и отвлеченные понятия, что помогает достичь наибольшей яркости и выразительности в рекламном тексте [3, с. 220]. Так при выборке, состоящей из 150 англоязычных и 150 русскоязычных реклам, процентное соотношение частотности данного приема в текстах социальной рекламы практически одинаково (10 %):

– *Англоязычные тексты социальной рекламы*: your skin colour shouldn't dictate your future; speed kills; hunger kills 2.5 million children every year; silence hurts; sweet kills; loneliness kills; throwing kills; indifference kills; air pollution kills 60,000 people a year; liking isn't helping; childhood ends when work begins; drinking kills driving skills; help mother nature to fight back; abuse through prostitution steals children's lives.

– *Русскоязычные тексты социальной рекламы*: деньги падают с неба (используй возобновляемые источники энергии); вежливость города берет; пьяница погубит субботу; пьянство отрывает от семьи, остановись!; скорость убивает (сбавьте скорость на пешеходном переходе); купите себе рак легких; отдадим любовь в хорошие руки; деревья – они уходят из наших городов, остановите их; подбрось до урны! (у мусора есть дом); зелень городу к лицу; безразличие крадет будущее; у счастья множество лиц; пусть не ходит мусор по двору гулять, банки и бумажки нужно собирать!

Следующим часто употребительным лексическим стилистическим приемом является гипербола, которая используется в социальной рекламе для значительного преувеличение чего-либо ради предания большей значимости какому-либо предмету или действию. Данный прием способствует усилению смысла и эмоциональности высказывания [4, с. 115]. Среди англоязычных и русскоязычных текстов социальной рекламы процентное соотношение одинаково и составляет 10 %:

– *Англоязычные тексты социальной рекламы*: fight wrinkles! (renew collagen in just 48 hours); takes you miles away in seconds; every 60 seconds a species dies out; what you waste in two minutes is what she lives on for 2 days (about water); air pollution kills 60,000 people a year; today 85 000 Belgians won't remember what they read in their newspaper (Let's support them); over 50% of all suicides are committed by senior citizens; 2,000 friends on social media (no one to share your suicidal feelings with, talk about suicide); throwing kills (each filter on the ground pollutes 500L of seawater); don't drink and drown (almost half of all adult drowning deaths involve alcohol); hunger kills 2.5 million children every year; thousands of people owe their lives to organ donors; do you want to lose 20 pounds in two weeks?

– *Русскоязычные тексты социальной рекламы*: ради меха ежегодно убивают около 100 миллионов животных в мире; дети не мусор (212 новорожденных малышей бросили матери в родильных домах); все гордятся родной природой, сохраняет - 1% россиян; в России 10 000 000 детей от 11 до 18 лет более 50 % регулярно употребляют спиртные напитки; зелень городу к лицу (ежегодно в нашем городе оформляются около 600 тысяч квадратных метров цветников); стране нужны Ваши рекорды: каждую минуту в России рождается 3 человека; цены ниже морского дна; больше, чем радость. Больше, чем вкус.

Больше, чем йогурт; пробудет с Вами дольше века (реклама компьютера); пять поколений опытных хозяек стирают мылом; Анечка, 4 года. Она уже выкурила 70 пачек... Хотя не прикасалась к сигаретам... Перестань курить в общественных местах.

Противоположный по значению гиперболе такой лексический стилистический прием, как литота (художественное преуменьшение величины, силы значения изображаемого предмета или явления) нашел свое отражение в русскоязычных текстах социальной рекламы [4, с. 108]. Частотность его использования в рекламных текстах составила 3 %. Использование данного приема придает рекламному тексту большую эмоциональную окраску, тем самым вызывая незамедлительный отклик у аудитории: божьи коровки не курят в кроватке, долго живут, и у них все в порядке; Анечка, 4 года. Она уже выкурила 70 пачек... Хотя не прикасалась к сигаретам... Перестань курить в общественных местах; пусть не ходит мусор по двору гулять, банки и бумажки нужно собирать; огонек из теплого рыжего котенка становится тигром в руках ребенка.

Следующим широко используемым лексическим стилистическим приемом как и в англоязычных, так и русскоязычных текстах социальной рекламы, является метафора – часто используемый лексический стилистический прием в социальной рекламе с целью переноса названия и свойств одного объекта на другой по принципу их сходства или по контрасту [4, с. 94]. Ее частотность использования в процентном соотношении составила 7% (тексты русскоязычных реклам) и 6 % (тексты англоязычных реклам):

– *Англоязычные тексты социальной рекламы*: smoking is animal cruelty; workers are not tools; animals are not clowns; for the homeless, every day is a struggle; forests are the planet's lungs; you are not a sketch (say no to anorexia); this (animal) isn't football; it's not fur, it's someone's mother (stop buying fur); save paper — save the planet.

– *Русскоязычные тексты социальной рекламы*: случайные связи – угроза твоему материнству; тонкий лед – это не игрушки (соблюдай правила личной безопасности); животные – не одежда; огонек из теплого рыжего котенка становится тигром в руках ребенка; третий ребенок – тройное богатство в третьем тысячелетии; маммограф – главный взгляд женского здоровья; моя семья – мое богатство; здоровые ноги – это Ваше лицо (почему за ногами Вы ухаживаете менее ревностно?); Вы мечтали об экзотике? (примите душ с ароматом киви); дети не мусор (не выбрасывайте их); жизнь без наркотиков – дорога к счастью.

Меньшее процентное соотношение по частотности встречаемости составили такие лексико-стилистические приемы, как сравнения и эпитеты. Использование сравнений в англоязычных рекламных текстах (частотность встречаемости 1%) направлено на уподобление одного объекта другому по какому-либо признаку с целью установления сходства или различия между ними: easy as Dell; now hands that do dishes can feel soft as your face.

Применение такого стилистического приема, как эпитет, прежде всего направлено на придание эмоциональной характеристики объекту, раскрывающей его отличительные характеристики. Частотность использования эпитетов в русскоязычных текстах социальной рекламы составила – 3%, а в англоязычных текстах социальной рекламы – 2%:

– *Русскоязычные тексты социальной рекламы*: маленькая победа для тебя – большая победа для человечества! (начните побеждать загрязнения); стильные люди сегодня не носят мех животных; спасибо, что бросаете мусор в урну! Вы воспитанный и приличный человек; я знаю, какая радость настоящая: светлая, чистая, трезвая.

– *Англоязычные тексты социальной рекламы*: horrifying – more horrifying; don't buy exotic animal souvenirs; children can be cruel (teach them that animals have feelings, too).

Таким образом, можно прийти к выводу, что лексические стилистические приемы эффективно используются в англоязычных и русскоязычных рекламных текстах социальной рекламы. По результатам проведенного анализа можно увидеть, что частотность использования лексических стилистических приемов в русскоязычных и англоязычных текстах социальной рекламы приблизительно одинакова. Самыми распространенными

стилистическими приемами оказались олицетворение, гипербола, метафора, менее используемыми – эпитеты и сравнения.

Литература:

1. Кузнецов П.А. Социальная реклама: теория и практика. – М.: ЮНИТИ, 2013. – 175 с.
2. Песоцкий Е. Современная реклама: теория и практика.- Ростов-на-Дону, 2007. - 130 с.
3. Гальперин, И. Р. Очерки по стилистике английского языка. – М., 1958. – 459 с.
4. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык: Учебник для вузов. – 4-е изд., испр. и доп. – М.: Наука, 2002. – 384 с.

SECTION 8. Geography

Serbov Mykolay Georgievich

PhD Associate Professor

Department of Environmental Management

Tkachenko Natalia Anatolievna

Post-graduate student of the Department of Ecology and Environmental Protection

Odessa State Environmental University

Odessa, Ukraine

**FORMATION OF WATER QUALITY IN THE DRY LIMAN BASIN: MAIN
HYDROECOLOGICAL PROBLEMS AND THE WAYS OF THEIR SOLUTIONS**

Сербов Николай Георгиевич

доцент, кафедра менеджмента природоохранной деятельности

природоохранного факультета

Ткаченко Наталья Анатольевна

аспирант кафедры экологии и охраны окружающей среды

природоохранного факультета

Одесский государственный экологический университет

г. Одесса, Украина

**ФОРМИРОВАНИЕ КАЧЕСТВА ВОД В БАССЕЙНЕ СУХОГО ЛИМАНА:
ОСНОВНЫЕ ГИДРОЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ**

Abstract. In work ecological aspects of formation of quality of waters of the Dry firth in the general context of a system of estuaries of Northwest Black Sea Region are considered. The assessment of the components of the water balance, the main characteristics and the pollutant objects of the estuary waters was carried out. The results of the state monitoring of water quality and bottom sediments of the Dry Liman are presented.

Keywords: limans, water quality, pollution indicators, water balance.

Аннотация. В работе рассмотрены экологические аспекты формирования качества вод Сухого лимана в общем контексте системы лиманов Северо-Западного Причерноморья. Проведена оценка составляющих водного баланса, основных характеристик и объектов-загрязнителей вод лимана. Представлены результаты государственного мониторинга качества воды и донных отложений Сухого лимана.

Ключевые слова: лиманы, качество воды, показатели загрязнения, водный баланс.

Последние десятилетия характеризуются резким увеличением антропогенной нагрузки на природную среду в целом, в том числе и на эколого-санитарное состояние континентальных водоемов, качество их вод. Загрязняющие вещества как одна из основных составляющих нашей цивилизации оказывают преобладающее влияние на изменения численности и видового состава флоры и фауны водоемов, что в свою очередь оказывает влияние на качество природных вод данных объектов.

На побережье Черного и Азовского морей Украины широкое распространение получили лиманы – приморские водные объекты, представляющие собой как бы расширенные устьевые области рек и балок, наполненные, как правило, соленой или солоноватой водой. На северо-западном побережье Черного и Азовского морей в пределах территории Украины насчитывается свыше двадцати достаточно крупных лиманов

открытого (имеют непосредственное сообщение с морем) или закрытого (отгорожены от моря полосой суши – пересыпью) типа с площадью водного зеркала более 5 км² [1].

Лиманы Северного Причерноморья представляют собой уникальные природные системы, которые являются одной из важнейших составляющих водного фонда государства и имеют огромное природное и социально-экономическое значение для Украины.

Образование лиманов Северного Причерноморья тесно связано с процессами становления береговой линии всего Черноморского побережья и историей его развития. Процесс образования лиманов обусловлен, в первую очередь, тектоническими явлениями и трансгрессиями Черноморского бассейна в целом. Образование данных водоемов происходило в результате затопления морскими водами речных долин в связи с опусканием суши, а также подъемом уровня моря.

В настоящее время существует достаточно много классификаций лиманов, в основу которых положены условия их возникновения и развития, географические, геоморфологические, гидрохимические критерии и показатели. По одной из классификаций все лиманы Украины могут быть подразделены на две больших группы водоемов: лиманы открытого и закрытого типов, которые в свою очередь могут подразделяться на различные подтипы с учетом источников питания, степенью антропогенного воздействия и множества других факторов [1,2].

По приблизительным оценкам [9,10], в лиманах Украины, расположенных на территории Северного Причерноморья, сосредоточенно более 8,6 км³ воды.

В целом регион Северного Причерноморья и его водные объекты играют особую роль в экономическом развитии хозяйственного комплекса Украины. В первую очередь, следует выделить тот факт, что на данной территории расположены наибольшие морские и речные порты Украины, через которые ежегодно осуществляется перевалка более 90% грузопотоков страны, через северо-западную часть украинского Причерноморья проходят маршруты международных транспортных коридоров, что также значительно повышает роль региона в устойчивом развитии экономики страны. Однако в то же время данные факторы обуславливают огромные антропогенные нагрузки на природные экосистемы региона.

Реализация европейских программ международных транспортных коридоров и постоянное увеличение грузопотоков международного транзита позволяют рассматривать Азово-Черноморский бассейн как особенную транспортную зону, которая связывает и объединяет прилегающие страны с Европой. Необходимо также отметить значительное усиление геоэкономической заинтересованности значительного количества государств к Азово-Черноморскому региону в связи со стратегическим курсом Европейского Союза на формирование единой европейской транспортной системы.

Сухой или Мало-Долинский лиман в ряду лиманов Северного Причерноморья занимает особое место. Сухой лиман – водоем, который по всем гидрографическим показателям может быть отнесен к группе лиманов, искусственно открытым (соединенным подводным каналом с морем) во время строительства соответствующих гидротехнических сооружений Ильичевского (в настоящее время – Черноморского) морского торгового порта с крайне малым влиянием на гидрологический режим водного объекта таких характеристик как речной приток и атмосферные осадки.

Общая площадь водосбора Сухого лимана составляет всего 347,0 км², площадь зеркала водной поверхности лимана – 12,0 км², максимальная длина объекта – 9 км, ширина водоема колеблется в пределах от 0,50 до 1,50 км. В природных условиях максимальная глубина водоема соответствовала показателю 6,0-6,5 м, однако в связи со строительством портовых сооружений и необходимостью обеспечения судового хода максимальная глубина в акватории лимана значительно увеличена и соответствует действующим требованиям морского судоходства. Так в I ковше Сухого лимана глубины фарватера судового хода увеличены до 12,0-15,0 м [11].

С одной стороны Сухой лиман является относительно небольшим водоемом по сравнению с такими соседями, как Днестровский, Хаджибейский или Тилигульский лиманы. С другой стороны антропогенная нагрузка на природную среду лимана и его бассейн с учетом всего хозяйственного комплекса территории максимальна по сравнению с иными аналогичными водоемами Одесского региона.

Качество воды Сухого лимана в значительной степени определяется особенностями его гидрологического режима, а также значительным влиянием сгонно-нагонных явлений [4]. Данный факт обуславливает существенное влияние на тесную связь качества вод Сухого лимана с качеством морской воды в акватории Одесского района северо-западной части Черного моря. Качество морских вод в акватории Одесского района северо-западной части Черного моря определяется, с одной стороны, поступлением загрязняющих веществ с речными стоками Днепра, Южного Буга и Днестра, а, с другой стороны, сбросом загрязняющих веществ прибрежными источниками [9]. Поступление в морскую среду значительного количества биогенных веществ обуславливает изменение гидрохимического режима вод акватории, развитие процессов евтрофикации, значительное ухудшение рекреационных свойств и параметров морской среды [3].

По солевому составу воды Сухого лимана относятся к хлоридному классу, группы натрия третьего типа. Относительный состав ионов Cl^- составляет 45-48%, экв. $\text{Na}^+ + \text{K}^+$ - 35-40%. Концентрация ионов Cl^- колеблется в пределах от 12,5 до 23,8 г/л [6,12,13].

К числу основных гидроэкологических проблем бассейна Сухого лимана следует отнести [5,8,13]:

- сброс неочищенных сточных вод в комплексе с канализационными отходами неработающих очистных сооружений пгт. Таирово;
- не контролируемый сброс дождевых и талых вод с сельскохозяйственных угодий и прилегающих к урезам воды урбанизированных территорий;
- сброс отходов антропогенного и бытового происхождения с территории прилегающих сел и дачных поселков, т.к. ни один населенный пункт не имеет каких-либо действующих очистных сооружений;
- свою часть в загрязнение вод Сухого лимана вносит и приток крайне загрязненных стоков рек Дальник и Аккаржанка, русло рек которых не расчищались уже многие десятилетия, а на прилегающих склонах расположено огромное количество несанкционированных свалок бытовых отходов;
- сброс загрязняющих веществ промышленными предприятиями Морского торгового порта «Черноморск»;
- климатические изменения, которые в районе г. Черноморска в ближайшие годы за счет прогнозируемого подъема уровня Черного моря могут привести к затоплению практически 150 га сельскохозяйственных угодий и промышленных зон. В соответствии с расчетами [5,7] подъем уровня моря на 65-114 см до 2050 года приведет к полному затоплению прилегающих промышленных зон и размыву существующих дамб.

Однако к числу наибольших источников загрязнения вод Сухого лимана следует отнести портовый холодильник Черноморского морского рыбного порта, который имеет общую систему охлаждения. Для охлаждения системы обеспечения цикла работы холодильника используется техническая вода, которая подается непосредственно из акватории Сухого лимана и, после использования, сбрасывается через ливневую канализацию порта в лиман. Технические параметры данного хозяйственного объекта позволяют проводить сброс оборотных вод до 9 млн.м³ в год.

Особое внимание, на наш взгляд, следует обратить на оценку роли береговых источников загрязнения вод Сухого лимана. Проведенные в [6,13] исследования поступления загрязняющих веществ в морскую среду Одесского района показывают, что наиболее значительными источниками загрязнения в акватории являются станции бытовой очистки (СБО) «Южная» и «Северная». Их вклад в загрязнение морской среды в сравнении с

суммарными показателями составляет: 39% нитратов, 82% нитритов, 93% аммонийного азота, 94% фосфатов, 59% органических веществ и 64% синтетически активных веществ от их общего количества [5,13].

Однако не следует недооценивать роли и иных источников загрязнения, которые расположены непосредственно на берегах Сухого лимана и их негативное влияние на водную среду обусловлено не только производственной деятельностью хозяйственного комплекса региона, а и связано с отсутствием необходимой инфраструктурой, обеспечивающей сдерживающее влияние на природную среду дальнейшей урбанизации прибрежных территорий водного объекта. Отсутствие полномасштабных комплексных исследований в бассейне Сухого лимана не позволяют сделать непосредственные количественные выводы, тем не менее, используя показатели загрязнения аналогичных территорий можно привести такие показатели: с ливневыми стоками в морскую среду акватории Одесского района поступает порядка 91% взвешенных веществ, 31% органических веществ, 93% нефтепродуктов и 33% синтетически поверхностно-активных веществ [6,13]. В тоже время необходимо отметить, что влияние ливневых стоков носит эпизодический характер и зависит от продолжительности и интенсивности выпадения атмосферных осадков.

Аналогично, сток дренажных вод является источником значительного поступления нитратов (приблизительно 22% от их общего количества).

В качестве примера можно привести сброс загрязненных коммунальных стоков пгт. Таирово, которые сбрасываются в верхней части Сухого лимана в непосредственной близости от данного населенного пункта. Общий годовой объем загрязненных стоков, которые вообще не проходят какой-либо очистки составляет приблизительно 180-200 тыс.м³ [13]. Причем сброс проводится непосредственной в прибрежной зоне, загрязняя не только акваторию лимана, но и значительный участок прибрежной защитной полосы водоема.

Проведенные в [13] оценочные исследования показывают, что наметившийся в последние годы достаточно устойчивый рост населения пгт. Таирово и прилегающих к нему дачных поселков может привести к дополнительном сбросу в лиман до 300-350 тыс.м³ неочищенных бытовых и коммунальных стоков.

В качестве примера негативного антропогенного влияния и оценки ущерба природной среде исследуемой территории можно привести предварительные расчеты ГП «ЧерноморНИИПроект» проведения дноуглубительных работ в первом ковше Сухого лимана, где находится подводной канал Морского торгового порта Черноморск [6,13].

Так, разработку грунтов при проведении дноуглубительных работ планируется провести в объеме порядка 85,5 тыс.м³. Донные грунты данного района представлены преимущественно заиленными песками и характеризуются средней плотностью 1,67 т/м³. Разработка заиленных пылеватых песков многочерпаковым земснарядом приведет к частичному смыву грунта в объеме порядка 3-4% от общего объема изымаемых грунтов.

Тогда, общее количество смытого грунта Мз, поступившего в водную среду составит: $M_z = 85\,500\,м^3 \cdot 1,67\,т/м^3 \cdot 0,035 \approx 5\,000\,т$.

Учитывая гранулометрический состав данной категории грунтов, где содержание фракций $\leq 0,005$ мм составляет порядка 10% общего объема общее количество взвешенных веществ Мвз, которые дополнительно поступят в водную среду, составит порядка 500 т.

Песчаные грунты планируется складировать на морском подводном отвале слоем порядка 0,7 м на общей площади 0,72 млн.м², где произойдет практически полное уничтожение бентосных организмов, а 50% гибель в результате заиления ожидается на площади порядка 0,36 млн.м². Суммарный ущерб ихтиофауне для Сухого лимана и части прилегающей акватории Черного моря может составить [13]:

- 3 561 т при разработке и проведении дноуглубительных работ;
- 5 369 т при складировании грунтов.

Общее количество загрязняющих веществ, которые поступают в морскую среду от городских очистных сооружений, по своим абсолютным показателям значительно превышает загрязнения от береговых источников, однако, следует подчеркнуть, что все указанные источники загрязнения (кроме СБО “Северная”) имеют глубоководные водовыпуски на расстоянии более 2 км от берега, поэтому их влияние на качество морских вод в прибрежной зоне значительно ослабляется за счет первоначального и последующего гидродинамического разбавления [6].

Напротив, ливневые и дренажные воды, а также стоки от промышленных источников, в своем большинстве, имеют береговые или удаленные на незначительное расстояние от берега водовыпуски. Кроме того, во время интенсивного дождя или таяния снега, как правило, осуществляется аварийный сброс смеси ливневых и хозяйственно-бытовых стоков с ливневой канализации населенных пунктов, что в свою очередь может привести к значительному, а в некоторых случаях и катастрофическому, загрязнению не только относительно небольших закрытых водоемов, но и акватории Одесского залива в целом.

Мониторинг состояния химического загрязнения вод и донных отложений в акватории Одесского района, который осуществляется на протяжении последних 25 лет сетью морских и устьевых гидролого-химических станций показывает относительную устойчивость комплексных показателей качества вод Сухого лимана (табл. 1). В целом воды Сухого лимана по комплексным характеристикам качества, несмотря на значительную антропогенную нагрузку, могут быть отнесены к классу II - чистые воды.

Таблица 1. Комплексные характеристики качества воды в сопоставимые периоды 1990-2010 гг.: индекс загрязненности воды (ИЗВ) и номер класса качества воды (ККВ)

Район контроля воды и ее характеристики		Периоды проведения мониторинговых наблюдений, годы		
		1990-2000	2001-2005	2005-2010
Дельта р. Дунай	ИЗВ	2,12	1,66	1,70
	ККВ	III	III	III
Сухой лиман	ИЗВ	0,54	0,33	0,37
	ККВ	II	II	II
Порт Одесса	ИЗВ	3,46	3,06	3,18
	ККВ	VI	VI	VI
Бугский лиман	ИЗВ	2,03	1,53	2,01
	ККВ	V	IV	V

Примечание: показатели по ККВ соответствуют I – очень чистая вода; II – чистая; III – умеренно загрязненная; IV – загрязненная; V – грязная; VI – очень грязная

Результаты многолетних наблюдений за загрязнением верхнего слоя морских донных отложений Сухого лимана и его взморья, а также акваторий Одесского порта показывают на продолжающееся поступление загрязнений нефтепродуктами (НП), синтетически поверхностно-активными веществами (СПАВ), фенолами (сумма), хлорорганическими пестицидами (ХОП) и полихлорбифенилами (ПХБ).

Вместе с тем тенденции изменения уровня загрязнения морского грунта различны для отдельных районов мониторинга. Так, в Сухом лимане и на взморье загрязнение верхнего слоя донных отложений НП и фенолами за последнее десятилетие значительно снизилось (табл. 2).

Таблица 2. Результаты мониторинга загрязнения верхнего слоя морских донных отложений в прибрежных водах Одесского морского района

Объект исследования	Период наблюдения	Диапазон концентраций
Нефтепродукты, мг/г сухого грунта		
Сухой лиман	1987 - 2005	0 - 0,72
Район дампинга у Сухого лимана	1986 - 2003	0 - 2,29
Район Одесского порта	1987 - 2005	0,33 - 2,95
Днепровско-Бугский лиман	1987 - 2001	0,04 - 6,00
Фенолы (сумма), мкг/г сухого грунта		
Сухой лиман	1987 - 2005	0 - 0,70
Район дампинга у Сухого лимана	1986 - 2003	0 - 2,30
Район Одесского порта	1987 - 2005	4 - 39
Днепровско-Бугский лиман	1987 - 2001	0 - 37

Выводы. 1. Формирование водного, гидрологического и гидрохимического режимов Сухого лимана происходит с преимущественным влиянием морской среды Одесского залива за счет ветровых сгонно-нагонных явлений.

2. Роль береговых источников загрязнения вод Сухого лимана, используя методы аналогий для схожих урбанизированных территорий морского побережья северо-западной части Черного моря, достаточно существенна, а для отдельных видов загрязнителей является преимущественной.

3. Создание единой интегрированной системы оценки качества и управления водными ресурсами бассейна Сухого лимана требует первоначальной и полной инвентаризации, в первую очередь, береговых источников загрязнения с учетом развития хозяйственного комплекса и урбанизации территории на современном этапе, а также проведения количественной оценки составляющих водного баланса бассейна с учетом характеристик возможного речного притока, поверхностного склонового притока, грунтового питания, атмосферных осадков и оборотных вод.

Литература:

1. Авенариус И.Г. Палеоклиматы, водный баланс и уровни Черного и Каспийского морей в позднем плейстоцене – голоцене // Позднечетвертичная история и седиментогенез окраинных и внутренних морей. – М.: Наука, 1979. – С. 106 – 111.
2. Архангельский А.Д., Страхов Н.М. Геологическое строение и история развития Черного моря. – М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1938. — 226 с.
3. Берлинский Н.А., Гаркавая Г.П., Богатова Ю.И. Проблемы антропогенного эвтрофирования и развития гипоксии в северо-западной части Черного моря // Экология моря. – 2003. – Вып. 6. – С. 17 – 22.
4. Гопченко Е.Д., Лобода Н.С. Водные ресурсы северо-западного Причерноморья (в естественных и нарушенных хозяйственной деятельностью условиях). – К.: КНТ, 2005. – 188 с.
5. Кіча О.С. Вплив змін клімату на берегові ресурси північно-західної частини Чорного моря /Матеріали VII Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів і молодих вчених/ За ред. проф. Л.І. Зеленської. – Дніпропетровськ ІМА-прес, 2010. Вип. 7. – С. 30
6. Лиманно-устьевые комплексы Причерноморья: географические основы хозяйственного освоения / Под ред. Г. И. Швевса. – Л.: Наука, 1988. – 304 с.
7. Лобода Н.С., Гопченко Є.Д., Куза А.М., Божок Ю.В. Оцінка припливу прісних вод до лиманів Північно-Західного Причорномор'я // Лимани Північно-Західного Причорномор'я: актуальні гідроекологічні проблеми та шляхи їх вирішення. – Одеса: ОДЕУ, 2012. – С. 22–24.

8. Оценка влияния береговых антропогенных источников на качество вод Одесского района северо-западной части Черного моря/ Тучковенко Ю.С., Иванов В.А., Сапко О.Ю. - Одесса-Севастополь: ОГЭКУ, 2011. – 169с.
9. Паламарчук М.М., Закорчевная Н.Б. Водный фонд Украины: Справочное пособие/ под ред. В.М. Хорева, К.А. Алиева. – К.: Ника-Центр, 2001. – 392с.
10. Полищук В.С., Замриборщ Ф.С., Тимченко В.М. Лиманы Северного Причерноморья. – К.: Научная мысль, 1990. – 204с.
11. Ресурсы поверхностных вод СССР. Т. 6. Украина и Молдавия. Вып. 1. Западная Украина и Молдавия/ Под ред. М.С. Каганера. – Л.: Гидрометеиздат, 1969. – 884 с.
12. Сербов Н.Г., Ткаченко Н.А. Экологические проблемы формирования качества вод лиманов Северного Причерноморья (на примере Сухого лимана)/ Materials of the International scientific-practical conference “Climate, Ecology, Agriculture of Eurasia” (May 30-31, 2017), Mongolia, Ulanbaatar. – P. 150-158
13. Современные социально-экологические проблемы Сухого лимана и пути их решения: сборник научных статей по материалам Всеукраинской научно-практической конференции, пгт. Таирово, 17-18.10.2015г./ под ред. Н.Г. Сербова, О.Н. Гриба. – Одесса: издательство “Бакаев Вадим Викторович”, 2015. – 86с.

SECTION 9. Jurisprudence

Almaghariz Emad Ali Hasan

*PhD student of Institute of International Relations
Taras Shevchenko National University
Kyiv, Ukraine*

JORDAN AND UKRAINE: THE MAIN AREAS OF COOPERATION

Альмагариз Эмад

*аспирант Института международных отношений
Киевского национального университета
имени Тараса Шевченко
г. Киев, Украина*

ИОРДАНИЯ И УКРАИНА: ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА

Summary. This article analyzes the current state of cooperation between Jordan and Ukraine in the spheres of education, sports, agriculture, investment projects, tourism, information technologies, medicine, and alternative energy sources.

Keywords: Jordan, Ukraine, education, sports, tourism, agriculture, medicine, investments.

Аннотация. В данной статье проведен анализ современного состояния сотрудничества Украины и Иордании в сферах образования, спорта, сельского хозяйства, инвестиционных проектов, туризма, информационных технологий, медицины, альтернативных источников энергии.

Ключевые слова: Украина, Иордания, образование, спорт, туризм, сельское хозяйство, медицина, инвестиции.

Отношения между Иорданией и Украиной как независимым государством начались в 1991 года, с момента, когда Хашимитское Королевство Иордания признало независимость Украины. Основными направлениями сотрудничества являются торговля, образование, научное сотрудничество, вопросы безопасности. На сегодняшний день Украина и Иордания имеют значительный потенциал для расширения сотрудничества во всех сферах [1].

В период 2011-2013гг. была совершена серия взаимных визитов, результатом которых стало подписание нескольких двусторонних договоров. Одним из них стало соглашение между Кабинетом министров Украины и правительством Иорданского Хашимитского Королевства о сотрудничестве в сфере профессионального образования. Соглашением предусмотрено налаживание сотрудничества между правительствами стран в сфере профессионально-технического образования, в частности, обмен опытом в сфере организации и управления отраслью; обмен информацией относительно ее нормативного регулирования; осуществление совместных исследований этой сферы; обмен студентами и преподавателями; повышение квалификации и тому подобное.

Также стороны подписали соглашение о сотрудничестве между Министерством образования и науки, молодежи и спорта Украины и Министерством молодежи и спорта Иордании. Документ создает правовую основу для активизации контактов между Украиной и Иорданией в молодежной и спортивной сферах, а также предусматривает обмен опытом в этих сферах, расширение взаимодействия между олимпийскими комитетами обеих стран.

В последнее время значительно активизировали свою информационно-рекламную работу на территории Иордании украинские высшие учебные заведения. Так, ежегодно

Королевство посещают представители украинских вузов с целью развития прямых контактов между университетами двух стран и приглашение иорданских абитуриентов на учебу.

Иорданская сторона заинтересована в интенсификации переговоров в сфере сельского хозяйства. Было подписано соглашение между Министерством аграрной политики и продовольствия Украины и Министерством сельского хозяйства Иорданского Хашимитского Королевства о сотрудничестве в области карантина растений. Соглашением предусмотрено создание благоприятных правовых условий для осуществления сотрудничества в предотвращении ввоза и распространения регулируемых вредных организмов, а также продолжение и расширение сотрудничества в области карантина и защиты растений. Документ должен обеспечить координацию государственных фитосанитарных мероприятий.

Кроме того, Минагропрод Украины и Министерство сельского хозяйства Иордании подписали меморандум об экономическом, научном и техническом сотрудничестве в сфере сельского хозяйства. Меморандум предусматривает создание правовой основы для развития экономического и научно-технического сотрудничества между Украиной и Иорданией в отраслях сельского хозяйства и пищевой промышленности.

Перспективным является дальнейшее развитие сотрудничества в реализации совместных инвестиционных проектов. Представители Государственного агентства Украины по инвестициям и управлению национальными проектами и Иорданского инвестиционного совета подписали меморандум относительно создания благоприятных условий для развития инвестиционного сотрудничества между двумя государствами. По статистическим данным в 2016 г. Украина экспортировала в Иорданию товаров и услуг на сумму 144 516,7 тысяч долларов США, импорт составил 9060 тысяч долларов США. По отношению в 2016 году экспорт товаров из Иордании в Украину составил 190 % от показателей 2015 г. Это демонстрирует как позитивную динамику торговых отношений двух стран, так и их дальнейшую перспективу.

Одним из важных направлений гуманитарного украинско-иорданского сотрудничества остается сфера туризма. В феврале 2006 года Иорданию посетил министр культуры и туризма Украины И.Д. Лиховой, который подписал с министром туризма Иордании Соглашение о сотрудничестве в области туризма. С целью продвижения отечественного туристического потенциала среди жителей Королевства Посольство Украины приняло участие 25-27 октября 2016 года в 3-й Международной выставке по туризму древностей и культуры в Иордании. Для увеличения количества туристов в Иордании Совет туризма ИХК и компания «Феерия Путешествий» (Украина) подписали Соглашение о развитии туризма. В связи с этим 22 октября 2016 в Акабу прибыл первый чартерный рейс из Киева. Чартерные рейсы осуществлялись раз в неделю до января 2017 года и возобновлены с марта по ноябрь 2017 года.

Одним из перспективных направлений украинско-иорданского научного сотрудничества является сотрудничество в сфере информационных технологий. При содействии Посольства Украины в конце 2015 году было налажено активное сотрудничество между Украинским ООО «Элекс» и Иорданским филиалом «Aramex International LTD». В 2016 году компании проводили совместные консультации по разработке программных продуктов и обеспечению контроля качества для лидеров рынка и компаний, претендующих на лидерство в области технологий.

В последние годы перспективным направлением двустороннего научного сотрудничества остается сотрудничество в сферах медицинской науки и здравоохранения, поскольку медицинская сфера Иордании занимает первое место среди арабских стран Ближнего Востока. Кроме того, большое количество врачей Иордании (более тысячи) получала медицинское образование в Украине и еще около двух тысяч продолжают учиться в украинских медицинских вузах. Специалисты, обучавшиеся в Украине, занимают 3 место по численности среди иорданских выпускников иностранных медицинских университетов.

В октябре 2013 состоялся визит украинских врачей и ученых для участия в Пятой конференции Всеарабской ассоциации ортопедов и Девятой конференции Иорданской ассоциации хирургов-ортопедов, которая проходила под патронатом принцессы Басма бинт Талал, в ходе которых специалисты данной сферы имели возможность обменяться собственным опытом. В октябре 2015 года прошел 5-й Международный конгресс Общества русскоязычных врачей Иордании в г. Амман. В мероприятии приняли участие украинские и другие ученые, которые выступили с докладами и обменялись опытом новейших технологий в лечении различных болезней.

Еще одним важным направлением научно-технического сотрудничества является сотрудничество по использованию альтернативных источников энергии, в частности, солнечной и ветровой. В связи с этим в декабре 2010 года состоялся визит в Иорданию украинских экспертов в вопросе технологий по использованию солнечной энергии. Украинская корпорация «Солнечный альянс» представила свои разработки (солнечные батареи) в Центре по разработке и исследований возобновляемой энергетики Университета им. Хусейна бин Талая. Намечены перспективы для развития сотрудничества в области авиации и машиностроения, промышленности, строительства, банковско-финансовой сфере.

Анализируя современное состояние международно-правового регулирования торгово-экономических отношений, Украина рассматривает Иорданию как одного из важнейших партнеров на Ближнем Востоке. Можно утверждать о наличии высокого уровня нереализованного потенциала. Исторические отношения Украины и Иордании достаточно крепкие и нужно постоянно работать над их углублением. В этом контексте Украина высоко ценит роль Иордании в урегулировании территориальных конфликтов [2].

Литература:

1. Аль Газу Али Ахмед Мохаммед. Экономические предпосылки сотрудничества промышленных предприятий Украины и Ближнего Востока / Аль Газу Али Ахмед Мохаммед // Економічний Вісник НТУУ «КПІ». Міжнародна економіка. – 2010. - №3. – С. 46-49.
2. Пікалов В.С. Сучасний стан та перспективи розвитку торгово-економічних відносин України з країнами Близького Сходу / В.С. Пікалов // Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. – 2011. - №1. – Том 24(63). – С. 149-154.

Бойко Іван Володимирович

Старший науковий співробітник

Державного науково-дослідного інституту МВС України

INFORMATION-ANALYTICAL WORK AS A SEPARATE DIRECTION OF MANAGEMENT ACTIVITY IN THE SYSTEM OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE

In the given work the information analytical work is investigated as a separate direction of administrative activity in the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The author characterizes the concept and content of information support and analytical work in the organs of the Ministry of Internal Affairs, and also proposes to promptly adopt the Regulation on analytical activities in the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the central executive authorities.

Key words: information-analytical work, information, analysis, generalization, management, system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, central executive authorities.

У представленій праці досліджується інформаційно-аналітична робота як окремий напрям управлінської діяльності в системі МВС України автор характеризує поняття і зміст інформаційного забезпечення та аналітичну роботу в органах системи МВС, а також пропонує невідкладно прийняти Положення про аналітичну діяльність в системі МВС України та ЦОВВ.

Ключові слова: інформаційно-аналітична робота, інформація, аналіз, узагальнення, управління, система МВС України, центральні органи виконавчої влади.

В умовах глобалізації й інтеграції, які стали символами початку ХХІ сторіччя, роль інформаційно-аналітичної діяльності об'єктивно зростає. Це обумовлено насамперед неконтрольованим розвитком усіх процесів і явищ як в економіці, політиці, так і в суспільному житті. Діяльність будь-яких організацій сьогодні потребує хоча б мінімального прогнозованого розвитку, захисту від ризиків, небезпек і викликів. У сучасних умовах інформаційно-аналітична діяльність повинна супроводжувати прийняття будь-якого управлінського рішення чи то на рівні держави, чи то на рівні організації. Нині інформаційно-аналітична робота – це той універсальний засіб, який здатний швидко і ефективно змінити якість та ефективність діяльності органів державної та виконавчої влади, життя людини на краще і успішно зробить це за умови повсякденного її використання.

Наразі реформування правоохоронних органів нашої держави, зокрема і органів системи Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС України), поставило завдання і реформування інформаційно-аналітичної роботи, яка формується в системі МВС України. Розглядаючи інформаційно-аналітичну роботу як окремий напрямок управлінської діяльності в МВС, необхідно, в першу чергу, визначити зміст даної роботи. Суть її розкривається через характеристики двох понять – “інформація” та “аналіз”.

Під інформацією розуміються відомості про які-небудь події, чиную діяльність або повідомлення про щось [1, с. 403]. Слово аналіз тлумачиться як метод наукового дослідження предметів, явищ та ін. шляхом розкладу, розчленування їх у думці на складові частини, синтез [1, с. 17]. Слід зазначити, що інформація – це будь-які відомості та/або дані, зафіксовані на відповідних носіях, які можуть бути використані для вирішення певного питання [2].

Суб'єктами інформаційних відносин є: 1) фізичні особи; 2) юридичні особи; 3) об'єднання громадян; 4) суб'єкти владних повноважень, якими є органи державної виконавчої влади, до них відноситься і органи системи МВС, що здійснюють владні управлінські функції відповідно до чинного законодавства України.

Об'єктом інформаційних відносин є інформація.

Сьогодні в Україні кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів.

Провідною змістовною особливістю управлінського циклу є те, що всі його стадії безпосередньо пов'язані зі збором, систематизацією, аналізом і перерозподілом інформації. Процеси оперування інформацією дають змогу виділити такий специфічний вид управлінської діяльності як інформаційно-аналітична робота в МВС України. Разом з тим, нині інформація забезпечує повсякденну діяльність людини змістовним наповненням та дозволяє виступати повноправним суб'єктом суспільних відносин, які в свою чергу є відносинами публічного характеру в інформаційній сфері й регламентуються правовими актами.

Бурхливий розвиток технічного прогресу, який сьогодні відбувається у зарубіжних країнах та в нашій державі робить можливим впровадження інформаційних технологій спонукає органи системи МВС спростити збір даних і підвищує вимоги обробки і якості інформації, а правильна інтерпретація та аналіз інформації дають змогу виявляти проблеми

та прогалини в процесі організації управління органами системи МВС України та своєчасно їх усувати.

Швидка передача великих обсягів інформаційних даних і досить складна їх обробка у стислі строки потребують впровадженню складних способів організації управління в системі МВС, що дає можливість підвищити ефективність роботи органів, підрозділів та служб системи МВС України²⁸, які забезпечують внутрішню безпеку в державі у сфері протидії злочинності, охорони прав і свобод людини та громадянина, а також інтересів суспільства і держави, що зрештою відбивається на зростанні довіри населення до органів системи МВС України.

Отже, інформаційне забезпечення аналітичної роботи в МВС України можна визначити як сукупність зібраних, систематизованих, закріплених у встановленому законодавством порядку за допомогою спеціальних методів та засобів уповноваженими на те суб'єктами владних повноважень відомостей, спрямованих на забезпечення повсякденної діяльності органів системи МВС України.

Належний стан інформаційного забезпечення є запорукою ефективної аналітичної роботи в МВС України. Це пояснюється тим, що наскільки достовірну, своєчасну та повну інформацію подадуть до суб'єктів владних повноважень органів, підрозділів системи МВС, настільки правильно вони зможуть на неї відреагувати та вчасно вжити правильні та своєчасні організаційно-управлінські рішення.

Обсяг і зміст інформації, яка потрібна для здійснення аналітичної роботи в органах системи МВС України, на нашу думку, залежать від: а) масштабу і важливості рішень, які приймаються; б) кількості та характеру керованих параметрів; в) тривалості та частоти управлінського циклу, частоти кроку регулювання; г) величини та різноманітності внутрішніх та зовнішніх впливів; ґ) кількості та якості показників, які характеризують підсумки роботи органів системи МВС.

Слід зазначити, що у сучасній адміністративно-правовій науці держави питання інформаційно-аналітичної роботи як окремого напрямку в управлінській діяльності органів системи МВС України досліджені недостатньо, багато важливих питань залишається поза увагою вчених, оскільки реформування МВС України реально було започатковано лише у 2015 році з прийняттям Закону України "Про Національну поліцію" [3].

Водночас соціально-управлінська природа інформаційно-аналітичної роботи найбільш повно проявляється в механізмі державного управління органів системи МВС України, виступаючи як форма, і засіб управління, а також як елемент механізму державного управління.

Теорія управління та адміністративного права розглядає інформаційно-аналітичну роботу як центральну ланку в практичній діяльності органів системи МВС України та центральних органів виконавчої влади Національної поліції України, Державної прикордонної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної міграційної служби України (далі – ЦОВВ), діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України. Яким би чудовим не було управлінське рішення, воно неминуче залишиться лише наміром, якщо не доповнювати його цілеспрямованою діяльністю, спрямованою на досягнення мети.

Відповідно до Положення про Міністерство внутрішніх справ України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878 [4], МВС згідно покладених на нього завдань:

²⁸ *До системи МВС України відносяться:* апарат МВС; Головний центр з надання сервісних послуг МВС та територіальні центри з надання сервісних послуг МВС як територіальні органи Міністерства внутрішніх справ; навчальні заклади та науково-дослідні установи; Національна гвардія України як військово формування з правоохоронними функціями; заклади охорони здоров'я; установи та підприємства, що належать до сфери управління МВС України.

- забезпечує належне функціонування єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи МВС, формує та підтримує в актуальному стані інформаційні ресурси, що входять до єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи МВС, здійснює обробку персональних даних в межах повноважень, передбачених законом, забезпечує режим доступу до інформації;

- проводить моніторинг стану публічної безпеки та правопорядку в державі; вивчає, аналізує і узагальнює результати та ефективність реалізації ЦОВВ державної політики у відповідних сферах, діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України;

- аналізує та прогнозує розвиток суспільно-політичних процесів у державі, які впливають на виконання завдань, віднесених до сфери відповідальності МВС;

- розробляє проекти законів та інших нормативно-правових актів з питань, що належать до його компетенції;

- узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо його вдосконалення;

- інформує органи державної влади і громадськість про результати своєї діяльності.

Таким чином, викладене дає підстави для таких висновків. По-перше, чинне Положення про МВС України дає можливість визначити інформаційно-аналітичну роботу в МВС як нормативно оформлену, організаційно та штатно забезпечену діяльність органів і підрозділів системи МВС, які здійснюють збір інформації її обробку, виявлення та систематизацію для проведення моніторингу стану публічної безпеки та правопорядку в державі, аналізу і узагальнення результатів ефективності реалізації державної політики у відповідних сферах МВС та ЦОВВ. По-друге, на нашу думку, аналітична робота в МВС України – це метод наукового дослідження системи організаційних заходів і методичних прийомів щодо ґрунтовного та всебічного вивчення й оцінки інформації про структуру, рівень і динаміку стану злочинності та дотримання правопорядку в державі; узагальнення результатів діяльності органів системи МВС та ЦОВВ щодо виконання поставлених перед ними завдань, а також умов, в яких ці завдання виконуються, для забезпечення цілеспрямованого управління і оцінки ефективності управлінських впливів; сукупність чинників (у т.ч. матеріальних, моральних і суспільно-політичних), що впливають на криміногенну ситуацію в країні (регіоні, області, місті, районі). По-третє, необхідно невідкладно розробити і затвердити у МВС України Положення про аналітичну діяльність в системі МВС України та ЦОВВ, в якому, зокрема, передбачити види аналітичних документів, вимоги щодо їх змісту, підготовки, затвердження та оприлюднення, а також вимоги до працівників і державних службовців, які здійснюють таку діяльність, у тому числі, прийняття їх на посади зі стажем практичної роботи не менше п'яти років в аналітичних підрозділах органів системи МВС України та ЦОВВ.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ, Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2002. 1440 с.
2. Про інформацію: Закон від 02.10.1992 № 2657-XII//Відомості Верховної Ради України від 01.12.1992. № 48. Ст. 650.
3. Про Національну поліцію: Закон від 02.07.2015. № 580-VIII//Відомості Верховної Ради України від 09.10.2015. № 40–41. Ст. 379.
4. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878//Офіційний вісник України від 17.11.2015. № 89. С. 43.

***Бойко Олександра Іванівна**
Студентка 3-го курсу
факультету соціології і права*

CONCEPT OF REASON OF CRIME

In the presented work an author is probe the optional sign of subjective side of composition of intentional crimes, as reason under which a motive is understood to the commission of crime, and also determinations of reason of crime are given and marked, that the organs of pre-trial investigation and court during qualification of intentional crimes necessarily must necessarily establish the reason of crime.

Key words: reason, crime, qualification, subjective side, optional sign of composition of intentional crimes, punishment.

У представленій праці автором досліджується факультативна ознака суб'єктивної сторони складу умисних злочинів, як мотив, під яким розуміється спонукання до вчинення злочину, а також даються визначення мотиву злочину та зазначаються, що органи досудового розслідування та суд при кваліфікації умисних злочинів обов'язково повинні встановлювати мотив злочину.

Ключові слова: мотив, злочин, кваліфікація, суб'єктивна сторона, факультативна ознака складу умисних злочинів, покарання.

Сьогодні у новітніх підручниках з кримінального права зазначається, що “мотив” злочину в структурі суб'єктивної сторони є факультативною ознакою умисних злочинів. Як може діяти людина невмотивовано - автори цих підручників не пояснюють, обминаючи висновки науки психології про людську поведінку і діяльність. Але із науки психології логічно випливає, що нічого у світі людиною не робиться без інтересу та бажання. Саме дією у кримінальному праві визначається лише такий вчинок, у якому знаходить свій прояв волі. Без волі людина не може діяти. Разом з тим, бездіяльність людини, це теж прояв волі.

Під мотивом (від латинського “*тоуео*” – рухаю, штовхаю) у загальній психології розуміють те, що спонукає діяльність людини, те, чому здійснюється така діяльність [1, с. 96; 2, с. 61]. В останні роки все частіше висловлюється думка, що ядром, центром дослідження будь-яких інститутів у юриспруденції, зокрема, кримінального права, є людина. Питання мотивів поведінки людини є предметом дослідження не однієї галузі. Проблеми, пов'язані із даними категоріями, вивчаються у філософії, психології, соціології, психіатрії, юриспруденції, тощо. Стосовно кримінального права, то мотиви поведінки людини вивчаються з точки зору впливу суб'єктивного фактора на вчинення злочину (злочинну поведінку). У кримінально-правовій науці питанням суб'єктивної сторони складу злочину, зокрема мотиву злочинної поведінки, було присвячено досить велику кількість праць. Але, попри це, деякі проблемні аспекти мотиву злочину залишаються поза увагою вчених. До них відноситься визначення поняття мотиву злочину через розуміння поняття мотиву людської поведінки у загальному філософсько-психологічному значенні.

Визначення мотиву злочину через загальне визначення мотивів діяльності людини має як наукове, так і практичне значення. Адже врахування напрацювань не лише у галузі кримінального права в частині визначення суб'єктивних спонукань вчинити так чи інакше надасть можливість більш чітко і вірно визначити власне поняття мотиву злочину в кримінальному праві, що на практиці надасть можливість не лише повніше розуміти суб'єктивні чинники, які обумовлюють злочинну поведінку суб'єкта, але і визначити риси поведінки особи, схильної до вчинення злочину, тобто матиме запобіжну (превентивну) функцію.

Наразі обрана проблематика має важливе науково-теоретичне та практичне значення для кримінального права. Дослідженню проблемних питань, пов'язаних із визначенням

поняття мотиву злочину, як факультативної ознаки суб'єктивної сторони складу злочину, у науці кримінального права було присвячено багато праць. Серед робіт, присвячених вказаній проблематиці потрібно назвати не лише ті дослідження, що стосуються виключно кримінально-правового визначення мотиву злочину, але і роботи із загальної психології, як вітчизняних вчених, так і закордонних.

Серед вітчизняних досліджень потрібно в першу чергу звернути увагу на роботи таких вчених, як: Д.В. Ветров, М.Й. Коржанський, О.М. Подільчак, А.В. Савченко. Наприклад, у монографії А.В. Савченка "Мотив і мотивація злочину" розглядаються загальні психологічні, кримінально-правові та кримінологічні аспекти визначення поняття мотиву злочину. Зокрема, вчений визначає поняття мотиву злочину саме з позицій з урахування не лише суто кримінально-правових ознак, але і враховує психологічні аспекти категорії мотиву.

Окрім вказаних вище спеціальних праць, присвячених вивченню виключно питань, пов'язаних із мотивом злочину, потрібно вказати і кримінально-правові праці загального характеру, які були використані нами як підґрунтя для з'ясування більш конкретних питань, пов'язаних із визначенням поняття мотиву злочину. Це праці І.Я. Фойницького, М.П. Чубинського, П.М. Тарновської, В.Д. Спасовича, М.С. Таганцева, Б.С. Волкова, Я.М. Брайніна, А.А. Піонтовського, С.А. Тарарухіна, К.Є. Ігошева; сучасних вчених – І.І. Митрофанова, С.І. Селецького, С.В. Албулі, В.М. Куца, О.А. Мартиненка, В.І. Гладких. У цих працях поняття мотиву злочину пропонується розглядати у контексті визначення суб'єктивної сторони складу злочину та її факультативних ознак.

Потрібно також зазначити вчених, які займалися вивченням загально психологічних аспектів визначення мотиву: Є.І. Сатаєва, І.М. Золотарьова, А.Н. Леонтьєва, Є.П. Ільїна, А.Т. Москаленко та інших, серед них необхідно окремо відзначити тих науковців, які висвітлювали вказану проблему з точки зору юридичної психології: І.І. Амінов, В.Я. Кикоть, С.А. Тарарухіна, О.І. Тузов, В.П. Михайлов. Варто зазначити, що незважаючи на розбіжності у визначенні поняття мотиву поведінки, більшість вчених відзначає вирішальне значення потреби при формуванні мотиву діяльності людини.

І, звичайно, ми не можемо обійти увагою роботи закордонних вчених, таких як: А. Ашворд, З. Фрейд, У. Макдугал, С.Л. Хал, А. Маслоу, С.К. Цікареллі, Л.А. Колберг, А.М. Майерс та інших. Але в їх працях відсутнє визначення поняття мотиву поведінки як такого, проте висвітлено наявні вказівки на певні окремі особливості чи характерні ознаки мотиву поведінки людини.

На сьогодні як зазначається у сучасних працях, ні у психологічній, ні у юридичній науках не вироблено загального поняття мотиву людської поведінки або діяльності, а також мотиву злочину. Додамо, що визначення поняття злочину через призму психологічного розуміння мотивів людської діяльності також не розроблялося.

Водночас від правильного встановлення мотиву злочину залежить, власне, кваліфікація суспільно небезпечного діяння, призначення надалі покарання і – як результат – доля людини у цілому [3, с. 5-6]. Саме при встановленні мотиву на практиці, зокрема, у кримінальному провадженні, виникають труднощі як практичного, так і теоретичного характеру. Як зазначається вченими, ці труднощі пов'язані з об'єктивними реаліями людської психіки, адже кожен вчинок є полімотивованим, тобто керований багатьма мотивами.

Існує думка, що навіть за умови неможливості визначити мотив поведінки, людина може вказати мету, якої вона прагнула досягти в процесі діяльності [4, с. 73]. За своєю сутністю мета – це бажання, а за наявності бажання є можливість проаналізувати поведінку особи й встановити її мотивацію. Саме тому, мотив встановлений у ході досудового розслідування, повинен відповідати меті злочину, бути логічним доповненням вчиненого діяння. На нашу думку, мотив злочину і не є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони складу злочину, але впливає на кваліфікацію злочину лише тоді, коли про це є вказівка у

диспозиції самої норми Особливої частини Кримінального кодексу України. При цьому необхідно зазначити, що з позицій філософсько-психологічних безмотивних (немотивованих) злочинів не буває, так само, як не буває і безмотивної (немотивованої) поведінки, однак не завжди така мотивація впливає на кваліфікацію злочину.

Аналізуючи викладене, можна зробити висновок, що у цих визначеннях маються на увазі мотиви, які впливають на кваліфікацію злочину й надалі на призначення покарання, тобто це положення кримінально-правове і прямо витікає із кримінального законодавства. Таким чином, ці визначення звужують не стільки мотиви злочину, скільки розуміння мотиву злочину, оскільки відкидає інші мотиви людської поведінки, які можуть спонукати людину до вчинення злочину і його супроводжувати.

Сьогодні західна психологічна наука не містить поняття мотиву поведінки (діяльності) у прийнятному для нас розумінні (як, до речі, кримінальне право не містить поняття мотиву злочину. Разом з тим, визначення поняття мотиву як внутрішнього спонукання, що формується під впливом потреб та інтересів людини.

Під мотивом діяльності у психології прийнято розуміти свідоме спонукання до досягнення мети, усвідомлення особистої необхідності задоволення власних потреб. Згідно з поняттям мотиву злочину, що передбачено у юридичній літературі, в тому числі і юридичній психології – це психічне утворення, яке спонукає особу до вчинення суспільно небезпечного діяння та є його підставою.

Отже, суб'єктивна сторона злочину являє собою психологічний зміст злочину, його внутрішню (стосовно об'єктивної сторони) сторону. Вона нерозривно зв'язана з іншими елементами складу злочину, оскільки в психіці суб'єкта знаходять відображення усі об'єктивні якості злочинного діяння. А також вона визначається як внутрішня сторона злочину, тобто психічна діяльність особи, що відображує ставлення її свідомості й волі до суспільно небезпечного діяння, котре нею вчиняється, і до його наслідків.

До ознак, які утворюють суб'єктивну сторону злочину, відносяться: мотив та мета злочину та емоційний стан. Слід зазначити, що останню ознаку суб'єктивної сторони виділяють не всі вчені.

Мотив і мета – це факультативні ознаки суб'єктивної сторони складу злочину. Вони вимагають свого встановлення лише у тих випадках, коли про це прямо зазначено у законі (в диспозиції статті Особливої частини КК України) або коли вони однозначно впливають зі змісту злочину. Будь-яка вольова поведінка людини, у тому числі та злочинна, виходить, із визначених мотивів і направляється на досягнення певної мети. Між мотивом і метою існує певний внутрішній зв'язок. Як тільки з'являється мотив вчинення злочину, то зразу ж виникає і відповідна мета. Наприклад, наявність корисливого мотиву при вчиненні крадіжки передбачає і наявність мети збагачення за рахунок чужого майна.

Отже, мотив злочину – це спонукання до вчинення злочину, а мета – уявлення про його суспільно небезпечний наслідок, про ту шкоду, усвідомлює винний, настане для охоронюваних кримінальним законом відносин і яка, проте, є для нього бажаною. Мотив дозволяє визначити, чому особа вчиняє злочин, а мета – заради чого, на який результат спрямованого суспільно небезпечну діяльність. Тому очевидно, що, по-перше, про мотив і мету злочину можна говорити лише у випадку вчинення умисних злочинів, оскільки мета може бути тільки в злочинах, вчинених із прямим умислом, при цьому вона є свідченням бажання певного наслідку. По-друге, суб'єктивна сторона містить у собі не всі мотиви й мету, а тільки ті з них, що впливають на ступінь його тяжкості або на ступінь суспільної небезпечності особи винного.

Таким чином, викладене дає підстави для таких висновків. По-перше, мотив злочину – це усвідомлене спонукання до досягнення мети, обумовлене потребами особи, що носить суспільно небезпечний характер і тягне за собою кримінальну відповідальність. Це визначення якісно відрізняється від чинних тим, що включає всі вказані нами вище ознаки

даної категорії, а також викладається через призму психологічного визначення мотиву людської поведінки.

Література:

1. Психологічний словник / За ред. члена-кореспондента АПН СРСР В.І. Войтка – Київ: Вища школа, 1982. – 216 с.
2. Леонтьев А.Н. Мотив. БСЗ - 3-е изд. – Москва. 1988. Т. 17. – С. 61.
3. Скляр С. В. Вина и мотивы преступного поведения: монография – СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. – 326 с.
4. Сатаева Е.И. Общая психология: учеб. пособие. Н. Новгород: НГПУ им. К. Минина, 2012. – 115 с.

Дуліба Євгенія Володимирівна

кандидат юридичних наук

доцент кафедри кримінального права і правосуддя

Приватний вищий навчальний заклад

«Міжнародний економіко-гуманітарний університет

ім. акад. С. Дем'янука»

м. Рівне, Україна

SEPARATE METHODS AND FORMS OF IMPLEMENTING OF STATE'S FISCAL FUNCTION

ОКРЕМІ ФОРМИ ЗДІЙСНЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Summary. The article analyzes some aspects of the implementation of the fiscal function of the state. Separate methods and forms of implementing fiscal policy are considered. Some peculiarities of methods of direct and indirect taxation and purposeful expenditure of incomes are noted; and also some features of modes of automatic stabilizers and discretionary measures as forms of realization of fiscal function. Taking into account the analysis, author's comments are expressed.

Keywords: the mode of automatic stabilizers; the mode of discretionary measures; direct taxation; indirect taxation; fiscal function of the state.

Анотація. Проаналізовано окремі аспекти щодо здійснення фіскальної функції держави. Розглянуто окремі методи та форми здійснення фіскальної політики. Відмічено певні особливості методів прямого та непрямого оподаткування та цілеспрямованого витрачання доходів; режимів автоматичних стабілізаторів та дискреційних заходів як форм здійснення фіскальної функції. З урахуванням зробленого аналізу, висловлюються авторські зауваження.

Ключові слова: режим автоматичних стабілізаторів; режим дискреційних заходів; пряме оподаткування; непряме оподаткування; фіскальна функція держави.

Державна фіскальна функція та встановлений порядок оподаткування та державних витрат бюджетних коштів тощо, поряд з регулюванням та контролем за економічною діяльністю в ринкових умовах є особливо чутливими складовими економічних відносин між державою в особі її виконавчо-розпорядчих органів (деяких суб'єкт владних повноважень тощо) та громадянами (юридичними особами тощо). Ця чутливість знаходить відображення у суб'єктивному сприйнятті фіскальної функції держави як платниками податків, оскільки ними вона оцінюється з точки зору наявності та встановлених заходів вилучення їх доходів; так і одержувачами бюджетних (трансфертних) надходжень, які, найчастіше розглядають та

оцінюють ці доходи (виплати) як слабо відчуваемо винагороду з сумнівною справедливістю її розподілу. Як правило, механізм державної політики щодо розподілу державних витрат занадто складний, громіздкий і вже з цієї причини найчастіше сприймається населенням як недостатньо об'єктивний, непрозорий та малоефективний.

Фіскальна функція держави, насамперед, передбачає застосування правових прийомів, що застосовуються суб'єктами владних повноважень. за допомогою двох різновидів досить складних та взаємозалежних комплексних методів. Перший різновид – це сукупність методів прямого та непрямого оподаткування доходів, майна, використання природних та інших ресурсів, а також неподаткових вилучень у формі митних зборів від зовнішньоторговельних оборотів товарів та послуг, оплати дозволів та ліцензій на здійснення певного кола підприємницьких, банківських, виробничих, страхових та інших послуг та видів економічної діяльності. Другий різновид – це сукупність методів цілеспрямованого витрачання доходів, що надійшли до державного та місцевих бюджетів у формі податкових та неподаткових платежів, тобто це державні бюджетні витрати. При цьому цільова спрямованість їх витрачання пов'язана із різноманітною закупівлею державою товарів та послуг (наприклад, на потреби апарату державного управління, обороноздатності країни, охорони громадського порядку та громадської безпеки, для підвищення пенсій та інших соціальних виплат, різних допоміг з боку держави та інших трансфертних витрат, витрат з бюджету на освіту та науку, охорону здоров'я, фінансування молодіжних програм та інші бюджетні витрати).

Як державні витрати, так і політика оподаткування втілюються в практиці, насамперед, у прийнятті урядових рішень (рішень інших суб'єктів владних повноважень), що стосуються макроекономічного регулювання проблем щодо ефективного зростання економіки, узгодження суспільних та особистих інтересів громадян, зайнятості населення, динаміці цін та ін. Життєва важливість та актуальність цих проблем настільки значуща, що для їх вивчення сформувалася особлива підгалузь економічної науки - теорія суспільного вибору (public choice theory), яка стала одним із основних напрямків досліджень, пов'язаних з використанням методології неокласичного аналізу стосовно інституційної системи.

Як показує аналіз закордонного досвіду, основи теорії суспільного вибору ретельно вивчаються та служать базою для внесення законодавчих поправок щодо збалансованості бюджету, впроваджуються в практику західних країн особливо в галузі регулювання макроекономіки. Навіть в умовах розвинених країн з досконалим законодавством та механізмами фіскальної політики її ефективність ставиться під сумнів. Наприклад, відповідно до експерименту, проведеного в США, видатний економіст Артур Оукен дійшов висновку, що перерозподіл податкових надходжень через державний бюджет для вирівнювання соціальної нерівності подібно «дірявому відру», за допомогою якого половина бюджетних коштів не доходить до одержувачів [1; 2], що, безсумнівно, актуально і для соціально-економічної політики в Україні.

Заслугує на підтримку думка, згідно з якої правові форми здійснення сучасної фіскальної функції можна представити як зовнішнє вираження двох основних режимів їх застосування на практиці. Перша форма – це так званий режим «автоматичних стабілізаторів» [5, с. 24-26]; інша форма – режим дискреційних заходів [6, с. 1-10], тобто сукупність засобів та заходів стабілізації, що проводяться урядом та іншими органами виконавчої влади у так званому «ручному режимі».

Форма здійснення фіскальної функції за допомогою автоматичних стабілізаторів може бути представлена у вигляді зовнішнього вираження заходів своєрідного фіскального саморегулювання на основі законодавчо встановлених нормативних правил поведінки щодо оподаткування та інших бюджетних доходів, а також впливу норм, що регулюють державні витрати бюджетних коштів, які розраховані на тривале застосування в умовах відносно стабільної економічної кон'юнктури. Норми, що стосуються автоматичної стабілізації, необхідні для об'єктивних та оптимальних коригувань основних фіскальних параметрів як при формуванні податкових та неподаткових надходжень до бюджету, так і при їх розподілі

з бюджету у вигляді державних витрат. Об'єктивність та оптимальність таких коригувань особливо актуальна для прогнозних оцінок стану економіки; попередження та пом'якшення умов циклічних спадів в економіці, зниження темпу економічного зростання ВВП; в разі погіршення ситуації на ринках праці або зміни динаміки цін на грошових ринках. В цих випадках майже в автоматичному режимі повинні бути застосовані об'єктивні та оптимальні коригування норм (ставок) податкових відрахувань до бюджету та обсяги таких держбюджетних витрат, як виплати допомоги з безробіття, трансфертні виплати населенню та ін.

Практика ряду країн показує [3; 4], що така форма здійснення фіскальної функції як застосування передбачених автоматичних стабілізаторів сприяє стимулюванню або стримуванню розподілу та перерозподілу доходів за заздалегідь заданими нормативами відрахувань та платежів до бюджету або відповідних фондів, таких як: прямого та непрямого оподаткування доходів; відрахувань до фондів страхування по безробіттю; трансфертних виплат (допомоги по безробіттю та ін.).

Варто підкреслити, що фіскальні нормативи, які майже автоматично змінюються в залежності від складності економічної ситуації, здатні зробити позитивний вплив як на сукупний попит, так і на сукупну пропозицію товарів та послуг. Таким чином, фіскальні нормативи-стабілізатори повинні об'єктивно та оптимально впливати і на такі важливі показники як: темпи економічного зростання, ділової та інвестиційної активності, на доходи, зайнятість населення, рівень цін тощо.

Але з реального втілення фіскальної політики в життя багатьох країн видно [6, с. 126–132; 7, с. 46-47], що стабільність та стійкість не стають автоматично постійними та тривалими. Несприятливі тенденції періодично повторюються, але їх причини та джерела, як правило, різні і є непередбачуваними. Тому фіскальне регулювання здійснюється і за допомогою такої форми здійснення фіскальної функції як застосування дискреційних заходів.

Форма здійснення фіскальної функції у якості дискреційних заходів – це такий зовнішній прояв методів упорядкування суспільних відносин в сфері економіки (галузі оподаткування зокрема), який можна характеризувати оперативною розробкою невідкладних екстрених фіскальних урядових рішень (які можуть входити в коло повноважень компетентних органів виконавчої влади, або (що відбувається набагато частіше) ще повинні підлягати законодавчому схваленню для подальшого виконання певними органами державного управління). Наприклад, в Україні Державна податкова служба певний час була наділена окремими установчими функціями, наприклад, приймала рішення про створення, реорганізацію, ліквідацію підприємств, установ, організацій, заснованих на державній власності. Дискреційне регулювання у випадку короткострокових заходів впливу здійснюється через вибір методів управління бюджетним дефіцитом та державним боргом; перегляд певних ставок (нормативів) оподаткування; напрямків та обсягу щодо розподілу бюджетних коштів. Можуть підлягати перегляду норми витрат на державні соціальні програми, програми сприяння фінансуванню інвестицій, трансфертні виплати, допомога населенню в умовах безробіття, витрати на створення нових робочих місць, обсяги фінансування апарату державного управління та ін. Як правило, дискреційна політика здійснюється шляхом змін щодо витрачання бюджетних коштів як на державному, так і на місцевому рівні. Перераховані заходи можуть привести до необхідності рестрикції бюджетів, тобто до законодавчого перегляду та нового затвердження їх дохідної та видаткової частин, а також бюджетної політики в цілому на період подолання несприятливих тенденцій в економіці.

Література:

1. Arthur Okun The Political Economy of Prosperity, Brookings Institutions, 1970. 5. Arthur Okun Equality and Efficiency: The Big Tradeoff, Brookings Institutions, 1975.

2. Євремів Д. П. Автоматичні стабілізатори в фінансовій системі України / Д.П. Євремів // Технологический аудит и резервы производства. – № 6/6(14) – 2013. – С. 24-26.
3. Кобильник Д. А. Деякі міркування стосовно дискреційних повноважень органів, що здійснюють фінансову діяльність в Україні / Д.А. Кобильник // Теорія і практика правознавства. – Вип. 2 (8) / 2015, – С. 1-10.
4. Полатай В. Ю. Правове регулювання інвестиційної діяльності : дис. канд. юрид. наук : 12.00.04 / Полатай Володимир Юрійович. – Х., 2000. – 173 с.
5. Кравцова Т. М. Державне регулювання господарської діяльності: адміністративно-правові аспекти : монографія / Т. М. Кравцова. – Суми, 2006. – 184 с.
6. Баклан О. В. Закордонний досвід державного регулювання економіки та підприємництва деяких країн Європейського Союзу / О. В. Баклан // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2010. – № 3. – С. 126–132.
7. Клим О. В. Адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності в Україні : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / Клим Олена Вікторівна. – К., 2009. – 205 с.
8. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки : [навч. посіб.] / Д. М. Стеченко. – 3-тє вид., випр. – К. : Знання, 2006. – 262 с.

Gabrelyan Andrey Yuryevich
PhD student
Kyiv International University
Kyiv, Ukraine

LEGAL MODES OF REGULATION OF THE PROSTITUTION: THEORY AND PRACTICE

Габрелян Андрій Юрійович
аспірант
Київський міжнародний університет
м. Київ, Україна

ПРАВОВІ РЕЖИМИ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОСТИТУЦІЇ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

The article is devoted to legal regimes of regulation of prostitution. It has been established that there are following regimes: criminalization of prostitution, decriminalization of prostitution and regulation of prostitution. The practice of applying these regimes in some countries of the world is studied.

Key words: prostitution, legalization of prostitution, prostitute, intimate service.

Статтю присвячено правовим режимам регулювання проституції. Встановлено, що існують наступні режими: криміналізації проституції, декриміналізації проституції та регулювання проституції. Досліджена практика застосування даних режимів в окремих країнах світу.

Ключові слова: проституція, легалізація проституції, повія, інтимна послуга.

Починаючи наше дослідження, слід виділити три окремі групи правових режимів, якими проституція може регулюватися в суспільстві. Цими режимами є: криміналізація проституції, декриміналізація проституції та її регулювання. Чому ми виділили саме групи даних режимів? Відповідь на це питання слід шукати у різних практичних формах

використання даних режимів на практиці в різних країнах світу і в різні історичні періоди розвитку людства. Розглянемо їх більш детально.

Першим із виділених нами режимів є криміналізації проституції як суспільного явища. По суті, це означає накладення заборони на всіх учасників проституції і переслідування в рамках закону тих, хто дану заборону порушив. При цьому заборона може бути введена:

- проти осіб, котрі надають інтимні послуги – повій;
- проти осіб, які отримують різноманітні вигоди від проституції або ж організовують надання повіями профільних послуг;
- проти осіб, що користуються послугами повій – клієнтів.

В основі необхідності криміналізації проституції, ідеологами даного правового режиму регулювання висувається теза про аморальність даного явища, заподіяння проституцією шкоди суспільству в психологічному плані (підрип принципів сім'ї, благочестя, «романтизація» даного виду діяльності і т.п.) та фізичному (підрип здоров'я населення внаслідок поширення повіями венеричних захворювань, взаємозв'язку проституції й наркоманії і т.п.). Крім того, наполягаючи на криміналізації проституції, її ідеологи у більшості своїх висновків вбачають можливість повного її викорінення із суспільного життя.

У багатьох країнах правовий режим криміналізації проституції існує у вигляді різних комбінацій заборонних норм (кримінальних, адміністративних), які застосовуються до суб'єктів, задіяних на ринку надання інтимних послуг.

Існують три основні різновиди криміналізації:

- заборонна криміналізація: будь-яка діяльність, пов'язана з продажем сексу, заборонена;
- аболіціоністська криміналізація: продаж і купівля сексу безпосередньо не є злочином, однак сутенерство, утримання борделів, залучення до проституції, купівля сексу в неповнолітніх і т.д., є злочином;
- криміналізація клієнта: продаж сексу легальний, проте організація проституції й купівля сексу є кримінально караними [2].

Наприклад, у Російській Федерації кримінального переслідування зазнають особи, які викриті у втягненні в заняття проституцією або у примушуванні до продовження заняття проституцією (ст. 240 КК РФ передбачає за такі дії (у різних їх проявах): накладення штрафу, обмеження волі, залучення до примусових робіт, позбавлення волі); адміністративного переслідування – зазнають особи, які займаються проституцією, – це тягне за собою лише накладення адміністративного штрафу (ст. 6.11. КпАП РФ). У РФ відсутнє покарання для осіб, що користуються послугами повій.

Як і в РФ, у Білорусі існує схожа модель правового режиму криміналізації проституції. Згідно ст. 17.5 КпАП РБ за заняття проституцією передбачено штраф або адміністративний арешт. Кримінальна відповідальність у вигляді позбавлення волі передбачена в Білорусі за організацію і (або) використання заняття проституцією чи створення умов для заняття проституцією (ст. 171 КК РБ). Клієнти повій відповідальності не несуть.

В Румунії заборонено надавати інтимні послуги і користуватися ними. На особу, викрити в проституції, накладається штраф, за його несплати дану особу направляють на громадські роботи. Слід підкреслити, що до недавнього часу в Румунії існувала кримінальна відповідальність за проституцію, але вона була скасована, оскільки не принесла ефективних результатів у боротьбі з даним явищем.

У США в усіх штатах (окрім Невади в 11 з її 16 округів) діє режим криміналізації проституції. У якості покарання передбачається тюремне ув'язнення (від 15 днів до 3 років) і штраф (від \$ 50 до \$ 25000). Середній штраф накладається в розмірі \$ 500-1000, а строк тюремного ув'язнення – 3-6 місяців. При повторному скоєнні правопорушення: штраф у розмірі \$ 1000-25000,

тюремне ув'язнення – 1-3 років. У США, в залежності від штату, встановлені санкції і для клієнтів, які практично аналогічні санкціям, що застосовуються до повій. Слід зазначити, що в США для осіб, які отримують різну вигоду від проституції або організовують надання повіями профільних послуг, передбачається більш суворе покарання. Наприклад, в Арізоні за утримання будинку розпусти або сутенерство може бути призначено покарання у вигляді тюремного ув'язнення на термін 18 місяців і/або штраф у розмірі \$ 150000, в Міннесоті передбачено ув'язнення на термін до 15 років і/або штраф до \$ 30000.

У країнах Європи на сьогоднішній день штрафи за відвідування повій накладаються у Великобританії, Ірландії, Ісландії, Норвегії, Франції та Швеції. При цьому в тій же Франції, Великобританії індивідуальна проституція існує в рамках закону.

Заборона на проституцію встановлена у всіх країнах Близького Сходу, де офіційною релігією є іслам. Проституцією в цих країнах займаються приїжджі жінки, які не визнають іслам. Слід зазначити, що незважаючи на заборону світської влади та релігії, на практиці існують і використовуються різні способи для уникнення встановлених нормами моралі та права обмежень, а саме: «літні шлюби», мут'а («тимчасові шлюби»), «туристичні шлюби», «шлюби на одну ніч» і т.п. Суть цих способів полягає в тому, що між клієнтом і повією укладається шлюб на певний час (день, місяць, на час відпустки і т.п.). Після визначеного терміну шлюб розривається. Перебуваючи в шлюбі чоловік (клієнт) може передавати дружині (повії) махр (майно) або грошову винагороду при розірванні шлюбу цілком на законних підставах.

Також проституція, незважаючи на її заборону, розвинена на курортах ОАЕ, Лівану, Сирії та інших країн. Слід зазначити, що саме через нелегальність проституції в цих країнах багато повій перебувають, по суті, в рабстві у сутенерів і власників борделів.

Наступним правовим режимом регулювання проституції є її декриміналізація. Під декриміналізацією проституції необхідно розуміти відсутність у законодавчих актах країни будь-якого виду юридичної відповідальності за проституцію і ті злочини, які тим чи іншим способом пов'язані з проституцією (сутенерство, утримання борделів і т.п.).

Ідея режиму повної декриміналізації, висунута представниками феміністських груп та організацій, що займаються захистом цивільних прав, базується на уявленні про те, що проституція, в принципі, не порушує закон, а є таким же видом зайнятості, як і будь-який інший, а повії не повинні бути відокремлені за своїм правовим статусом від інших громадян. Відповідно, для повій необхідне дотримання прав і умов праці, соціальний захист, захист від експлуатації та примусу [1, с. 33]. Слід зазначити, що даний режим є на даному етапі теоретичною абстракцією, на практиці він не використовується ні в одній країні світу.

Останнім і найбільш, на нашу думку, прийнятним правовим режимом є режим регулювання проституції, який, по суті є легалізацією (в тій чи іншій мірі) проституції. Суб'єкти, які надають інтимні послуги, не переслідуються законом, а сам режим на державному рівні допомагає: контролювати проституцію, запобігати поширенню серед повій та їх клієнтів інфекційних захворювань, що передаються статевим шляхом, забезпечувати дотримання громадського порядку на ринку інтимних послуг і т.п. Крім того, серед позитивних моментів легалізації проституції ми також можемо виділити можливість збору податків з осіб, що надають інтимні послуги, дотримання їх прав, запобігання насильства та будь-яких інших форм їх експлуатації. Що важливо, легалізація проституції допоможе знизити рівень корупції серед державного апарату, який при режимі криміналізації проституції отримує величезні доходи з «кришування» і протегування ринку інтимних послуг. Як і режим криміналізації, режим регулювання варіюється від країни до країни, маючи відмінності, як за формою, так і за змістом.

Частково проституція легалізована в Казахстані. З 2001 року, після прийняття нового адміністративного законодавства відповідальність за зайняття проституцією була скасована. При цьому в Кодексі Республіки Казахстан про адміністративні правопорушення існує стаття 449 «Докування в громадських місцях», яка відноситься, в тому числі, й до повій, і забороняє

настирливу пропозицію інтимних послуг потенційним клієнтам. Кримінально караними злочинами в Казахстані вважаються втягнення у зайняття проституцією та утримання місць розпусти. Покарання за дані злочини варіюються від штрафу до позбавлення волі.

Як ми вже відзначали вище, у Франції й Великобританії індивідуальна проституція існує на легальних умовах. У цих країнах заборонено утримання борделів і сутенерство. Крім того, у Великобританії існує кримінальна відповідальність за контакт із повією в разі, якщо її примусили торгувати своїм тілом. У Франції кожна повія отримує спеціальний патент. У ньому прописано, що їй дозволено робити, а що – ні. За порушення норм патенту накладаються штрафи. У Великобританії патентів немає, але практикується «керований підхід» для контролю за ринком інтимних послуг. Оскільки в цій країні діє заборона не на проституцію, а на пропонування інтимних послуг у громадських місцях, то владою було вирішено скасувати дане обмеження в так званих «керованих районах» – офісні та промислові квартали, які вночі не функціонують. У цих районах правоохоронні органи забезпечують безпеку повій, а благодійні організації, у свою чергу, підтримують їх (надають консультації по медичному та соціальному захисту, розповсюджують безкоштовно засоби контрацепції тощо) і стежать за безпекою.

Найбільш м'який, і, на наш погляд, найбільш опрацьований режим регулювання проституції існує в Німеччині. Особливо це проявилось у 2002 році після прийняття Закону «Про регулювання правових відносин осіб, які займаються проституцією», згідно з яким у країні були легалізовані борделі. Закон вніс суттєві зміни до трудового й соціального законодавства Німеччини, у зв'язку з чим повії отримали можливість мати пенсійну та лікарняну страховку, отримувати стаж за свою роботу і т.п. Під заборонаю в Німеччині залишається лише сутенерство.

Немає заборони на заняття проституцією, але караються сутенерство та організація борделів у таких європейських країнах, як Бельгія, Боснія і Герцеговина, Іспанія, Італія, Ліхтенштейн, Люксембург, Польща, Фінляндія та Чехія.

Підсумовуючи, слід підкреслити той факт, що в усіх країнах, незалежно від правового режиму регулювання проституції, ринок інтимних послуг існує. При цьому в тих країнах, у яких вона контролюється, існує й ринок нелегальних інтимних послуг, оскільки багато аспектів інтиму залишаються під заборонаю (наприклад, у всіх країнах заборонена дитяча проституція, педофілія з цілком обґрунтованих підстав вважається тяжким злочином, заборонені сексуальні контакти із представниками тваринного світу і т.п.). В аспекті нашого дослідження нас цікавить лише той момент, що країни, які регулюють проституцію, отримують від цього колосальні податкові надходження до бюджету, а ті країни, які не регулюють, у свою чергу, не заперечують, що фінанси з ринку інтимних послуг спрямовуються в тіньовий сектор економіки.

Література:

1. Покатович Е. В. Экономический анализ рынка нелегальных услуг : дисс. ... кандидата экономических наук : 08.00.13. Москва, 2006. 112 с.
2. <https://uk.wikipedia.org> – Вікіпедія. Вільна енциклопедія

Gorkava Victoria Yuriivna
PhD student

STAGES OF PROCEEDINGS IN CASES OF ADMINISTRATIVE OFFENSES IN THE FIELD OF ROAD TRAFFIC

Горкава Вікторія Юріївна
здобувач

*Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

СТАДІЙНІСТЬ ПРОВАДЖЕННЯ ПО СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

The article is devoted to the definition of the number and content of the stages of proceedings on administrative violations in the field of traffic. There are four main stages inherent in the handling of these cases.

Key words: road traffic, administrative offenses, stages, consideration of the case.

Статтю присвячено визначенню кількості та змісту стадій провадження по справах про адміністративні правопорушення у сфері дорожнього руху. Виділено чотири основні стадії, притаманні провадженню у даних справах.

Ключові слова: дорожній рух, адміністративні правопорушення, стадії, розгляд справи.

Починаючи наше дослідження слід відзначити, що в науковій літературі існують різноманітні стадійні поділи проваджень у справах про адміністративні правопорушення. Наприклад, багато авторів використовують чотирьохстадійний підхід, в рамках якого виділяють: порушення справи про адміністративне правопорушення; розгляд та вирішення справи по суті (адміністративна юрисдикція у першій інстанції); перегляд винесеної постанови і (або) рішення (адміністративна юрисдикція в другій інстанції); виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення [1, с. 423]. Використовуючи різні варіанти поділу вищеназваних стадій на самостійні складові, ряд авторів виділяють і п'ятистадійну структуру адміністративного провадження (наприклад, стадія розгляду справи та стадія прийняття рішення по справі), розподіл стадії перегляду прийнятих рішень на дві самостійні стадії – оскарження й опротестування – зумовлює виникнення вже шестистадійної структури провадження [6, с. 47]. Незважаючи на різні підходи до цього питання в літературі, ми вважаємо, що основною рисою у виділенні стадій та етапів проваджень у справах про адміністративні правопорушення повинна бути їх обов'язковість та гнучкість. При цьому гнучкість повинна ґрунтуватися на нормах КУпАП і виходити з особливостей конкретних справ. На нашу думку, провадженню по справах про адміністративні правопорушення в галузі дорожнього руху притаманні наступні стадії:

1. Порушення справи про адміністративне правопорушення та її адміністративне розслідування у сфері дорожнього руху. Починаючи з цієї стадії виникають передумови для ефективного виконання задач провадження по справах про адміністративні правопорушення. В цій стадії виділяють наступні етапи: порушення адміністративної справи; встановлення фактичних обставин справи; процесуальне оформлення результатів розслідування; направлення матеріалів справи за підвідомчістю [4, с. 160].

В межах цієї стадії установлюється факт протиправної поведінки, особа правопорушника, інші фактичні обставини у справі, збираються й аналізуються докази,

дається первісна правова оцінка скоєному, тобто здійснюється певне адміністративне розслідування у справі з відповідним процесуальним оформленням результатів такого розслідування з метою підготовки справи для розгляду по суті тощо. Дана стадія завершується складанням протоколу по справі про адміністративне правопорушення.

Слід зазначити, що стадія порушення справи про адміністративне правопорушення у сфері дорожнього руху, має найважливіше значення для повного, всебічного й об'єктивного розгляду справи. Це обумовлено тим, що саме на цій стадії, як ми вже зазначили, проводиться процесуальне оформлення матеріалів, формується доказова база, здійснюється попередня кваліфікація правопорушення, встановлюються основні учасники процесу та ін.

Проведення адміністративного розслідування у справі про адміністративне правопорушення у сфері дорожнього руху є факультативною стадією, оскільки наявність підстав для його проведення визначає посадова особа. В цілому, адміністративне розслідування у справах про адміністративні правопорушення в галузі дорожнього руху є сукупністю процесуальних дій посадової особи, уповноваженої скласти протокол про адміністративні правопорушення, спрямованих на встановлення всіх обставин правопорушення, їх дослідження, фіксацію, юридичну кваліфікацію та процесуальне оформлення, здійснення яких необхідне для отримання додаткових відомостей і матеріалів з метою об'єктивного вирішення питання про порушення справи про адміністративне правопорушення, що не володіє ознаками самостійної стадії [7, с. 70]. У зв'язку з цим проведення адміністративного розслідування і було нами об'єднано з порушенням справи про адміністративне правопорушення в одну загальну стадію.

2. Розгляд справи про адміністративне правопорушення у сфері дорожнього руху в суді. Судовий розгляд справ про адміністративні правопорушення є важливим і одним із найбільш поширених видів діяльності суду. С.О. Короед справедливо зазначає, що судовий розгляд справ про адміністративні проступки за своєю правовою природою є адміністративно-деліктною діяльністю судів, яку, як основну стадію провадження в справах про адміністративні правопорушення, можна охарактеризувати як судове адміністративно-деліктне провадження (адміністративно-деліктне судочинство), що є формою реалізації адміністративно-деліктних повноважень судів під час здійснення ними правосуддя в цих справах та формою вирішення адміністративно-конфліктної ситуації, яка виникла внаслідок вчинення адміністративного проступку або ж необґрунтованого складення протоколу про його вчинення щодо невинної особи, і розв'язати (вирішити) яку покликаний саме суд, який розглядатиме цю справу. Узагальнивши наявні в юридичній літературі думки вчених щодо кількості та змісту етапів стадії розгляду справи, а також враховуючи відповідні положення КУпАП, можна виділити такі основні чотири складові етапи: підготовка справи про адміністративний проступок до розгляду і заслуховування; розгляд справи по суті (заслуховування, дослідження обставин справи, аналіз зібраних у справі матеріалів та їх правова оцінка); прийняття у справі рішення (винесення постанови по справі); доведення рішення (постанови) до відома заінтересованих осіб [2, с. 103].

Незважаючи на те, що всі ці етапи тісно пов'язані між собою вони мають свої специфічні цілі, завдання і рамки, а також характеризується завершеністю і відносною самостійністю.

3. Виконання постанови за результатами розгляду справи про адміністративне правопорушення у сфері дорожнього руху. Звернення постанови до виконання починається, як зазначає О.В. Семенистий, з етапу набуття постановою законної сили. Одне із завдань, яке вирішує правозастосувач, уповноважений на виконання постанови по справі про адміністративне правопорушення, – це визначення моменту, коли постанова починає діяти і породжувати на основі правових норм відповідні правові наслідки [8, с. 49]. Дана стадія має важливе процесуальне значення, оскільки перебіг терміну давності виконання постанови залежить від звернення постанови до виконання та її виконання.

Як окремий етап дана стадія може включати відстрочку виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у сфері дорожнього руху. Відстрочка виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу (за винятком стягнення штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення) здійснюється в порядку, встановленому законом. Підставами відстрочки є наявність обставин, що ускладнюють виконання постанови або роблять її виконання неможливим. Відстрочка надається на строк до одного місяця.

4. Оскарження постанови про адміністративне правопорушення у сфері дорожнього руху. Дана стадія провадження у справах про адміністративні правопорушення являє собою перегляд винесеної постанови у справі в передбачених випадках. Крім того, право на оскарження і перегляд постанови у справі про адміністративне правопорушення є однією з гарантій захисту прав особи, забезпечення законності її притягнення до адміністративної відповідальності [3, с. 56]. Згідно ст. 287 КУпАП ця гарантія надається особі, щодо якої її винесено, а також потерпілим. Слід зазначити, що дана стадія не є обов'язковою, вона виникає лише з ініціативи особи, відносно якої ведеться провадження, потерпілих та прокурора, шляхом реалізації ним своїх повноважень щодо нагляду за додержанням законів при застосуванні заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Таким чином, провадження по справах про адміністративні правопорушення у сфері дорожнього руху має свою структуру, утворену сукупністю стадій (які, в свою чергу, складаються з етапів), що характеризуються самостійністю, функціональною спрямованістю й завершеністю. Ми виділили чотири основні стадії, притаманні провадженню у справах про адміністративні правопорушення в галузі дорожнього руху: порушення справи про адміністративне правопорушення та її адміністративне розслідування; розгляд справи про адміністративне правопорушення у сфері дорожнього руху в суді; виконання постанови за результатами розгляду справи; оскарження постанови про адміністративне правопорушення у сфері дорожнього руху.

Література:

1. Административное право: учебник / Под ред. Ю. М. Козлова, Л. Л. Попова. М.: Юрист, 2002. 699 с.
2. Адміністративне право України: навчальний посібник / За заг. ред. Т. О. Коломєць, Г. Ю. Гулевської. К.: Істина, 2007. 216 с.
3. Горкава В. В. Оскарження постанови у справі про адміністративні правопорушення як елемент гарантії реалізації права громадян на захист. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право, 2014. № 3. С. 55–59.
4. Завальний М. В. Порушення справи про адміністративне правопорушення та її розслідування. Університетські наукові записки, 2009. № 4. С. 160–165.
5. Кошелкин С. Ю. Производство по делам об административных правонарушениях в области дорожного движения: диссертация ... кандидата юридических наук. Москва, 2009. 219 с.
6. Лазарев Б. М. Административная ответственность. М.: Знание, 1976. 64 с.
7. Молчанов П. В. Возбуждение дела об административном правонарушении в области дорожного движения: диссертации ... кандидата юридических наук. М., 2008. 214 с.
8. Семенистый А. В. Правовые и организационные основы исполнения органами внутренних дел постановлений о назначении административных наказаний: дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2004. 236 с.

Heorhi Kolas
Student

THE DISCUSSION OF THE FINANCIAL LEASING NATURE IN RUSSIAN LEGAL DOCTRINE

Abstract: The article is devoted to the problem of the legal nature of financial leasing. Despite its long history disputes about its nature and possible approaches to regulation are continue to arise. There are a lot of approaches have been developed in understanding its nature. Author describes the basic approaches of understanding the its nature and highlights the main discussion issues in Russian legal doctrine.

Keywords: financial leasing transaction, financial leasing contract, financial leasing transaction contract, lease, legal nature.

As it traditionally considered the history of the financial leasing started in the middle of the XIX century. Back then the American company The Bell Telephone Company began renting telephone sets out to attract customers. However, a rail transport gave the most significant impetus in the rapid spreading of financial leasing. Railway companies avoiding large expenses was acquiring locomotives, wagons not in ownership, but only for rent. Later, in early 50-ies of the XX century the interest of both vehicle manufacturers in selling their products and financial companies in a investments led to the appearance of the first leasing companies [1, p. 299-300].

However, despite its prevalence, there is no such thing as a single universal concept of nature of financial leasing, it has not been worked out yet. Disputes about the nature of financial leasing are mainly based on the answers to three questions: firstly, is there already an elaborated type of contract to which the financial leasing contract can be attributed; secondly, if there is such type of contract, then what type is it; and, thirdly, if such type of contract does not exist, do legal science need a different understanding of leasing, and what it would be then?

To answer first question it is necessary to distinguish two main concepts the rental and the credit one. The first is based on the assumption that financial leasing is a type of lease, the rental agreement. This approach widely supported in Russian legal doctrine. Externally the financial leasing seems to be very similar to the lease. A lessee uses a leased asset and pays leasing payments, there is no big difference. Furthermore, recognition of leasing as a type of lease in the A. Ivanov's opinion is "a convenient technical measure that avoids the duplication of many norms common to all types of lease" [6, p. 33].

The second approach in understanding financial leasing is based on the peculiarities of the economic content of financial leasing, revealing its financial essence. Therefore, A. Egorov believes financial leasing is a mixed contract with elements of credit and commission. A commission agent (a lessor) buys on the instructions of the committent (a lessee) the necessary goods, and additionally credits with accruing interest. Concurrently A. Egorov points out two facts, why financial leasing should not recognize as the lease [5].

Firstly, the rent payments are based on the average market rate for the use of a similar asset. The sum of the financial leasing payment consists of the asset full price with interest accrued on amount of this price for the whole period of the lease plus the lessor's remuneration. This sum is divided by a number of periodic payments. Therefore, if the period of use is prolonged the amount of the leasing payment remains the same, but the amount of each periodic payment decreases, in contrast to this the prolongation of the lease leads to an increase of the whole amount of the rent payment even though rent payments remain on the same rate.

Secondly, financial leasing is fundamentally different from lease in the question of risk sharing. The issue of the risk of accidental loss or deterioration of the leased asset is regulated on the grounds of diametrically opposite approaches. In lease, a lessor is obliged to guarantee the

useable state of the asset, this is the basic principle which implies the landlord's duty to repair an asset and the impossibility of demanding rental payments in case an asset cannot be used due to damage. In financial leasing, the risk of accidental loss or deterioration of the leased asset rests with the lessee [5].

The third approach is based on the idea of recognizing financial leasing as an independent legal institute. E. Sukhanov supposes that complex leasing operations include not only relationship between lessor and lessee, therefore, attempts to determine the legal nature of financial leasing with the help of already known lease, purchase and sale, loan, credit, commission and others lead to misunderstanding, since financial leasing contains features that are not inherent in these institutions [2, p. 206].

E. Kabatova recognizes financial leasing as a single tripartite transaction and the combination of the contract of sales and the contract of lease. She believes that financial leasing is a complex structure that makes up a single set of relationships in which none of the elements can exist independently without the others, every element generates the emergence of another [7, p. 78-79]. I. Reshetnik considers it necessary to recognize the tripartite nature of the financial leasing agreement, because it would lead to creation of most effective regulation in accordance with the needs of each of their participants. Y. Kharitonova expresses the idea that leasing should not be viewed as a complex transaction which is formalized by two types of contracts: the contract of sale and purchase and leasing contract. In her opinion, it is necessary to recognize financial leasing as a holistic contract within its own holistic regulation [Cit. on 8].

A. Ivanov, the proponent of rental concept of the financial leasing criticizes the recognition of the financial leasing as a tripartite transaction. He argues that participants of financial leasing do not have a single right or obligation that belonged to all of them. In A. Ivanov opinion, a multilateral agreement must have rights or obligations that would be corresponded to each of the parties [4, p. 232]. Sharing this point V. Vitryansky supposes that "the view of the financial leasing agreement as a tripartite transaction does not fit into the existing understanding of a civil transaction in civil law, because "two independent bilateral transactions: sale and lease - even in the closest connection cannot form a third trilateral transaction. V. Vitryansky believes that relationship based on leasing appear to be "a complex structure of contractual relations, consisting of two types of contracts: a contract for the sale of leased assets, concluded between the seller and the lessor, and the leasing contract concluded between the lessor (as the owner of the leased assets) and the lessee" [1, p. 612].

After conducting a research in the history of leasing and analyzing the existing approaches due to its nature, we came to the following conclusions:

1. With respect to the rental concept of financial leasing, we believe that this concept does not correspond to the nature of the relations that caused its emergence. There are substantial differences in the regulation of lease and financial leasing on such fundamental issues as the calculation of rental (leasing) payments and the risk of accidental loss or deterioration of the leased asset. It should be emphasized that the recognition of the financial leasing as a type of lease does not simplify its legal regulation, does not relieve legislative of repeated rules, at least in the Russian Federation. The main regulation of financial leasing is contained outside of the Civil Code of the Russian Federation, in particular, in the federal law "About financial leasing", and the Civil Code contains only fundamental provisions [3; 9].

2. We are agreed that the credit theory of financial leasing better reflects the economic content of the leasing transaction. We believe that the recognition of the institution of commission in the content of the leasing transaction is justified. However, by the law of the Russian Federation, neither the loan agreement (due to the obligatory transfer of the ownership) nor the credit agreement (in view of the fact that only money can be transferred by this agreement) cannot be used to transfer the right of use and determine its terms. Therefore, we suppose that according to this theory the legal regulation of financial should still be based on the lease regulation, and due to a lack of simplification of legislation, we consider this approach as unsuccessful.

3. We believe that the approach that recognizes financial leasing as an independent tripartite transaction is the most successful nowadays. Financial leasing merely does not fit into any of the already developed types of contracts. This approach allows to protect the rights and legitimate interests of all three participant of financial leasing. After all, recognition of leasing only as a bilateral transaction between the lessee and the lessor, will inevitably lead to a disparagement of the role of the supplier in the leasing agreement and the role of the lessee in the contract of sale. Otherwise, this will entail the need for creation a separate legislation to regulate of the contract of leasing assets sale.

4. We believe that financial leasing needs a separate independent regulation. This measure will not complicate the legal regulation of financial leasing and, at the same time, will simplify the understanding and application of legislation on leasing. 5. We do not agree with the opinion that such transaction should be documented by contract of sale and contract of financial leasing. In our opinion this approach separates two closely related terms: the financial leasing transaction and the financial leasing contract. It is impossible to conclude a contract without concluding a transaction. We believe that this approach allows to conclude a financial leasing contract without concluding a financial leasing transaction. Therefore, we propose a new term a "financial leasing transaction contract". By financial leasing transaction contract we propose to understand one of the two contracts which form a whole financial leasing transaction. It is either a contract between the supplier and the lessor, which mediate the transfer of ownership from the supplier to the lessor, or a contract between the lessor and the lessee, which mediate the choice of the supplier, the transfer to use and the conditions of using the leased asset. Both these contracts should be regulated by a single financial leasing regulation, and in the part not regulated by the special legislation, the provisions on purchase and sale for the first contract and the provisions on lease for the second one should be applied subsidiarily.

In conclusion, we believe that financial leasing should be recognized as an independent tripartite transaction which needs a special legal regulations and which is formalized by means of concluding two financial leasing transaction contracts. The norms on contract of sale and contract of lease should regulate financial leasing transaction contracts subsidiarily in the part that not regulated by special financial leasing legislation.

Bibliography:

1. Брагинский, М.И. Договорное право: в 2 кн. / М.И. Брагинский, В.В. Витрянский. – М.: Статут, 2003. – 800 с.
2. Гражданское право. В 4 т. Том 3: Обязательственное право: Учебник. Под ред. Е.А. Суханова. – 3-е изд. – М.: Волтерс Клувер, 2008 – 800 с.
3. Гражданский кодекс Российской Федерации (часть вторая): принят Государственной Думой от 22 декабря 1995 г. № 14-ФЗ // Консультант Плюс: Версия Проф. Технология 3000 / ООО «ЮрСпектр». – М., 2017.
4. Гражданское право: учеб.: в 3 т. Т. 2. – 4-е изд., перераб. и доп. / Е.Ю. Валявина, И.В. Елисеев [и др.]; отв. ред. А. П. Сергеев, Ю. К. Толстой. – М.: Проспект, 2005. – 848 с.
5. Егоров, А.В. Тезисы вводного доклада на круглом столе «Лизинговая операция: как распутать клубок противоречий» // Режим доступа: http://privlaw.ru/wp-content/uploads/2016/03/Tezisy_Egorova.doc – Дата доступа: 28.01.2018.
6. Иванов, А.А. Договор финансовой аренды (лизинга): учеб.-практ. пособие / А.А. Иванов. — М.: Проспект, 2001. – 64 с.
7. Международное частное право: Учебник. В 2 т. Т. 1: Общая часть / отв. ред. С.Н. Лебедев, Е.В. Кабатова. – М.: Статут, 2011. – 400 с.
8. Москалевич, Г.Н. Правовое регулирование лизинговых отношений в республике Беларусь, диссертация: дис. ... канд. юрид. наук. ЧУО «БІП – Інститут правоведення». – Минск, 2007. – 154 с.

9. О финансовой аренде (лизинге): Федеральный Закон Российской Федерации, 29 октября 1998 № 164-ФЗ // Консультант Плюс: Версия Проф. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр». – М., 2017.

*Расюк Анастасія Олександрівна
провідний науковий співробітник
3-го науково-дослідного відділу
науково-дослідної лабораторії кримінологічних досліджень
та проблем запобігання злочинності
Державного науково-дослідного інституту МВС України
кандидат юридичних наук
старший науковий співробітник*

**CONCERNING THE STUDY OF CRIMINAL OFFENSES
COMMITTED IN THE FIELD OF TRANSACTIONS WITH
REAL ESTATE OBJECTS**

**ЩОДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЯКІ
ВЧИНЯЮТЬСЯ У СФЕРІ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З ОБ'ЄКТАМИ
НЕРУХОМОГО МАЙНА**

The article proposes a criminological characteristic of crimes in the field of turnover of real estate objects and their classification, determines the main, auxiliary, accompanying types and methods of committing crimes inherent in the technology of the circulation of real estate objects in the sphere of corporate property, as well as technologies of the turnover of real estate in sphere of investment housing construction.

Key words: real estate market; housing development; stealing; related crimes; way of committing fraud; raiding; turnover of residential real estate; land market; residential property market (primary and secondary); nonresidential real estate market (commercial real estate market and commercial non-industrial real estate market).

У статті пропонується кримінологічна характеристика злочинів у сфері обороту об'єктів нерухомості та їхня класифікація, визначаються основні, допоміжні, супутні види й способи вчинення злочинів, притаманних технологіям обігу об'єктів нерухомості у сфері корпоративної власності, а також технологіям обороту об'єктів нерухомості у сфері інвестиційного будівництва житла.

Ключові слова: ринок нерухомості; забудова житла; розкрадання; супутні злочини; спосіб вчинення шахрайства; рейдерства; оборот житлової нерухомості; ринок землі; ринок житлової нерухомості (первинний та вторинний); ринок нежитлової нерухомості (ринок комерційної промислової нерухомості та ринок комерційної непромислової нерухомості).

В сучасних умовах формування економічної системи України важливу роль відіграє ринок нерухомості, який в системі національної економіки виконує соціальні, інвестиційні, технологічні та низку інших завдань. Ринок нерухомості є одним із найбільш значущих сегментів економіки, головним чином, через свою соціальну складову. Процеси, які відбуваються в ньому, торкаються інтересів усіх верств населення, а тому криміналізація обігу нерухомості тягне за собою негативні наслідки не лише для криміногенної, а й в цілому для соціально-політичної ситуації в державі.

Чинне цивільне, господарське та податкове законодавство України не містить вичерпного нормативного переліку того, що має юридично вважатися нерухомістю. Водночас, відсутність юридично закріпленого поділу нерухомості на види спричиняє велику кількість проблем прикладного характеру, які ускладнюють проведення легальних операцій з нерухомим майном.

Таким чином, передбачення у Законі України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» [1] вичерпного переліку того, що має вважатися нерухомістю, сприятиме стабілізації ринку нерухомості в Україні, підвищенню ефективності правового регулювання вказаного питання, запобіганню протиправних дій, інших сумнівних угод, що вчиняються відносно об'єктів нерухомого майна.

Основними напрямками господарського обігу об'єктів нерухомості є:

- сфера корпоративної власності;
- інвестиційно-будівельна сфера житла та інших об'єктів нерухомості;
- вторинний ринок житла;
- сфера земельних відносин (від виділення, отримання земельних ділянок, до різних напрямів землекористування).

У всіх чотирьох напрямках господарського обігу об'єктів нерухомості можуть вчинятись основні, допоміжні та супутні економічні злочини, а також основні, допоміжні та супутні кримінальні правопорушення загального характеру. Такий поділ злочинів зумовлений тим, що вчиняються «основні» економічні злочини (ст. 191 КК України) та загально-кримінальні правопорушення (ст. 190 КК України) тощо, за допомогою «допоміжних» економічних злочинів (службові підроблення службових осіб (ст. 366 КК України), підробка документів (ст. 358 КК України) тощо) та загально-кримінальних правопорушень (підробка документів шахраями, силове вимагання, тощо) [2].

Аналіз статистичних даних за 2013 – 2016 роки свідчить про те, що спостерігалось зменшення кількості кримінальних правопорушень у сфері операцій з нерухомим майном на 41,2%, хоча її приріст (падіння) сповільнився протягом вказаного періоду: у 2014 р. порівняно з 2013р. – на 27,5%; у 2015 р. порівняно з 2014 р. – на 17,5%; у 2016 р. порівняно з 2015 р. – на 1,8%. Проте частка особливо тяжких кримінальних правопорушень від кількості облікованих за період, що розглядається, зросла з 7% до 8,1%, а частка кримінальних правопорушень середньої тяжкості зросла з 20,1 у 2013 р. до 27,5% у 2016 р.

Серед кримінальних правопорушень, що вчиняються у сфері операцій з нерухомим майном, за ступенем тяжкості основну частку склали злочини невеликої тяжкості – 45,4%, більше третини – особливо тяжкі та тяжкі злочини, а злочини середньої тяжкості – майже чверть.

За спрямованістю серед кримінальних правопорушень у сфері операцій з нерухомим майном за 2013 – 2016 рр. найбільша частка (70,7%) кримінальних правопорушень вчинялась у сфері службової діяльності, 20% склали кримінальні правопорушення проти власності, 4% – господарські злочини тощо [3].

Основні ознаки загально-кримінальних правопорушень у сфері обороту об'єктів нерухомості такі:

- посягають на два об'єкта (економічні відносини і особисті права власників об'єктів нерухомості);
- мають економічно-корисливу мотивацію; можуть вчинятись у сфері економіки, у т. ч. і в такому напрямі економічної діяльності як сфера обороту об'єктів нерухомості;
- технології вчинення загально-кримінальних правопорушень є в основному очевидними (шантаж, вимагання, погроза вбивства, вбивство та ін. подібні злочини мають очевидні й самопроявні ознаки насильницьких дій відносно потерпілих);
- здатність загальнокримінальних правопорушень до самопрояву (знаходження трупа з ознаками вбивства, наявність заяви потерпілого про вимагання у нього житла чи інших об'єктів нерухомості, погрози, тощо).

Шахрайство (ст. 190 КК України) є найбільш розповсюдженим видом заволодіння чужим майном або видом придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою (шахрайство) у сфері корпоративної власності.

Для досягнення цілей заволодіння майном підприємства, чи підприємством у цілому, рейдери-шахраї здатні не лише на шахрайське, а й на силове захоплення об'єктів нерухомості: Вимагання (ст. 189 КК України), яке може перерости у Розбій (ст. 187 КК України), Спричинення тілесних ушкоджень (ст. ст. 121, 122 КК України) або навіть Вбивства (ст. 115 КК України); Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації (ч. 2 ст. 206-2 КК України) за попередньою змовою групою осіб, або з погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, або поєднані з насильством, що не є небезпечним для життя і здоров'я, або з пошкодженням чи знищенням майна.

У сфері інвестиційного будівництва житла вчиняються, як правило, привласнення і шахрайське заволодіння коштами громадян під виглядом дольового будівництва житла. Вчинення силових загально-кримінальних злочинів, у сфері інвестиційного будівництва житла, виключати не можна, однак, їх вчинення у сфері інвестиційного будівництва скоріше виключення, ніж правило.

Запобігання рейдерському захопленню підприємств та об'єктів нерухомості, що їм належать, заважає безпідставна декриміналізація таких складів злочину як «фіктивне банкрутство» (ст. 218 КК України), «незаконні дії у разі банкрутства» (ст. 221 КК України), «порушення порядку випуску (емісії) та обігу цінних паперів» (ст. 223 КК України), котрі й зараз не втратили своєї суспільної небезпеки.

За їх допомогою часто вчиняються вкрай небезпечні діяння, пов'язані з підготовкою підприємств до рейдерського захоплення, що неминуче тягне за собою перехід права власності на нерухоме майно цих підприємств.

Отже, зменшити негативний вплив зазначених вище суспільно-шкідливих дій в цілому на економіку України та ринок нерухомості без поновлення їхньої криміналізації неможливо. Виходячи з цього, вбачаємо за доцільне повернення до КК України раніше скасованих норм, які передбачали кримінальну відповідальність за фіктивне банкрутство, незаконні дії у разі банкрутства, порушення порядку випуску та обігу цінних паперів.

Література:

1. Кримінальний кодекс України 5 квітня 2001 р.
URL:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/card/2341-14> (дата звернення: 10.02.2018).
2. Закон України № 1952-IV від 1 липня 2004 р. «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень». URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1952-15> (дата звернення: 10.02.2018).
3. Звіт про кримінальні правопорушення, вчинені на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності за січень-грудень 2014, 2015 та 2016 роки // Генеральна Прокуратура України. Статистична інформація про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності.
URL:http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113285&libid=100820&c=edit&_c=fo (дата звернення: 10.02.2018).

SECTION 10. Pedagogics

Bogomolova Natalya Nikolaevna

graduate student

Institute for Educational Problems

National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

Zaporozhye, Ukraine

Scientific supervisor - doctor of ped. Sciences, Professor Verbitskaya P.V.

**CIVIL EDUCATION AS THE PRIORITY STRATEGY
OF EDUCATIONAL POLICY IN UKRAINE**

Богомолова Наталія Миколаївна

аспірантка

Інститут проблем виховання

Національна академія педагогічних наук України

м. Запоріжжя, Україна

Науковий керівник – доктор пед. наук, професор Вербицька П.В.

**ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА ЯК ПРИОРИТЕТНА СТРАТЕГІЯ ОСВІТНЬОЇ
ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ**

Annotation: the article talks about the importance of civic education in Ukraine, is conditioned by the new socio-political realities of Ukrainian society, the search for common democratic values and national ideals for citizens, and the country's participation in global political, economic and sociocultural processes.

Keywords: citizen, civic education, education for democratic citizenship.

Анотація: в статті йдеться про важливість громадянської освіти в Україні, яка зумовлена новими соціально-політичними реаліями українського суспільства, пошуком спільних для громадян демократичних цінностей і національних ідеалів, участю країни в загальноосвітніх політичних, економічних і соціокультурних процесах.

Ключові слова: громадянин, громадянська освіта, освіта для демократичного громадянства.

У період швидкоплинних змін та зростаючої різноманітності особлива потреба відчувається в активних, поінформованих та відповідальних громадянах. Нині повсюдно визнається, що формування таких громадян залежить від освіти.

Як підготувати випускника до успішного життя у майбутньому, а водночас подбати про подальше закорінення принципів демократії, прав людини та верховенства права у суспільстві – такий виклик постає сьогодні не лише перед Україною, але й іншими демократичними країнами Європи. У процесі модернізації змісту освіти міжнародна спільнота (а насамперед міжнародні організації – ОЕСР, ЄС, ООН) розробляють рекомендації щодо формування у молоді ключових компетентностей, які сприяють якнайповнішій особистій та професійній самореалізації, ефективній соціальній та громадянській взаємодії, а також розвитку суспільних інститутів. Рада Європи приділяє окремої уваги розвитку громадянських компетентностей, визнаючи їхню провідну роль у формуванні та поглибленні культури демократії, а відтак, підтримує зусилля європейських країн із пропагування освіти для демократичного громадянства і прав людини (ОДГ/ОПЛ).

Розвиток демократичного суспільства в Україні тісно пов'язаний з дотриманням прав кожної людини, активізацією громадянськості в усіх сферах життя. Демократична громадянська освіта стає пріоритетною стратегією освітньої політики України.

Важливість громадянської освіти в Україні зумовлена новими соціально-політичними реаліями українського суспільства, пошуком спільних для громадян демократичних цінностей і національних ідеалів, участю країни в загальносвітових політичних, економічних і соціокультурних процесах. Це потребує освіти для демократичного громадянства через якісне формування громадянської ідентичності, здатності й готовності молодшої людини до усвідомленого вибору шляхом критичного аналізу різних можливостей та варіантів, активної участі в суспільних процесах, установлення конструктивних відносин на засадах соціального партнерства. Таким чином, одним із основних соціальних замовлень у школі є формування й розвиток здатності школярів до життя й діяльності у правовій демократичній державі.

Метою сучасної освіти є виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству. Держава має створювати умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов'язаних з реалізацією особою своїх прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина.

Засадами державної політики у сфері освіти є формування усвідомленої потреби в дотриманні Конституції та законів України, нетерпимості до їх порушення; формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками; формування громадянської культури та культури демократії [1].

Метою Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» визначено забезпечення проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти за напрямками запровадження нового принципу педагогіки партнерства та удосконалення процесу виховання; формування особистості, здатної до критичного мислення та патріота з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами, здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини; інноватора, здатного змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, навчатися впродовж життя. Серед ключових компетентностей визначено соціальні і громадянські компетентності [3].

Прагнучи долучитися до спроб розробити ефективну модель розвитку освіти для демократичного громадянства і прав людини у школі, в Україні впроваджується Програма «Демократична школа», за результатами якої узагальнені головні виклики щодо формування компетентностей для демократичного громадянства у школі:

- брак спільного стратегічного бачення цінностей, місії та цілей школи суб'єктами шкільного життя й відсутність із цього приводу дискусій, діалогу щодо викликів і потреб, шляхів їх реалізації;
- брак системності й відсутність загальношкільного підходу, мінімум міжпредметних зв'язків у формуванні компетентностей для демократичного громадянства;
- авторитарний стиль управління й врядування;
- відсутність демократичних принципів в управлінській вертикалі;
- формальний характер органів шкільного самоврядування, відсутність в учнів можливості здобувати досвід реальної демократичної участі у школі та громаді;
- низький рівень довіри і партнерських відносин між вчителями, батьками та учнями; невміння вести конструктивну дискусію;
- невміння шкіл формувати свій позитивний імідж, популяризувати свої досягнення серед місцевої громади;

- брак соціального партнерства школи та інституцій громадянського суспільства, низький рівень довіри до громадських організацій і, як наслідок, недостатнє використання їхнього потенціалу в освітньому процесі;

- звітно-показовий характер позакласної виховної роботи, перевантаженість заходами;

- схильність до невизнання і замовчування проблем (цькування, насильство у школі, конфлікти в колективі), збереження традиції «позитивної» звітності;

- відсутність ціннісного підходу в управлінні школою;

- брак віри у можливість досягнення довготривалих і сталих змін у школі;

- недостатньо розвинена здатність школи до автономного планування власного розвитку і планування навчально-виховного процесу, виходячи з реальних потреб навчального закладу і місцевої громади;

- недостатня увага школи до розвитку у випускників таких демократичних компетентностей, як вирішення проблем, ефективна соціальна взаємодія та реалізація демократичної участі в суспільстві;

- відсутність навичок командної роботи як у самому вчительському колективі, так і у відносинах між різними суб'єктами шкільного життя;

- надмірна забюрократизованість діяльності школи, зокрема, у тому, що стосується проведення заходів у школі [2].

Відтак, необхідні нові форми, які б готували учнів до реальної участі в суспільному житті, – форми освіти, які б одночасно спиралися і на теорію, і на практику; враховували б реальні проблеми, актуальні для учнів та суспільства; а також існували б у межах формального навчального плану та участі кожного у шкільному житті.

Необхідність розвитку подібних форм освіти ставить нові вимоги до професійної діяльності вчителя. Йдеться про необхідність отримання нового знання, опанування нових навчальних технологій, пошук нових шляхів і створення нових форм професійних відносин – як із колегами, так і з учнями. Особливої уваги потребує трактування подій і тенденцій сучасності, розвиток критичного мислення, співробітництво та професійна незалежність. Навчання не повинно обмежуватися вивченням історично усталених систем і залежати від наказів, що надходять з центру. Необхідно по-новому сприймати теорію навчання демократії – від ідеї освіти, яку отримують лише від учителя, до навчання через досвід, участь і самостійне навчання.

Література:

1. Закон України «Про освіту» - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Практичні пропозиції щодо розвитку компетентностей для демократичного громадянства в новій українській школі - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukr.theewc.org/Content/dodomu/Novini/Praktichni-poradi-dlya-shkil-schodo-formuvannya-kompetentnostej-dlya-demokratichnogo-gromadyanstva>.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. №988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80>.

Oleksandr Malykhin
*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Romano-Germanic Languages and Translation
of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Kiev, Ukraine*

INFORMATIONAL AND EDUCATIONAL ENVIRONMENT AS A MEAN OF ACTIVATION OF STUDENTS' SELF-EDUCATION

Малихін О.В.
*доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри романо-германських мов і перекладу
Національного університету біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЗАСІБ АКТИВАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

The paper provides the analysis of the categories of «environment» and «informational and educational environment» is provided. It also determines the possibilities of the informational and educational environment as a mean of effective organization of students' self-education.

Keywords: environment, informational and educational environment, an organization of self-education, higher pedagogical educational institution.

У роботі здійснено аналіз категорій «середовище» та «інформаційно-освітнє середовище». Визначено можливості інформаційно-освітнього середовища як засобу ефективної організації самостійної навчальної діяльності студентів.

Ключові слова: середовище, інформаційно-освітнє середовище, організація самостійної навчальної діяльності, вищий педагогічний навчальний заклад.

Аналіз впливу середовища на розвиток особистості, проведений вченими, дозволяє дійти висновку, що середовище є не лише засобом розвитку особистості, але й свого роду каталізатором у процесі самореалізації особистості, здатним прискорити чи загальмувати цей процес.

Як визначають О. Ракітіна, В. Лискова, «простір» і «середовище» є близькими, але не синонімічними поняттями. Найбільш загальне уявлення про простір пов'язане з порядком розташування (взаємним розтушуванням) одночасно існуючих об'єктів. Говорячи про простір, дані дослідники мають на увазі набір певним чином пов'язаних між собою умов, котрі можуть здійснювати певний вплив на людину. При цьому за змістом у самому понятті «простору» не передбачається включення до нього людини. Простір може існувати і незалежно від неї.

Поняття «середовище» відображує взаємозв'язок умов, що забезпечують розвиток людини. У цьому випадку передбачається її присутність у середовищі, взаємовплив, взаємодія оточення з суб'єктом.

Дані терміни можуть бути застосовані і для характеристики понять «освітній простір» й «інформаційний простір», «освітнє середовище», «інформаційне середовище». Однак не всі дослідники поділяють дану точку зору. Так, І. Шалаєв, О. Веряєв вважають поняття «простір» і «середовище» синонімічними. Вони наголошують на тому, що в сучасних умовах можна говорити про те, що людина одночасно існує у різних освітніх просторах, деякі з яких взаємопов'язані і взаємодоповнюють один одного, але інші – слабо пов'язані між собою чи

є майже автономними. Це можуть бути, наприклад, освітній простір (середовище) шкіл, вищих навчальних закладів, домашній освітній куток, освітній простір позашкільних установ. На нашу ж думку, мова йде саме про освітні середовища, а не про простір.

Аналізуючи різні підходи до питання про освітнє середовище, І. Данилова стверджує, що говорячи про освітнє середовище у шкільній практиці, мають на увазі конкретне середовище навчального закладу, оскільки освітнє середовище представляє собою сукупність матеріальних факторів; просторово-предметних факторів; соціальних компонентів; міжособистісних відносин. Усі перераховані фактори взаємопов'язані, вони доповнюють, збагачують один одного й впливають на кожного суб'єкта освітнього середовища, але й люди організовують, створюють освітнє середовище, здійснюють на нього певний вплив. Іншими словами, автор не лише дає визначення освітнього середовища, але й описує його компоненти, роблячи акцент на соціальних факторах.

Однак деякі автори використовують термін «освітнє середовище» як синонім навчального або навчаючого середовища, що є, на нашу думку, не зовсім правильною точкою зору, оскільки освіта і навчання не можуть сприйматись як тотожні поняття. Автори пропонують створити освітні середовища з різних предметів шкільного курсу, при чому відзначають, що таке освітнє середовище залежить від програмового й апаратного оточення, при чому мова йде саме про навчання, оскільки далі визначаються переваги, які надає дане середовище для навчання.

Існує ще одна точка зору, коли під терміном «освітнє середовище» розуміють освітній простір. У якості прикладу наведемо думку А. Рогової. Вона зазначає, що футурологи передрікають, що у світі майбутнього розвиток особистості, її освіта стануть життєвизначальним фактором, завдяки чому виникне таке освітнє середовище, котре буде виконувати мотивуючу функцію, стане джерелом постійного духовного збагачення й сферою для самопізнання, самовизначення, саморозвитку, самореалізації й самоактуалізації особистості.

У педагогіці з наведених психологічних описів середовища можна використовувати активного та пасивного середовищ, а також сприйняття середовища як стимулу до відповідної дії.

Відносно організації самостійної навчальної діяльності студентів (з позиції визначення інформаційно-навчального середовища як ефективного засобу цього процесу) можна визначити такі дії студента і викладача (а вони є взаємопов'язані) у різних типах середовищ:

1) Студент аналізує інформацію, що отримує, інтерпретує данні, активно розв'язує задачі, сам здійснює планування та контроль власної діяльності, конструює зміст своєї освіти. Саме в цьому випадку найбільш яскраво виявляється пізнавальна самостійність. Студент – суб'єкт навчання. Викладач навчає студента самостійно ставити цілі і досягати їх, він створює умови, надає тому, хто навчається, більше свободи у самовизначенні: передає тому, кого навчають, знання про способи організації навчання та засоби контролю, забезпечує наявність засобів, що дозволяють працювати самостійно.

2) Студент реагує на фізичні (матеріальні стимули), але у нього слабо розвинені навички рефлексії і планування діяльності. Його дії випереджують орієнтування і планування. Студент – об'єкт навчання.

Викладач керує усім навчальним процесом, частково повідомляють студентів щодо процесу його протікання. Окремі елементи планування роботи обговорюються разом із студентами.

3) Відбувається оцінювання середовища і аналіз інформації, але діяльність цим і обмежується. Студент є неактивним суб'єктом навчання, у якого недостатньо вольових якостей, для того, щоб навчатися.

Викладач виступає переважно джерелом інформації, йому не вдається зацікавити студента, визначити для нього цінні мотиви діяльності.

4) Студент просто перебуває в середовищі, слабо реагує на стимули, не виявляє активності, він просто «пливе за течією». Мотивацію діяльності можна схарактеризувати як уникнення неприємностей. Студент – об’єкт навчання. Отже, якщо викладач працює у такому середовищі, значить його менталітет спонукає його зайняти, а можливо, і розважити того, кого навчають, на планований час роботи, зв’язати всю роботу з темою або планом, передбаченим кафедрою, надати необхідну частку матеріалу, що визначається планом, не перевищуючи заздалегідь визначені усереднені кимось можливості того, кого навчають, організувати роботу, спрямовану на формування навичок його використання тощо. Той, хто навчається, при цьому не є поінформованим ані про головні цілі, ані про рівень виконання задач, якого потрібно досягти. Він не володіє учбовим матеріалом, контролем над ним. Той, кого навчають, не має доступу до всього матеріалу, навіть якщо він є більш здатним або більш працелюбним і вже засвоїв поточний. Він є залежним від закріпленого поурочною структурою підручника. Він приречений навчатися у нав’язаному йому темпі.

Очевидно, що найбільш сприятливим у педагогічному відношенні є перший варіант. Саме модель такого середовища має бути створена задля ефективної організації самостійної навчальної діяльності.

Література:

1. Арістова Н. О., Формування професійної суб’єктності майбутніх філологів: теорія і практика: монографія / Н. О. Арістова. – Київ : ТОВ “НВП Інтерсервіс”, 2017. – 400 с.
2. Ковальчук В. І., Теоретичні і методичні засади розвитку педагогічної майстерності майстрів виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів у післядипломній освіті: автореф. дис... док. пед. наук : 13.00.04 / Ковальчук Василь Іванович. – Запоріжжя, 2014. – 40 с.
3. Стратегії інтенсифікації вищої гуманітарної освіти в Україні та країнах ЄС : монографія / О. В. Малихін, В. І. Ковальчук, Н. О. Арістова, Р. А. Попов, І. С. Гриценко. – К. : НУБіП України, 2017. – 388 с.
4. Малихін О. В., Методи і засоби організації самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів / О. В. Малихін // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : [зб. наук. пр.] – К. : Вид. центр КНЛУ, 2009. – Вип. 39. – С. 81–86.
5. Малихін О.В., Опалюк Т.Л. Суб’єктивація процесу фахової підготовки майбутнього філолога: теоретичні і практичні аспекти : монографія / за ред. проф. О. В. Малихіна. Частина 1. – К. : Видавництво НУБіП України, 2017. – 673 с.

Melnychuk Iryna Mykolaivna
Doctor of Education, Professor
Head of Philosophy and Social Sciences Department
SIHE "Ivan Horbachevsky Ternopil State Medical University
of the Ministry of Health of Ukraine"
Ternopil, Ukraine

Pikon Kateryna Serhiivna
Vice-president of Global Professional Consulting
New-York, USA

FORMS AND METHODS OF NURSES PROFESSIONAL TRAINING IN THE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF USA

Мельничук Ірина Миколаївна
д-р пед. наук, професор
завідувач кафедри філософії та суспільних дисциплін
ДВНЗ «Тернопільський державний
медичний університет імені І.Я. Горбачевського
МОЗ України»
м. Тернопіль, Україна

Пікон Катерина Сергіївна
Віце-президент Global Professional Consulting
м. Нью-Йорк, США

ФОРМИ І МЕТОДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ США

The problem of the content filling of nurses' training in the USA is analyzed. The specifics of higher education in the United States are considered, in particular the approaches and competencies, which are basis of professional training of future nurses. The most effective forms and methods of professional training of future nursing professionals in the United States have been studied.

Key words: professional education, nurses, nurses training in the USA, forms and methods of professional training

Проаналізовано проблему змісту підготовки медичних сестер у США. Розглянуто специфіку вищої освіти у США, зокрема підходи та компетенції, що становлять основу професійної підготовки майбутніх медичних сестер. Досліджено форми і методи, що є найбільш ефективними у професійній підготовці майбутніх фахівців сестринської справи у вищих навчальних закладах США.

Ключові слова: професійна освіта, медичні сестри, підготовка медичних сестер у США, форми і методи професійної підготовки.

На сучасному етапі розвитку лікувально-профілактичної допомоги значно зросли вимоги до професійної майстерності медичних сестер. Висока якість роботи фахівців сестринської справи не може бути забезпечена без глибоких професійних знань, без творчого ставлення до справи на основі якісної фахової підготовки. Для цього необхідна систематична робота, спрямована на поглиблення знань майбутніх медсестер, а також вдосконалення їхніх професійних умінь і навичок.

У системі підготовки медичних сестер у вищих навчальних закладах США чільне місце посідає організація сестринської допомоги здоровим пацієнтам на різних стадіях

їхнього розвитку з метою сприяння населенню в досягненні максимального рівня здоров'я, його збереження і зміцнення. Такий стан речей підтверджує і загальну тенденцію у роботі медичних сестер США, котрі покликані, передусім, зберегти здоров'я пацієнта. Водночас усунення відхилень від оптимального рівня здоров'я – на другому місці у практичній діяльності медичних сестер [1, с. 12-13].

Серед підходів і компетенцій, що становлять основу професійної підготовки медичних сестер у США слід виокремити такі:

- безпека пацієнта (Patient Safety) – навчальна дисципліна, що акцентує увагу на безпеці здоров'я через попередження, скорочення кількості і аналіз медичних помилок;
- культурна компетенція (Cultural Competence) – здатність медичної сестри ефективно взаємодіяти з пацієнтом, адекватно розуміти його потреби щодо збереження, зміцнення та відновлення здоров'я, враховуючи його культурні цінності, що можуть бути відмінними від цінностей і поглядів медичної сестри;
- геронтологія (Gerontology) – вчення про старість, необхідність знання якого актуалізується стрімким зростанням середнього віку пацієнтів США;
- науково обґрунтована клінічна практика (Evidence-Based Practice) – нова технологія збору, аналізу і застосування наукової медичної інформації, що дозволяє приймати оптимальні клінічні рішення, передусім, з погляду допомоги хворому;
- інформаційні технології (Technology and Informatics) – комплекс знань, умінь і навичок роботи з новими інформаційними технологіями, дотичними до процесу сестринського догляду за хворими;
- міжпрофесійна підготовка (Interprofessional Education) – процес взаємодії фахівців різних галузей з метою взаємообміну професійними знаннями, уміннями й навичками для покращення якості надання медичної допомоги [6, с. 49-52].

На думку Г. Паласюк, у умовах соціально-економічних перетворень і розвитку системи охорони здоров'я діяльність медичних сестер повинна відповідати мінливим вимогам до доступності та якості медичної допомоги, що постають перед суспільством і державою. Внаслідок цього зростає значення, передусім, підвищення якості освіти медичних сестер, а також його нового змістового наповнення. Актуалізується й пошук нових форм і методів підготовки майбутніх медичних сестер, які б сприяли формуванню висококваліфікованого фахівця сестринської справи, здатного адаптуватися до мінливих суспільних умов, виконуючи свої професійні обов'язки на високому рівні [1, с. 12].

Вдосконалення професійних знань, умінь і навичок майбутніх медичних сестер відбувається за допомогою розв'язання проблемних ситуацій, завдяки чому формується незалежне, критичне мислення студентів. Основними інструментами формування критичного мислення є запитання (завдання) і проблеми. Чеський педагог-методист Х. Кадучакова, співставляючи ці два прийоми, зауважує, що запитання орієнтовані, передусім, на практику, поглиблення і зміцнення знань, а проблемний підхід – на нову частину вимог. Запитання спрямовані на формування у студентів фактичних знань, визначених суб'єктом, в той час як проблема – на з'ясування взаємозв'язків між фактами. Завдання (запитання) формулюється синтетично, в той час як проблемний підхід до навчання передбачає комплекс завдань із «перешкодами», що потребують пошуку нових шляхів вирішення. Складність завдань відповідає змісту навчання. Водночас проблеми, здебільшого, мають підвищену складність, оскільки вимагають від студента нестандартних інтелектуальних навичок, активного мислення, креативності для їх розв'язання [4, с. 12].

Таким чином, на думку Х. Кадучакової [4] та Й. Козлік [5], в основі підготовки медичних сестер у США лежить проблемне навчання. Основними методами проблемного навчання дослідники визначають ментальні карти (mind maps), мозковий штурм (brainstorming), дискусійні групи (buzz groups) [4, с. 15].

Ментальні карти є методом візуалізації роздумів студентів, що відбувається за допомогою графічного вираження, ілюстрації абстрактних фактів та взаємозв'язків між

ними. Такі карти є особливо ефективними у процесі запам'ятовування майбутніми медичними сестрами термінів, їх сортування і класифікації. Основною перевагою ментальних карт є те, що за їх допомогою можна чітко визначити головну проблему, важливість якої ілюструється за допомогою розташування у центрі карти. Водночас чітко візуалізується ієрархія проблем і проблемних запитань [4, с. 15-16].

Мозковий штурм спонукає студентів продукувати ідеї, які, на перший погляд, видаються дещо нереальними, неможливими. Проте деякі з цих ідей можуть стати оригінальним вирішенням проблеми, що постає перед студентами. Метод мозкового штурму допомагає поглянути на проблему з різних боків, у різних ракурсах. У процесі професійної підготовки медичних сестер частіше застосовується груповий мозковий штурм, оскільки саме цей метод у групі створює умови для висловлення різноманітних ідей, запропонованих різними учасниками [2].

Дискусійні групи, за визначенням Е. Брюера (E. Brewer), формуються через поділ великих груп на невеликі дискусійні – від 2 до 15 осіб, котрі працюють разом протягом певного часу над розв'язанням конкретної проблеми або завдання. Застосування цього методу спонукає студентів до дискусії щодо певних навчально-професійних проблем. Дискусійні групи, закономірно, застосовуються для роботи над суперечливим питанням чи проблемою, здебільшого, у поєднанні з іншими формами роботи, як-от з лекцією [3, с. 72].

Таким чином, сучасні форми і методи навчання спрямовані на поєднання теорії із практикою і покликані формувати у студентів незалежність мислення, креативність, відповідальність, почуття обов'язку, самодисципліну. Очевидно, що в основі усіх зазначених методів лежить принцип активного навчання. Під час активного навчання засвоєння знань, умінь і навичок відбувається природним шляхом через взаємодію викладача і студента, а також студентів між собою. Саме активні методи навчання є основою ефективної професійної підготовки медичних сестер у вищих навчальних закладах США.

Література:

1. Паласюк Г. Б. Наступність у системі неперервної підготовки медсестер вищих медичних закладів освіти / Г. Б. Паласюк // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер. : Педагогіка. – 2010. – Т. 144, Вип. 131. – С. 11–15.
2. Brainstorming : Generating Many Radical, Creative Ideas [Electronic Resource] // Mind Tools : Essential Skills for an Excellent Career. – Acces mode : <https://www.mindtools.com/brainstm.html>
3. Brewer E. W. 13 proven ways to get your message across / E. W. Brewer. – California : Corwin Press INC., 1997. – 119 p.
4. Kadučáková H. Using of effective methods of education in nursing / H. Kadučáková // Studia Medyczne Akademii Świętokrzyskiej. – 2007. – Т. 7. – С. 11–17.
5. Kozlík J. Pojetí vzdělávacího procesu / J. Kozlík. – Praha: Fortuna, 1998. – 64 s.
6. Schekel M. Nursing Education : Past, Present, Future / Martha Scheckel // Issues and trends in nursing: Essential knowledge for today and tomorrow. – Jones & Bartlett, Sudbury, MA, 2009. – P. 27–62.

Москалюк Наталія Володимирівна

викладач, к.пед.наук

кафедра ботаніки та зоології

хіміко-біологічний факультет

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

м. Тернопіль, Україна

THE USE OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE PROFESSIONAL PROFESSIONAL PREPARATION OF STUDENTS IN PEDAGOGICAL HIGH SCHOOLS

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВУЗІВ

The article is devoted to the advantages of using information technologies in the process of professional training of students of pedagogical universities, in particular future teachers of natural sciences. The advantages of using information technologies are indicated. The use of modern information technologies in the educational process of the Ternopil National Pedagogical University n. Volodymyr Hnatyuk during the study of the discipline «Nature Conservation» is considered.

Key words: information technologies, professional training, education, Internet, specialists.

Стаття присвячена перевагам використання інформаційних технологій в процесі професійної підготовки студентів педагогічних вузів, зокрема майбутніх вчителів природничих дисциплін. Проаналізовано переваги застосування інформаційних технологій у процесі навчання. Розглянуто використання сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка при вивченні навчальної дисципліни «Охорона природи».

Ключові слова: інформаційні технології, професійна підготовка, освіта, інтернет, фахівці.

Підготовка сучасного спеціаліста – це важлива складова системи професійної підготовки, що базується на залученні студентів до організованої фахової діяльності професійної спрямованості і ставить за мету відпрацювання інтелектуальних, практичних і комунікативних вмінь та формування відповідних якостей особистості – спеціаліста-дослідника. Використання сучасних інформаційних технологій у сфері професійної освіти сприяє інформаційній насиченості і гнучкості методики навчання під час формування професійних навичок студентів, інтерактивному зв'язку з різними освітніми ресурсами, підвищує ефективність та мотивацію навчального процесу. В умовах швидкого розвитку інформації та впровадження сучасних інформаційних технологій формування професійних умінь студентів виступає ефективним засобом досягнення міцних знань. Формування професійних умінь студентів вищих навчальних закладів вимагає від викладачів фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін, застосування різних форм та методів роботи. Незважаючи на те, що Міністерство освіти і науки України велику увагу приділяє створенню електронних підручників, навчальних курсів для дисциплін, презентацій, проблема їх розробки і застосування в навчальному процесі залишається актуальною. Викладачі вишу часто зустрічаються з проблемою адаптації вже існуючих курсів до конкретних умов навчання та освітніх потреб тих, хто навчається, а також розробки власних навчальних матеріалів.

Метою даної публікації є розкрити деякі аспекти використання сучасних інформаційних технологій в процесі професійної підготовки студентів педагогічних вузів, зокрема майбутніх вчителів природничих дисциплін.

Проблеми впровадження інформаційних технологій в освіту висвітлено у роботах В. Бикова [1], Я. Булахова, О. Бондаренко, В. Заболотного [2], О. Міщенко, О. Пінчука, О. Шестопала та інших дослідників, однак питання ефективного використання їх майбутніми вчителями природничих дисциплін потребує більш ширшого вивчення.

Застосування на заняттях природничого циклу інформаційних та телекомунікаційних технологій сприяє покращенню навчального процесу, дозволяє зробити заняття нетрадиційним, яскравим, насиченим та інформативним. Моделювання природних явищ і процесів на комп'ютері необхідно перш за все для вивчення подій і експериментів, які практично неможливо продемонструвати в лабораторії, але можуть бути показані за допомогою комп'ютера (розвиток життя на Землі, еволюція живих систем), експериментувати з комп'ютерною моделлю біологічних систем та явищ, знайомитися з явищами, які мають звукове відображення (звуки природи, голоси птахів), проводити лабораторні та практичні роботи у традиційній формі, чи у віртуальній лабораторії, здійснювати поточний і тематичний контроль знань тощо.

Сучасні комп'ютерні технології дозволяють викладачам створювати навчально-методичні комплекси дисциплін, розробляти власні електронні посібники, лекції, рекомендації для виконання практичних завдань, написання індивідуально-дослідних завдань, виконання курсових та магістерських робіт, тести поточного та підсумкового контролю, дистанційні курси тощо. Для цього їм необхідно володіти спеціальними та загального призначення комп'ютерними програмами. Викладачі при створенні навчально-методичних ресурсів за допомогою комп'ютерних технологій відбирають потрібний текстовий матеріал, розробляють навчальні завдання, знаходять цікаву і потрібну інформацію з посиланнями на інтернет-ресурси, відбирають відео, створюють мультимедійні презентації тощо. Підготовлені за допомогою комп'ютерних технологій навчально-методичні матеріали, призначені для використання в електронному або в друкованому варіантах, можуть подаватись готовими навчальними завданнями, шаблонами, на основі яких створюються навчальні та методичні матеріали.

Використання інформаційних технологій має багато переваг, а саме: підсилює емоційний фон навчання, формує навчальну мотивацію, інтенсифікує передачу інформації, розширює ілюстративний матеріал, створює проблемні ситуації, диференціює та індивідуалізує навчальний процес, формує особистість, яка вміє діяти не тільки за зразком, але й самостійно; отримавши інформацію, здатна її проаналізувати, висунути гіпотези, побудувати моделі, експериментувати й робити висновки, приймати рішення в складних ситуаціях; уміє спілкуватися, матеріал, що пропонується, запам'ятовується набагато краще, ніж на традиційних уроках і забезпечує більш високий рівень засвоєння предмета тощо. Звичайно, комп'ютер не може повністю замінити вчителя. Саме вчитель повинен зацікавити учнів, викликати допитливість, завоювати їх довіру, скерувати увагу на важливі аспекти предмета, який вивчається, відзначити їх старанність, контролювати їх успіхи та знайти шляхи спонукання до навчання.

При викладанні навчальної дисципліни «Охорона природи» на хіміко-біологічному факультеті в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка викладачі кафедри ботаніки та зоології особливу увагу приділяють формуванню природоохоронної культури студентів з використанням інформаційних технологій. «Охорона природи» – фундаментальна дисципліна, яка входить до складного багатогранного блоку професійно-практичної підготовки вчителя біології і викладається для студентів бакалаврату IV курсу за напрямом підготовки 6.040102 Біологія денної і заочної форм навчання. Згідно програми навчальної дисципліни, передбачається вивчення основних питань становлення та розвитку охорони природи; її місце серед біологічних, природничих і гуманітарних наук;

розкриття соціальних функцій, усвідомлення їх вагомості у сучасному суспільстві; ознайомлення з системою екологічної освіти в Україні, рівнем розвитку та станом функціонування екологічної галузі, формування й удосконалення практичних умінь і навичок з охорони природи, розвиток професійних якостей, а також уміння виявляти активність у розв'язанні місцевих екологічних проблем тощо. Формування екологічної культури у студентів – це складний і довготривалий процес, а результатом повинно бути не лише оволодіння відповідними знаннями й уміннями, а й розвиток бажання активно захищати і покращувати природне середовище.

Поряд із теоретичним курсом у програмі передбачено і семінарські заняття, на яких студенти можуть публічно виступати з доповідями і повідомленнями на природоохоронну тематику; розвивати культуру мовлення, понятійний апарат у сфері охорони природи; орієнтуватися в постійно зростаючому потоці інформації, шукати потрібні джерела і вибирати необхідну інформацію, зокрема, для написання і захисту наукових робіт. Студенти виконують завдання, які передбачають організацію практичної діяльності, спрямованої на розв'язання конкретної екологічної проблеми місцевого рівня, організацію співпраці із зацікавленими організаціями чи особистостями в здійсненні природоохоронної діяльності. При підготовці до заняття студенти, користуючись інтернет-ресурсами, готують доповіді з використанням мультимедійних презентацій. Наприклад: 1. Проведіть дослідження: «Щороку у світі виникають нові заповідні території, проте багато видів тварин та рослин все-таки вимирають. Чому?»; 2. Проведіть дослідження на тему: «Причини і наслідки виїзду і переселення українців»; 3. Складіть «Кодекс Обмежень для людини у її споживачській діяльності?»; 4. Розробіть план просвітницької акції серед своїх колег на тему: «Альтернативні джерела енергії»; 5. Дослідіть проблему на тему: «Сміттєзвалище є проблемою для..., оскільки...»; 6. Розробіть проект на тему: «Шкідливі речовини, які випаровують у приміщення сучасні меблі?»; 7. Розробіть презентацію на тему: «Місто майбутнього» тощо.

Отже, використання сучасних інформаційних технологій в процесі професійної підготовки студентів педагогічних вузів, зокрема, майбутніх вчителів природничих дисциплін, дає змогу розвитку та підготовці студентів до вільного й комфортного життя в умовах інформаційного суспільства, адже, комп'ютер в теперішній час виступає як засіб самореалізації, що дозволяє відкрити свої здібності.

Література:

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / В. Ю. Биков. – К. : Атіка, 2009. – 684 с.
2. Заболотний В. Ф. Дидактичні засади застосування мультимедіа у формуванні методичної компетентності майбутніх учителів фізики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.02 Теорія та методика навчання (фізика)/В. Ф. Заболотний . – Київ. – 2010. – 38 с.

УДК 37.013: 378

Myttseva O.S.

Lecturer

Department of Philosophy

Kharkiv National University of Radio Electronics

Kharkiv, Ukraine

FEATURES OF THE CORPORATE IMAGE OF AN ORGANIZATION

Митцева О.С.

старший викладач кафедри філософії

Харківський національний університет радіоелектроніки

м. Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ КОРПОРАТИВНОГО ІМІДЖУ ОРГАНІЗАЦІЇ

The article deals with the essence of the concept of “corporate image” in various fields of science: psychology, sociology, economics, and personnel management. The functions of the corporate image are defined: the positioning of the organization (the ratio of the mission of the organization to the needs of its potential clients); purposefulness (definition from the point of view of customer needs); inducement to action (formation of a goal necessary for a certain professional action); enhancement of the prestige of an organization (use of elements of the corporate image to motivate the clients to believe in the responsibility of the organization); increasing the organization’s competitiveness (maintaining the level of goods and the image of the organization). The components of the image structure (the image of the manager, the image of the personnel, the image of the product/services, the image of the client, the internal image, the external image, the social image and the business image) are characterized.

The peculiarities of the corporate image are the ratio of internal and external image, which must necessarily be congruent (corresponding to each other).

Key words: image, corporate image, structure, function, features of internal image, peculiarities of external image.

В статті розглянута суть поняття «корпоративний імідж» в різних науках: психології, соціології, економіці, управлінні персоналом. Визначено функції корпоративного іміджу: позиціонування організації (співвідношення місії організації з потребами її потенційних клієнтів); цілеспрямованість (визначення з точки зору потреб клієнтів); спонукання до дій (формування установки необхідної для певної професійної дії); підвищення престижу організації (використання елементів корпоративного іміджу для спонукання до віри клієнтів у відповідальність організації); підвищення конкурентноспроможності організації (ведення на рівні товарів та рівні іміджу організації). Охарактеризовано компоненти структури іміджу (імідж керівника, імідж персоналу; імідж товару/послуги; імідж клієнта; внутрішній імідж, зовнішній імідж; соціальний імідж та бізнес-імідж). До особливостей корпоративного іміджу віднесено співвідношення внутрішнього і зовнішнього іміджу, які обов’язково повинні бути конгруентними (відповідними один одному).

Ключові слова: імідж, корпоративний імідж, структура, функція, особливості внутрішнього іміджу, особливості зовнішнього іміджу.

Постановка проблеми. Сприятливий корпоративний імідж у сучасних умовах розвитку економіки стає необхідною умовою досягнення організацією довготривалого та ділового успіху. У цьому контексті виникає потреба у розгляді саме особливостей

корпоративного іміджу, оскільки вони характеризують організацію як конкурентоспроможну на внутрішньому та зовнішньому ринку.

Мета статті – на основі аналізу суті компонентів, функцій феномену «корпоративний імідж організації» визначити його особливості.

Виклад основного матеріалу. У сучасній науковій літературі існують різноманітні підходи до визначення дефініції «корпоративний імідж». Так, В. Шарков визначає, що одним з аспектів загального сприйняття організації і її оцінки є враження, яке вона справляє на оточуючих, тобто її імідж. [12] Сучасна економічна наука широко оперує поняттями «імідж підприємства», «корпоративний імідж», «діловий імідж», «імідж товару», «імідж персоналу» та ін. Аналіз досліджень останніх років [2; 3; 8] доводить, що вони присвячені іміджу торговельних організацій, підприємницьких структур, ВНЗ, бізнесу тощо. Економіку, на відміну від психології, соціології, більшою мірою, цікавить сам процес управління формуванням іміджу, внутрішні особливості суб'єкту (або об'єкту) іміджу [7,9,10].

Ж.-П. Бодуан підкреслює, що імідж фірми, організації, на відміну від іміджу індивіда «...використовується насамперед для закріплення та розширення компанією своєї території, використовується для демонстрації та роз'яснення своєї ролі» [2, с. 52]. Корпоративний імідж, за автором залежить від двох показників: дія та поведінка (компанія повинна відповідати за свої дії; компанія повинна оцінюватися відповідно до своєї поведінки) [2, с. 60].

З точки зору соціології корпоративний імідж – це сукупність уявлень громадськості про певну організацію, цілісне сприйняття (розуміння і оцінка) організації різними групами громадськості [8].

Н. Ушакова, А. Стрижова визначають, що корпоративний імідж – це образ організації в уявленні груп суспільства [11]. О. Перелигіна під корпоративним іміджем (іміджем організації) уявляє такий символічний образ організації, який формується в процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії, у складі якого є елементи, що провокують сприйняття даної організації як суб'єкта.[7]

Водночас, імідж організації визначається сукупністю характеристик, що дають уявлення про її діяльність. Ю. Палеха, О. Панасюк, В. Шепель виділяють такі базові характеристики, властиві будь-якому типу організацій і такі, що інтерпретуються залежно від їх специфіки [4, 5, 13]. Корпоративний імідж, вважають спеціалісти-іміджологи Б. Джи, Ж.-П. Бодуан, простежується в усьому — в імені, в емблемі чи символі, в уніформі працівників, у зовнішньому вигляді вироблених продуктів, в архітектурному стилі будівель, у публікаціях фірми і багато у чому іншому [1, 2]. Усе це зовнішній вигляд фірми, але є більш фундаментальні характеристики — її основний і оборотний капітал, рівень використання інновацій, комунікації, відносини з державними закладами та інші, які не завжди піддаються спостереженню, а вимагають певного дослідження стану фірми.

Доведено, що імідж організації цілеспрямовано формується в масовій свідомості за допомогою системи зв'язків з громадськістю і її інструментів (паблісіті, реклами, пропаганди, комунікації). Мета його створення полягає в тому, щоб у суб'єктів, що знаходяться зовні і всередині організації, склався образ даної організації, який би якнайкраще сприяв досягненню тих цілей і завдань, які ставить перед собою організація. Корпоративний імідж може бути позитивний, негативний і нечіткий. Звичайно різні групи по-різному сприймають ту чи іншу організацію. Досягнення сприятливого корпоративного іміджу і лояльності споживачів – основна мета управління корпоративною ідентичністю [14].

Отже, корпоративний імідж – це імідж організації в цілому, а не окремих підрозділів компанії чи результатів її роботи. Для корпоративного іміджу властиві і репутація, і стиль, і ступінь стабільності, і конкурентоспроможність тощо.

Корпоративний імідж, як наголошує О. Перелигіна завжди є функціональним, при його допомозі розв'язуються певні прагматичні завдання [7]. Виділяють такі функції корпоративного іміджу: позиціонування організації (співвідношення місії організації з

потребами її потенційних клієнтів); цілеспрямованість (визначення з точки зору потреб клієнтів); спонукання до дій (формування установки необхідної для певної професійної дії); підвищення престижу організації (використання елементів корпоративного іміджу для спонукання до віри клієнтів у відповідальність організації); підвищення конкурентноспроможності організації (ведення на рівні товарів та рівні іміджу організації).

Базуючись на аналізі літератури з психології, менеджменту, економіки, управління персоналу можливо виділимо структуру іміджу організації.

Імідж товару (послуги) – уявлення людей щодо унікальних характеристик товару, що відповідають показникам якості (соціальні, функціональні, естетичні, екологічні; ціна та якість; імідж споживачів товару, (уявлення про стиль життя, суспільний статус, ціннісні орієнтації та характер споживачів); внутрішній імідж організації (корпоративна культура організації, фірмовий стиль, соціально-психологічний клімат); імідж керівників організації (зовнішній вигляд, поведінка, мова, розумові здібності, лідерство соціальних систем). Наявність спільної солідарної діяльності; існування спільних інтересів і загальної мети – перевага носія авторитету в якостях та повноваженнях. Місце і роль особистого іміджу керівника у формуванні корпоративного іміджу визначаються двома групами чинників. Перша група — це чинники, що зумовлюють функціонування фірми в соціальному середовищі. До них належать: необхідність організації та управління нею; об'єктивно існуючі зв'язки фірми з громадськістю, клієнтами, державними закладами, споживачами; необхідність ідентифікації індивідуальних, групових і суспільних інтересів. Друга група — це особисті чинники, або якісні характеристики керівника.

Також до структури корпоративного іміджу організації відносять візуальний імідж (корпоративний дизайн, фірмовий стиль, інтер'єр офісу, зовнішній вигляд персоналу, фірмова символіка, використання PR-технологій); соціальний імідж (інформація широкої громадськості про соціальні цілі і роль організації в економічному, соціальному й культурному житті суспільства); бізнес-імідж організації (ділова репутація; дотримання етичних норм бізнесу; ділова активність організації; стабільність, надійність для споживачів і партнерів); імідж персоналу (професійна компетентність, особистісні особливості, ділова мова, культура, дрес-код тощо).

Висновки. Таким чином, корпоративний імідж (імідж певної корпорації) – це цілеспрямовано сформований образ фірми (корпорації), покликаний здійснювати емоційно-психологічний вплив на громадськість, клієнтів, споживачами з метою, своєї популяризації реклами.

Важливою особливістю корпоративного іміджу є єдність внутрішнього (корпоративна культура, соціально-психологічний клімат) і зовнішнього (корпоративний дизайн, фірмовий стиль, інтер'єр офісу, фірмова символіка) іміджу організації. Внутрішній імідж організації спирається на її корпоративну культуру і не може не відображати її основних характеристик. При цьому корпоративна культура виступає як аналог об'єктивних особових характеристик суб'єкта, внутрішній імідж – як аналог його самовідчуття і Я-концепції, а зовнішній імідж – як імідж, що створюється індивідом з орієнтацією на його сприйняття оточуючими.

Значущість іміджу персоналу потребує забезпечення позитивної мотивації майбутнього фахівця з інформаційних технологій до формування професійного іміджу та стійкої потреби до ефективного входження в організацію як повноцінного члена компанії. Тому подальшого дослідження потребують питання формування у майбутнього фахівця з інформаційних технологій уяву та бачення про конгруентність корпоративного іміджу (внутрішню, зовнішню) і професійного іміджу фахівця (внутрішню, зовнішню).

Література:

1. Джи Б. Имидж фирмы: планирование, формирование, продвижение. – СПб.: Изд-во «Питер», 2000. – 224с.
2. Бодуан Ж.-П. Управление имиджем компании. Паблик рилейшнз: предмет и мастерство / Ж.-П. Бодуан ; пер. с фр. – М. : «Имидж-Контакт»: ИНФА, 2001. – 233 с.

3. Вудкок М. Раскрепощенный менеджер. Для руководителя-практика: пер. с англ./М. Вудкок, Д. Френсис. – М.: Дело ЛТД, 1994. – 320 с.
4. Палеха Ю.І. Іміджологія: Навчальний посібник. – К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2005. – 324с.
5. Панасюк А.Ю. Я – Ваш имиджмейкер и готов помочь сформировать Ваш профессиональный имидж. – М.: Дело, 2004. – 240с.
6. Перельгина Е.Б. Психология имиджа: Учебное пособие. – М.: Аспект Пресс, 2002. – 223с.
7. Почепцов Г.Г. Имиджология: теория и практика. – Киев: Изд-во «Ваклер», 2004. – 576с.
8. Примак Т. Оцінювання іміджу підприємства на споживчому ринку України / Тетяна Примак // Економіст. – 2002. – № 6. – с. 69–71.
9. Решетникова И.И. . Формирование и развитие делового имиджа фирмы: / И.И. Решетникова. – М.: ЗАО «Узд-во «Экономика», 2008. – 271 с.
10. Савченко Н. Формування професійного іміджу майбутнього вчителя початкової школи в процесі викладання психолого-педагогічних дисциплін / Наталія Савченко // дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Савченко Н. – Умань : О., 2016. – 261 с.
11. Ушакова Н.В. Имиджология: Учебное пособие / Н.В. Ушакова, А.Ф. Стрижова. – М., Изд-торг. корпорация «Дашков и К», 2008 г. – 280 с.
12. Шарков Ф.И. Имидж фирмы: технологии управления: Учебное пособие для вузов. – М.: Академ.Проект, 2006. – 272с.
13. Шепель В.М. Имиджология: секреты личного обаяния. – Ростов н/Д: Феникс, 2005. – 472 с.
14. Штанько В.І. Імідж сучасного спеціаліста: Навчальний посібник для усіх форм навчання / В.І.Штанько, О.С.Митцева – Харків: ХНУРЕ, 2011.–136с.

Tetyana Opalyuk

Ph.D. in Pedagogic Sciences

Assistant lecturer in the Department of Social Pedagogy and Social Work

Kamyanets-Podilsky Ivan Ohienko National University

REALIZATION OF THE BRAINSTORM METHOD IN THE CONTEXT OF FORMATION OF THE SOCIAL REFLEXION OF A FUTURE TEACHER

Опалюк Тетяна Леонідівна

кандидат педагогічних наук

асистент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ МЕТОДУ МОЗКОВОГО ШТУРМУ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РЕФЛЕКСІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Highly competent and well-rounded teachers, whose level of knowledge ensure the social and professional needs of modern society, play a vital role in the formation of Ukraine as an independent state and its national revival. Today, at the stage of the birth of a radically updated system of higher education in general and higher pedagogical education in particular, the educational paradigm is being replaced, new content and approaches are offered. It is under these conditions that the teacher needs to be well-informed about the wide range of modern technologies and methods since it is impossible to be a pedagogically competent specialist without mastering the latest educational technologies.

Keywords: social reflection, future teachers, educational process, higher pedagogical educational institution, method, brainstorming.

Особливе місце в становленні України як самостійної держави, її національного відродження, займають висококомпетентні й усебічно розвинені педагоги, рівень якості знань яких має забезпечити соціально-професійні потреби сучасного суспільства. Сьогодні, на етапі зародження кардинально оновленої системи вищої освіти в цілому та вищої педагогічної освіти зокрема, відбувається заміна освітньої парадигми, пропонується новий зміст та підходи. Саме за цих умов викладачеві необхідно орієнтуватися в широкому сучасному спектрі інноваційних технологій та методів, адже бути педагогічно грамотним фахівцем неможливо без оволодіння новітніми освітніми технологіями.

Ключові слова: соціальна рефлексія, майбутні вчителі, процес навчання, вищий педагогічний навчальний заклад, метод, мозковий штурм.

Сучасна освіта, заснована на інтеграції різних методів і різних наук, сприяє цілісному усвідомленню сучасного світу і збільшує креативний потенціал особистості. Інтеграція ж знань неможлива без застосування творчих зусиль та інтерактивних методів навчання. Інтерактивні технології навчання є, на наш погляд, досить продуктивними, а їх використання у навчальному процесі сприяє реалізації вказаних вище завдань. Серед великої кількості технологій найпопулярнішим є метод мозкового штурму. За результатами дослідження «мозковий штурм», як інтерактивний метод, широко використовується у процесі навчання студентів. Він забезпечує комунікативну спрямованість навчання, сприяє реалізації особистісно-орієнтованого підходу до навчання, дає можливість розвивати та вдосконалювати мовленнєву діяльність [2, с. 25-27]. Цей метод забезпечує значну самостійну роботу з боку студента, чим дозволяє інтенсифікувати процес навчання, враховуючи незначну кількість аудиторних годин, що відводяться на вивчення української мови у вищих навчальних закладах.

Оскільки під час вивчення студентами (майбутніми педагогами) гуманітарних дисциплін ми маємо на меті цілеспрямований вплив на формування соціальної рефлексії майбутнього вчителя, то на прикладі вивчення такого предмету, як «Інноваційні технології в соціальній допомозі» спробували показати вплив інформаційних технологій у процесі навчання на формування соціальної рефлексії майбутнього вчителя.

Завдяки мозковому штурму студенти мали змогу отримати практичний досвід використання мовних засобів для досягнення певної практичної мети. Крім того, мозковий штурм сприяє розвитку критичного мислення, формує соціальну мобільність, розвиває комунікативну, інформаційну та технологічну компетенції, креативність, навички співробітництва.

Саме у процесі обговорення студенти вчилися висловлювати власну позицію, аргументувати й відстоювати її, поважати думки інших, уникати конфліктних ситуацій тощо. У них формувалися уміння генерувати нові ідеї, уважно слухати, самостійно опрацьовувати інформацію, ставити доречні питання, робити критичні висновки.

Для проведення мозкового штурму студенти поділилися на дві групи: генератори та аналітики ідей. Формувалися робочі групи відповідно до особистих побажань студентів, але були приблизно рівними за кількістю учасників. Генератори ідей - це творчі люди, студенти, які вміють і люблять фантазувати, висувати нестандартні ідеї, думки. Друга група - аналітики, отримували від першої групи списки варіантів і, не додаючи нічого нового, розглядали кожну ідею, вибираючи найкращу. Викладачу потрібно визначити час роботи для експертів - приблизно 15-20 хвилин. На завершальному етапі експерти повідомляли про результати мозкового штурму. Вони називали загальну кількість запропонованих ідей, знайомилися з найкращими. Автори відібраних ідей обґрунтовували і захищали їх. За

результатами обговорення були прийняті колективні рішення. Для полегшення роботи груп використовувалися дошки, аркуші, планшети, фломастери, різнокольорові стікери т. п.

Мозковий штурм – один з найпопулярніших методів стимулювання творчої активності. Він широко використовується у багатьох організаціях для пошуку неординарних рішень і формує здатність концентрувати увагу і розумові зусилля для вирішення поставлених завдань.

Отже, у контексті формування соціальної рефлексії майбутнього вчителя ми позначили можливості навчальних дисциплін та форми організації навчання у формуванні складових, які в його структурі найбільшою мірою відповідають за розвиток соціальної рефлексії майбутнього вчителя, які безпосередньо впливають на загальну ефективність навчальної діяльності, відповідно, формуючи соціальну рефлексію студента як вияв соціально-рефлексійної компетентності як інтегральної єдності розвитку соціальної та рефлексійної компетентностей під час реалізації потенційно можливих видів професійно-педагогічної діяльності, що стосується здатності та готовності сприймати соціум, усвідомлювати свою перетворювальну роль у ньому через суб'єкт-суб'єктну взаємодію з учнями та іншими учасниками освітнього процесу, а також ефективно на циклічно-рефлексійній основі константно її вдосконалювати. Саме використання методу мозкового штурму у навчальному процесі дозволяє вирішити такі завдання: стимулювати творчу активність студентів; об'єднати отримані теоретичні знання з практичними; активізувати навчально-пізнавальну діяльність; навчити працювати у команді; поважати будь-яку висловлену думку. Цей метод допоможе студентам проводити обговорення як у реальних ситуаціях, так і під час інтернет-спілкування (обмінюватися думками у дискусійних групах на форумах та блогах, брати участь в інтернет-конференціях, вебінарах тощо).

Література:

1. Остапчук О., Шляхи підвищення інноваційного потенціалу методичної роботи // О. Остапчук.- Шлях освіти, 2002. - №2. – С.9-15.
2. Дичківська І. М., Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник / І. М.Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Малихін О. В., Методологічні основи визначення дидактичних умов у дослідженнях з теорії навчання (у вищій школі) Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2013/215-203-2.pdf>
4. Опалюк Т. Л., Активно використовувані форми організації навчальної діяльності у педагогічних університетах у процесі формування соціальної рефлексії майбутнього вчителя // Інтернаука: научный журнал. № 17(21). – М., Изд. «Интернаука», 2017. – С. 56-59.
5. Опалюк Т. Л., Forms, methods, techniques, and means for purposeful formation of future teacher's social reflexion // Perspectives of research and development: Collection of scientific articles. – SAUL Publishing Ltd, Dublin, Ireland, 2017. – P. 158-164.

Viktoriia Petrenko

PhD, Associate Professor

Department of Pedagogy and Foreign Philology

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

Kharkiv, Ukraine

INTERCULTURAL - PROFESSIONAL - COMMUNICATIVE LEARNING ENVIRONMENT DESIGNING IN THE CONTEXT OF THE ESTABLISHMENT OF HIGHER EDUCATION

Abstract. The article deals with the problem of designing of intercultural - professional - communicative learning environment. The terms “environment”, “social environment”, “intercultural environment”, “learning environment”, “intercultural - professional - communicative learning environment” are specified. The principles of the designing are discussed. The functions and structural components of the intercultural - professional - communicative learning environment model are analyzed.

Key words: model design, intercultural - professional - communicative learning environment, student, training, intercultural professional interaction.

Designing of intercultural professional and communicative learning environment (IPCLE) is an important task for the education system as it is aimed at introducing the world of culture to the students.

In the reference literature, the notion of "environment" is described as the social and living conditions of human existence; physical, intellectual, moral and social environment, in which the human society's activities of take place. The latter influence the formation and development of a personality [1, p.1309].

From the sociological perspective, the social environment is a part of the environment, which consists of interacting individuals, groups, institutions, cultures. The key word in this definition is interaction as it is referred to the system of human relations between a person and the environment. In training students for intercultural professional interaction, the student enters into interaction with other agents of the learning environment (students, teachers) while learning culture of different representatives.

A. Khutorsky defines the learning environment as a natural or artificially created student's socio-cultural environment that includes the content of education and educational means that stimulate and ensure a student's productive activity during classes [4, p.188].

One of the pedagogical problems is the adaptation of the learning environment to the student's needs, that is, the creation of conditions for personality's self-development and self-realization. V. Kozyrev is convinced that the learning environment adaptation should be considered in three aspects: philosophical; methodological, socio-psychological.

The philosophical approach orientates the learning environment to reveal the cultural content of knowledge; to apply multidisciplinary approach to the object under study; to inherent the human knowledge of tools need to perform activities with the object.

According to the methodological approach, the learning environment is a system of agent-agent interactions. Thus, the creation of the learning environment is aimed at designing the pedagogical process on the humanistic principles and values.

The socio-psychological approach defines the learning environment as a medium of social communication. The interpretation of the term "environment" is revealed through the relationship of the individual with the environment, the relationship with other members of society, as well as through the consideration of the psychological category of "communication," which is defined as a communicative and regulatory process that performs such functions as: the transmission of

knowledge, values, values orientation; student's values perception; provision of students' joint activity.

Intercultural environment is defined as coexistence of representatives of various cultures under identical social, living and economic conditions which determine their interaction at all levels of relations (macrolevel, microlevel).

The IPCLE as a model of the learning environment provides opportunities for student's learning, upbringing, development of their creative abilities as well as disclosure of their potential. It serves as a means of learning, education, self-development, self-realization, socialization. The IPCLE can be designed in accordance with the objectives of learning, the students' individual characteristics. It is the object of psychological and pedagogical examination and monitoring and allows to adapt the learning environment to the dynamic modern requirements.

The IPCLE performs the following functions:

- value-orientating function – to motivate students to realize the goals and values (individual and professional values) of intercultural professional interaction;
- knowledge-transferring function – to transfer the system of knowledge to students that will promote the effective performance of students' future professional functions;
- activity-regulating function – to regulate students' joint activity;
- cognitive function – to make students aware with intercultural differences and similarities, intercultural concepts;
- sense-making function – to make students realize the influence of their communicative actions on building further relationships between representatives of other cultures;
- organizational function – to arrange educational activities and provide the feedback between pedagogical interaction agents.

The main principles of the IPCLE model designing are the following [2]:

- the model design integrity, that is, the model structural components serve one common goal – training students for intercultural professional interaction;
- multidisciplinary, that is, the model structural components reveal students the concept of "intercultural professional interaction" from the philosophical and cultural, sociological, psychological, linguistic and professional perspectives;
- information density and integrity of the students' acquired knowledge, skills and gained experience;
- harmonious development of personality – creation of conditions for the formation of personal traits, such as social responsibility and empathy that are important to perform effectively professional functions in intercultural professional interaction;
- communicative skills development - the maximum immersion of the student in the communicative process.

From the theoretical point, the IPCLE model consists of such structural components as [3]:

- the goal setting component – training students for intercultural professional interaction,
- the IPCLE content component – the problem-based approach to the content of the study,
- the methodical component – the student-centered approach in the classroom, the use of variety of didactic means, the predominance of interactive teaching methods with the focus on different forms of social interaction (teacher-student, teacher-students, student-teacher, student-student, students-students, students-teacher), facilitative communication;
- the communicative component – students' communicative competence enhancement;
- the educational component – formation of professionally important (social responsibility) and personal (empathy) qualities;
- the psychological component – creation of a favorable psychological climate in the classroom, demonstration of empathic attitude to the interlocutor;
- the value-emotional component – orientation of classes on humanistic values.

References:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К. : Ірпінь; ВТФ «Перун», 2005. — 1728с.
2. Козырев В. А. Построение модели гуманитарной образовательной среды [Текст]. / В. А. Козырев // Педагог. — №2 (7). — 1999. — С. 26-32.
3. Мизандронцева М. В. Управление развитием поликоммуникативной образовательной среды : автореферат дис. ... кандидата педагогических наук : 13.00.01 / М. В. Мизандронцева; [Место защиты: Гос. бюджет. образоват. учреждение высшего проф. образования Моск. обл. "Акад. соц. упр. "]. - Москва, 2014. - 24 с.
4. Хуторской А. В. Современная дидактика : учеб. для вузов / А. В. Хуторской. — СПб. : Питер, 2001. — 544 с.

Popko Tatiana Petrovna

*teacher of mathematics and computer science, master of pedagogical education
Municipal Educational Institution
«Ozerechen secondary school of Kletsky district»
Belarus, Kletsk*

PATRIOTISM EDUCATION IN MATH, COMPUTER SCIENCE

Попко Татьяна Петровна

*учитель математики и информатики, магистр педагогического образования
Государственное учреждение образования
«Озереченская средняя школа Клецкого района»
Беларусь, Клецк*

ВОСПИТАНИЕ ПАТРИОТИЗМА НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ, ИНФОРМАТИКИ

Abstract: The decision of applied tasks contributes to the development of logical thinking, the ability to concisely, clearly and consistently Express their thoughts, to make the best decisions in a difficult situation. Many tasks on military subjects, the teacher instills such personal qualities as curiosity, persistence, resourcefulness, developing independence, contribute to the Patriotic education of students, the sense of pride for their country, for their work and bravery of the inhabitants of the country.

Keywords: Applied problems, logical thinking, Patriotic education of pride for their country, the bravery of the inhabitants of the country.

Анотация: Решение прикладных задач способствует развитию логического мышления, умения кратко, ясно и последовательно выражать свои мысли, принимать оптимальные решения в сложной ситуации.

Предлагая задачи на военную тематику, учитель прививает такие личностные качества, как пытливость, настойчивость, находчивость, развивает самостоятельность, способствуют патриотическому воспитанию обучающихся, воспитанию чувства гордости за свою Родину, за труд и отвагу жителей своей страны.

Ключевые слова: Прикладные задачи, логическое мышление, патриотическое воспитание гордость за свою Родину, отвага жителей своей страны.

Никто не будет оспаривать тот факт, что математика входит в категорию “сложных” предметов и многие учащиеся её просто не любят, а кто-то из них её просто побаивается. Поэтому, следует показать им, что математика и наша жизнь очень тесно связаны между собой. Все, что окружает нас в жизни, в той или иной степени связано с понятием или с законом из математики.

Большой потенциал для развития творческого мышления учащихся и формирования эмоционально ценностного отношения к окружающему миру несут в себе задачи прикладного характера. При решении таких задач возрастает глубина понимания учебного материала, познавательная активность и творческая самостоятельность, приобретаются навыки, необходимые для жизни в обществе.

Решая прикладные задачи, учащиеся более глубоко усваивают теоретические вопросы, у них появляется представление о взаимосвязи математики с различными науками.

Патриотизм каждого человека начинается с любви к своей малой Родине, отчему краю. Очень интересны и поучительны такие задачи:

Шквалистые ветра, переходящие в ураганные, для Беларуси не являются редкостью. В 2007 году на Европу обрушился мощный ураган 'Кирилл', от которого пострадали также 2 088 белорусских населенных пунктов, 1 890 были обесточены. [1]	Вычислите процент обесточенных районов.
Как таковых серьезных наводнений в Беларуси нет, однако масштабные паводки случаются примерно каждые пять лет. Один из самых значительных за последние десятилетия - весеннее половодье 1999 года. Тогда пострадало 49 районов республики, было подтоплено более 7 000 жилых домов. По данным отдела метеопрогнозов, ущерб летнего наводнения, вызванного обильными осадками в Беларуси в 1994 году, составил 100 млн. долларов.	Определить ущерб в белорусских рублях по представленному курсу.
Еще одна стихия которая ежегодно наносит серьезный ущерб, прежде всего, экологии и лесному фонду региона – пожары в лесных массивах. В Институте леса Национальной академии наук Беларуси посчитали, что ежегодный ущерб, который наносят пожары, составляет около 900 тыс долларов. Больше всего лесных пожаров произошло в республике, по данным Белстата, в 2006 году, тогда общая площадь территории, охваченной огнем, достигла 2 508 га. Всего в 2006 году произошло 3 252 пожара.	Составить диаграмму ущерба по годам на уроках и математики и информатики

Клецк – один из многих небольших районных городов Беларуси. История его своеобразна и самобытна. Древний город, возникший на природном возвышении левого берега реки Лань, оказывается, старше Москвы на 20 лет. Он сберег и остатки вала, и замковую гору, и ландшафт с бывшим болотом, подчеркивающим, что место для города выбиралось так, чтобы можно было защититься от вражеских набегов.

Началом биографии города Клецка считают 1127 год. [2] С 1442 г. Клецк находился во владении сына великого князя литовского Сигизмунда Кейстутовича — Михаила Сигизмундовича Мазовецкого, который после гибели своего отца, убитого политическими противниками, претендовал на великокняжеский престол. В 1452 году Клецк переходит во владение великого князя литовского Казимира, который к тому времени стал и польским королем. Помнит Клецк и короля Сигизмунда I Старого и его жену-итальянку королеву Бону Сфорца. После ее смерти город в 1558 году перешел к	Вычислить, сколько лет был у власти каждый представитель власти.
---	--

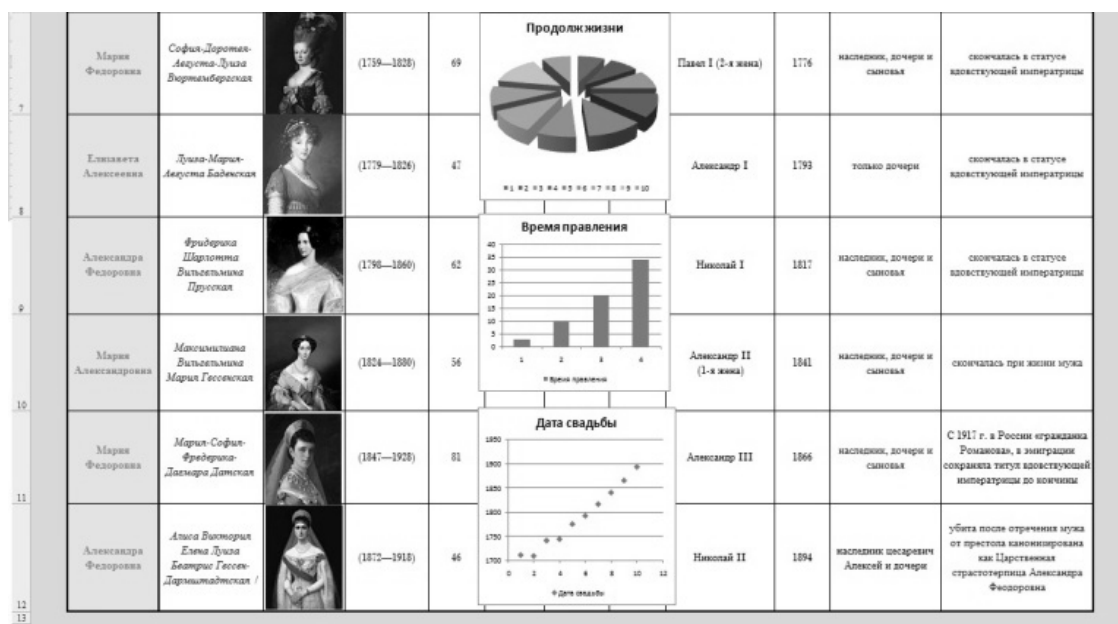
Радзивиллам. В 1560-62 годах в Клецке проповедовал выдающийся религиозный полемист, гуманист, просветитель и философ Сымон Будный, которого не без оснований именуют «белорусским Вольтером».	
Впоследствии, в 1874 году, Клецкая ординация слилась с Несвижской ординацией Радзивиллов и в таком виде просуществовала до 1939 года. Во главе обеих ординаций стояли происходившие из клецкой ветви «пруссские» Радзивиллы, потомки которых продолжают знаменитейший магнатский род и ныне.	Сколько лет просуществовала такая ординация? (360 лет!).
Вероломное нападение немецко-фашистских захватчиков на Советскую страну прервало мирную жизнь и на Клецкой земле. 27 июня 1941 г. гитлеровцы захватили город Клецк, и только 2 июля 1944 г. Клецкий район был освобожден от оккупантов.	Какое время находился Клецк в оккупации?

Перед праздниками Победы можно настроить ребят на героический лад, и даже обычные тренировочные задания связать с рассказом о тех великих испытаниях, которые прошел наш народ, защищая свою Родину. Главным итогом Великой Отечественной войны стала победа над фашизмом, в которой решающую роль сыграл Советский Союз. Эта война для нас была освободительной. СССР вышел победителем из смертельного поединка. Германия была наголову разгромлена. Несмотря на то, что нет уже советского народа, как не стало и Советского Союза, их беспримерный подвиг никогда не померкнет в памяти поколений. На уроках математики и информатики можно использовать следующий материал:

Задача	Вопрос
Есть важнейшая дата в истории Великой Отечественной войны (18 января 1943 год) – прорыв блокадного ленинградского кольца. Это была сложнейшая операция по освобождению, советские войска нанесли удар по основным немецким позициям сразу с двух сторон. [3]	Определить зашифрованную дату вы сможете, выполнив следующее задание. Вычислите 20% от числа 90 1% от числа 100 25% от числа 7772
А сколько людей полегло? После окончания Великой Отечественной войны, были выданы цифры о потерях за времена 1941 - 1945 годов. Приблизительно это было 7 миллионов человек. Однако эти цифры были ну уж очень приблизительными. После смерти Сталина и развенчания культа личности Хрущевым, количество погибших выросло до 20 миллионов человек. Реальное исследование потерь началось лишь в 1980-х годах. Тогда было обнаружено, что в действительности потери были около 43 миллионов человек, причем 4 миллиона погибли в плену.	Вычислите, какая часть погибших, не была учтена в 1945 году? (36/43) Какая приблизительно часть всех погибших, была замучена и уничтожена в плену? (1/11, т.е. каждый 11 человек)
Во времена войны женщины в основном выполняют не такую основную, но очень важную работу. Слабый пол выступает в роли защитниц своих очагов, медсестер, поварих, рабочих на фабриках и многих других. Однако во времена Великой Отечественной войны, в рядах армии было до 80 тысяч офицеров-женщин. Если же рассматривать младший военный состав, то в целом на фронте было от 600 тысяч до 1 миллиона	Какой процент женщин Героев СССР, не увидели свою награду? (54%)

<p>женщин в погонах. Из женщин-добровольцев были сформированы воздушные полки, некоторых из которых фашистские отряды называли "ночными ведьмами", бомбардировочные, стрелковые, истребительные и запасные. Также был создан специальный полк женщин-моряков. После всех этих испытаний 90 женщин получили звание Героя СССР, 49 из них посмертно.</p>	
<p>На фронтах Великой войны действовало огромное количество отрядов боевых собак. Всего по солдатским военным тропам прошло более 70 тыс. «друзей человека» самых разнообразных пород. На всех военных фронтах было обучено и сформировано в специальные боевые подразделения: 17 батальонов собак-минеров; 14 отрядов собак – истребителей бронетехники; 37 батальонов ездовых собак; 2 специализированных отряда; 4 батальона связных отрядов.</p>	<p>Сколько подразделений четвероногих друзей было создано во время Вов? Создайте круговую диаграмму боевых подразделений собак.</p>
<p>Ездовые подразделения собак, а это около 15 тыс. упряжек, за время войны вывезли из поля боя более 6500 тыс. раненых, привезли на позиции более 3,5 тонн боеприпасов и амуниции, а также доставили несчетное количество продуктов питания. Пес-санитар по кличке Мухтар за время боевых действий вынес с поля боя около 400 тяжело раненных солдат (рекорд). . [4]</p>	<p>Сколько человек было вывезено каждой упряжкой?</p>
<p>Собаки-связисты – в сложной боевой обстановке, порой в непроходимых для человека местах, для установления связи проложили 8 тысяч км телефонного провода (для сравнения: расстояние от Берлина до Нью-Йорка — 6 500 км.).</p>	<p>Если считать расстояние от Озеречья до Барановичей 35 км, сколько раз должен пробежать пёс туда и обратно? (114 раз)</p>
<p>Гитлер считал своим главным врагом в СССР не Сталина, а диктора Юрия Левитана. За его голову он объявил награду в 250 тысяч марок. Советские власти тщательно охраняли Левитана, а через прессу запускалась дезинформация о его внешности.</p>	<p>Если в те времена курс составлял 23,82 доллара за 100 марок, сколько Гитлер мог отдать денег за своего врага?</p>
<p>Всего 30 минут выделялось командованием вермахта для подавления сопротивления пограничников. Однако более 10 суток сражалась 13-я застава под командованием А. Лопатина и более месяца - Брестская крепость.</p>	<p>На сколько минут, 13 застава задержала фашистские войска?</p>

На уроках информатики при построении диаграмм, можно повторить материал к ЦТ, или вспомнить правящих женщин определённой страны. Можно предложить составить свою таблицу Людовигов, Романовых, и т.д., что проявляет повышенный интерес к истории и готовность изучить её более углублённо. Всё это позволяет расширять полученные знания самостоятельно, т.е. учит оперативно осуществлять поиск информации, производить её структурирование, находить оптимальный алгоритм обработки.

На основании вышеизложенного, глубоко убеждена, что изучение своего края, его людей, развивает в школьнике самостоятельность суждений о жизни, о Родине.

Литература:

1. http://mogu.by/news/finansy/Samy_e_razrushitelnye_stihii_v_Belarusi.html
2. <http://kletska.minsk-region.by/ru/history>
3. <http://oggo.by/interesnye-fakty-obo-vsem/item/495-interesnye-fakty-o-velikoj-otechestvennoj-vojne>
4. <https://foto-history.livejournal.com/4145180.html>

Sabat Ivan Ivanovich

post-graduate student of the department of pedagogy

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

Scientific supervisor – doctor of pedagogical sciences, prof. **Tetiana Zavhorodnia**

Ivano-Frankivsk, Ukraine

CONTENT OF STUDYING IN THE STATE AGRICULTURAL LYCEUM IN CHERNYTSA

Сабат Іван Іванович

аспірант кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, проф. **Тетяна Завгородня**

Івано-Франківськ, Україна

ЗМІСТ НАВЧАННЯ В ДЕРЖАВНОМУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ЛІЦЕЇ У ЧЕРНИЦІ

Abstract. The author discovers the content of study at a single state male professional institution during the Second Rzecz Pospolita – a field nursery school in Chernitsa. The lyceum curriculum is analyzed, the main organizational principles of the educational process of lyceum students are analyzed.

Key words: agricultural lyceum, content of study, curriculum, educational subjects, professional male schools.

Анотація. Автором розкрито зміст навчання у єдиному державному чоловічому професійному закладі за часів Другої Речі Посполитої – рільничому ліцеї у Черниці. Проаналізовано навчальний план ліцею, основні засади організації навчально-виховного процесу ліцеїстів.

Ключові слова: сільськогосподарський ліцей, зміст навчання, навчальний план, навчальні предмети, фахові чоловічі школи.

У 20-30-ті роки ХХ ст. стан професійної освіти на українських землях під Польщею був низький. Станом на 1939 рік існувало: 1 висока, 2 ліцеї, 1 середня, 27 нижчих сільськогосподарських шкіл: у тому числі 4 з українською мовою навчання [1, с. 18]. Серед останніх – Державний рільничий ліцей у Черниці поблизу Стрия (тепер с. Черниця Миколаївського району Львівської області), заснований 1934 року після шкільної реформи у Польщі. Це був єдиний державний професійний заклад за часів Другої Речі Посполитої. Усі інші фахові чоловічі школи були приватними.

Ліцей засновано на базі маєтку польського поміщика Вітольда Стефануса, котрий господар змушений був продати через борги, не дивлячись на його ідеальний стан і зразкове ведення господарства. Маєток викупила держава і Львівське освітнє управління. Після Другої світової війни на території ліцею заснований Черницький сільськогосподарський технікум, який готував агрономів та спеціалістів для тваринництва. Проте в 1966 р. технікум розформовано і утворена однорічна сільськогосподарська школа, яка готувала зоотехніків. В 1979 р. школа також розформована і утворено «ЦЕЛАЖ» – організація по зберіганню і постачанню мінеральних добрив. А в 1987 р. і ця організація була закрита.

Державний рільничий ліцей у Черниці був, по суті, трирічною загально-хліборобською школою, до якої приймали учнів після закінчення гімназій нового типу або абсолювентів трирічних фахових шкіл (до них приймали учнів після закінчення семи класів вселюдної школи). Учні, що закінчили 6 класів загальноосвітньої гімназії давнього типу, також могли перейти в цей ліцей.

Ліцей володів фільварком обсягом у 150 моргів землі, у якому були представлені усі види рослинної й тваринної продукції, відповідний інвентар і технічне приладдя. При навчальному закладі функціонував інтернат. Для випускників відкривалася можливість отримати роботу у господарських установах або вести власне господарство, підприємство, пов'язане з рільництвом, право навчатися у хліборобських школах [2, с. 232].

Цей, як і інші державні рільничі ліцеї, був передовим для тих, хто хотів «стати господарями на батьківському ґрунті» [3, арк. 51]. На навчання запрошували тих хлопців, які хотіли працювати у власному господарстві, в галузі агрономії чи продовжувати навчання у високих хліборобських школах. Навчання тривало три роки і ще впродовж року учні проходили практику.

№ з/п	Предмети	Тижневі години			
І. Фахові предмети					
		У класі			Разом
		I	II	III	
1.	Ґрунтознавство	3	4/0*	–	5
2.	Плекання польових рослин	–	0/4	4	6
3.	Городництво і садівництво	–	0/3	3	4½
4.	Основи лісництва	–	–	0/2	1
5.	Хвороби і шкідливі рослини	–	2	–	2
6.	Годівля і плекання тварин	3	4	4	11

7.	Ветеринарія	–	2	–	2
8.	Сільськогоспод. промисл.	–	–	3	3
9.	Збут сільськогосподарської продукції	–	–	3/0	1½
10.	Сільськогосподарська інженерія	–	3	2/3	5½
11.	Економіка сільського господарства	–	3	4	7
12.	Практичні заняття в сільському господарстві	15	15	15	45
Разом		21	33/36	38	93½
II. Помічні предмети, тісно зв'язані зі званням					
13.	Ботаніка	3	–	–	3
14.	Зоологія	3	–	–	3
15.	Фізика	3	–	–	3
16.	Хімія	5	–	–	3
17.	Математика	2	2/0	–	3
18.	Сучасні суспільно-державні й господарські питання	–	3/2	–	2½
19.	Основи права	–	–	2/0	1
20.	Гігієна	–	–	0/2	1
Разом		16	5/2	2	21½
III. Загальноосвітні предмети					
Разом		10	9	5	24
Разом годин на навчання тижнево		47	47	45	139

*Числа перед рискою означають кількість годин в I півріччі, за рискою – в II півріччі навчального року.

Як видно з навчального плану ліцею, програма навчання обіймала предмети з підготовки до суспільної праці на селі. Теорія проводилася на заняттях до обіду. Після обіду відбувалися практичні заняття на базі господарства. Учні виконували всі види робіт з городництва, садівництва, годівлі і плекання тварин, організації та ведення сільського господарства. На практичний вишкіл у ліцеї звертали особливу увагу, адже «лише цей може бути добрим господарем чи інструктором сільського господарства, хто сам вміє бездоганно виконати кожену працю в сільському господарстві» [3, арк. 54]. Акцент на практичній спрямованості навчання був тією суттєвою ознакою, що відрізняла хліборобські ліцеї від схожих давніх хліборобських шкіл.

Теоретичний матеріал був достатньо обширним. Щодо практичних знань, то вони вимагали передусім любові до сільського господарства, прагнення перевірити здобуті теоретичні знання на практиці: «Коли учень основно цікавиться сільським господарством та не втікає з нього, тоді легшою і приємнішою стає для нього наука в хліборобському ліцею і тоді кращу дістає підготовку...» [3, арк. 55].

Учні ліцею проживали в інтернаті, оплата за який не перевищувала 35 золотих у місяць. Оплата за навчання – 170 золотих щорічно, оплачували кожних півроку. Цікаво, що сини державних службовців і вихідці з незаможних сімей отримували знижки при оплаті, якщо добре навчалися.

Крім того, за власні кошти купували шкільне приладдя й підручники. Також були зобов'язані відшкодувати витрати, пов'язані з організацією програмових «научних прогулок». Ці кошти вони на початку навчального року передавали Педагогічній раді ліцею.

Життя учнів в інтернаті організовувалося на кооперативних засадах. Окрім кооперативної їдальні, яку вели самі учні, вони відвідували різного роду гуртки. Після I і II років навчання учні ліцею проходили обов'язкову двомісячну практику в сільському господарстві [3, арк. 55]. Приймали учнів від 16-річного віку. Вступники складали іспити: ті, що закінчили загальноосвітні гімназії – польську мову (письмово) і польську мову та хімію

чи біологію (за вибором) усно. Випускники інших шкіл, окрім цих, складали також іспит з іноземної мови, яку вивчали в школі.

Таким чином, ліцей у Черниці був одним із перших державних українських фахових ліцеїв Галичини. Навчальний заклад готував хлопців до ефективної сільськогосподарської роботи у власному господарстві, в галузі агрономії чи до продовження навчання у високих хліборобських школах. Навчальні плани були збалансовані, вдало поєднувалися фахові й загальноосвітні предмети, що давало можливість випускникам отримати якісну сільськогосподарську освіту.

Література:

1. Благий В. Б. Шкільництво в Галичині на початку XX ст.: історико-соціологічний аспект / В. Б. Благий. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1999. – 76 с.
2. Рідна школа. – Львів, 1937. – 1 червня. – Ч. 11.
3. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Ф. 206 Українське Педагогічне Товариство «Рідна школа», м. Львів, 1881-1939 рр. Оп 1. Спр. 340. Дані про умови прийому, організацію навчання ліцеїв, гімназій та інститутів. Львів, 1938-1939 рр., 73 арк.

Saenko Yuliya Olexandrivna

assistant the Department of Primary Education

Bogdan Khmelnytsky Melitopol state pedagogical University

Melitopol, Ukraine

Maksma Yana Victorivna

student

the Department of Primary Education

Bogdan Khmelnytsky Melitopol state pedagogical University

Melitopol, Ukraine

Саєнко Юлія Олександрівна

асистент

кафедра початкової освіти

Мелітопольський державний педагогічний університет

м. Мелітополь, Україна

Махсма Яна Вікторівна

студентка

кафедра початкової освіти

Мелітопольський державний педагогічний університет

м. Мелітополь, Україна

РУХЛИВА ГРА У ВИХОВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Summary: The article is devoted to the topic of education of leadership qualities by means of mobile games. On the basis of the analysis of scientific studies of contemporary teachers and his own observations during the pedagogical practice, the author focuses on the importance of motor activity as a biological need, which in combination with the game will contribute to the formation of leadership qualities of the child.

Key-words: leadership, mobile game, leadership qualities.

Анотація: тематикою статті є вихованню лідерських якостей учнів початкових класів засобами рухливих ігор. На основі аналізу наукових досліджень сучасних педагогів і власних спостережень під час педагогічної практики, автори статті акцентує увагу на важливості рухової активності як біологічної потреби, що у поєднанні з грою сприятиме формуванню лідерських якостей дитини.

Ключові слова: лідерство, рухлива гра, лідерські якості.

Актуальність дослідження теми виховання лідерських якостей в учнів молодших класів обумовлена тим, що сучасне суспільство потребує виховання успішної людини з розвинутими лідерськими, діловими якостями, підготовленою для самореалізації в сучасному світі, яка адекватно реагуватиме на зміни, що в ньому відбуваються. Зазначимо, що ефективність процесу формування лідерських якостей особистості взагалі залежить від рівня розвитку колективу і відповідно від визначення власної позиції в цьому колективі. Варто підкреслити й те, що учнівський колектив може здійснювати як позитивний, так і негативний вплив: як стимулюючий, так і гальмуючий (тобто пригнічувати творчу ініціативу, активність і енергію учнів).

Віковий період учнів початкових класів (6-8 років) тісно пов'язаний з розвитком емоційної сфери, із формуванням інтересів та мотивів поведінки дитини. Незрілість емоційної сфери лишає негативний відбиток на адаптивних можливостях дитини, а саме: порушує міжособистісні стосунки, призводить до труднощів під час спілкування, ускладнює навчання та контакти з соціумом, призводить до замкненості у собі. Перебуваючи під впливом негативних емоцій, дитина сама ускладнює собі оптимальне задоволення власних потреб. Тому у лідера має бути досить висока самооцінка.

Взаємини дітей молодших класів між собою – це складна структура. Дитячий лідер здатний не тільки зібрати навколо себе підлеглих, але і встановити загальний тон життя групи. Психологи та педагоги наголошують на необхідності частіше влаштовувати ігри та змагання: спортивні, командні або індивідуальні. Ігри допоможуть дитині розвинути в собі точність і спритність, гарну пам'ять і віру у власні сили, а також – лідерські якості.

Педагог А.Макаренко так характеризував роль дитячих ігор: «Гра має важливе значення в житті дитини, має те ж значення, що й для дорослого має діяльність, робота, служба. Якою є дитина у грі, такою багато в чому вона буде в роботі. Тому виховання майбутнього діяча відбувається насамперед у грі...». Відомі психологи відповідно до гри мають такі визначення: І. Кант одним з перших визначив гру як діяльність, мотивом якої є її процес, а не результат першим поставив питання про зв'язок між грою та художньою діяльністю. У своїй роботі Д. Ельконін вказує, що «гра в розгорнутій формі – продовжує жити в дитинстві, являючи собою одну з основних форм життя сучасної дитини».

Лідерство (від англ. «leader» – «ведучий, керівник») – це «відносини домінування і підпорядкування, впливу і слідування в системі міжособистісних відносин у групі» [1, с. 72]. За визначенням В.Шапара, лідер – це «член групи, за яким всі інші члени групи визнають право приймати відповідальні рішення у важливих ситуаціях – рішення, що торкаються їхніх інтересів, і визначають напрям і характер діяльності всього класу. Найбільш авторитетною вважається особистості, яка відіграє провідну роль в організації спільної діяльності та регулюванні взаємин у класі» [5, с. 230]. У процесі формування дитячого колективу надзвичайно важливо досягти такого положення, коли реальний лідер приймає систему цінностей, що пропонує вчитель [1, с. 72]. Лідерство є одним з найважливіших способів інтеграції особистості в систему суспільної діяльності та міжособистісних взаємовідносин. Лідерство як соціально-психологічний феномен виникає в результаті взаємодії людини й конкретних суспільно-зумовлених обставин предметної діяльності [2, с. 288].

Лідерство дитини є динамічним, воно виникає, укріплює або стає нестійким, а також допомагає критично відноситися до своїх вчинків. Досліджуючи лідерство дітей молодшого шкільного віку, М. Боцмановою та А. Захаровою [5] було виділено три рівня його розвитку:

1) реалістична самооцінка (дитина має загальні уявлення про себе, як про особистість і, на основі знання власних можливостей, може прогнозувати свої дії);

2) недостатньо реалістична самооцінка (самооціночні судження категоричні і часто є відлунням чужих думок про себе, а дитина стає менш схильною до сумнівів та роздумів над цим);

3) неадекватна самооцінка (у таких дітей завжди присутнє бажання оцінити себе якомога вище, але реальна самооцінка є низькою. Основна причина цього – накопичення негативного досвіду оцінок себе зі сторони авторитетних для дитини дорослих (батьків, учителів).

Крім основних трьох рівней розвитку особистості, що властиві всім людям, М.Ярмаченко виділяє якості «наявні не у кожної людини» [2, с. 513]. До цих якостей відносяться і лідерські. Якість – наукова категорія, що є формою відображення та ступенем пізнання об'єктивності речей у сфері буття. Вона виражає притаманну речам специфічну визначеність, що тотожна з їхнім буттям і відрізняє їх від інших речей у певній системі зв'язків [4, с. 767]. У кожній дитині якість виділяє певну ознаку, рису, що й визначає її неповторність. Дослідниця Г. Коджаспірова визначає поняття «якості особистості» як сукупність всіх соціально та біологічно зумовлених компонентів особистості, які визначають її стійку поведінку в соціальному та природному середовищі [1, с. 56].

Лідерські якості починають розвиватися в молодших класах і до початку навчання у старших класах є вже певною мірою сформованими. Вивчення і знання вікових особливостей дітей дає можливість правильно організувати їхнє навчання і виховання. До молодшого шкільного віку належать діти 6-7-9 років. У цей віковий період відбувається подальший психофізіологічний та фізичний розвиток, що дає можливість ускладнювати зміст рухливих ігор. Одним з найбільш ефективних шляхів розвитку лідерських якостей є використання засобів рухливих ігор. Поняття «засіб» визначається як прийом, спеціальна дія, що уможливорює здійснення, досягнення чого-небудь; спосіб [4, с. 356]. Як філософська категорія, рух – це спосіб існування матерії, її невід'ємна властивість. Він визначає всі властивості і прояви матерії, внутрішній зміст речей, предметів і явищ. Рух становить сукупність простору і часу як форм існування матерії [4, с. 594].

Висновки. Отже, треба зазначити, що одним з пріоритетних завдань національної освіти є потреба виховання успішної людини з розвинутими лідерськими, діловими якостями, підготовленою для самореалізації в сучасному світі, яка адекватно реагуватиме на зміни, що в ньому відбуваються, а також постійно самовдосконалюватиметься. У зв'язку з цим, виникає необхідність пошуку нових підходів до формування лідерських якостей у молодших школярів.

За визначенням В. Шапара, гра – це «форма діяльності в умовних ситуаціях, спрямована на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, зафіксованого в соціально закріплених способах здійснення предметних дій, у предметах науки і культури» [5, с. 79]

Лідерство – система соціально-психологічних явищ, яка пов'язана з виходом особистості в лідери і її відносинами із членами групи; відносно домінування і підпорядковування, впливу і слідування в системі міжособистісних відносин у групі. Таким чином, у подальшому дослідженні нами будуть представлені результати експериментальної роботи з формування лідерських якостей засобами рухливих ігор.

Література:

1. Тлумачний словник української мови / [за ред. В. С. Калашника]. – Х. : Прапор, 2002. – 992 с.
2. Педагогічний словник / за ред. Ярмаченка М. Д. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 514 с.
3. Коджаспірова Г.М Педагогический словарь для студ. высш. и сред. пед. учеб. Заведений / Г. М. Коджаспірова, А.Ю. Коджаспіров. – М. : Академия, 2003. – 176 с.
4. Шапар В.Б Психологічний тлумачний словник / В. Б. Шапар. – Х. : Прапор, 2004. – 640 с.

5. Філософський словник / [за ред. В. І. Шинкарука]. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Гол.ред. Української Радянської енциклопедії, 1986. – 796 с.

Liydmyla Shevchenko

Assistant Professor

department of Innovative and Information Technologies

Vinnitsa State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky

Vinnitsa, Ukraine

REALIZATION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS OF PREPARATION OF PRE-SERVICE TEACHERS OF TECHNOLOGIES TO INNOVATIVE PEDAGOGICAL ACTIVITY

Шевченко Л.С.

доцент кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

м. Вінниця, Україна

ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. На основі вивчення поняття «педагогічні умови» схарактеризовано основні підходи до формулювання педагогічних умов підготовки майбутніх учителів технологій до інноваційної педагогічної діяльності. Проаналізовано педагогічні умови вдосконалення процесу підготовки майбутніх учителів. Визначено педагогічні умови ефективної підготовки майбутніх учителів технологій до інноваційної педагогічної діяльності: створення професійно орієнтованого освітнього середовища педагогічного ВНЗ, формування інноваційної компетентності майбутніх учителів технологій, стимулювання пізнавальної діяльності студентів засобами ІКТ, застосування контекстного підходу в процесі підготовки майбутніх учителів технологій до інноваційної педагогічної діяльності.

Ключові слова: педагогічні умови, майбутні вчителі, вчителі технологій, інноваційна педагогічна діяльність.

В умовах безперервного оновлення знань, появи нових типів шкіл, народження альтернативних педагогічних проєктів та інноваційних технологій, модернізації вітчизняної освіти, реалізації компетентнісного підходу та якісних змін в організації, змісту, технологій навчання і виховання, зростання вимог до якості освіти необхідне вдосконалення системи підготовки майбутніх учителів. Нині все більшої актуальності набувають такі якості особистості вчителів як самостійність, активність, ініціативність, креативність; а безпосередня педагогічна діяльність висуває до особистості вчителя та рівня його підготовки у ВНЗ все більш високі вимоги, суть яких полягає в розвитку потреби постійної роботи над собою та самовдосконалення. Проте основні організаційно-методичні форми навчання у ВНЗ – лекція, семінар, лабораторна, практична, залік або іспит продовжують розвивати і вдосконалювати традиції репродуктивного навчання. Нині підготовка у ВНЗ спрямована на формування загальних професійних умінь, але не враховує повною мірою потреби фундаменталізації, професіоналізації, стандартизації і технологізації професійної освіти, виключає можливості самого студента. Таке абстрактне звернення до особистості породжує

досить типову ситуацію: майбутні вчителі технологій засвоюють знання, вміння і навички, що подекуди так і залишаються незатребуваними в реальній педагогічній практиці.

Нові тенденції науково-технічного прогресу та цілі технологічної освіти учнів потребують розроблення та впровадження сучасних підходів до підготовки майбутніх учителів технологій, що будуть враховувати інноваційні умови їхньої професійної діяльності (М. Кадемія, Л. Шевченко [2, с. 28]). Серед цих умов особливо виділяємо зростання потоку інформації, збільшення нестандартних завдань та ін., вирішення яких вимагає мобілізації творчих здібностей особистості, різноманітних організаційних форм, нових методів, засобів інноваційної діяльності. Природно, що така мобілізація більш продуктивна, якщо майбутні вчителі технологій підготовлені до неї в процесі професійного навчання у ВНЗ. Н. Кузьміна зазначає, що «Інваріантні, базові загальнопедагогічні знання і вміння майбутніх фахівців – це лише фундамент для подальшого самостійного поглиблення в теорію і практику професійної діяльності. На цій основі, в ідеалі, повинен формуватися індивідуальний стиль діяльності кожного педагога. У цьому, зрештою, і полягає надзавдання власне педагогічної освіти» [3, с. 7].

Розглядаючи у межах визначених підходів підготовку майбутніх учителів технологій до інноваційної педагогічної діяльності, дотримуємося думки Ю. Бабанського, який зазначає, що ефективність педагогічного процесу залежить від умов, у яких він проходить та визначає «педагогічні умови як чинники (обставини), від яких залежить ефективність функціонування педагогічної системи [1, с. 115].

Незважаючи на те, що предметом значної кількості педагогічних досліджень виступають педагогічні умови реалізації певних процесів, у сучасній науці є певні розбіжності в тлумаченні самого поняття «педагогічна умова», наприклад, в різних джерелах цю дефініцію тлумачать як «певні обставини, за яких компоненти навчального процесу подані в найкращих взаємовідносинах та взаємозв'язках, що дають можливість учителям плідно викладати, керувати навчальним процесом, а учням – успішно навчатися» (С. Гончаренко); сукупність «об'єктивних можливостей змісту навчання, методів, організаційних засобів його здійснення, коли забезпечується успішне вирішення поставленого педагогічного завдання» (С. Висоцький); сукупність об'єктивних можливостей, що забезпечують успішне вирішення поставлених завдань» (В. Мельніченко) та ін. Також педагогічні умови можуть виступати і формою педагогічної діяльності, метою якої є формування висококваліфікованого спеціаліста. Загальною рисою усіх визначень цього поняття є спрямованість педагогічних умов на вдосконалення взаємодії учасників освітнього процесу з метою вирішення конкретних дидактичних завдань підвищення ефективності професійної підготовки.

В дослідженні термін «педагогічні умови» трактується нами як взаємопов'язана сукупність (комплекс) заходів (об'єктивних можливостей) освітнього процесу, внутрішніх (потреби, інтереси, ціннісні орієнтації, ставлення особистості до себе та інших (рефлексивна позиція), способи діяльності) та зовнішніх (зміст, форми, методи, засоби і технології навчання і виховання), що забезпечують високу результативність досягнення мети. При цьому зовнішні характеристики об'єкту (освітнього процесу) взаємодіють із внутрішнім світом суб'єктів (студентів і викладачів).

Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів технологій до інноваційної педагогічної діяльності визначаємо, як сукупність взаємопов'язаних необхідних і достатніх чинників, що забезпечують з урахуванням потреб, інтересів, можливостей особистості щодо ефективної майбутньої професійної діяльності, організацію, регулювання, взаємодію об'єктів, суб'єктів і явищ проектного професійно орієнтованого освітнього середовища педагогічного ВНЗ для найкращої реалізації поставленої мети, у нашому дослідженні – сформованості майбутніх учителів технологій до інноваційної педагогічної діяльності.

Аналіз літератури показав, що дослідниками виділено значну кількість ефективних умов вдосконалення процесу підготовки майбутніх учителів технологій до майбутньої педагогічної діяльності та формування готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності, зокрема: створення розвивального інноваційного освітнього середовища з метою моделювання інноваційного контексту професійної діяльності; удосконалення організаційного і науково-методичного забезпечення, орієнтація на концепцію особистісно орієнтованого навчання та діяльнісного підходу, посилення соціально-особистісної та професійної спрямованості змісту дисциплін циклу професійної і практичної підготовки через збагачення системою понять та теоретичних знань із основ педагогічної інноватики, що сприяє формуванню професійно-ціннісного ставлення майбутніх учителів до освоєння нововведень, індивідуального стилю діяльності, переорієнтації з пошукового на сутнісно-пошуковий особистісно-професійний характер діяльності; забезпечення єдності теоретичної і практичної підготовки майбутніх учителів до дослідно-експериментальної роботи; цілеспрямоване і послідовне відображення у змісті й методиці педагогічної освіти сутності інноваційної діяльності, персоналізація інноваційно-освітніх маршрутів, ініціювання та підтримка педагогічної творчості майбутніх учителів; формування дослідницької та комунікативної компетентностей, рефлексивних умінь, інтересу до інноваційної роботи, мотиваційної готовності до інноваційної діяльності тощо; високий рівень готовності до інноваційної діяльності викладачів ВНЗ.

Слід зазначити, що перелік запропонованих дослідниками педагогічних умов багато в чому збігається і за метою, і за змістом. Однак виділені умови, по-перше, не в повній мірі відображають специфіку підготовки майбутніх учителів технологій до інноваційної педагогічної діяльності; по-друге, не повністю розглядають, або аналізують тільки окремі аспекти використання ІКТ у майбутній інноваційній діяльності.

Під час дефініції педагогічних умов підготовки майбутніх учителів технологій до інноваційної педагогічної діяльності ми враховували, що успішність їх формулювання залежить від наступних чинників: чіткості визначення мети та результату, який повинен бути досягнутий (в даному випадку очікуваний результат – готовність майбутніх учителів технологій до інноваційної діяльності); розуміння того, що вдосконалення освітнього процесу досягається за рахунок взаємопов'язаного комплексу умов (взаємодія і взаємозв'язок компонентів набувають характеру неієрархічної взаємодії, що спрямована на одержання визначеного результату. Виключення будь-якого елементу з комплексу не призводить до розпаду об'єкту, дозволяє продовжувати функціонувати елементам, але з набагато меншою ефективністю); на певних етапах педагогічні умови можуть виступати і як результат, що досягається в процесі їх реалізації.

Також під час формулювання педагогічних умов підготовки майбутніх учителів технологій до інноваційної педагогічної діяльності нами враховано наступні аспекти: єдність і безперервність професійної підготовки та перепідготовки кадрів, підвищення їх кваліфікації; вимоги Державного стандарту вищої освіти України та освітньо-професійної програми; багатоступінчатість, варіативність і багатопрофільність як системні ознаки професійної освіти майбутніх учителів технологій; процеси модернізації та оновлення змісту середньої професійної освіти; сутність і специфічні особливості підготовки майбутніх учителів технологій до інноваційної педагогічної діяльності; інтеграція традиційних та інформаційних технологій освітнього процесу; взаємодія науковців, викладачів та практиків у відборі змісту, форм, методів, засобів та технологій забезпечення проектного освітнього процесу, траєкторії і методичної системи навчання; підтримка інноваційних проектів викладачів та студентів у галузі технологічної освіти.

Ураховуючи методологічні засади, компоненти та різні підходи науковців до визначення педагогічних умов, а також результати опитування викладачів експериментальних ВНЗ та вчителів технологій ЗОШ і ПТНЗ, методом експертних оцінок «Морфологічний аналіз» було визначено, що підготовка майбутніх учителів технологій до

інноваційної педагогічної діяльності може бути забезпечена за таких педагогічних умов, як: створення професійно орієнтованого освітнього середовища педагогічного ВНЗ, формування інноваційної компетентності майбутніх учителів технологій, стимулювання пізнавальної діяльності студентів засобами ІКТ, застосування контекстного підходу в процесі підготовки майбутніх учителів технологій до інноваційної педагогічної діяльності.

Література:

1. Бабанский Ю. К. Избранные педагогические труды. М.: Педагогика, 1989. 560 с.
2. Кадемия М. Ю., Шевченко Л. С. Повышение профессионального мастерства преподавателей специальных дисциплин на основе использования ИКТ // Изобразительное искусство в системе образования. Витебск : УО «ВГУ им. П. М. Машерова», 2009. С. 28—32.
3. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. М.: Высш. школа, 1990. 119 с.

Halina I. Turovska

*Candidate of Technical Sciences, Associate Professor
National University of Water and Environmental Engineering*

**WAYS TO IMPROVEMENT THE EDUCATIONAL PROCESS OF MODERN
HIGHER SCHOOL IN TODAY'S CONDITIONS**

Summary. This article analyzes the current state and the issue of higher education renewal in Ukraine in the context of new demands put forward by contemporary globalized society. It also considers the most important issues of educational process at modern universities, which are related to organization of individual work, preparation of a lecturer and preparation renewal of a modern specialist.

Keywords: higher education, renewal, quality of education, educational process, forming education potential.

Entrance of Ukraine into the European area and implementation of Bologna system caused the necessity to implement a number of system and structural changes for the purposes of modernization of educational activities in the context of new demands put forward by contemporary globalized society.

The notion of time mainstreams the issue of provision of a proper level of quality of education in universities of Ukraine for the purposes of preparation of highly qualified specialists, professionals with creative approach to work, innovative thinking, rich bundle of knowledge, intellectual abilities, practical skills who can quickly respond to changes in time and not only create a competitive product, but also generate new ideas for future. This is exactly what can help Ukraine be a proper partner in international relations.

Entrance of Ukraine to a single European and world educational system is impossible without implementation of such multipurpose mechanism as European Credit Transfer System (ECTS).

Nowadays, some higher educational institutions of Ukraine have quite significant experience in implementation of ECTS elements. An urgent necessity is the expansion of implementation of ECTS elements by introducing of a credit-unit system of education system formation, increasing the role of individual work of students and changes to education methods, implementing active methods of education and modern informational education technologies.

One of the most important issues in the educational process is individual work of students, which deserves attention and discussions nowadays.

All worldwide and recently suggested national standards determined individual work as the basis of education, which is focused on formation of specialist's independence, his/her abilities to conduct independent exploration, system analysis and generalization of academic and scientific information, professionally important actions for self-preparation in processes of work experience internship, ability to make constructive solutions etc.

First of all, individual work must be an intended, free selected, internally motivated activity. It provides student's performance of a series of educational activities, realization of the aim of his/her activities, acceptance of an education task, making it individual, distribution of education activities through time, self-control in the process of their performance. A student has to "look for his/her own pedagogy based on world-class scientific and practical inventions" in order to improve his/her own personality [1, 2].

The core element of individual work is organization, which is performed by a department and brings up a series of problems as to readiness of a student to its performance as a subject of this form of activity. Experience has proven that students are not ready to individual work. They have no skills to organize their individual work correctly, distribute their time, slow pace of oral material perception, reading and note-taking of educational texts. The process of reception, understanding, processing, interpretation and fixation of the required educational information causes significant difficulties.

It may be affirmed about failure to form students' psychological readiness to individual work, lack of knowledge of general rules of its self-organization, failure to organize predicted activities. That is why it is necessary to form students' high motivation to individual classes and organize the proper activities. To do so a professor needs to focus their attention on significance of individual work among other forms of studying.

Therefore, individual work of students is a diversified and semi-functional activity. It has not only educative, but also social meaning. Besides, the principle of individual work organization is a difficult and painstaking work.

For the purposes of further development of national higher education and science there a need arises to improve qualitative composition of professors in higher educational institutions, especially among young, promising professors who comply with new requirements to some extent and are more sensitive to changes in science and social life.

A modern level of students' preparation focuses a professor on moving from pedagogic traditionalism to implementation of new forms and methods of conducting classes. For this purpose it is reasonable to start delivering interactive lectures instead of traditional ones, which are generally informative and based on creativity of professors, but not students [3]. Implementation of interactive methods of education in higher educational institutions will help realize tasks of modern education and be a part of a single European education system.

Becoming a qualified lecturer is a difficult and tedious process. A way that a young lecturer has to go through is not only long, but extremely wide. It is easy to get lost if to choose the wrong direction.

As scientists mention [4], "lack of clear goal of a professor's subject has a negative effect on motivational enhancement component of a pedagogical process". To make listeners understand a lecturer it is necessary to know not only ordinary language, but also other forms of expressions, pace, intonation, pronunciation, diction etc. Only patience and work can help reach the desired aim.

Laconism should also be kept in mind. Wordiness and excessive description make a lecture annoying. However, it is wrong to deliver too short lectures: laconism can turn into drafts and understatement. When a listener gets minimum of information it makes him/her guess and assume the rest of it.

It is also important to mention audience feedback. A young lecturer becomes stronger with the audience of listeners, where he/she starts "living" and which he/she influences and by means of which he/she improves himself/herself as a lecturer. Constant contact with the audience through

mutual questions and mini questions and answers makes it possible to influence listeners by helping them understand the material and turning a passive listener into an active one.

In the context of improvement of professional skills of a professor, the most important thing is to know how to analyze any form of the class, draw conclusions and make suggestions taking comments into considerations. Nowadays it is necessary to help professors realize relevant issues of development; improve their creative potential; develop their ability to fast adaptation under modern conditions. However, this depends not only on pedagogically appropriate choice of organization form of educational process and the use of proper types of classes, but also on thorough analysis of capabilities of each of us.

Nowadays higher educational institutions have a task not only to educate a future specialist and develop skills within an appropriate sphere of business, but also to focus him/her on constant self-improvement and self-education. This is caused by changes in studying approaches and techniques at universities, which have to be based on forming professional qualities of graduates.

Studying at universities should be considered as organization of creative professor-student cooperation, which is mostly based on personal attitude; a process of participation in creative activities, active perception, which makes this process personal and admits inherent value of all participants. A traditional education system often makes students create stereotypes of thinking, lack of self-confidence, inactivity, formalism in professional actions.

Renewal of education on the principles of cooperation and mutual creativity will help form new human relations in the process of cognitive activity, as well as in a “professor-student” system; overcome authoritarian atmosphere in professors’ work and formalism in training of future specialists; copy the learning model, which is based on the principles of cooperation and mutual creativity. The task is to focus learning content and methods on understanding of its essence as the forming potential, which contains all opportunities for preparation of a competitive personality. Learning methods and techniques need to be focused on constant renewal of students’ knowledge, formation of their abilities to make correct decisions in professional situations, provision of skills to understand those who are taught and strive for minimum time consumption and high quality of learning activity.

Teaching activities contain an approach that requires constant problem solving. A professor has to know how to analyze the learning process, understand its contradictions and motivation, apply scientific methods to its organization and implementation. A professor has to use a system of tasks in the learning activity, which have a higher level of difficulty and contribute to problem solving. The difficulty of such approach to learning organization at universities is to separate problems that should be solved by students not by learning the ready facts, but in the process of individual performance of intellectual tasks. Such approach to studying contributes to development of mental abilities of future specialists.

Learning activity should be organized the way that students have an opportunity to process information, consolidate knowledge and skills, and use them in practice and communication.

Development of creative abilities of a person, his/her readiness to reorganize the society and create new forms of social life, unusual execution of professional functions provide the use of didactic techniques aimed at filling education with personal content, providing the best possible conditions to solve problems related to student-centered education.

Realization of modern education forming potential provides introduction of a technique, which is based not only on pedagogic influence, but also on cooperation and mutual creativity in a “professor-student” system of relationships. Subject to adequate use of such technique education can be refocused from subject oriented to student-centered one; it is also possible to contribute to personal development and professional growth of students, which lead to the need and ability to self-improvement and self-organization in the process of the whole professional activity.

Therefore, a forming potential of modern education can be performed by making learning activity personal; helping students become active and independent through active forms and methods of cognitive activities; giving students an opportunity to compare individual and

professional characteristics of a modern specialist; helping students develop the need of professional self-improvement.

So, renewal of education system focus professors on the use of methods that contribute to development of creative elements of a personality based on its individual characteristics. Such educational process organization has a positive effect on work efficiency of students and professors. It helps increase the level of higher education.

Nowadays the complex of urgent tasks includes: improvement of education sphere and its components with the purpose of adaptation to current requirements; joining the best European quality standards and values; training specialists according to labor market requirements. Realization of these tasks is considered as continuation of a country direction focused on development of higher education.

Renewal of education, national science is a very sensitive issue. Only complex approach, objective evaluations and well-considered decisions should be the key to successful development of Ukraine in future.

References:

1. Nechyporenko, L.S. (1992), *Pedagogyka lychnosty* [Pedagogy of a personality], XGU, Kharkov, Ukraine.
2. Osnitsky, A.K. (1986), *Samoregulyatsiya deyatelnosti uchashchegosya i formirovaniye aktivnoy lichnosti* [Self-regulation of students' activities and formation of an active personality], Znanye, Moscow, Russia.
3. Turovska, H.I. and Kostyukova, T.A. (2015), "The introduction of interactive learning – one of the most important areas of improvement training students in modern higher education institution", *Texnologiyi navchannya*, no. 15, pp. 66-78.
4. Zhovta, I. (2003), "Quality of academic staff at universities of Ukraine", *Vyshcha shkola*, no. 5, pp. 27-30.

Yachmenyk Maryna Mykhailivna
graduate student
Department of Ukrainian Language
Faculty of Foreign and Slavic Philology
Sumy State Pedagogical University A.S. Makarenko
Sumy, Ukraine
The supervisor of studies is Doctor of Pedagogical Sciences
Semenog O.M.

THE MEANS OF MEDIA EDUCATION IN PROFESSIONAL WORK OF TEACHERS OF THE UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE

Ячменник Марина Михайлівна
аспірант
кафедра української мови
факультет іноземної та слов'янської філології
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
м. Суми, Україна
Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Семенов О.М.

ЗАСОБИ МЕДІАОСВІТИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

Summary. The article focuses on the review of experience of using means of media education by teachers of the Ukrainian language and literature in their professional work. Some achievements are marked (practical skills to search and use the media information during a lesson, upbringing, to analyze the influence of mass media on the way of life, behaviour and values of a modern man; the ability for adequate perception, critical judgement, interpretation and appreciation of media information) and the difficulties of introduction of media education into educational process.

Key words: media education, means of media education, teachers of the Ukrainian language and literature, professional work.

Анотація. У статті здійснено огляд досвіду використання вчителями української мови та літератури засобів медіаосвіти у професійній діяльності. Виділено здобутки (практичні вміння здійснювати пошук та використання медіаінформації під час уроку, виховного заходу, аналізувати вплив мас-медіа на спосіб життя, поведінку і цінності сучасної людини; здатність до адекватного сприймання, критичного осмислення, інтерпретації й оцінювання медіа інформації) і труднощі впровадження медіаосвіти в навчальний процес.

Ключові слова: медіаосвіта, засоби медіаосвіти, вчитель української мови та літератури, професійна діяльність.

Сьогодення характеризується динамічним розвитком медіазасобів, що мають значний вплив на формування світогляду особистостей. Такі реалії вимагають не тільки грамотного споживача, який уміло здійснює відбір безпечної, критично осмисленої медіаінформації, а й учителя, зокрема вчителя української мови та літератури, який уміє критично, творчо використовувати медіазасоби на друкованій основі (газети, журнали), електронні засоби передачі інформації у навчально-виховному процесі. Медіаінформація надає емоційного забарвлення науковим даним, незвичні форми формулювання завдань змушують відходити від алгоритмів і шаблонів, вимагають перенесення предметних знань у нові умови [2].

Про потреби медіаосвіченого вчителя йдеться в Паризькій програмі-рекомендаціях із медіаосвіти ЮНЕСКО (2007 р.), у резолюції Європарламенту щодо медіаграмотності у світі цифрової інформації (2008 р.), в Концепції впровадження медіаосвіти в Україні (2010 р.). За сприяння Міністерства освіти і науки в Україні впроваджується програма з медіаосвіти для вчителів, які в інститутах післядипломної педагогічної освіти опановують методики презентації навчальної інформації, набувають умінь використовувати мультимедіа-технології та медіазасоби в навчально-виховному процесі [7].

Проте, як показує аналіз практичного досвіду, питання використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності вчителів української мови та літератури досліджені недостатньою мірою.

Аналіз літературних джерел засвідчує наявність напрацювань, які допомагають увиразнити цю проблему. У полі зору вчених – проблеми впливу засобів масмедіа на особистість та суспільство (Д. Бакінгем, Ж. Гоне, І. Дзялошинський, Дж. Лалла, Л. Селлерса та ін.), негативні наслідки впливу засобів масової інформації (зокрема, кінопродукції) на формування особистості (Г. Ващенко, А. Макаренко, Я. Чума та ін.), використання матеріалів засобів медіаосвіти в навчальному процесі (Є. Міллер, Г. Онкович, Н. Сасенко, О. Сербенська, О. Федоров, І. Чемерис, О. Янишин та ін.). Проблему професійної діяльності вчителя української мови в різних аспектах досліджували О. Біляєв, С. Караман, М. Пентиліук, К. Плиско, О. Семенов, Т. Симоненко та ін. Питання навчання на основі інформаційних технологій розглядаються в публікаціях українських і зарубіжних дослідників (А. Алексюк, В. Биков, Р. Гуревич, М. Згуровський, Б. Набока, Є. Полат, Дж. Рассел, С. Сисоєва, Р. Тайлер та ін.).

Ураховуючи означені дослідження, а також монографічні й журнальні публікації [3;5;10], сайти загальноосвітніх шкільних закладів [1, 8] у межах статті розглянемо деякі аспекти використання засобів медіаосвіти вчителями української мови і літератури у професійній діяльності.

Аналіз наукових джерел [8] дає можливість визначити сутність специфіки професійної діяльності: «Професійна діяльність – це цілеспрямована багатоступенева активність людини щодо формування смислотвірних мотивів, ціннісних орієнтацій на результати професійного продукту, який полягає в єдності емоційно-чуттєвого та розумового розвитку, вихованні рис справжньої особистості. Такий підхід дає підстави визначити професійну діяльність учителів української мови і літератури як цілеспрямований процес здійснення навчання і виховання учнів; як проєкцію й упровадження власного педагогічного досвіду, інтеграцію елементів засобів інформаційних технологій, формування в учнів навичок самостійної дослідницької роботи, розвиток у них інтересу і мотивації до навчання, підготовку науково-методичного супроводу навчальних предметів філологічного профілю й водночас постійне прагнення до саморозвитку та педагогічної майстерності.

Серед складових професійної діяльності вчителя-словесника вагоме місце займає медіаскладова. Сучасний учитель – це вчитель-професіонал, котрий займає активну педагогічну позицію, має філологічно-педагогічний світогляд, відзначається інформаційною і дослідницькою культурою, ерудований, творчий майстер-комунікатор. Творчо працюючий педагог вивчає і використовує все краще з педагогічного досвіду колег, шукає і знаходить нові, більш раціональні навчально-виховні технології [5], з-поміж яких і медіаосвітні технології.

Враховуємо, що професійна діяльність учителя української мови та літератури характеризується багатоплановістю: він виконує функції предметника, вихователя, організатора позакласної роботи, класного керівника, керівника гуртка, заступника директора школи, директора школи, які всі разом працюють на єдину мету – виховання розумної, творчої, всебічно розвинутої особистості, що готова критично сприймати, аналізувати, читати і створювати текст за допомогою засобів медіаосвіти. Учитель-словесник – це ще й дослідник: йому важливо добре знати сучасні наукові концепції, вміти залучати до

наукового пошуку учнівську молодь, впроваджувати в навчальний процес власні медіарозробки та медіаінтерпретації мовно-літературних текстів.

Зазначимо, що аналізовані джерела дають можливість окреслити поняття «медіаосвіта» (англ. mediaeducation від лат. media – засоби) як напрям у педагогіці (у «медіапедагогіці»), що вивчає закономірності масової комунікації (преси, телебачення, радіо, кіно, відео тощо), складову освітнього процесу, яка спрямована на формування в суспільстві медіакультури особистості [7; 10], як процес розвитку й саморозвитку особистості на матеріалах та за допомогою засобів масової комунікації з метою розширення загальних, соціокультурних та професійно значущих знань, комунікативних і творчих здібностей [10; 6, с.2-4]. У межах статті увагу приділяємо передусім другому аспекту медіаосвіти.

Характеризуючи поняття «медіазасоби», за робоче визначення приймаємо позицію дослідниці І. Челишевої. Дослідниця відносить до медіазасобів засоби створення, запису, копіювання, тиражування, зберігання, поширення, сприйняття інформації і обміну її між автором і масовою аудиторією. Медіа бувають візуальні (друковані, фото, комп'ютерна графіка), аудіовальні (звукозапис); аудіовізуальні (кінематограф, телебачення, відео, Інтернет) [11, с. 7].

Відповідно до наказу МОНмолодьспорту України № 886 від 27.07.2011 р. «Про проведення Всеукраїнського експерименту з упровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів України здійснюється експериментальна перевірка результативності вітчизняної моделі медіаосвіти, відповідних інноваційних технологій у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів. Так, упродовж 2011-2012 років для викладачів педагогічних ВНЗ і вчителів ЗОШ в обласних закладах післядипломної освіти працювали постійно діючі тренінги за 54-годинною програмою «Медіаосвіта (медіаграмотність)». Про здобутки медіапедагогів-початківців свідчать майстер-класи у Літній школі з медіаосвіти для викладачів середніх шкіл – обмін досвідом, презентації вже успішних проектів із впровадження використання засобів медіаосвіти у школах, аналіз та обговорення методів і форм використання засобів масмедіа під час уроку.

Розглянемо досвід використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності вчителя української мови і літератури.

Зазначимо, відповідно до програми з-поміж завдань профільного навчання української мови (гуманітарний напрям, профіль – філологія) у старшій школі учителі виконують такі завдання, як формування умінь в учнів здійснювати самостійну пошукову роботу на основі фахових філологічних та методичних журналів, передач радіо і телебачення, філологічних, лінгвістичних Інтернет-сайтів, електронних словників, довідників, Web-сторінок мовознавців й укладання власної електронної бібліотеки; участь у конкурсах, громадсько-політичних заходах, організації свят рідної мови, мовних вікторин, у роботі наукових гуртків та проблемних груп філологічного профілю тощо [4, с.7]. У зв'язку з цим на уроках учителі використовують професійно орієнтовані, спеціальні науково-методичні видання «Вивчаємо українську мову та літературу», «Зарубіжна література в школі», «Дивослово», «Українська література в загальноосвітніх школах», «Українська мова та література в сучасній школі», «Українська мова та література в школі» та ін., електронні словники, теле- і радіопрограми, різні засоби комунікації з колегами й учнями (e-mail, Інтернет, мультимедіа, мовні сайти) тощо.

Зокрема, учитель світової літератури Миколаївської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №1 ім. Олега Ольжича М. Аркуша [1] розкриває актуальність проблеми складних взаємовідносин у родині за твором Д. Олдріжа «Останній дюйм», використовуючи текст і фрагмент фільму, де показано внутрішній діалог головних героїв – батька і сина. Такий метод дозволяє глибше осмислити події, пережити спільно із героями емоції та почуття, спонукати учнів до діалогу для визначення шляхів подолання самотності в родині.

Будувати повноцінний сучасний урок літератури – означає насамперед орієнтуватися на учня, враховувати його інтелектуальний рівень, духовні потреби й інтереси. Учня, які «живуть» у віртуальному просторі, педагог пропонує створити в соціальній мережі групу шанувальників творчості, наприклад, Шекспіра за такою схемою: проблематика групи; мотивація групи; теми для обговорення на широку аудиторію.

Логічний ланцюжок «література→учитель→учень→віртуальний простір» сприяє активізації учнів декодувати медіатексти, надавати їм власної оцінки, розвивати самостійність і критичне мислення, привчає створювати власні висловлювання за допомогою медіатексту в соціальних мережах під час спілкування з однокласниками, а, отже, і засвоєння тексту твору. Доцільне застосування засобів медіаосвіти змінює стосунки вчителя і учнів, ставить їх у позицію співдослідників, надає додаткові можливості для співпраці і діалогу.

Учитель української мови та літератури Запорізького класичного ліцею П. Сергєєва [9] пропонує урок-презентацію «SHEVA FOREVA» з елементами відеопоезії (поезія + відео + звук + магія душі). Педагог наголошує: змінивши форму сприйняття матеріалу (віршів) на ту, що є ближчою для сучасної молоді, новою синкретичною формою осягнення поезії, зокрема відеопоезією (поетроніка, поетичне відео, медіапоезія, поетичний кліп), можна ефективніше привернути увагу учнів до творчості поетів, ознайомити з кращими її зразками, сприяти розвитку відеопоезії як напряму мистецтва, популяризувати кращі відеопоетичні твори.

Текст + аудіовізуальні засоби дають можливість створити новий формат засвоєння поезії. Це може бути документальна відеопоезія (автор читає вірш в кадрі); текстографічна відеопоезія (у відео наявний віршований текст); ілюстративна відеопоезія (поетичний текст ілюстрований безпосередньо); концептуальна відеопоезія (сюжет відеоряду пов'язаний з віршем на рівні ідеї); сюжетна відеопоезія (основне місце в ролику займає сюжет); музична відеопоезія (ритм відеоряду заданий музичним супроводом); візуальна відеопоезія (поетичний текст вироджений, виявляє себе лише в ритмічності відеоряду) тощо. Таким чином, відеопоезія впливаючи на всі органи сприйняття, допомагає учневі сприймати інформацію на новому рівні – підсвідомому, що під час вивчення поезії є більш органічним, природнім.

У Ганнівсько-Вирівській ЗОШ Білопільського району Сумської області кілька років поспіль у виховному процесі застосовують медіаосвітні проектні технології, що ґрунтуються на постійній активній взаємодії всіх учасників (учнів, вчителів). Учні 5-11 класів об'єднуються у групи за інтересами: журналісти, письменники, фотографи, художники, а також коректор, літературний редактор, відповідальний секретар і головний редактор (безпосередньо вчитель-керівник). Результатом активної взаємодії стала щомісячна шкільна газета «Веселкова країна».

Колективна робота над проектом шкільної газети стимулює учнів до творчості, розвиває організаторські здібності, аналітичне мислення, комунікативні якості. Учні в результаті «занурення» в медіа-простір проймаються проблемами суспільного життя та взаємовідносин у колективі. Така діяльність сприяє і формуванню громадянської свідомості учнів.

Аналіз досвіду використання засобів медіаосвіти вчителями української мови та літератури дав змогу визначити, що більшість (припущення зроблені на основі опитувань, проведених серед учителів Сумської області у Сумському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти) педагогів використовують засоби медіаосвіти у професійній діяльності. З-поміж певних здобутків виділимо практичні вміння здійснювати пошук та використання медіаінформації під час уроку, виховного заходу, аналізувати вплив мас-медіа на спосіб життя, поведінку і цінності сучасної людини і, особливо, дітей та юнацтва; здатність до адекватного сприймання, критичного осмислення, інтерпретації й оцінювання медіаінформації, наявність власної незалежної позиції щодо медіатекстів; вміння

правильно використовувати можливості різних медіатекстів для навчання, виховання, розвитку учнів; уміння створювати власні різноманітні медіапродукти, в тому числі навчально-виховного змісту, які сприяють формуванню в учнів практичних умінь працювати з медіатекстом.

Проведений огляд досвіду використання вчителями української мови та літератури засобів медіаосвіти у професійній діяльності дозволив виділити і труднощі впровадження медіаосвіти в навчальний процес [7, с.37]: інертність керівництва навчальних закладів щодо виділення годин на медіаосвітні навчальні дисципліни, відсутність відповідного матеріально-технічного оснащення. Для формування суспільної свідомості і світогляду медіакористувачів необхідна науково-методична інтеграція теоретиків, практиків, державних структур, визначення основних напрямів розвитку медіапедагогіки, її координації з журналістикою, культурологією, соціологією. Ці питання ставимо за мету дослідити в наступних наукових розвідках.

Література:

1. Аркуша М.Г. Творчі прийоми роботи над текстом на уроках світової літератури у 5-8-х класах / М. Аркуша . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mzoch1-olzhich.ucoz.ua/index/z_istoriji_shkoli/0-4.
2. Варецька В. Формування соціальної компетентності педагога засобами медіаосвіти / В. Варецька – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf2/Varecka.pdf. – Загол. з екрану. – Мова укр.
3. Гуржій А. Засоби навчання : [навчальний посібник] / А. Гуржій, Ю. Жук, В. Волинський. – К., ІЗМН, 1997. – 208 с.
4. Мацько Л.І., Семенов О. М. Українська мова: 10 – 11 класи. Програма для профільного навчання учнів ЗНЗ. Філологічний напрям, профіль – українська філологія. – Суми: РВВ СОППО, 2010. – 82 с.
5. Ніколаєвська Р.М. Професійна діяльність педагога як творчий процес http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp9/nikolaevska.pdf
6. Онкович Г. Медіа-педагогіка і медіа-освіта: поширення у світі / Г. Онкович // Дивослово, 2007. – №6. – С.2-4.
7. Семенов О. Медіаосвіта майбутнього вчителя у вищій філологічній школі: досвід зарубіжжя й України / О.Семенов // Українська мова і література в школі, 2013.- № 3.-С. 30-38.
8. Семенова Т. Основи психології і педагогіки: [навчальний посібник] / С. Гурін, Т. Осипова, Т. Семенова. – К. : Знання, 2006. – 319 с.
9. Слово про колегу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: koruscjakamerton.hol.es/.../слово-про-колегу-або-як-у-запорізькому/. – Загол. з екрану. – Мова укр.
10. Федоров А. Современный учитель и медиаобразование / А. Федоров // Медиаобразование. 2010. № 1. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ifar.ru/pr/2010/n101005b.pdf>. – Загол. з екрану. – Мова рос.
11. Чельшева И. Медиаобразование для родителей: освоение семейной медиаграмотности. Научно-популярное издание / И. Чельшева // – Таганрог: Изд-во ТТИ ЮФУ, 2008. – 184 с.

SECTION 11. Pharmaceutical sciences

Almakayev Maxim Sergeevich

*doctoral student of the department of biotechnology
faculty of industrial pharmacy and administration*

National Pharmaceutical University

Kharkov, Ukraine

Scientific consultant - doctor of pharmacy. Sci., Professor Strelnikov L.S.

Алмакаев Максим Сергеевич

докторант кафедры биотехнологии

факультет промышленной фармации управления и администрирования

Национальный фармацевтический университет

г. Харьков, Украина

Научный консультант — Стрельников Леонид Семенович

доктор фарм. наук, профессор

**ВЫБОР БУФЕРНОЙ СИСТЕМЫ И ПРЕДЕЛОВ pH ДЛЯ
КОМБИНИРОВАННОГО ПРЕПАРАТА «НЕЙРОНУКЛЕОС»**

Summary. One of the main physical parameters when creating a combined preparation is the study of the pH of the environment. In the pharmaceutical formulation of the includes, studies should be conducted to establish an acceptable pH range of the medium for the stable existence of the active ingredients in the dosage form. If necessary, this condition is achieved by introducing into the preparation buffer mixtures with given pH values of the medium.

Key words: buffer capacity, combined preparation, solubility, pH interval.

Аннотация. Одним из основных физических параметров при создании комбинированного препарата является исследование влияния pH среды. При фармацевтической разработке состава препарата необходимо проводить исследования по установлению приемлемого предела pH среды для стабильного существования активных ингредиентов в лекарственной форме. При необходимости это условие достигается введением в препарат буферных смесей с заданными значениями pH среды.

Ключевые слова: буферная емкость, комбинированный препарат, растворимость, интервал pH.

При фармацевтической разработке парентерального препарата важное значение следует уделять водородному показателю. Он является важным параметром стабильности разрабатываемого парентерального препарата. При необходимости это условие достигается введением в препарат буферных смесей. Выбор количеств буферных компонентов для создания необходимого значения pH препарата проводят с учетом буферной емкости - способности буферных растворов уменьшать влияние сильных кислот и основ и, таким образом, поддерживать необходимое значение pH. Буферная емкость зависит от соотношений концентраций компонентов буферного раствора. Чем ближе к единице это соотношение, тем больше буферная емкость. Максимальная буферная емкость создается равными концентрациями буферных компонентов [1,2].

При разработке состава комбинированного парентерального препарата на основе солей уридина-5-монофосфата, цитидина-5-монофосфата с пиридоксина гидрохлоридом были изучены физико-химические свойства активных фармацевтических ингредиентов (АФИ). При изучении физических характеристик нами учитывалось влияние таких параметров, как растворимость входящих субстанций, содержание влаги и основного

действующего вещества, наличие примесей, а также физические параметры приготовления парентеральной лекарственной формы. Было определено, что входящие в состав препарата АФИ хорошо растворимы в воде для инъекций, но имеют различный диапазон рН - от 3,0 до 9,5 [3].

Целью нашей работы являлся выбор диапазона рН, приемлемого для данной комбинации АФИ, при котором не происходит процессов гидролиза или окисления АФИ в водном растворе. При разных значениях рН молекулы соли цитидин-5-монофосфата и пиридоксина гидрохлорида существуют в разных ионных формах. Наличие изобестической точки говорит об образовании разных ионных форм, имеющих разные спектральные характеристики.

Для уридина-5-монофосфата изобестическая точка отсутствует. При различных значениях рН уридин-5-монофосфат устойчив, но несколько отличается по составу примесей от цитидин-5-монофосфата. При рН 1,2 отмечено незначительное образование примеси уридина. При рН от 5,0 до 9,18 примеси не образуются.

Для цитидина-5-монофосфата при рН более 4,5 наблюдается образование второй ионной формы. Однако, эта форма не имеет существенных отличий по устойчивости молекулы к различным воздействиям. При различных значениях рН раствор цитидин-5-монофосфата не подвержен активному разложению, относительно стабилен, но несколько отличается по составу примесей от уридин-5-монофосфата. При рН 1,2 и 5,0 наблюдается незначительное образование примеси цитидина. При рН 9,18 примеси не образуются.

Для пиридоксина гидрохлорида изобестическая точка - при длине волны 308 нм. При разных рН он существует в разных ионных формах. При рН до 4,0 - в кислой форме, поглощает в средней УФ-области и растворы его бесцветны, при рН выше 4,0 идет образование другой ионной формы и растворы его имеют слабо-желтую окраску. Это подтверждается расчетами pK_a пиридоксина. Так, при рН ниже 4,31 существует только полностью протонированная форма, в диапазонах рН 4,31 - 8,37 и выше 8,37 возможно существование нескольких ионных форм. При различных рН в растворе пиридоксина гидрохлорида обнаруживаются различные примеси разложения. При рН 1,2 наблюдается незначительное образование примеси В - окисленной формы; при рН 5,0 наблюдается образование примеси В (0,1%), все примеси разложения на уровне неидентифицированного предела, но их количество растет; при рН 9,18 образование примеси В - окисленной формы на уровне квалифицируемого предела - 0,4%, все примеси разложения на уровне неидентифицированного предела, но их количество не выросло относительно растворов с рН 5,0 [4,5].

В результате анализа проведенных исследований был выбран теоретически интервал рН, оптимальный для выбранной комбинации активных ингредиентов - от 4,0 до 4,8. рН более низкой области нежелательно по фармакологическим соображениям, при более высоких значениях (рН 5,0 и выше) может происходить деструкция пиридоксина гидрохлорида и цитидина-5-монофосфата.

Для получения стабильного раствора нами были исследованы несколько буферных систем с подходящим уровнем рН: цитратная, фосфатная, фосфатно-цитратная, ацетатная [4,6]. Наиболее приемлемой оказалась цитратная буферная система, для которой, в свою очередь в результате экспериментов было установлено оптимальное соотношение лимонной кислоты безводной и натрия цитрата для достижения необходимого рН раствора. Также были выбраны наименьшие количества буферных агентов, создающих буферную емкость, достаточную для гарантированного поддержания необходимого уровня рН. Таким образом, в результате экспериментальных исследований была выбрана цитратная буферная система с рН 4,2. Нарботано несколько серий комбинированного препарата для дальнейшего изучения стабильности.

Литература:

1. Пилипенко А.Т. Аналитическая химия : в 2-х книгах. Кн.1. / А.Т. Пилипенко, И.В. Пятницкий. – М. : Химия, 1990. – 480 с.
2. Васильев В.П. Аналитическая химия: В 2 ч. М.: Высш. шк., 2005. Ч. 1. - 320 с.; Ч. 2. - 384 с.
3. Державна Фармакопея України : в 3 т. / Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів». - 2-е вид. - Харків: Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», 2015. - Т. 1. - 1128 с.
4. Лурье Ю. Ю. Справочник по аналитической химии. М.:Химия, 1989.- 297 с.
5. Янсон Э. Ю., Путнинь Я. К. Теоретические основы аналитической химии. М.: Высшая школа, 1980.
6. Настанова. Лікарські засоби. Належна виробнича практика. СТ-Н МОЗУ 42-4.0:2016 / – ред. М. Ляпунов О.Безугла [та ін.] – Київ : МОЗ України, 2016.335 с.

Snehyrova Daria Vladimirovna

graduate student

of the Department of Industrial Pharmacy

National University of Pharmacy

Kharkiv, Ukraine

Almacaeva Lyudmila Grigorievna

Doctor of Pharmacy, Professor

Head of the Research Laboratory of Parenteral and Oral Liquid Medicines

National University of Pharmacy

Kharkiv, Ukraine

ORAL SOLUTIONS BASED ON MAGNESIUM SALTS

Снегирьова Дар'я Володимирівна

аспірант кафедри промислової фармації

Національного Фармацевтичного Університету

Науковий керівник – Алмакаєва Л.Г.

ОРАЛЬНІ РОЗЧИНИ НА ОСНОВІ СОЛЕЙ МАГНІЮ

Abstract. Magnesium is one of the most important macroelements that is not synthesized in the human body. Its deficiency leads to a number of pathologies and diseases. The problem of magnesium deficiency is very relevant in the modern world. If this element is insufficient, it is necessary to use magnesium-containing drugs. We have developed a composition, a technology for the preparation of oral solutions based on magnesium salts. The following parameters were worked out by us: sequence of loading of basic and auxiliary substances, optimal conditions of mixing, filtration, sterilization.

Key words: magnesium deficiency, magnesium-containing drugs, oral solutions.

Анотація. Магній – один з найважливіших біогенних елементів, який не синтезується в організмі людини. Його дефіцит призводить до ряду патологій і захворювань. Дана проблема є дуже актуальною у сучасному світі і тому при нестачі цього елемента необхідно використовувати магнієвісні лікарські препарати. Нами розроблений склад, технологія отримання оральних розчинів на основі солей магнію. Відпрацьовані наступні параметри

отримання розчинів: послідовність введення основних і допоміжних речовин, підібрані оптимальні режими перемішування, фільтрації, стерилізації.

Ключові слова: дефіцит магнію, магнієвімісні лікарські засоби, оральні розчини.

Магній, а точніше його катіон Mg^{2+} , є одним із найважливіших біогенних незамінних (тих, які не синтезуються в організмі) макроелементом. Найбільша його концентрація локалізується у кістках (53%) і м'язах (27%), менше – у м'яких тканинах (19,2%), еритроцитах (0,5%), сироватці крові (0,3%). Загальний вміст в організмі людини складає біля 24 г (1 моль) на 70 кг. Катіон є кофактором більш ніж 325-ти інших ферментів, важливим мембраностабілізуючим агентом, регулятором іонних каналів, бере участь у регулюванні осмотичного балансу, регулює нейрохімічні процеси, баланс фракцій ліпопротеїдів високої щільності і тригліцеридів, відновлює чутливість до інсуліну та ін. [1]. Нестача цього елемента – актуальна проблема сучасного суспільства. Стрес, екологія, неправильне харчування, лікарські препарати – все це веде до дефіциту магнію [2-3].

Метою роботи була розробка технології отримання оральних розчинів на основі солей магнію. Активними фармацевтичними інгредієнтами були органічні солі магнію, аніонним залишком в яких була амінокислота. Амінокислоти, будучи структурними елементами білків та інших ендогенних сполук, мають велике функціональне значення [4-6]. Препарати на їх основі відрізняються не тільки високою фармакологічною активністю, але й мають доволі низьку токсичність з мінімальною побічною дією на організм. Особливістю отримання запропонованих розчинів є те, що магнієві солі амінокислот, які є діючими речовинами, отримують з вихідних реагентів в процесі приготування розчину. Тому при розробці складу оральної лікарської форми у вигляді розчину нами був визначений якісний склад і розрахована кількість відповідних речовин для отримання солей магнію глютамінової, аспарагінової кислот, виходячи із запропонованих реакцій солеутворення з урахуванням стехіометричних коефіцієнтів. Також вивчалися різні допоміжні речовини, які необхідні для підтримання стабільності розчину (співрозчинники, консерванти, антиоксиданти) і корекції смакових якостей (підсолоджувачі, ароматизатори).

В процесі науково-дослідної роботи були вивчені технологічні режими і параметри проведення реакцій солеутворення з вихідних реагентів безпосередньо в реакторі, визначена послідовність проведення реакцій солеутворення, вивчена поведінка діючих речовин у водному середовищі при їхній спільній присутності в розчині, можливі процеси деструкції при несприятливих умовах, оптимальні інтервали рН, які б забезпечували стабільність багатокомпонентного лікарського засобу під час проведення технологічного процесу і при зберіганні на протязі регламентованого строку придатності.

Розроблений склад і відпрацьована технологія дозволить створити новий комбінований препарат, який буде застосовуватися в разі дефіциту магнію в організмі людини.

Література:

1. Громова О.А. Значение дефицита магния в организме человека с позиции практического врача. Роль и значение магния в терапии (обзор литературы). Медицина. – 2004. – №4.
2. Dreosti E. Magnesium status and health / Dreosti E. // Nutr. Rev. – 1995. – №53. – P.23–7.
3. Petroianu A., Barquete J., Plentz E. G. Acute effects of alcohol ingestion on the human serum concentrations of calcium and magnesium. J. Int. Med. Res. – 1991. – №19 (5). – P.410–3.
4. Лысыков Ю. А. Аминокислоты в питании человека / Ю. А. Лысыков. // Экспериментальная и клиническая гастроэнтерология. – 2012. – №2. – С. 88–105.
5. Общая нутрициология. – М.:МЕДпресс-информ, 2005. – 392 с.
6. Аминокислоты глазами химиков, фармацевтов, биологов: в 2 томах / [А. О. Сырвая, Л. Г. Шаповал, В. А. Макаров и др.]. – Харків: ТОВ "Щедра садиба плюс", 2013. – 228 с. – (1).

Yurkovska Lidiia G.

applicant of a degree (postgraduate)

The Department of Pedagogics Psychology Medical and Pharmaceutical Law

Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education

Kyiv, Ukraine

Scientific supervisors – *Doctor of Medical Sciences, PhD in Pedagogy, Full Professor*

Krasnov V.V.,

PhD in Pharmacy, Associate Professor **Ubogov S.G.**

SPECIFIC GUARANTEES OF THE RIGHTS OF THE PATIENTS (VOLUNTEERS) - PARTICIPANT OF CLINICAL TESTS OF MEDICINES

Юрковська Лідія Геннадіївна

здобувач наукового ступеня (аспірант)

кафедра педагогіки, психології, медичного та фармацевтичного права

Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика

м. Київ, Україна

Наукові керівники – *доктор мед. наук, канд. пед. наук, професор* **Краснов В.В.,**

канд. фарм. наук, доцент **Убогов С.Г.**

ОКРЕМІ ГАРАНТІЇ ПРАВ ПАЦІЄНТІВ (ДОБРОВОЛЬЦІВ) - УЧАСНИКІВ КЛІНІЧНИХ ВИПРОБУВАНЬ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

Summary. The normative legal and organizational-legal guarantees of the rights of patients (volunteers) - participants of clinical tests of medicines is defined in this work.

Keywords: legal guarantees, patients' rights, medicines, clinical tests.

Анотація. У роботі визначено нормативно-правові та організаційно-правові гарантії прав пацієнтів (добровольців) - учасників клінічних випробувань лікарських засобів.

Ключові слова: правові гарантії, права пацієнтів, лікарські засоби, клінічні випробування.

Розвиток галузі охорони здоров'я є одним з пріоритетних завдань нашої держави. Вказане завдання неможливо вирішити без належного гарантування прав пацієнтів за різними напрямками медичної та фармацевтичної діяльності, серед яких особливе місце займають клінічні випробування лікарських засобів (ЛЗ).

Різноманітні аспекти нормативно-правового регулювання сфери забезпечення якості ЛЗ у своїх роботах досліджували такі вчені, як В.П. Георгієвський, О.І. Гризодуб, В.А. Загорій, М.О. Ляпунов, С.М. Коваленко, Ю.В. Підпрудников, Н.О. Ветютнева, М.С. Пономаренко, С.О. Соловйов, С.Г. Убогов та інші. Права пацієнтів були предметом наукового інтересу таких дослідників, як Н.Б. Болотіна, Л.М. Дешко, В.О. Галай, А.О. Галай, Р.Ю. Гревцова, В.В. Краснов, В.В. Лазоришинець, Р.А. Майданик, С.Г. Стеценко, І.Я. Сенюта, В.В. Шаповалов, В.О. Шаповалова та інші. Проте на даний час залишається недостатньо дослідженою система гарантій прав пацієнтів, загалом, та гарантії прав пацієнтів (добровольців) - учасників клінічних випробувань ЛЗ, зокрема. Вказане обумовлює актуальність обраної теми.

Метою даної роботи є визначення окремих видів гарантій прав пацієнтів (добровольців) - учасників клінічних випробувань лікарських засобів.

Гарантування прав людини передбачає сукупність механізмів і можливостей держави, що існують об'єктивно та закріплені конституційними і законодавчими нормами [4, с. 78-79].

Система гарантій прав і свобод особи є досить складною та розгалуженою. За змістом і видами гарантій прав і свобод особи поділяються на загальні та спеціальні. До загальних гарантій належать економічні, політичні, соціальні, ідеологічні та культурні гарантії, а до спеціальних – правові гарантії прав і свобод особи [2, с. 27].

Серед вчених-правознавців відсутня однаковість щодо виокремлення видів правових гарантій прав і свобод особи. Так, С.Г. Стеценко визначає такі види правових гарантій: а) стан законодавства, його стабільність і відповідність розвитку відносин у суспільстві, рівень юридичної техніки; б) стан діяльності з попередження і припинення правопорушень, зокрема, заходів юридичної відповідальності; в) доступність і якість правосуддя; г) ефективність контролю за реалізацією правових актів [5, с. 195].

У той же час, у теорії права більш поширеним є підхід, згідно з яким правові гарантії прав та свобод людини і громадянина поділяють на дві основних групи: нормативно-правові гарантії і організаційно-правові гарантії. Відтак, до групи нормативно-правових гарантій відносять сукупність правових норм, принципів, юридичних обов'язків та відповідальності, які утворюють механізм захисту прав і свобод людини та громадянина; натомість, групу організаційно-правових гарантій утворюють державні органи, органи місцевого самоврядування, політичні партії, громадські об'єднання, правозахисні організації, діяльність яких спрямована на забезпечення прав і свобод людини і громадянина, їх ефективність та утвердження всезагальності та вседоступності [3, с. 62-63].

Виходячи з викладеного та на підставі аналізу законодавчих основ проведення клінічних випробувань ЛЗ, можна визначити окремі гарантії прав пацієнтів (добровольців) - учасників клінічних випробувань ЛЗ. Так, до нормативно-правових гарантій слід віднести дозвільний порядок проведення клінічних випробувань ЛЗ (ч. 2 ст. 7 Закону України «Про лікарські засоби»); обов'язкову оцінку етичних та морально-правових аспектів програми клінічних випробувань комісіями з питань етики, які створюються і діють при лікувально-профілактичних закладах, де проводяться клінічні випробування (ч. 7 ст. 7 вказаного Закону); обов'язкову письмову інформовану згоду повнолітньої дієздатної особи - пацієнта (добровольця), для неповнолітніх осіб – їх письмову згоду та письмову згоду їх батьків, для малолітніх осіб – обов'язкове інформування у доступній для дітей формі та письмову згоду їх батьків, для осіб, яка судом визнані недієздатними або цивільна дієздатність яких обмежена у зв'язку з психічним захворюванням – обов'язкову письмову згоду їх опікунів (ч.ч. 1-4, 6 ст. 8 вказаного Закону); обов'язкове інформування органів опіки та піклування про проведення клінічних випробувань за участю малолітніх та неповнолітніх осіб (ч. 4 ст. 8 Закону); заборону проведення клінічних випробувань лікарських засобів за участю малолітньої або неповнолітньої особи, яка позбавлена батьківського піклування, усиновленої дитини або дитини-сироти (ч. 5 ст. 8 Закону); обов'язкове укладення замовником клінічних випробувань ЛЗ договору про страхування життя та здоров'я пацієнта (ч. 8 ст. 8 Закону); обов'язок припинення клінічних випробувань ЛЗ чи окремих їх етапів у разі виникнення загрози здоров'ю або життю пацієнта, а також за бажанням пацієнта (ч. 9-10 ст. 8 Закону) [1].

Групу організаційно-правових гарантій прав пацієнтів (добровольців) - учасників клінічних випробувань ЛЗ утворюють, передусім, Міністерство охорони здоров'я України, Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, лікувально-профілактичні заклади та комісії з питань етики, які створюються при них, професійні громадські організації медичних та фармацевтичних працівників, громадські об'єднання пацієнтів, засоби масової інформації та інші інституції, діяльність яких сприяє дотриманню прав пацієнтів (добровольців) - учасників клінічних випробувань ЛЗ.

Таким чином, аналіз доктринальних та нормативно-правових джерел дозволяє визначити нормативно-правові та організаційно-правові гарантії прав пацієнтів (добровольців) - учасників клінічних випробувань ЛЗ. У той же час, потребує додаткового вивчення зміст та види загальносоціальних гарантій зазначених прав, а також шляхи

вдосконалення системи гарантій прав пацієнтів (добровольців) - учасників клінічних випробувань ЛЗ. Вказане визначає перспективні напрямки подальших досліджень.

Література:

1. Про лікарські засоби : Закон України від 04 квітня 1996 р. № 123/96-ВР (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 22. – ст. 86. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/123/96-%D0%B2%D1%80/page>
2. Білозьоров Є.В. Правові гарантії захисту прав і свобод людини в Україні: реалії та проблеми / Є.В. Білозьоров // Адвокат. – 2009. – № 8 (107). – с. 26-30.
3. Бліхар М.М. Конституційно-правові гарантії забезпечення прав і свобод людини та громадянина в Україні / М.М. Бліхар // Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. – с. 61-65. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/27942/1/017_061_065.pdf
4. Плахотнюк Н.Г. Соціальні гарантії прав людини та економічні можливості держави / Н.Г. Плахотнюк // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2013. – № 3. – с. 77-85. – Режим доступу : <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2014/02/2013-3-14.pdf>
5. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2007. – 624 с.

SECTION 12. Arts

Клименко Марія Сергіївна

Аспірант

Науковий керівник – проректор Львівської академії мистецтв,

професор Яців Роман Миронович

Львівська національна академія мистецтв

м. Львів, Україна

OLEXANDER ARCHIPENKO'S SPIRITUAL AND GENETIC PARADIGM

ДУХОВНО-ГЕНЕТИЧНА ПАРАДИГМА ОЛЕКСАНДРА АРХИПЕНКА

Annotation. This research is devoted to Olexander Archipenko's spiritual and genetic paradigm. The factors, which had influenced on the priorities, have been shown there. The attention has been directed to the inspired artist's background which had played the great part in his creativity. The conception of Olexander Archipenko's plastic arts has been traced within the penetration of the ethnic and national aspect. The ideological and valuable equivalent of the sculptor's philosophy of the form has been considered within the consolidation among the national ideals. The search of the sculptor's artistic image direction has been taken up through the way since the world ancient cultures till the artist's ethnic routs.

Key words: Olexander Archipenko, sculptor, ethnic and national aspect, spiritual and genetic paradigm, artistic image, conception of plastic arts.

Анотація. Дослідження присвячено вивченню духовно-генетичної парадигми Олександра Архипенка. Показано фактори, що вплинули на формування естетичних пріоритетів скульптора. Увагу зосереджено на інспіративному фоні мистця, який відіграв значну роль у його становленні. Окреслено концепцію пластики Олександра Архипенка у межах етнонаціонального аспекту. Розглянуто ідейно-ціннісний еквівалент авторської філософії форми скульптора у рамках консолідації навколо національних ідеалів. Висвітлено пошук орієнтиру художнього образу творів скульптора крізь шлях від стародавніх культур світу і до етномистецького коріння мистця.

Ключові слова: Олександр Архипенко, скульптор, етнонаціональний аспект, духовно-генетична парадигма, художній образ, концепція пластики.

Виняткове значення творчого доробку Олександра Архипенка, низки здійснених ним новаторських експериментів і відкриттів принципово змінило розуміння завдань і можливостей скульптурної пластики. Методологічно відносити Олександра Архипенка до якогось одного стилю (кубізму, конструктивізму чи абстракціонізму) є невірним шляхом, скульптор ніколи не вважав стиль догмою, а лише одним із засобів його вираження. Мистця довго вважали першим кубістом у скульптурі, який застосував перебільшені геометричні об'єми, ввів у скульптуру нові концепції та методи. Широта його новацій та теоретичного підґрунтя є значно ширшою.

Олександр Архипенко інтегрував матеріальність порожнього простору у скульптурну форму, ввів колір у скульптуру, використав увігнуті і випуклі площини для абстрагування людської фігури, мішану техніку, застосовував прозорість матеріалу, світло, рух і час, з метафізичною суттю об'єктів творення. Мистець створив присутність, яка здавалася відсутністю. Його цікавила дуальність візії, наша реакція на зображення. Перетворюючи всі порожнини у єдину форму, виявляв, що навколишній простір міг стати сильнішим, як щільна маса. Олександр Архипенко визнав форму, як ілюзію і проніс цю містерію крізь все його життя. Скульптор зробив нематеріальні відкриття, демонструючи своїми творами той факт,

що менше може творити більше. “Творча сутність філософії полягала у феномені нематеріальних, духовних рудиментів, які перетворюються в різноманітні форми, що стають символічним об’єктом. Ці явища є відносними і ведуть глядача паралельним творчим напрямком,” – це концепція Олександра Архипенка про залучення мистця, середовища і глядача. [6]

Мистець підходив до всіх традиційних стилів із сильним бажанням перевірити старі основи пластичного мистецтва і переробити всі, відчуваючи їхні цінності в своєму власному вираженні. В його мистецькому пошуку помітна повна адаптація до традиції. Всюди його конструктивне і логічне мислення протидіє його динамічному духу; вони боролись один з одним, і ця драматична напруга постійного конфлікту надає мистецтву О. Архипенка багатоінтригуючої і впевненої життєвості. Скульптор писав: “Моєю справжньою школою був Лувр, котрий я відвідував цілий рік щодня. Там я вивчав головним чином архаїчне мистецтво й усі вимерлі стилі. Спочатку я працював під майже повним впливом цих стилів. Намагався від них вивільнитися. Я досягнув цілі і віднайшов власний, особистий стиль” [4; 17-18].

Американська мистецтвознавець Кесрін Куг чітко відмежовувала мистця як від американського, так і від російського коріння: “Від початку до кінця О. Архипенко був українською людиною, яка часто здавалася ближчою до Сходу, ніж Заходу” [5; 8]. Концепція пластики виражає духовно-генетичну поставу етнонаціонального характеру мистця.

Однією із згадок живильного середовища юнацьких візій самого скульптора був кам’яний ідол в саду київського університету, де працював його батько. О. Архипенко пояснював, що він був створений ще до того, як з прийняттям християнства в X столітті в Україні з’явилась скульптура. Це була сувора, похмура брила з невиразною подобою людської постаті. Була вона півтора метри заввишки і називалася “Чоловік”. “Добре пам’ятаю, як вилазив на неї, коли був хлопчиком. Я і мої товариші наважувалися навіть сідати їй на голову. Або кидати в неї каміння. Зате ввечері, коли ворота зачиняли й сад порожнів, я боявся її і обходив десятою дорогою. Вона була якась темна і страшна. Можливо, простота цієї похмурої брили теж вплинула на мою уяву.” [2] “Свідомо чи ні, але О. Архипенко потрапив під вплив давнього мистецтва. Його ранні роботи ближче до ідолів, що увінчували блоки геометрично скомпонованих форм. Від них – лише крок до кубізму, одним із головних творців якого став О. Архипенко, - писав друг скульптора, художник та мистецтвознавець Святослав Гординський.” Це пояснює безсумнівну цікавість скульптора доренесансними і ще більш давніми художніми традиціями. [3; 517] Давнє мистецтво вплинуло на початкові стадії скульптури Олександра Архипенка. Стародавні цивілізації захопили мистецьку уяву скульптора. Період становлення юного мистця припадає на час, коли з великим захопленням було відкрито неолітичну культуру Трипілля. Її драматичні керамічні візерунки, цілісність форми, тепло й магічність матеріалу теракоти залишили помітний слід у мистецькій уяві мистця впродовж всієї його творчості. Найімпозантнішою роботою в натуральну величину є “Ма-Медитація” (1932), сутність якої зосереджено у трансцендентній силі. “МА присвячується кожній матері; кожному, хто творить у мистецтві і науці, кожному героєві; кожному, хто прибитий проблемами; кожному, хто знає і відчуває Вічність і Безмежність.” [7;105]. Живився мистець імпульсами, культурою Трипілля, Кагарлику, Київщини (“Політ” (1957), “Дуалізм” (1954), “Королева” (1954) – фігурки з птахоподібними головами). [2] Його перші твори зроблені із паленої глини. Зачаровували юнака лапідарність форм археологічних знахідок, могутньою силою дихали на нього таємничі знаки скіфських баб. Їх безликі голови уособлювали міць та залишили свій слід на довгі століття. Напевно, від них пробудився особливий дар бачити суть речей, узагальнювати форму.

У 1914 році Гійом Аполлінер видав статтю, в якій писав: “Перед усім Архипенко шукає чистоту в формі. Він вихований на кращих традиціях, чари його витворів у внутрішній гармонії... В духовності його мистецтва відчутні релігійні віяння, які сформували його

темперамент, церковні і наївні твори, без сумніву, зачарували його в дитинстві.” [4; 45] Варіацію образу Богоматері можна віднайти у творах Олександра Архипенка – “Мадонна скель” (1911), “Задрапірована жінка” (1911). У “Мадонні” (1936) мистець, натхненний метафізикою стародавньої православної ікони, стверджує домінанту Духу над плоттю. Релігійний мотив, трансцендентна сила якого втілює духовність і глибоку віру українського народу, прослідковується у творах скульптора. Ідея відбиваючої поверхні була важливою для художника. Ця поверхня вбирає навколишній простір і дематеріалізує скульптуру, дозволяючи їй залишатися в просторі невагомою. В інших скульптурах О. Архипенко з’єднав дзеркала і перламутрову мозаїку для отримання відбиваючих поверхонь і підсилення ілюзії. Використання мистцем пігментів з металу і кольору також відноситься до впливу багатства скіфського золота, православних ікон дитинства, заокруглених форм церковної архітектури сяючих бань та візантійської мозаїки Оранти із Собору Святої Софії його рідного Києва. [8] Витягнуті фігури, які властиві О. Архипенку, чи це не Візантія? Чи це не характерна овальна голова її візантійській голові і її драпіруванню, яка є частиною фізичної і духовної будови у своїй серії площин і конусів (часто згодом смугастих або структурованих)? О. Архипенко сповнений мистецької мови, яка характеризує візантійське мистецтво. “Всі ідеї вічно існують у Всесвіті всіх часів, у землі, повітрі і воді, і одночасно належать до всіх цих існувань, існували чи будуть існувати у майбутньому, і можуть служити будь-яким цілям”. [5; 18]

Скульптор неодноразово згадував надзвичайну любов до української пісні. Відбиваючи пальцями ритм пісні, О. Архипенко говорив: “Ритм – усе в мистецтві. Ритм української пісні належить до найкращих”. Під час вітань скульптора, які були з нагоди концерту 25 травня 1957 року, мистець сидів на сцені за столиком і плакав, болюче зворушений голосом української пісні: “Ой рад би я повівати, тільки яр глибокий, ой рад би я прибувати, тільки край далекий...” [9] “Я не знаю більшого щастя, як почути пісні Рідного Краю,” – твердив схвилюваний до глибини душі мистець, почувши цей концерт. [1] Можливо, виразність української пісні бриніла й у творах Олександра Архипенка.

Отже, глибина пошуку духовно-генетичного рівня Олександра Архипенка проходила крізь надбання віків стародавніх культур світу, він звертався до власної методології мислення, де глибоко на підсвідомому рівні був закладений етнонаціональний аспект.

Література:

1. Свобода, Український щоденник / Svoboda Ukrainian Daily, - Tuesday, May, 28, 1957. № 101;
2. Кубриш Н. Витоки творчості Олександра Архипенка http://www.mari.kiev.ua/!_VAK/1_Mystectvoznastvo_Ukrainy/2009_Mystectvoznastvo_Ukrainy_10/PDF/MU-10_2009_p-056-064_Kurbysh.pdf;
3. Архипенко А. Пятьдесят творческих лет. 1908 - 1958. – Нью-Йорк, 1960. – Перевод с английского Азизян И.;
4. Азизян И. Александр Архипенко. – М.: Прогресс-Традиция, 2010. – 624 с., ил.;
5. Alexander Archipenko Memorial Exhibition Catalog. - 1967 – 1969/ The UCLA Art Galleries. – 80 p;
6. Etudiant/Student, Published by the Ukrainian Canadian Students' Union (SUSK).– Nestor Rzepecki Archipenko. - Vol. 3. No. 6. February 1970;
7. Jaroslav Leshko, exhibition curator/ Alexander Archipenko: vision and continuity.– New York: The Ukrainian Museum. – 2006. – 256 p.;
8. Alexander Archipenko: Sculpturen/Sculptures, Munich: Galerie Thomas, 2009, 87 pp.;
9. <http://uartlib.org/slovo-pro-archipenka>;
10. <http://www.moma.org/calendar/exhibitions/2685>.

Yehor Titenkov

PhD-student

The Department of History and Theory of Art, The Department of Art Wood

The Lviv National Academy of Art

Lviv, Ukraine

Scientific director – Oksana Rybak, professor, doctor of science

THE EFFECT OF DIGITAL ARCHITECTURE ON PARAMETRIC DESIGN OF FURNITURE: ECO-TRENDS

Тітенков Єгор Сергійович

Аспірант

Кафедра Історії і теорії мистецтва, кафедра художнього дерева

Львівська національна академія мистецтв

м. Львів, Україна

Науковий керівник – доктор історичних наук, професор Рибак О.З.

ВПЛИВ ДИГІТАЛЬНОЇ АРХІТЕКТУРИ НА ПАРАМЕТРИЧНИЙ ДИЗАЙН МЕБЛІВ: ЕКО-ТЕНДЕНЦІЇ

Annotation: the article considers such a phenomenon of modern design culture as digital architecture, outlines the specifics of this phenomenon, its importance in the modern world in the context of eco-trends. In particular, focuses on the specific impact study dyhitalnoyi parametryzmu architecture and trends in furniture design.

Key words: digital architecture, parametrizism, furniture, eco-trends, interior, decor.

Анотація: у статті розглянуто такий феномен сучасної проектної культури як як дигітальна архітектура, окреслено специфіку цього явища, її значення в сучасному світі в контексті еко-трендів. Зокрема, основний акценту зроблено на висвітлення специфіки впливу дигітальної архітектури та тенденцій параметризму на дизайн меблів.

Ключові слова: дигітальна архітектура, параметризм, меблі, еко-тенденції, інтер'єр, декор.

Архітектура як один з видів мистецтва має важливий вплив на організацію простору та дизайн вісілому. Більшість предметів інтер'єру, особливо меблі, впродовж багатьох віків переймали ті чи інші стилістичні риси архітектурних течій: починаючи від готичних лав – до модерністичних стільців Гауді, і до сьогодення.

З розвитком технологій, цивілізаційний зсув зміксував архітектурні течії у віртуальному просторі, які втілились у реальному світі у вигляді футуристичних проєктів. Ми вже не можемо чітко окреслити стилістику того чи іншого об'єкта архітектури чи дизайну. Сучасна авангардна архітектура та урбанізм проходять стадію іноваційної адаптації – це пристосування до економічних та суспільних викликів, через нові радикальні методи проєктного дизайну. Архітектура та урбанізм ставлять перед собою мету організувати і чітко окреслити шляхи вирішення проблем глобалізації та постіндустріального суспільства [1]. Однією з найбільш актуальних у цьому контексті є дигітальна архітектура, яка своєю унікальною специфікою завдячує розвитку графічного моделювання та САПР програм. В основі дигітальної архітектури лежать алгоритмічні програмні методи моделювання, де всі елементи адаптивні та пов'язані між собою. Її виразними рисами є складна криволінійна форма.

Значний вплив на розвиток цієї архітектурної течії мають процеси, що відбуваються у природі; наприклад алгоритм руху мурашиної колонії, або структура бжолиних сот. Відтак,

репрезентативним зразком може слугувати проект будівлі громадського суду в ансамблі «Кампус правосуддя» в Мадриді, спроектований архітектурним бюро Заха Хадид. Ще одним яскравим прикладом адаптивної архітектури є проект Домініки Дадатсі на міжнародному конкурсі хмарочосів «EvoLo» [2].

Таким чином, простежуємо, що параметризм приходить на зміну модернізму і синтезує в собі усі сфери від архітектури і дизайну, скульптури і декоративно-прикладного мистецтва, до великомасштабних проектів міського дизайну. Відповідно, тенденції адаптивного моделювання перейшов у сферу предметного дизайну як параметризм та принцип біонічного формотворення [3]. Параметрична архітектура розповсюдилась на внутрішній дизайн приміщень і дала поштовх у створенні предметів інтер'єру та меблів. Засновниками цієї течії вважаються британські архітектори-дизайнери Заха Хадид та Патрік Шумахер.

Заха Хадид стала однією із перших всесвітньовідомих жінок архітекторів. Ще на початку 1980 рр. вона почала створювати проекти незвичної форми. Це був початок зародження параметричної архітектури. Її архітектурне бюро має славитися видатними зразками сучасної архітектури по всьому світу. Заха Хадид також експериментувала у таких галузях дизайну як мода, автомобільний дизайн, виставкові простори, меблі, декор та світло, і, навіть, інсталяції та вироби декоративно-ужиткового мистецтва. Її колекції меблів виконані у футуристичному стилі, з плавними формами та завивистими лініями. Вона сміливо експериментує з матеріалами та використовує у своїх проектах як натуральні сировину: дерево, шкіру, скло, та, до прикладу, срібло у колекції «UltraStellar» (включала в себе обідній стіл з скляною лінзою посередині, кавовий столик з масиву горіха, крісла що злились в єдиний об'єм з використанням натуральної шкіри, та сталевий підсвічник, що нагадує космічний корабель), так і з акрилом і плексігласом, що можна побачити у колекції «Рідкий Лід», до якої входять журнальний столик, крісла, та вази. Її розробки у предметному дизайні та дизайні меблів справили суттєвий вплив на розвиток у параметричного дизайну в цілому [4].

На сучасному етапі цей стиль тільки починає набувати розвитку, проте водночас його вже можна вважати одним із ключових трендів XXI століття. Він дозволяє створювати органічні атрибути інтер'єру з унікальним дизайном і ергономічними формами. Від початку розвитку параметричного моделювання більшість проектів мали спрямування громадського призначення, оскільки, як правило вони вимагають великих площ експлуатації (до прикладу стінові панелі, перегородки та лавки.), та дедалі більше цю стилістику починають застосовувати до меблів, інтер'єрного декору та навіть скульптури. На відміну від прямих ліній мінімалізму та розкоші модерну, параметрика футуризму є чимось цілком новим і незвичним. Параметризм, який прийшов на зміну деконструктивізму та постмодерну, став новим видом творчої реалізації в архітектурі і дизайні. Відтак, при умовах адаптивного моделювання кожен без особливих навичок зможе реалізовувати свої ідеї. Плавність ліній та текучість форми органічно вписують об'єкти в простір та підпорядковують природному середовищу. Параметризм, який нагадує органічні природні форми, є більш пристосований до сьогодення, менш брутальний ніж інші стилі та більш екологічний. Технології виготовлення та сучасні матеріали дадуть можливість безшовного модульного проектування меблів та декоративних елементів, які будуть складовою суцільного інтер'єру. Функціональність у поєднанні з технологіями та екологічний підхід у проектуванні нового типу міст дасть можливість створювати нові об'єкти, які будуть змінювати не тільки зовнішній вигляд навколишнього світу, а й свідомість та сприйняття людей у напрямку екологічного мислення та існуванні в гармонії з природою.

В проектуванні параметричних інтер'єрів та меблів використовують природні матеріали такі як дерево та камінь, які додають комфорту та відчуття усамітнення. Проте, завдяки технологічним можливостям використовують також і такі матеріали як картон, різноманітні пластики та бетон. В колористичній гаммі переважають білі, чорні, та сіро-

коричнові тони та відтінки дерева. Оскільки параметризм підпорядковується сучасним трендам та екологічному фактору, основними матеріалами для виготовлення декору та меблів є фанера, натуральне дерево та камінь. Вони є екологічними, відносно не дорогими, мають унікальну текстуру і не потребують додаткової обробки. Багатофункціональність параметризму має низку переваг. Так, до прикладу, стінові панелі можуть слугувати як декоративний елемент, так і плавно перетікати в лавку або стілець. Також такі панелі можуть виступати у якості підпори вертикального озеленення, або одночасно виконувати функцію лавки і клумби в громадських місцях. При використанні параметризму в інтер'єрі внутрішні перегородки створюють ілюзію об'ємності розширюють простір, а меблі створюють ілюзію затишку і комфорту [5]ю

Підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати, що розвиток алгоритмічних прорахунків та віртуального моделювання дав поштовх до появи нової течії в архітектурі та дизайні, які, в свою чергу, завдяки технічним особливостям та інтеграції в природне середовище будуть мати вирішальний вплив у візуальній та проектній художній культурі XXI століття.

Література:

1. Лебецкая Е.А. Параметрическая архитектура — ведущий стиль в архитектуре будущего./ Лебецкая Е.А., Саньков П.Н. // Материалы VIII Международной студенческой электронной научной конференции «Студенческий научный форум» [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.scienceforum.ru/2017/2403/26607
2. Сапрыкин И. И. Принципы формообразования цифровой архитектуры в контексте современной архитектурной парадигмы /И.А. Сапрыкин. — Архитектон: известия вузов» № 42 - Приложение Сентябрь 2013. — [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://archvuz.ru/2013_22/47
3. Чугай Н. М. Використання принципів біонічного формоутворення при проектуванні меблів, що трансформуються / Н. М. Чугай // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архитектура. - 2012. — № 4. — С. 47—50
4. Колекція «ледяной мебели Захи Хадид [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.wonderzine.com/wonderzine/life/eye-candy/215435-liquid-glacial>
5. Параметрическая архитектура в интерьере [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://hochyvseznat.ru/parametriceskaia-arhitektyra-v-interere.html>

SECTION 13. Psychology

Chekanska Oksana Anatoliivna
Candidate of Psychological Science
Senior Lecturer of the Department of General and Practical Psychology
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University
Kamianets-Podilskyi, Ukraine

Чеканська Оксана Анатоліївна
кандидат психологічних наук
старший викладач кафедри загальної та практичної психології
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський, Україна

САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У ВІРТУАЛЬНІЙ РЕАЛЬНОСТІ

У статті здійснено теоретичний аналіз підходів до вивчення феномену самопрезентації. Розглянуто особливості процесу віртуальної самопрезентації особистості та основні мотиви у молоді в соціальних мережах.

Ключові слова: самопрезентація, віртуальний образ Я, віртуальна реальність, соціальна мережа.

Віртуалізація різних сфер діяльності людини перетворюється на стрімкий безперервний процес, що значно випереджає накопичення теоретичних і практичних знань про сам феномен віртуальності. Тією мірою, як відбувається віртуалізація реального буття, відбувається і віртуалізація особистості, тому важливим і актуальним постає питання самопрезентації особистості. Пошук та побудова адекватної самопрезентації та її збереження, як свого «Я», є важливою основою для становлення та позитивного розвитку як окремої особистості, так і суспільства в цілому [3].

Уявлення про віртуальний і реальний світ сформувались ще задовго до появи інформаційних технологій. Однак саме словосполучення «віртуальна реальність» виникло завдяки технічним системам, які вказали шлях до створення нової реальності [1]. У словнику А. Я. Анцупова та А. І. Шипілова віртуальна реальність визначається як «змодельовані за допомогою комп'ютера різні аспекти навколишнього ілюзорного світу, що дозволяють людині взаємодіяти з цим штучним світом так само, як з природним середовищем. При цьому зорові, слухові, дотикові і моторні відчуття користувача замінюються їх імітацією, що генерується комп'ютером» [2]. Крім даного існує безліч визначень цього поняття. Аналіз визначень віртуальної реальності, дозволяє зробити висновок, що її понятійні рамки можуть варіюватись від достатньо широкого розуміння, як, наприклад, створення штучної моделі віртуального світу, до вузького, пов'язаного з комп'ютерними технологіями. І проблема, мабуть, полягає не стільки в самій віртуальній реальності, скільки в тому, які соціокультурні сенси вкладає людина в це поняття, потрапляючи в віртуальний світ, так як за допомогою віртуальної реальності можливе створення діаметрально протилежних віртуальних моделей із своїми знаками, символами, образами [1].

Дослідженням віртуальної реальності і процесів віртуалізації займається ряд вітчизняних і зарубіжних дослідників. В роботах Д. Белла, М. Маклюєна, Є. Масуди, Т. Стоун'єра і Е. Тоффлера описуються соціальні трансформації, що відбуваються в контексті бурного розвитку і поширення інформаційних технологій. Феномен віртуальної реальності і процеси віртуалізації суспільства досліджуються в роботах С. Жижека, Д. Іванова, В. Картунова, В. Кутирьова, Н. Носова, С. Хоружего, М. Енштейна. Процеси ідентифікації

індивіду і конструювання ідентичності в мережі Інтернет вивчаються А. Асмоловим, А. Войскунским, А. Жичкіною, П. Келлі, Ш. Теркл та інші [2; 3].

На основі вивчення літературних джерел виявлено, що віртуальна реальність – це процесуальна взаємодія між матеріально-технічними, інформаційними процесами і психікою людини. Вона надає можливість для створення віртуальних образів Я, під якими розуміється створення мережових персон, що істотно відрізняють від реальних образів Я, в процесі максимально керованої самопрезентації, які відрізняються від реальних та ідеальних [3].

Участь у віртуальній комунікації може впливати на реальний образ Я різними способами. Крім нових можливостей приналежності до соціальних категорій, віртуальна комунікація, завдяки таким своїм особливостям, як анонімність, невидимість і безпека, надає особистості можливість створювати віртуальний образ Я за своїм вибором. Віртуальний образ Я – це не тільки констатація, опис рис своєї особистості, але і вся сукупність оціночних характеристик і пов'язаних з ними переживань. Всі когнітивні характеристики віртуального образу Я людини містять прихований оцінковий зміст, джерелом якого є суб'єктивна інтерпретація реакцій інших людей на ці якості через призму не тільки об'єктивно існуючих стандартів, але і загальнокультурних, групових або індивідуальних ціннісних уявлень, засвоєних протягом життя. Віртуальний образ Я значно впливає на сучасну людину, надаючи їй нові моделі поведінки та можливість бути іншою особистістю у віртуальному просторі. Спілкуючись в Інтернеті, можна створювати будь-який образ, виглядати ким завгодно, бо немає обмежень, характерних для матеріального світу. Анонімність розширює можливості для самопрезентації людини, дає змогу створювати іншим яке завгодно уявлення про себе. Образ наділяється іменем, часто псевдонімом, а реальний образ Я людини дуже відрізняється від створеного віртуального образу. Крім того, взаємодія у віртуальній реальності має свої особливості, а саме: попередню невизначеність; унікальність для кожного роду взаємодії; а також існування тільки протягом самої взаємодії. Є. Белінська та А. Жичкіна стверджують, що користувачі старшого підліткового та юнацького віку віртуальні образи Я найчастіше створюють саме з метою отримання нового досвіду, що може бути пояснено віковим прагненням до самовираження, реалізованим через «приміряння» на себе різних ролей [3].

Основними мотивами для створення віртуального образу Я є прагнення в реалізації негативних несхвалюваних агресивних тенденцій, прагнення контролювати та конструювати себе, бажання справити враження на оточуючих, прагнення влади. Через віртуальний образ Я особистість має можливість самовиражатися та самостверджуватися. Відзначається також наділення віртуального образу Я демонстративною негативною ідентичністю з метою реалізації в мережі соціально неприйнятної поведінки, неможливої в реальному житті. При цьому можливості побудови нового віртуального образу Я не просто безмежні, але й дозволяють вийти зі звичної системи соціокультурних координат – заданих рамок самокатегоризації [2].

Самопрезентація у віртуальній реальності являє собою здійснення бажань, які особистість не може реалізувати в реальному житті. Віртуальна самопрезентація може бути іншою за формою у порівнянні з реальною, більш виразною і, часто, навіть навмисно конфліктною. Ці властивості віртуальної самопрезентації пов'язані з тим, що ніхто не хоче бути повністю анонімним і, в результаті, абсолютно ніким не поміченим. У конструктивній формі реакція на анонімність і недостачу виразних засобів у віртуальній комунікації проявляється в тому, що віртуальні самопрезентації наділяються перебільшеними, дуже виразними атрибутами сили, могутності, краси й т.п. Віртуальна самопрезентація може бути здійсненням мрії, нездійсненої в реальності, мрії про силу й могутність, підкреслює більшу розкутість, епатажність. Таким чином, самопрезентація дає можливість індивіду самовиражатися та самореалізуватися у віртуальному просторі [2].

Отже, поява нової, штучно створеної реальності – віртуальної, створила передумови для виникнення та існування віртуальних образів Я, які істотно відрізняються від реальних та ідеальних образів Я. Відправною точкою віртуального образу Я є реальний образ Я.

Віртуальний образ Я не можна ідентифікувати ні з реальним, ні з ідеальним образом Я, адже він може категорично відрізнятися від обох з них. Створення віртуального образу Я дає людині змогу реалізувати себе з тої сторони, яку вона не хоче, не може або соромиться показувати. Тобто через віртуальний образ Я деякі люди намагаються себе реалізувати так, як не зможуть в реальному житті.

Література:

1. Жичкина А.Е. Самопрезентация в виртуальной коммуникации и особенности идентичности подростков-пользователей Интернета / А.Е. Жичкина, Е.П. Белинская // Труды по социологии образования. – М., 2000. – Т. 5., Вып. 7. – С. 18–21.
2. Журавлева И.А. Феномен самопрезентации личности в психологии / И.А. Журавлева // Вестник университета. – 2012 – № 12 – С. 248–253.
3. Щербак Т.І. Системний підхід як засіб вивчення особливостей образу Я у період репрезентації інтелекту особистості / Т.І. Щербак // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – К., 2013. – № 3. – С. 328–333.

Ю.П. Данчук

кандидат психологічних наук

старший викладач кафедри загальної та практичної психології

*Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ НА ДИТИНУ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

The article is devoted to the study of the influence of family conflicts on a child of junior school age. The structure of conflict relations and their influence on the child are analyzed and summarized.

Key words: family, family conflicts, age, junior school age.

Статтю присвячено дослідженню впливу сімейних конфліктів на дитину молодшого шкільного віку. Проаналізовано й узагальнено структуру конфліктних відносин та їх вплив на дитину.

Ключові слова: сім'я, сімейні конфлікти, вікові періоди, молодший шкільний вік.

Напруження в суспільстві, викликане погіршенням економічного становища сім'ї, призвело до зростання конфліктів в сім'ї, зниження стресостійкості людини, накопичення емоцій негативного характеру, часто знаходить вихід в агресії на інших, або на себе. Взаємовідносини у сім'ї стають провідним фактором розвитку і існування цивілізованого суспільства.

Більшість вчених вважають, що існування сім'ї без конфліктів неможливо. Це необхідний елемент сімейного життя, який дає вихід напруженості, породжуючи тим самим різні сімейні зміни.

Проблема конфлікту завжди була актуальна для будь-якого суспільства. Життя доводить, що конфлікт не відноситься до тих явищ, якими можна ефективно керувати на основі життєвого досвіду і здорового глузду [3].

Великий вплив на формування особистості дитини має сім'я. Саме сім'я визначає моральні норми, ціннісні орієнтації і стандарти поведінки. Досвід взаємин дитини з батьками, близькими дорослими в значній мірі визначає характер її подальшого життя [1;2].

Деформація особистості під впливом сім'ї, її психологічної нестійкості починається з раннього дитинства. Саме на цій стадії під впливом несприятливих, іноді випадкових, на перший погляд малозначних факторів виникають шкідливі для подальшого розвитку ціннісні установки.

Якщо в сім'ї немає гармонії почуттів, якщо не створена моральна атмосфера, якщо дорослі схильні до постійних конфліктів, то розвиток особистості ускладнюється, сімейне виховання з безумовно позитивного стає негативним фактором формування особистості.

Незалежно від того чи є конфліктна сім'я галасливою, скандальною такою, де підвищення голосу та роздратованість стають нормою взаємин подружжя; або ж навпаки тихою, де подружні стосунки характеризуються повним відчуженням, прагненням уникати будь-якої взаємодії, така сім'я негативно впливає на формування особистості дитини і може стати причиною різних асоціальних проявів у вигляді відхилень у поведінці [3].

Проведення теоретичного аналізу впливу сімейних конфліктів на дитину в молодшому шкільному віці в родині дозволив визначити, що ключову роль в сімейних конфліктних відносинах відіграють подружні конфлікти. Вони виникають через незадоволення потреб подружжя. Сімейні конфлікти мають психотравмуючі наслідки для всіх членів сім'ї: стан повної сімейної незадоволеності, «сімейна тривожність», нервово-психічне напруження, стан почуття провини.

Необхідно пам'ятати, що конфліктні відносини між чоловіком і дружиною, подружжям та іншими родичами все це відображається на дитині, так як в молодшому шкільному віці вона дуже вразлива і допитлива. Ці конфліктні відносини, завдають дитині психічних травм, які, безумовно, позначаються на її характері. У дитини може виникнути відчуття відчуженості, непотрібності, занедбаності. Більш того у неї може не сформуватися почуття дружельності до людей. А найголовніше, все це неминуче позначиться на створенні власної сім'ї.

Батьки і діти складають одне ціле, в якому батьки є основою, базою для психічного розвитку дітей. Часто вони не усвідомлюють міру відповідальності за майбутній розвиток особистості дитини, її життєвих установок, переваг, звичок, стилю поведінки. Вони рідко замислюються над тим, як їх сварки позначаються на психіці дитини, яка повністю залежить від батьків, атмосфери в сім'ї і ставлення до неї. Часті сварки і бурхливе з'ясування стосунків у сім'ї призводять до втрати дитиною відчуття надійності і захищеності. Її опановує почуття тривоги, а затяжні конфлікти ведуть до ще більш сильної психічної травматизації. Дитина відчуває страхи, схильна до нічних кошмарів, замикається в собі, стає нерішучою, не може оцінити своїх здібностей. Душевна травма дитини може привести до невротичних розладів – нічного енурезу, фобій, страхів, розладів уваги і т.д.

Всі свої сили малюк витрачає на переживання стресової ситуації. Більш того, сварки батьків можуть призвести до відчуження дитини, сформувати почуття неприязні до батьків, яке може переноситися на інших людей і стати стійкою характеристикою поведінки дитини.

Отже, сімейні конфлікти – досить болюче і гостре питання нашого часу. Слід пам'ятати, що нерозумні і необдумані дії батьків можуть привести до формування істеричного характеру у дітей.

Література:

1. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л.И. Божович – М., 1968. –156 с.
2. Богословський, В.В. Загальна психологія: Навч. Посібник для студентів пед. Інститутів / В.В. Богословський, А.А. Степанов, А.Д. Виноградова. – М.: Освіта, 1981 – 87 с.
3. Шаграєва, О.А. Дитяча психологія: Теоретичний та практичний курс: навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / О. А. Шаграєва – М.: Гуманіст. Вид. Центр ВЛАДОС, 2001 – 234 с.

Didyk Natalia Mikhailivna
Candidate of Psychological Sciences
Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work
Kamianets-Podilskyi Ivan Ogienko
National University
Kamianets-Podilskyi, Ukraine

Дідик Наталія Михайлівна
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський, Україна

РОЛЬ КРЕАТИВНОСТІ ДЛЯ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Стаття розкриває значення креативності для майбутніх фахівців соціальної сфери. Розкрито важливість творчості у професійній діяльності психолога. Проаналізовано результати дослідження креативності у майбутніх психологів.

Ключові слова: креативність, творчість, фахівець соціальної сфери, професійно значуща характеристика, майбутній психолог.

У теперішньому світі актуальною є активна особистісна позиція та постійне професійне самовдосконалення, яке неможливе без творчого підходу до вирішення професійних завдань та вираження власних здібностей.

О. В. Лобода вважає, що креативність – особистісно значуща соціальна якість, яка допомагає здійснювати “самобудівництво”. За словами О. В. Лободи, креативність не є певною характеристикою пізнавальних процесів, а являє собою одну з найглибших детермінант особистості, що характеризує можливість повноцінної самореалізації не лише у процесі професіоналізації, а й в усіх сферах життєдіяльності [4].

Л. Е. Орбан-Лембрик наголошує, що актуалізація особистості в процесі навчання покликана оптимізувати особистісно-орієнтований компонент освіти, спрямований на суб'єкта і на способи його саморозвитку [8]. Такий акцент в освіті має забезпечити створення адекватного для творчого зростання людини середовища спілкування, що зумовлює розвиток майстерності.

Спираючись на особистісно-діяльнісну концепцію Г. Костюка, гармонійний розвиток особистості й ефективність, продуктивність професійної діяльності пов'язані, насамперед, з проблемою гармонійної й творчої цілісності, суб'єктивного та об'єктивного формування образу професіонала. Я. Чаплук, І. Солійчук зауважують, що в основі професійного і особистісного розвитку лежить принцип саморозвитку, який детермінує здатність особистості перетворювати власну життєдіяльність на предмет практичного перетворення і приводить до вищої форми життєдіяльності особистості – творчої самореалізації [10].

Н. В. Чепелева, Н. І. Пов'якель вважають, що самоактуалізована особистість здатна до творчого вирішення професійно-психологічних завдань різного типу складності [11, с. 36]. На думку А. К. Маркової, операційна сфера професійної діяльності в сучасних умовах праці часто вимагає творчого професійного мислення, професійної творчості [5]. Професійна творчість – це знаходження нових нестандартних способів вирішення професійних завдань, аналізу професійних ситуацій, прийняття професійних рішень.

О. В. Лобода вважає, що для фахової підготовки майбутніх практичних психологів, необхідно врахувати, що найважливішою умовою ефективної професіоналізації є підготовка людини нової генерації, здатної до глибокого творчого та критичного мислення в рамках

індивідуальних можливостей, прагнень та інтересів, з високим рівнем розвитку пізнавальної активності, розвиток особистості як творчого суб'єкта професійної діяльності з розвинутими професійно важливими якостями [4].

За словами С. А. Грищенко, особливостями професійного мислення психолога-консультанта є висока креативність як спроможність до виходу за межі стандартних моделей реагування, висока пізнавальна потреба як відкритість до прийняття нової інформації [3].

Л. М. Мітіна вказує, що “перспективи розвитку психологічної освіти та нові технології роботи з психологами-студентами повинні бути спрямовані на творчу самореалізацію в професії, що обумовлює розвиток у студентів творчої самодіяльності та самостійності, багатомірної свідомості та емоційної гнучкості, здатності самовизначатися в історії, культурі, житті та професії” [7, с. 30]. Н. В. Чепелева, Н. І. Пов'якель зауважують, що застосування нового підходу до професійної підготовки психологів передбачає не розвиток, що детермінований зовнішніми факторами, а саморозвиток як творення себе, своєї особистості, формування життєвих цілей та програм [11, с. 40].

В. Й. Бочелюк, В. В. Зарицька включили креативність до значущих особистісних якостей, що входять до структури психологічної готовності психолога до професійної діяльності [2, с. 71]. Н. В. Чепелева, Н. І. Пов'якель зауважують, що стрижнем психологічної готовності до професійної діяльності психолога-практика є особистісне зростання спеціаліста, що передбачає не лише розвиток особистості, а й прагнення її до найповнішого вияву та розвитку своїх можливостей і здібностей [11, с. 35]. Реалізація потенцій людини робить її здатною до творчості. За словами Я. Чапак, І. Солійчук, професійне становлення психолога-практика у процесі вузівської підготовки вимагає від студента складної напруженої творчої роботи над розвитком власної особистості, подолання себе, вибір одних можливостей і відмова від інших [10].

Н. І. Пов'якель вважає креативність специфічною якістю та психологічною характеристикою професійного мислення практичного психолога [11]. Л. В. Скрипко також одним з основних структурних компонентів індивідуальності психолога називає креативність, як “здібність відхилитися від традиційних способів мислення, породжувати незвичайні ідеї, досягати оригінальних рішень” [9]. П. П. Горностай вважає, що практичний психолог, незалежно від спеціалізації, повинен мати такі якості як: творча інтуїція, креативний пошук, поєднаний з досвідом і знаннями. І. А. Мартинюк запропонувала перелік професійно важливих якостей психолога, що характеризують творчий потенціал (винахідливість, нестандартність мислення, почуття новизни) [6].

О. Г. Артемчук, О. В. Лобода зауважують, що психолог-професіонал є активним суб'єктом творчої професійної діяльності, має високий рівень сформованості професійно значущих особистісних якостей, що забезпечують творчу продуктивність у професійній діяльності [1, с. 17]. Тому пріоритетне значення серед усіх професійно важливих якостей психолога О. Г. Артемчук, О. В. Лобода надають саме креативності, яка є невід'ємним структурним компонентом професійної діяльності майбутнього психолога-практика. Вони вважають, що для психолога креативність полягає у сукупності таких особистісних рис: оригінальність, ініціативність, імпровізаційність, висока працездатність, висока самоорганізація, інтелектуальна творча активність, чутливість до нового, творча спрямованість, творча індивідуальність [1]. На думку О. Г. Артемчук, О. В. Лободи, ці риси сприяють самореалізації, самоактуалізації, формуванню творчої зрілості та більш ефективній професійній соціалізації майбутнього психолога.

За результатами нашого дослідження креативність знаходиться на високому рівні розвитку у 49,6% досліджуваних, тоді як низький рівень креативності притаманний 9,6% студентів. Середній рівень творчості мають 40,8% майбутніх психологів.

Отже, креативність – професійно значуща характеристика фахівця соціальної сфери. Його професійна діяльність передбачає розв'язання нестандартних проблемних ситуацій, де

потрібно застосовувати власні творчі здібності, винахідливість, інтуїцію. Тому креативність має для фахівця соціальної сфери велике значення.

Література:

1. Артемчук О. Г. Концепція креативності в рамках професійної підготовки майбутніх практичних психологів / О. Г. Артемчук, О. В. Лобода // Актуальні проблеми практичної психології. Зб. наук. праць. Частина I. – Херсон, ПП Вишемирський В. С., 2008. – С. 17–21.
2. Бочелюк В. Й., Зарицька В. В. Психологія: вступ до спеціальності : навч. посібник / В. Й. Бочелюк. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 288 с.
3. Грищенко С. А. Прогнозувальний компонент професійного мислення психолога-консультанта / С. А. Грищенко // Психологія: зб. наук. праць. – Випуск III. – К. : НПУ. – 1998. – С. 61–65.
4. Лобода О. В. Креативність як системоутворюючий фактор структури особистості майбутнього практичного психолога [Електронний ресурс] / О. В. Лобода // Режим доступу: <http://conference.mdpu.org.ua/viewtopic.php?p>
5. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М.: 2001. – 360 с.
6. Мартинюк І. А. Тренінгова програма розвитку професійних якостей психолога, визначальних для роботи в початковій школі / І. А. Мартинюк // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – №11. – С. 56–59.
7. Митина Л. М. Личностное и профессиональное развитие человека в новых социально-экономических условиях / Л. М. Митина // Вопросы психологии. – 1997. – №4. – С. 28–30.
8. Орбан-Лембрик Л. Е. Основи психології управління: Монографія / Л. Е. Орбан-Лембрик. – Івано-Франківськ : Плай, 2002. – 426 с.
9. Скрипко Л. В. Проблемы адаптации психологов в учреждениях образования / Л. В. Скрипко // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – №5. – С. 56–59.
10. Чаплак Я. Самовизначення майбутніх практичних психологів в професійній діяльності / Я. Чаплак, І. Солійчук // Соціалізація особистості і суспільні трансформації: механізми взаємовпливу та вияви : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [“Соціалізація особистості і суспільні трансформації: механізми взаємовпливу та вияви”], (Чернівці, 14-15 трав. 2009 р.) / М-во освіти і науки України, Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці : Книга – XXI, 2009. – С. 348–351.
11. Чепелева Н. В., Пов’якель Н. І. Теоретичне обґрунтування моделі особистості практичного психолога / Н. В. Чепелева, Н. І. Пов’якель // Психологія. Збірник наукових праць. Випуск III. – К.: НПУ. – 1998. – С. 35–41.

Geraskina (Zolkina) Polina Borisovna

PhD student (postgraduate)

department of developmental psychology and education

Institute of Psychology

Tsiolkovskiy Kaluga state University

Kaluga, Russia

Scientific supervisors – grand doctor of psychol. sciences Arpentieva M.R.

Arpentieva Mariam Ravilievna

grand PhD (grand doctor) of psychological Sciences, associate professor

professor and senior researcher

department of development and education psychology

Institute of psychology

Tsiolkovskiy Kaluga state University

Kaluga, Russia

MODERN PSYCHOIMMUNOLOGY AND PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF THE PERSON WITH THE IMMUNE VIOLATIONS

Гераськина (Золкина) Полина Борисовна

аспирант кафедры психологии развития и образования

Институт психологии

Калужский государственный университет имени К.Э. Циолковского

Калуга, Россия

Научный руководитель – доктор психологических наук Арпентьева М.Р.

Арпентьева Мариям Равильевна

доктор психологических наук, доцент, член-корреспондент РАН

профессор кафедры психологии развития и образования

Институт психологии

Калужский государственный университет имени К.Э. Циолковского

Калуга, Россия

СОВРЕМЕННАЯ ПСИХОИММУНОЛОГИЯ И ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ЛИЦ С ИМУННЫМИ НАРУШЕНИЯМИ

Annotation. Immune disorders is from the causes of disability and examples of psychosomatic disorders. A psychosomatic disorder is a clinically defined group of symptoms or behavioral symptoms that in most cases cause suffering and impede personal functioning. Overvoltage and stress provoke, intensify and prevent recovery in the case of immune diseases. Psychology of immune disorders is an area of knowledge, which combines the experience of immunology and psychosomatic medicine with the experience of psychology and psychotherapy: the psychological status of people with immune and autoimmune disorders has a number of peculiarities. A person needs experience and achievements, but they are not an end in themselves.

Key words: immune disorders, disability, stress, self-denial, psychosocial assistance, mutual understanding, psychological counseling, psychotherapy.

Аннотация. Иммунные нарушения – одна из причин инвалидизации и примеров психосоматических расстройств. Психосоматическим расстройством называют клинически определенную группу симптомов или поведенческих признаков, которые в большинстве случаев причиняют страдания и препятствуют личностному функционированию. Перенапряжение и стрессы провоцируют, усиливают и препятствуют выздоровлению в случае иммунных заболеваний. Психология иммунных нарушений есть область знаний,

объединившая в себе опыт иммунологии и психосоматической медицины с опытом психологии и психотерапии: психологический статус людей с иммунными и аутоиммунными нарушениями, имеет ряд особенностей. Человек нуждается в том, чтобы выбросить из своей жизни все ненужное, лишние желания.

Ключевые слова: иммунные нарушения, инвалидность, стресс, жизнеотрицание, самоотрицание, психологическое консультирование, психотерапия.

Введение. Давно известно, что провоцируют, усиливают и препятствуют выздоровлению в случае иммунных заболеваний перенапряжение и стрессы. Они же ответственны за стойкую инвалидизацию личности [4; 8; 9; 10; 14 и др.]. Иммунные нарушения - яркий пример психосоматических заболеваний. Психосоматическим расстройством называют клинически определенную группу симптомов или поведенческих признаков, которые в большинстве случаев причиняют страдания и препятствуют личностному функционированию. Нарушения иммунитета, защитных механизмов защиты организма – одни из наиболее серьезных нарушений в организме, связанные с комплексом нарушений в социальном и психологическом бытии: как на уровне причин заболеваний, так и на уровне их последствий. Этими аспектами занимается психосоматика или психосоциальная медицина. Психология иммунных нарушений (psychology of immune disorders) – область знаний, объединившая в себе опыт иммунологии и психосоматической медицины с опытом психологии и психотерапии: психологический статус больных иммунными и аутоиммунными нарушениями имеет ряд особенностей. С одной стороны, иммунные заболевания обычно возникают по причине чрезмерной психологической нагрузки и стресса, а также инфицирования ослабленного организма и/или сбоев внутри организма, спровоцированных переутомлением и внешними инфекциями, а, с другой стороны, как и иные болезни, они всегда имеют психологические последствия и иные «психологические аспекты» (осознание и переживание своей болезни, поведение больного и т.д.).

Результаты исследования. В процессе теоретического анализа психологических аспектов иммунных нарушений выявлены многочисленные варианты нарушений в развитии личности в сфере организации и развития межличностных отношений. Не только невротические и психологические нарушения выступают последствиями нарушения осознания, защиты, укрепления «контактных границ» человека [1; 3; 5]. По представлениям психологов, то, насколько человек способен удовлетворять свои потребности (нужды), а значит, психологическое и психофизиологическое благополучие человека, зависит от того, насколько гибко он может регулировать контактную границу, свои отношения с собой и миром [2; 4]. Исследователи описывают несколько видов типичных нарушений контактной границы, которые делают взаимодействие со средой, в том числе межличностное, неэффективным. Человек нуждается в контакте с другими людьми, однако, он способен быть собой лишь тогда, когда контакт и уход гармоничны. Дисбаланс возникает, если человек и группа одновременно испытывают разные потребности, но не способны решить, какая потребность важнее. Когда потребности конфликтны, человек нуждается в принятии определенного и удовлетворяющего его решения, в том числе остаться или уйти. Но, если его не удовлетворяет принятое решение, и он не может ни остаться, ни уйти, это отрицательно действует на него и окружающих. Неоднократно осуществленные эмпирические исследования в онкопсихологии, психологии ревматоидных нарушений и иммунопсихологии в целом подтверждают наличие разнообразных нарушений границ контакта, а также циклов контакта и ухода у инвалидов-больных иммунными заболеваниями, в частности, наличие незавершённых отношений, «запутанного клубка отношений», отношений по типу «двойной связи», отношений «преследователь-жертва-спаситель» и «патологизирующие роли» [6]. Основным моментом является формирование жизнеотрицания: переживание бесполезности и несовершенства не поддающегося

улучшению мира, а также негативное отношение и недовольство собой, таким же бесполезным и несовершенным, как и мир. Многие пациенты, будучи более или менее успешными в деловой и профессиональной сферах, демонстрируют «провалы» в сфере межличностных отношений, семейной или «личной» жизни, их влечет активное стремление «не быть никем». Такое двойной отрицание усиливается стремлением к достижению фиктивных целей (социального успеха, превосходства), пациенты игнорируют цели реальные (любви и служения), стремясь «не быть никем», стремясь «не быть нелюбимыми», «не быть ненужными», «не быть нехорошими», отказываются от самих себя и от жизни. Пытаясь разрешить порой «неразрешимые» ситуации и доказать кому-то что-то, люди теряют силы, которые должны были бы потратить на достижение иных целей, реализацию иных проектов и построение иных отношений. Стремясь почувствовать себя сильными и продемонстрировать власть там, где нужны смирение и беззащитность, жалуясь на непонятность и «забытость», игнорирование со стороны других там, где нужна их помощь миру, отказ от игнорирования мира, люди попадают в капкан жизнеотрицания, депрессии и уныния. И чем дальше идет процесс лечения, тем больше поводов и причин накапливается подчас у пациентов и их близких. Человек нуждается в том, чтобы выбросить из своей жизни все ненужное, оставив лишние желания, воспитанные семьей и социумом, ради истинных нужд души и тела, осознать и исправить ошибки, допущенные по отношению к себе и близким. Выраженность и характер расстройства определяется степенью отклонения в сфере основных критериев здоровья человека как целостности: самопонимание как осознание и чувство непрерывности, постоянства и идентичности разных частей своего я: физического, психического, духовного; понимание мира как переживание и представление о постоянстве и изменчивости мира, идентичности и различности переживаний в однотипных ситуациях; саморефлексия как принятие и критичность к себе и к своей собственной психической продукции (деятельности) и ее результатам; самоподтвержденность как соответствие (адекватность) психических реакций силе и частоте средовых воздействий, социальным обстоятельствам и ситуациям; самоуправление как способность управления собой в соответствии с собственными, внутренними ими, и с внешними, социальными нормами, правилами и законами; самопроектирование как способность планировать собственную жизнедеятельность и реализовывать планы; гибкость как способность изменять способ поведения в зависимости от смены жизненных ситуаций и обстоятельств.

Заключение. Лечение иммунных и аутоиммунных заболеваний может быть одним из наиболее стрессовых периодов в жизни. Люди, страдающие иммунными нарушениями, нарушений нередко впадают в депрессию и чрезвычайно остро реагируют на ту или иную кризисную, трудную ситуацию (в том числе, связанную с проблемами оперативного вмешательства), отказываются от общения и отношений с людьми, от самих себя из-за страха сильных переживаний. Постоянное напряжение негативно сказывается на течении основного и сопутствующих заболеваний. Однако, не все психологические реакции при иммунных нарушениях являются негативными: многие больные, особенно в стабильном состоянии, ремиссии, находят особый смысл в своем заболевании, например, новое понимание жизни, повышение самопринятия и принятие мира, утверждение жизни. Происходит обнаружение новых жизненных смыслов – формируется эффективное и продуктивное копинг-поведение, которое существенным образом способствует улучшению адаптации к болезни и качества жизни пациента, происходит переориентация с жизнеотрицания на жизнеуверждение. Таким образом, помощь пациентам с иммунными нарушениями лежит в плоскости гармонизации границ контакта-ухода. Направленная консультативная работа в этой сфере помогает преодолеть иммунное нарушение более эффективно и полно. Современная психоиммунология находится в поисках альтернативных одностороннему взгляду на сущность нарушений, в поисках системности: отмечается продуктивность единства медико-социально-психолого-педагогической помощи и самопомощи и сопровождения больных с иммунными нарушениями.

Литература:

1. Александрова Л.А. К концепции жизнестойкости в психологии // Сибирская психология сегодня: Сб. научн. тр. Вып. 2 / од ред. М.М.Горбатовой, А.В.Серого, М.С.Яницкого. Кемерово: Кузбассвуиздат, 2004. С. 82-90.
2. Арпентьева М.Р. Жизнеутверждение и нравственно-психологические аспекты здоровья и болезней. Калуга: КГУ, 2017. 454с.
3. Арпентьева М.Р., Богомолова Е.А. Психосоциальное сопровождение лиц с ОВЗ и их семей: монография в форме эссе // Профессиональная библиотека работника социальной службы. – М.: ООО Изд-во «Социальное обслуживание», – 2016. – №12 – 256с.
4. Хеллингер Б. Источнику не нужно спрашивать пути. М.: Институт консультирования и системных решений, 2005. 308 с.
5. Швейцер А. Жизнь и мысли. М.: Республика, 1996. 528с.
6. Hamer R.G. Summary of the New Medicine. Berlin: Amici di Dirk, 2000. 179p.

Shebanova Vitaliia Ihorivna

*Professor of the Department of Practical Psychology,
Doctor of psychological sciences
Kherson State University
Kherson, Ukraine*

CORRECTION OF EATING BEHAVIOR BY THE METHOD OF AUTOGENIC TRAINING

Annotation. The article substantiates the use of the method of autogenic training in the correction of eating behavior. Describes the work steps this method.

Key words: psychocorrection, autogenic training, eating disorders

The scale and rate of spreading various eating disorders threaten the physical and moral health of both adults and the younger generation, and social stability in Ukrainian society in the short-term social perspective.

Nowadays, the problem of eating disorders and their effects (overweight or underweight) is considered by different scientists in physiological, hygienic, nutritional areas (A.V. Volodkina, O.A. Prysiashniuk, V.V. Fetisova, L.A. Yefimova, M.M. Hinzburh, N.M. Zubar and others), psychological area (T.H. Voznesenska, V.A. Safonova, N. M. Platonova, A.V. Prilenska, I. H. Malkina-Pyh and others).

In our opinion, the control of eating behavior and body weight requires consideration of such types of eating behavior: restrictive, emotigenic and external (which we regard as subclinical forms of eating disorders) [1; 2].

The first stage is the problem understanding, the maladaptive stereotype of eating behavior by the member of correctional group.

At the second stage the personal motivation for weight loss turned out (as an attempt to lose weight, just for the sake of losing weight is doomed to fail). With this purpose we used a questionnaire «Diagnosis of figure correction motivation» (our modified version) and the method of «Cartesian coordinates» (which was also modified according to the purpose of our research). To our point of view, achieving the desired state is possible only for the sake of significant purpose. Within the competence of our research it is mastering adaptive strategy of eating behavior and achieving harmony for a wanted pregnancy, birth, and obtaining the desired job.

The third stage: mastering the method of autogenic training (AT) by members of the correction group as a means of solving problems related to physical and mental health.

The essence of the method (for a better understanding of its effective mechanisms) is represented to the participants.

Presentation: «The method of auto training is a universal way of verbal self-influence. The advantages of this method are in the fact that it does not require willpower (as it is directed not only to overcome anything but to support the achievement of desired results). It requires no additional tools, financial and other costs. AT is easy in use, completely safe, because it is stipulated by person's own desires and goals. This method allows to achieve a high level of self-control over psychological and physical conditions. First of all AT is a creative process that manifests itself both in making verbal formulae of self-hypnosis and in choosing the problem of mental self-regulation. It helps to minimize negative emotions, to change destructive behavior strategies for adaptive, and thus, to achieve inner harmony and integrity of the individual».

The analysis of peculiarities of external eating behavior showed that increased response to external stimuli of taking food, lack of differentiation in the state of «hunger» and «appetite», reduced satiation are in the basis of this disorder. That is why, in the process of training the participants of the «weight correction» group (having the external type of eating disorder) AT text should include not only the formulae aimed at achieving harmony, but also autosuggestion formulae as to reduction of increased response to external stimuli of taking food, orientation on food intake only in the sense of «hunger», increasing the level of satiation and possibility to stop eating process at an early satiety despite various external factors (favorite food, company, etc.), regulation of emotional state, reducing emotional stress, reduction of painful sensations in psychosomatic diseases (work with symptoms), leveling negative states (irritability, anger, anxiety, depression, etc.), reduction of fatigue, increasing physical and mental activity, capacity for work, normalization of sleep, focus on positive thinking and achieving desired states.

Taking into consideration the above mentioned points, we have insisted on that the participants of weight correction group should make their own variants of self-turning texts, because every individual has his own goals, desired states, symptoms. We are strongly sure that there are no universal text to everybody in general, and we believe that the low efficiency of auto training in some cases may be due to the use of somebody else's ready-made variants. It is clear that at first the members of the group asked to give them ready texts, which can be used «as an example» and tried to use those found in the literature and from the Internet resources. Our task was to persuade, encourage and help to formulate their own formulae-intentions more accurately and to avoid obvious mistakes in their formulation.

At this stage, the participants of weight correction group were given the following instructions. «Make a list of your goals that you set for yourself in terms of the regulation of your emotional state, life success, body shape correction. Identify them specifically and as detailed as possible. Realize clearly what you want, why you need it, for what period you want its achieving. Write down a few variants of formulae-intentions for each goal. : Choose figurative metaphor to the desired state. During one session, you should choose one or two specific tasks (but in the case of a long period of work at achieving the desired result the formulae-intentions and goals may vary). Formulae can be «successful» (effective) and «less successful». For example, the formula «I want to lose weight» is ineffective because it is abstract, not clear (it doesn't direct to how many pounds the person wishes to reduce his weight, for what period of time and what parts of the body are perceived by him as «problem» ones). The formulation «I want to reduce my body weight by 5 pounds in two weeks. With every move my legs are getting slimmer and more toned. Every day my figure becomes more slender. I want to be slim. I can be slim. I will be slim. I am slim. The extra pounds melt away like snow in the spring» are more effective in this case.

Based on our experience in psychotherapy and teaching, we recommend the participants in the process of making their own formulae-intentions to guide the following rules:

1. It is necessary to make formulae-intentions in a positive modality (i.e to avoid particle «not»).

2. The statement should be short, specific, clear that the main idea of the sentence (text) was «transparent», evident. In other words, the basic idea of the phrase should not be lost in the labyrinth of thought process.

3. During one session, one should choose one or two specific tasks.

4. In drawing up the text of AT it is recommended to use 12-15 formulae-intentions. It is proposed to use the verbs in the following sequence: «Dream → Want → Can → Will → Am».

5. Forming the future tense (e.g., «I am going to control WHAT and HOW MUCH I eat») one should combine with formulation of the present tense («I control WHAT and HOW MUCH I eat»). This allows to pay internal attention to fixation process that is already happening in real time.

6. The content of formula-intention should be directed toward yourself (i.e, using the words «I» me»). For example, the phrase «I want my child to obey me from the first» is not good, as it doesn't concern yourself but another person.

The article frames do not allow us to describe in details the phrases in all stages of AT, this will be done in the future publications. Let's list briefly the main «targets» of psychological correction at external eating behavior : - changing the behavioral eating stereotype – an increased response to external stimuli of food intake; - changing attitudes toward food, - the study of the differentiation of such states as «hunger» and «appetite»; - training completion of the process of taking food at the initial stage of satiation; - the formation of rational eating behavior; - the regulation of emotional state; the reduction of emotional stress; - accepting your body image; - search and formation of interests not connected with food; - increasing physical activity.

At the end of the lesson it was proposed to the participants of group to fill out diary every day at bedtime, it is necessary to describe situations connected with peculiarities of taking food (to note not only the quantity and quality of food taken over a period of a day, but the motif of meal beginning and its completion), to analyze the situations of «disruption», to note the thoughts, feelings and actions associated with the formation of a new sustainable food stereotype .

Conclusion: The application of autogenic training as a means of self-correction disorders of eating behavior allows to change the stereotype of maladaptive eating behavior and irrational cognitive systems, to extend the range of self-regulation skills with the help of emotional states, to establish a system of proper nutrition and a healthy lifestyle, which in turn is a factor of weight correction and increasing the quality of life as a whole.

References:

1. Шебанова В. І. Феноменологія харчової поведінки у континуумі» норма– патологія» : Монографія / В. І. Шебанова. – Херсон : ПП Вишемирський В.С., 2016. – 612 с.
2. Шебанова В. І. Психологія харчової поведінки : дис. ... доктора психол. наук: 19.00.01 / В. І. Шебанова. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2017. – 560 с.

Iryna Snyadanko
Doctor of Psychology
associate professor of theoretical and applied psychology department
National University 'Lviv Polytechnic'
Lviv, Ukraine

Romanna Kalyn
PhD student, theoretical and applied psychology department
National University 'Lviv Polytechnic'
Thesis supervisor — Iryna Snyadanko
Lviv, Ukraine

MANAGERIAL SELF-CONTROL AS A PREREQUISITE FOR THE EFFICIENT MANAGEMENT OF THE PERSONNEL OF THE ORGANIZATION

Сняданко Ірина Ігорівна
Доктор психологічних наук
доцент кафедри теоретичної та практичної психології
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

Калин Романна Юріївна
Аспірант кафедри теоретичної та практичної психології
Національного університету «Львівська політехніка»
Науковий керівник — Сняданко Ірина Ігорівна
м. Львів, Україна

САМОКОНТРОЛЬ МЕНЕДЖЕРІВ, ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ

The research results of the personality self-controlling are presented. The psycho-physiological and social psychological prerequisites in building self-control of the personality were examined. The analysis of the role of the self-control in managerial activity was conducted, especially in working with personnel of the organization. The peculiarities of personnel management of the organization were unraveled depending on the level of self-control.

Key words: self-control, willpower, manager, organization, personnel, management.

Представлено результати дослідження самоконтролю особистості. Розглянуто психофізіологічні та соціально-психологічні умови формування самоконтролю особистості. Здійснено аналіз ролі самоконтролю в діяльності менеджерів, зокрема у роботі з персоналом організації. Розкрито особливості управління персоналом організації менеджерами залежно від рівня їх самоконтролю.

Ключові слова: самоконтроль, воля, менеджер, організація, персонал, управління.

Постановка проблеми. Фізіологічна основа формування здатності особистості до самоконтролю пов'язана із розвитком та функціями префронтальної кори головного мозку особистості. Однією з важливих функцій префронтальної кори є стримування емоцій особистості. Серед всіх областей головного мозку префронтальна кора дозріває однією з останніх. Саме тому дітям та підліткам важко стримувати свої емоції, оцінювати ризики, планувати наперед [1; 4; 6].

Вміння особистості контролювати власні емоції позитивно впливає на ефективність її взаємодії з іншими людьми, зокрема, у сфері діяльності «людина - людина».

Забезпечення ефективного виконання функцій менеджером організації пов'язано із його комунікативними вміннями та навичками, розвиток яких, пов'язаний із здатністю до самоконтролю у спілкуванні.

Отже, метою нашого дослідження є аналіз здатності менеджерів організації до самоконтролю, як важливої умови ефективного управління персоналом організації.

Виклад матеріалу дослідження. До функцій менеджера з управління персоналом організації належать такі: організовує роботу з персоналом у відповідності із загальними цілями розвитку підприємства і конкретними напрямками кадрової політики для досягнення ефективного використання і професійного удосконалення працівників; забезпечує комплектування підприємства працівниками необхідних професій, спеціальностей та кваліфікації; визначає потребу в персоналі, вивчає ринок праці з метою визначення можливих джерел забезпечення необхідними кадрами; здійснює підбір кадрів, проводить співбесіди з кандидатами на роботу, у тому числі з випускниками навчальних закладів, з метою комплектування штату працівників; організовує навчання персоналу, координує роботу по підвищенню кваліфікації співробітників і розвитку їх ділової кар'єри; доводить інформацію з кадрових питань і важливих кадрових рішень до відома всіх працівників; консулює керівників різних рівнів з питань організації управління персоналом; бере участь у плануванні соціального розвитку колективу, вирішенні трудових спорів і конфліктів; здійснює керівництво підлеглими та ін. [4].

Важливою умовою забезпечення ефективного виконання менеджерами значної кількості управлінських функцій є високий рівень їх самоконтролю у взаємодії, як з персоналом організації так і з іншими людьми.

Функцію контролю особистості за своїми емоціями та поведінкою здійснює префронтальна кора головного мозку. Від активності префронтальної кори залежать розумові здібності людини, її поведінка, здатність проявляти емоції. Префронтальна кора головного мозку розташована за лобовою кісткою, в передній частині півкуль, і забезпечується кров'ю через передню та центральну артерію. Вона є частиною лобової частки мозку, яку ділять на три відділи: дорсолатеральний, медіальний, орбітофронтальний. Більшу частину функцій несе в собі дорсолатеральна префронтальна кора, так як вона керує емоціями і когнітивними функціями. Вона також має назву - «графітна дошка» свідомості, на яку можна помістити образ або інформацію, необхідні нам у даний момент часу [6].

Префронтальна кора головного мозку відповідає за емпатію, але під цим терміном слід розуміти не здатність співчувати і співпереживати, а можливість розуміти і відчувати ставлення оточуючих до вас, що є дуже важливим для трактування поведінки інших людей і вибудовування відповідних алгоритмів взаємодії з ними [6].

Самоконтроль тісно пов'язаний з емоціями, рівнем критичності і плануванням вчинків. Але коли у людини є сильна залежність від будь-якої звички (аддикція), контроль префронтальної кори може бути слабшим. До функцій префронтальної кори також відносять: стійкість уваги, наполегливість, керування імпульсами, організованість, самоконтроль, розв'язання завдань, критичне мислення, здатність планувати майбутнє, робити висновки та вчитись на помилках [1; 4; 5].

Префронтальна кора відповідає за дії, які допомагають вам ставати цілеспрямованими на досягнення певного результату, соціально відповідальними та ефективними. Здатність людини ставити перед собою цілі і їх досягати вважається головною рисою зрілої ефективної особистості [4; 5].

Порушення діяльності префронтальної кори головного мозку може призвести до: короткого періоду концентрації уваги, відволікання, браку наполегливості, труднощі з контролем імпульсивної поведінки, гіперактивність, невміння керувати власним часом, неорганізованість, повільність, низька емоційність, помилкові припущення, нездатність вчитись на власних помилках, соціальні фобії та ін. [5].

Для покращення діяльності префронтальної кори головного мозку сучасні вчені, зокрема клінічні психологи рекомендують застосовувати техніки майндфулнес (mindfulness). Медитації усвідомлення (mindfulness) – це духовні практики, які все більше набувають популярності, як можливість покращити концентрацію та відійти від стресів. Усвідомлення – психічний стан, який досягається шляхом усвідомлення поточного моменту, спокійного визнання та прийняття своїх почуттів, думок та тілесних відчуттів [7].

На думку Рональда Сігела [пр] майндфулнес – це усвідомлення та прийняття того що відбувається. Це щоденне тренування свого мозку, що забезпечує здатність зосередитись та розвинути когнітивну самодисципліну. Розвиток самодисципліни в спілкуванні, усвідомлення того, що ми говоримо, кому і для чого, дозволяє активно включитись в процес комунікації та взаємодії з іншими людьми, усвідомити та подолати свої бар'єри, що заважають, наприклад, менеджерам управляти персоналом організації.

Зростання рівня контролю в спілкування сприяє подоланню деперсоналізації особистості [3]. Деперсоналізація – переживання відчуття відстороненості так, неначе людина спостерігає власні психічні процеси із зовні; відчуває себе так, неначе він автомат або спить [2].

Деперсоналізація особистості менеджера або представників інших професій у сфері «людина-людина» є досить розповсюдженим явищем і є однією з ознак професійного вигорання. Деперсоналізація менеджера може проявлятися в тому, що він може не «включатись» в ситуацію, конфлікт між працівниками, шукати нові, креативні шляхи виходу та подолання проблем в організації при управлінні персоналом та виконанні своїх професійних функцій та обов'язків.

Зростання самоконтролю менеджерів організації забезпечується шляхом зростання рівня когнітивного контролю, за допомогою технік майндфулнес. Когнітивний контроль, також, називають виконавчою функцією. Даний термін застосовують для тлумачення процесу регулювання значної кількості когнітивних функцій, таких як: пам'ять, увага, мислення, розв'язання проблем та планування. Можливість здійснювати когнітивний контроль пов'язана з підвищенням ефективності праці, зниженням рівня стресу та ін. [1; 7].

Рівень самоконтролю менеджерів також залежить від індивідуального набору вольових якостей: самовладання, витримку, терпіння, наполегливість, рішучість, сміливість. Витримка і самовладання виявляються в умінні людини стримувати свої почуття, якщо це потрібно, гальмувати імпульсивні дії, підпорядковувати себе поставленій меті. Терпіння, наполегливість особистості дають їй змогу продовжувати діяльність у найскладніших умовах, незважаючи на тимчасові невдачі і перешкоди [1; 3; 4].

Висновки. Самоконтроль відіграє важливу роль у виконанні менеджерами управлінських функцій, зокрема в управлінні персоналом організації. Формування необхідного для взаємодії з персоналом організації та іншими людьми рівня самоконтролю забезпечується застосуванням психотехнік спрямованих на усвідомлення своїх думок та дій (майндфулнес).

Література:

1. Амен Дэниел Дж. Измените свой мозг – изменится и жизнь! / Даниел Дж. Амен. – 2009. – Режим доступа: https://www.e-reading.club/bookreader.php/1021399/Amen_-_Izmenite_mozg_-_izmenitsya_i_zhizn.html
2. Діагностичні критерії з DSM-III-R. – Переклад з англійської. – К.: Абрис. – 1994. – С. 158.
3. Полякова О. Б. Самоконтроль в общении как фактор преодоления состояний деперсонализации психологов и педагогов / О. Б. Полякова – Режим доступа: <http://www.km.ru/referats/FAE3E12494624B69B9F46E7EF3CE0F6D>
4. Щекин Г.В. Теория и практика управления персоналом. – Киев: МАУП, 1998. – 256 с.
5. Brass M., Haggard P. To do or not to do: the neural signature of self-control / J. Neurosci. 27 (34): August 22, 2007. – 27(34). – P. 9141–9145.

6. Rater J., M.D., ed., The Neuropsychiatry of Personality Disorders (Cambridge, Mass.: Blackwell Science, 1995), p. 153.
7. Siegel Ronald D. The Mindfulness Solution: Everyday Practices for Everyday Problems / Ronald D. Siegel. – NY. – 2010. – 355 p. Конец формы

SECTION 14. Politology

Saenko Pavel Andreevich

Candidate of philosophical Sciences

Associate Professor

Department of theory of State and law

Ural State University of law

WAR AND POLITICS: JAPANESE LESSONS

Abstract. The article is devoted to the results of the Russo-Japanese war 1904-1905 Gg. and the value of the analysis of its causes, course and outcome for contemporary Russia. The author shows the dependence of the results of the war from the policy, as well as the balance of power in the Asia-Pacific region and the interests of the leading world powers in the region.

Keywords: war, politics, progress and outcome of the war, the factors affecting the results of the armed struggle.

Machiavelli, expressing its attitude towards the war, expressed quite clearly: "who wants to live in peace must prepare for war". It is difficult to disagree. But in 1904 we were not ready for the continuation of policy with Japan "armed" and the reason a boyish managing 140 millions of Russian citizens, not bad and unoriginal army generals and admirals. Speaking of Russian admirals of the fleet. In the Naval Academy in 1896, 1900, 1903 Gg. conducted strategic war games Russia with Japan. " Considered and the sudden outbreak of hostilities with Japan. Then the parsing followed an unambiguous conclusion: forces and assets in the event of war on the Pacific fleet is not enough. But nothing has changed in the Navy GREAT OCEAN to the day when a sudden attack took place [5].

So, first of all, the policies that led to this war. top XX century, Russia began to strengthen its position in China, Korea, and in General in Primorye. Demanded by its economic and military-political interests. one line railroad stretches through all Russia to Vladivostok and China appeared its offshoot-of kvzhd. At the same time, our presence in the far East never liked London and Washington did not like and these steps. Therefore, the Lady of the seas has allocated loans of Japan for the construction of a more powerful and modern Navy and materialize them on its own shipbuilding base.

Japan has long seemed insufficient to have only their island, the nearby mainland was very welcome, and recent victory in the war with China in 1894-1895 Gg. only approved Japanese politicians in these aspirations. For a start, it is necessary to gain a foothold in Manchuria and the Korean peninsula are kind of like long-held Japanese province is felt in Tokyo. But Russia, France and Germany forced her to abandon certain conditions have already ratified a prisoner and Simonoseksskogo Treaty with China. So, Japan had to give back Liaodong Peninsula to China with Port Arthur (Russia immediately lifted his hands-skinning lease on it) and to withdraw from Korea [6]. This Act contributed to the rise of revanchist sentiments in the mill "rising sun". Most hotheads demanded not only join Japan Korea and Manchuria, but capturing the Russian Far East and Siberia, the Japanese erect a banner on the peaks of the Urals.

Thus, the presence and consolidation of Russia in this region many very not liked. The Emperor is not immediately noticed, and Finance Minister just decided to postpone the disbursement of money to strengthen the Pacific fleet. Yes, especially the Navy, rather than the army because the feature of this war was that the two warring sides were separated from the Theatre: Russia huge land space, and Japan-Sea. That is why the role and importance of the fleet in this war was particularly important. If the Russian fleet was able to gain supremacy on the sea, the fight on land would not be with anyone. If fleet retains the ability to seriously impede the normal

work of the Japanese naval communications, no victories against Japanese on the front would not have been [4, s. 63]. But in practice, neither that, nor another.

During the war, Japan has carried out a number of successful operations: captured port Arthur, defeated the Russian fleet at Tsushima and received full supremacy [1] and this happened because Japan to war unlike our country prepared seriously enough [7]. Preparing the admirals and generals were preparing ships crews headquarters. Thoroughly studied the experience of the preceding war of Japan with China, which took place at the same theater of operations. Let me a rhetorical question: If the ship artillery, as it must prepare for war? The answer is obvious: first, shoot; Secondly, shoot; and, thirdly, to shoot. At different times of day, different distances at different status of sea and wind and the Japanese did it. Highly appreciated training Japanese Gunners flagship gunner marching staff Commander of the 1-m individual ship Pacific squad Captain II rank Kurosh n.p., he noted that the shooting of their flawless ... Ranging is amazing. Spend fighting stock they spared and before our arrival they had 120 military exercises and that they reached the spectacular Grand Admiral victimization results on one tablet with Nelson.

For comparison, it is worth recalling that the squadron was practical shooting for Christmas only two cases (while parked in Madagascar). Shooting was conducted on floating shields at a distance 20-30 cable length with the speed to 10 knots. As a result, boards are not affected. And we've had enough, and gunpowder was wrong, and new fire control equipment-optical rangefinders were not mastered artillery.

But for the forthcoming war was prepared and all Japanese society. Greatness and prosperity of the motherland is not an empty phrase for any Japanese, and cherished ideal, before which all personal fades into the background. In the vast majority of the country's population is literate and it understands that, in order to further develop the country needed new land, and they can be purchased only through conquest. In connection with the interpretation of the main State ideas tool to achieve it-army enjoys extraordinary popularity in the country. With each primary school Japanese schoolboy is inspired homage to the military feats. At universities instead of liberal-cosmopolitan tales youth perceive preaching healthy national egoism. Naturally, in such circumstances, the appeal of a young Japanese on service becomes the expected and joyful for both himself and his family.

Here it is appropriate to make the following derogation: the history of relations between Russia and Japan on the far East shows that as soon as our country's military power in the region is waning, "land of the rising sun" goes on language requirements and military aggression. But when we're strong enough our Eastern neighbor agrees to a civilized discussion of urgent issues and is prepared to enter into mutually beneficial contracts. A clear confirmation of this claim are the 80-year-old events on Khalkhin Gol. It was a big fight, checking the Japanese wanted to test the combat capability of the Soviet forces in the far East. Checked, were defeated, made the right conclusions and more attack the USSR were not going in the short term.

As regards the outcome of the war 1904-1905, that uniquely tell about Japan's victory is not possible and this is why. Russia as always "zaprijagala" slowly, but soon could "go fast". If at the beginning of the war the enemy army outnumbered the Russian personnel three times (300 thousand against 100 thous.), in 8 times by artillery in 18 times on machine guns, then at the end of the picture began to change. By the time the strategic lull at the front didn't use Russia and one-tenth of their military resources, although transferred to the far East 10 fresh Army buildings, not counting the separate divisions and brigades. Here deployed artillery and machine guns, a variety of ammunition and equipment. Japan almost exhausted their effective mobilization of resources. Human resources part of the army perished in battle, the same were poorly trained youths, yes older reservists. Financial support from the United States and England has run dry, they reasonably decided that objectives have been achieved (Russia pressed in this region), and a further strengthening of Japan any good will not. As a result, the country was on the brink of financial and economic collapse.

By the way, relations between Japan and Russia after the war improved [3]. Our country for border security in the far East needed good relations with Japan, which, in turn, has sought to gain a foothold in the Pacific and in China and therefore tried to find support from Russia. Japan began supplying Russia weapons in connection with the 1st world war. A certain rapprochement between our countries demonstrated and a number of agreements:

- Agreement on mutual extradition of criminals, including political ones.
- Secret agreement on monitoring of the anarchists and expel them to their homeland.

Bringing anarchist Centre was liquidated in Nagasaki, they went to Australia and Canada.

- In mid-February, 1917. Japan was able to reach secret agreements with the countries of the Entente on support in submitting her former German islands in the Pacific Ocean, as well as rights to the former German colonies in China. And here is the former "main sponsor" in the military ambitions of Japan-United States, learned of this agreement only at the time of the Versailles negotiations in 1919.

Summing up this little historical discussion about the causes, course and outcome of the Japan-Russian war you can make the following conclusions:

Firstly, it is not the winning Japan and had not yet had time to defeat Russia met in Portsmouth and signed a peace treaty, which was they both.

Secondly, examples of courage and heroism was enough as the, and on the other hand, the initiator of the war-aggressor success in battles and battles accompanied rights repeatedly, however, wise statesman Niccolò Machiavelli: war should be prepare in advance and seriously. And this is a reminder to Russia[2].

List of literature:

1. Dotsenko V. history of naval art. (II) Fighting fleets m., 2005. P. 396-439.
2. Zolotarev v.a., Tyushkevich S.a. the experiences and lessons of the domestic military history m., 1995, p. 68.
3. Koshkin A.a. Russia and Japan. Nodes. M., 2010. C. 4 32-437.
4. Martynov Ei policy and strategy m., 2003, p. 63.
5. Saenko P.a. at Ocean Pacific coast is the Urals of Russia's policy in the far East and Ural Yekaterinburg, 2010 s. 82-97.
6. Sugars a. Russo-Japanese war and peace of Portsmouth (modern estimate)//materials of the International Conference "the Treaty of Portsmouth and East Asia., 2005 Sakaori s. 481-494.
7. The Tsar Bomba A.b. Russo-Japanese war 1904-1905 GG, 2003, pp. 156-157.

SECTION 15. Culturology

Forkosh Serhii Mychailovich

*Phd, applicant of philosophy department
Taras Shevchenko national university of Kyiv
c. Kyiv, Ukraine*

Форкош Сергій Михайлович

*канд. філ. наук здобувач
кафедра філософії
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

STRATEGY OF COMMUNICATION RESEARCH IN THE CULTURE

Summary. We examine the main strategies in the humanitarian field studies related to the transformation-communicative approach proposed K. O-Apel, who based his study on the classic transcendental method of Kant, but for much wider using.

The development of linguistic science is more advanced conceptual design and resonates with the philosophy of language evolution. Therefore, considering the socio-cultural transformation era of globalization, it should be grounds to clarify the specific methodological potential accumulated in the contemporary linguistics. In this situation, some hope connected with the peculiarities of thinking in the field of technology. However, the methodological component in the technological mindset is still in embrion condition. Therefore, pragmatic vector should find in methodological consciousness of human knowledge. Summarizing we can say that transcendental-communicative approach makes it possible to identify the relationship of language and society, science and culture, the establishment of innovative methodological schemes, heuristic potential of which can be verified in the field of research culture.

Keywords: culture, language, methodological consciousness, transcendental pragmatics.

Formulation of the problem. Understanding the connection of language, society and culture in philosophy creates a set of problems whose solution is the basis of unconventional understanding of social relations. Each problem has its "face" in the frames of the appropriate disciplinary research. At the same time potential disciplinary methodological tools limited by scope of the study, and procedures for its transmission to other areas. Therefore there is a need for interdisciplinary communication.

In different areas of the investigator has a manifestation of stable trends, such as communicative (linguistic, cultural, and methodological). Optionally analyze the nature of communication trends in philosophy lies intend awareness of the importance of philosophy of language and analytic philosophy for the understanding of contemporary society and culture. This analysis required adequate tools, designs and models. If compared language, culture and society, like results can find the sharpest lines of research situations exist in culture.

Generally, based on the characteristics of modern culture (rapidity of development, lack of self-awareness and vector "maturation", unmanifested methodological tools) as a model in the humanities put on the first place sociological and linguistic science. Phenomenological knowledge formation is rapidly growing in the sociology and accompanied with the using of proven methodological elements. At the same time, awareness of the structural maturation of such knowledge is defined by its low level.

Faced with philosophy, linguistics analyzes the text in terms of the theory of knowledge and his hermeneutics, such as interpretive practices. But if philosophers focused on objective knowledge of reality, the linguists associated hermeneutic circle. The researchers emphasize that the

hermeneutic circle that characterizes the understanding (or rather, the impossibility of reduction understanding and interpretation of the text to a coherent algorithm) belongs to the very structure of meaning in "science of human spirit", where the interpreter does not deal with idealized model or representations as in science of nature.

Not only procedure understanding of other people, but also the process of understanding generally presented as an event of language - even when it comes to extra linguistic phenomena or in silent and carved in letters voice - an event of language that occurs in the inner dialogue of the soul with itself, which clarifies the nature of thinking.

Analysis of studies and publications. The sense of dialogue modifications implemented in the communication process, N. Luhmann said: "human relations, and social life is not impossible with communication" [1, p. 43] that "only communication can make communicate" [2, p. 114], assuming that only communications mechanism has functions of communication - broadcasting information.

One of the most famous researchers of communication problems is Karl-O.Apel. Philosophies ideas of K-O.Apel about the nature of communication focused primarily on the context of the new civilization with contemporary communicative community, and seek opportunities to preserve sustainable forms of internal regulation of human behavior, such as morality.

Focusing on language-conventional human behavior Karl-Alexander-Apel defines inter-subjective communication as verbal communication, which is considered by him from the perspective of linguistic practices as language games.

Based on a critical analysis of the achievements of predecessors and by applying the methodology transcendentalism Apel created his own philosophy of language, which is the basis of understanding society, history and ethics of discussing. Some positions philosophical concept Apel considered generally context of ideas and critical theory of the Frankfurt School, which is not unreasonable and certified proximity views Apel in their most significant points of the concept and Jurgen Habermas controversy two thinkers. However Apel concept differs from that in the final against Habermas, Apel describes his position as "only" philosophy and thus just as classical academic philosophical position. It is clearly and fundamentally separates philosophy from politics and social thought and suggests the possible influence of philosophy or science in the socio-political sphere only, when it contributes to the sphere of education, in circumstances where the state does not restrict the rights and opportunities democratically organized universe. Philosophy and science should focus their efforts to destruction is not reflective, dogmatic prejudices, not just relying on the authority of the "great philosophers". Apel deliberately separated from social activity, this critical potential philosophical and scientific thinking, distancing themselves from political movements and goals. Not science can be theory of philosophy, but rather the philosophy of science is a theory [3, p. 77]. That is why attention to the status of philosophy is crucial for Apel.

The aim of the study. The study is based on pragmatic transcendental of K.-O. Apel describe synthesis criteria or principles on which not only managed to combine basic research strategies, but also cover multiple manifestations of socio-dynamics.

Presenting main material. K-philosophical concept O.Apel is of interest primarily because it promotes opportunities philosophical tradition of transcendentalism by turning in the field of language that leads to overcoming the solipsism and the transition from solitary to intersubjectivity Cartesian I posed by communicative community.

The name "transcendental pragmatics" means that the problem is solved on the basis of inter transcendental asking questions through their reconstruction. So, like result from this side, there is the goal of linguistic and pragmatic transcendental transformation of the question by using the theory of speech action. This means that along with empirical pragmatics, which aims to comprehend the true-typical speech acts under certain conditions, which can be studied from a sociological, ethnological and psychological position "transcendental pragmatics", it aims to

establish "a system of rules which reliance ability to express the subject in the sentence or that situation "[4].

In transcendental pragmatics of the language is considered in three aspects - as a condition for the possibility of science, empirical and theoretical science about language, and, finally, the most transcendental philosophy. And Apel emphasizes that both theoretical and practical philosophy can be mediated by philosophical analysis of language using.

Apel considers with a new understanding of language that it possible to create a modern philosophy that would be able to give an adequate response to the contemporary challenges. Apel first step in this direction was to rethinking the design trinity denotation "sign - object - interpreter." In behaviorists pragmatics attention was focused on the study of dual relationship "sign - object", despite the interpreter. Apel believes that the interpreter, who perceived seriously, if it is like person subject was taken into account by other subject of interpretation, members of the same interpretative process. In other words, the three-term relationship "sign - object - interpreter." - will become clear only with conditions for at least of imaginary participating of another entity interpretation.

Apel believes that it needs to be required rational imperatives of survival in the real society and the imperatives of the ideal communication community that represent a vector of progress in social development. A smart politician, according to Apel, should behave under the circumstances in this case, the focus should be on strategic behavior, but at the same time his task is change of circumstances which would create the material conditions for further action in accordance with the principles of an ideal communication community. Thus, the historical process Apel understood as a process of convergence of real and ideal communication community.

Functionally differentiated concept of language, semiotics classical achievements in conjunction with the principles of inter and transcendental reflection, opens the possibility of laying "bridge" from semiotics to ethics, because the field of tension between the real and the ideal communicative community can be considered as a field of tension between existent and appropriate. In terms of the ideal communication community fulfilled all the rules of communication ethics, which act as the perfect communication of priori. Historically real community life forms appear as a priori actual communication. There is only situational understanding, in this case should talk about the different possibilities. This means that there are no criteria to distinguish understanding of misunderstanding. The correlation of real communication community members with an ideal communicative community removes this contradiction in the process of argumentation.

Specificity of Aple's approach is the answer to the question about the conditions of possibility of knowledge connected with relationship issues in the constitution of the objectivity of knowledge, on the one hand, and her mind intersubjective perspective the significance of the results of knowledge - on the other. That is, in this case we can talk about the attempts of synthesis classical transcendental philosophy and philosophy of the language.

To realize this synthesis Apel reviews the fundamental premise of classical transcendentalism. Kant wants to answer the question about the conditions of possibility of knowledge, and abstracting from the language and communication, and did not ask the question about inter-subjective judgments importance of language, and even more about the constitution of objectivity in the language. In transcendental pragmatics indicates the existence of obviousness pragmatic transcendental language game of argumentation, one of which, in addition to the existence of the thinking I, is the existence of the practice of speech communication, real communication community and the real world outside the mind. Semiotic structure of the language game of argumentation from necessity presumes the existence of the real world.

Consequently hermeneutic transformation of transcendental philosophy is, according to Apel, removing a fundamental difference between theoretical and practical philosophy. This removal is the fact that the place of "acts of reason" (Kant) that ensure objectivity and intersubjective knowledge occupy "speech acts" that embody specific acts of communicative understanding in the community of scientists. On this ground Apel concludes that "the

transcendental-hermeneutic reflection with conditions of possibility of speech understanding in infinite communicative community lays the foundation prima philosophiae unity as the unity of theoretical and practical reason" [5, p. 261-262].

Among the views K. -O. Apel occupies a special place constructive attitude to potential theory of "language games" L. Wittgenstein. Researchers are not just used methodological possibilities of this theory, but also consciously made a broadcast paradigm of methodological tools. Thus methodological tools that have emerged in the study of language, transformed implemented heuristic potential in the research community.

Conclusions. The relationship of language and society, science and culture forms the basis for the establishment of innovative methodological schemes heuristic potential which can be verified in the field of research culture.

Within the research in the field of culture emerging new qualitative situation that can be described as a methodological communication. Its researchers are engaged in cultural processes (current) and researcher linguistic phenomena (potentially). Organization and constructive dialogue between culture expert and linguist become productive methodological tools for the field study.

Reference:

1. Luman N. Incredibility of communication /http://www.soc.pu.ru:8101/publications/pts/luman_c.html
2. Luman N. What is communication // Sociological Journal, 1995. - No. 3. - P. 114-125
3. Apel K.-O. Transcendental-hermeneutic concept of language // Issues of Philosophy, 1997. - No. 1. - P. 76-92
4. Apel, Karl-Otto. Discursive etika yak politichna etika vіdpovіdальності у ситуації сучасного світу / KO Apel. - P. 395-412
5. Apel, K.-O. Transformation of philosophy / Trans. with him. V. Kurennoy, B. Skuratov. - Moscow: Logos, 2001. - 339 p.

Salata Halyna Volodymyrivna

PhD (History), Assistant Professor

Director of the College of Kyiv University of Culture

Kyiv, Ukraine

THE NEW TYPE OF PUBLIC LIBRARIES IN UKRAINE: AN URGENT NEED OF THE TIME

Summary: It is necessary to establish a new paradigm of organization and functioning of the libraries within the context of globalization and information revolution. The basis of these changes is democratization of the national program of librarianship development in Ukraine based on modernization of libraries in all its forms. This paper attempts to identify vectors of state policy and prospects for the improvement in the field of librarianship in Ukraine.

Keywords: library, library system, information, state policy in the field of librarianship

This paper attempts to identify vectors of state policy and prospects for the improvement in the field of librarianship. Thus, our task is to introduce the new paradigm of organization and functioning of Ukrainian universal information centers/libraries.

The library is a social organism, in which material component (that is also important) is not fundamental. More influential factors are freedom and democracy of social life. The best evidence of it is the world experience. Democratic traditions are able to neutralize possible negative consequences caused by weak economic system. Crystallization of the ways of library system's development at the state level with their expansion into social sphere creates a new paradigm of

transformations associated with the new forms of theoretical and methodological development of library system.

Exploratory research design is used for conducting this study. The study is based on secondary data which is collected from reports, journals, and periodicals. Certain laws and regulations to ensure the libraries of higher educational institutions of Ukraine have been used.

A birth of the new type of public libraries, which includes cooperation of the state and libraries, re-designing the subject area, transformation into a knowledge and research center, reveals potential of scientific knowledge and culture creation. Library accumulates knowledge and experience of the nation and disseminates its essence and potential in the direction of perpetuating higher levels of communication (Salata, 2016).

The concentration of social cultural, state-creative and information components of libraries opens up new perspectives of their functionality in the context of globalization. The necessity to outline approaches to the development of information society in Ukraine with a library as the intermediary opens new possibilities of enabling an effective social progress with a new social functionality. State – Library - User are the main actors in the origination of integral library information network in Ukraine.

The strategic objectives of the state policy in the field of librarianship are:

- to create an efficient library system, which should cover all regions of Ukraine and all segments of the population;
- to become a reliable part of the information system of the state that accumulates and preserves national memory and culture of Ukraine.

The Law of Ukraine “On Libraries and Librarianship” declares the opportunity to choose the source of recruitment to participate in various international programs and projects, to form professional associations, to become members of international organizations.

Our state is improving the system of different educational institutions. It is forming the infrastructure of the research progress that provides the increasing number of professionals-librarians. There are approximately 32 thousands libraries affiliated with different institutions. Nowadays the network of public libraries has

18 343 units, including 72 regional and 14 828 rural libraries.

Due to a number of cooperation agreements with American agencies IREX and USAID, the Bill & Melinda Gates Foundation, more than a thousand of rural libraries were computerized in the framework of the program «Bibliomist». Ministry of Culture of Ukraine reports that computerization of rural libraries provides wide access to culture, promotes the growth of the role of rural libraries and, accordingly, culture.

The Strategy on Librarianship till 2025 developed jointly with Ukrainian Library Association and adopted on March, 23, 2016 is aiming at analyzing the current situation in the sector and defining priorities for libraries in terms of quality changes with detailed directions, tasks, and expected results. The document emphasizes some development components, namely:

- updating library and information education and training;
- providing professional development of the library staff as a focal point.

The implementation directly foresees an establishment of the system of knowledge and skills of the library staff as well as modification of the librarians’ continuing education according to international standards.

It is important to realize that the sphere of library culture as a spiritual domain and the sphere of material production based on technology do not intersect. Thus, the company faces the fact: they must learn to control themselves and their actions with respect to nature and humans, and the library plays a key role in this process (Sheldrake, 2002). “We need to unite our efforts for the sake of human survival. It is only by a constructive and respectful dialogue that humanity will truly overcome mutual misunderstanding, controversy, and aggressiveness. As a result of it, people will realize that the world is much smaller than they previously imagined, and to preserve it the absolute value in the diversity of world civilizations has to be recognized” (Danylova, 2016).

The basis of the necessary changes is democratization of the national program of librarianship development in Ukraine based on modernization of libraries in all its forms: from library staff trainings to funding for the material maintenance of library. Investment in library infrastructure is the contribution to human future. Rapid and decisive steps towards the development of Universal Information Centers in Ukraine will become an appropriate response to an asymmetric information issue. It is important to remember that the modern public library is not a jar to be filled or emptied - it is a national treasure that should be preserved and multiplied.

References:

1. Danylova, T. (2016) The Theory of Civilizations Through the Lens of Contemporary Humanities. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*, 9, 55-62. doi: 10.15802/ampr2016/72231.
2. Salata, G. (2016). Contemporary Ukraine: An Essay on the Asymmetry of State Policy in the Field of Librarianship. *Path of Science*, 2(12), 1.1-1.5. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.17>
3. Sheldrake, R. (2002). *Seven Experiments That Could Change the World: A Do-It-Yourself Guide to Revolutionary Science*. Park Street Press; 2nd edition.

Notes

Notes